

Responsio ad Calvinum et Bezam

<https://hdl.handle.net/1874/424513>

REPTON 1840 AD

THE REPTON RECTORY

REPTON, LINCOLN

1840

THE REPTON RECTORY

REPTON, LINCOLN

1840

THE REPTON RECTORY

REPTON, LINCOLN

1840

THE REPTON RECTORY

REPTON, LINCOLN

FR. BALDVⁱ Iⁿ
NVS IO. CAL-
VINO S.

Vnquam ad te scribo, Ioanes Caluine, nisi prouocatus atque etiam coactus: neque vnquam ad te scribere instituo, quin statim mihi in mentem multa veniant abs te scripta, quæ vt me & te admoneam, imprimis repetenda esse sentio. Aliud alio tempore occurrit. Nunc familiariter & bona tibi dicam fide, quid superioribus fortè diebus, cum mihi ad te scribendum etiam inuito esset, sese obtulerit. Soleo mane, antequàm ciuilibus studijs me dedam, aliquid ex sacris literis delibare. Cum legerem Michæam prophetam, primum occurrit quod fulminat aduersus eos, qui ædificant (vt ait) Sionem in sanguinibus: deinde cum reliqua persequerer, recordatus sum non temere te in vna aut altera eius prophetæ prælectione admonuisse, *Eum* (vt ais) *docere, non armata manu, neque vi gladij subigendos esse populos, sed verè esse & penitus reformandos, vt se Deo subijciant, vt coalescant in corpus Ecclesiæ.*

& fiant vnus populus cum filijs Abrahæ. Tum
addis: Nullus est verus Euangelij profectus inter
nos, nisi vigeat charitas, & beneuolentia, & studio
um etiam exercendæ beneficentia.

Item, Apud nos hypocritæ iactant nomen re-
formationis: interea hæc mera sunt ludibria, quibus
propbanatur nomen Dei, vbi non viget in cordibus
sincera pietas. Et ad Oseam præphetam an-
notasti, Eos quidem ridere aliorum super-
stitutiones, sed interea esse Cyclopes, in quor-
um cordibus sit mera barbaries. Hæc tu
verè profectò atque ingenuè. Sed hoc tem-
pus flagitabat, vt paulò diligentius expo-
neres, quid sit, quod nõ modo ille Prophe-
ta Micheas, sed & ipse Iesaias, totidem ver-
bulam aut significationem hanc describit:
*Contudent glacios suos in ligones aut vomeres, &
lanceas hastasque suas in falces: neq; vltra aut bel-
lum addiscent, aut prælio assuescent.*

Non temere est, quod duo Prophætæ ijs-
dem verbis significant talia fore principia
atque insignia regni Christi, siue Ecclesiæ
reformatæ. Nunc autem, quam tu vis refor-
mationem existimari, cum audimus, vide-
mus, sentimus illud potius fieri, quod no-
bilis olim poeta dixit,

Et curuæ rigidum falces curvantur in ense?
Ais,

Ais, non esse in terris quærendum comple-
 mentum superioris prophetiæ: satis esse, si
 eius initia degustemus. Sed ne hæc quis-
 dem nobis delibanda propinas, cum in ista
 tanta gladiatorum licentia atque impunitate, nõ
 modo pietatis, sed & ipsius humanitatis om-
 nia principia tolluntur: & crudelissimis
 odijs ardent animi oculique singulorum: &
 cædibus atque sanguine manus madet: &
 bellis plusquam civilibus ciues commissi
 sunt. Imò & si recõditi gladij essent: tamẽ
 vbi ipsi styli, tanquam mucrones exacuũ-
 tur: & calami, spicula sunt atque hastæ: &
 sicarij sunt libelli, qui se de religione con-
 tendere mentiuntur: & ora concionatorum
 sunt classica: qualẽ esse dicemus profectum
 Evangelij? qualem significationem refor-
 mationis? Hæc tibi dico Caluine, nõ quod
 tui tuisue tantum obijcienda sint, quæ &
 nobis sunt inculcanda: sed quod tu, qui im-
 primis meminisse deberes, magis tunc eo-
 rum oblitus esse videaris: ac ne quidẽ tua-
 rum in hoc genere Concionum seridõ re-
 corderis: quas tamen re ipsa vrgere oportet
 bar, ne cum verba de pietate fecisti, verba
 dedisse dicaris: neue quam nominis diuini
 profanationem cum mero ludibrio con-
 iunctam esse pronunciaſti, veram & Chri-

ftianam esse reformationem nunc agnosca
re existimetis. Iuvat autem nunc adijcere,
quod apud eundem Iesaiam prophetam legebam
de conditione Ecclesie Christianae, cap. 16.
Ibi praedicat Christum ita regnaturum esse
se, ut eius sceptrum non in manu, sed in ora
re sit, ut tu ipse annotasti: quia (ut ais) non
armorum potentia, sed doctrina Euange
lij dominabitur. Praedicat deinde, in po
pulo Christiano nullum (vtar tuis verbis)
affectum nocendi, nullam ferociam, nullam
inhumanitatem fore: & cum antea fuerunt
veluti leones ac pardi, instar ouium & ag
norum futuros esse: omnem immanitatem
belluinamque affectum deponant. Qui
nimo puer parvus (inquit Propheta) eos
ducet atque reget. Quo loco admones pue
ris comparari ministros Verbi, quod vim
nullam exterius adhibeant. Obsecro, an
hanc prophetiam in tuis potiusquam in ve
teribus Christianis impletam esse dices, vt
nunc triumphant? De bello Germanico
aliquando & dixisti & scripsisti, *Nullam
cladem tam metuendam esse, quam nimis triump
phale Euangelium quod nos ad insolentiam effer
ret.* Quid nunc? An magis quam vnquam
elata insolentia, signum est triumphantis
Euangelij? An principium fundamentum
que

que Ecclesiæ reformatæ? Quid igitur, inane nomen reformationis, quod merum (vt ais) ludibrium est, tam inflatis buccis tãtoque supercilio nunc iactari pateris? Fateor non posse te præstare factum alienum. Verum cū non solūm pateris tam speciosum titulum obtendi tam indignæ deformitati, sed etiam ipse eum prætexis: an nullam Christo iniuriam, nulla bonorum atque religiosorum hominum fraude, facis? Liberè & familiariter, sicuti soleo, tecū agā: & cum tria potissimum esse sentiam, quæ curare debeas, si es, qui vis videri, rogabo, ne tui officij obliuiscaris. Primum illud ac præcipuū, quod veluti est substantia religionis, & sine quo non est religio, sed hypocrisis, ad animos hominum regenerandos atque intus reformandos pertinere nō ignoras. Ex eo dependent alia duo, quæ exteriora sunt, dico modū religionis propagandæ atque defendendæ, & ipsius Ecclesiæ formam. Vt autem in illo primo capite, sic in duobus istis, minimè iam aut curare aut præstare videris, quod imprimis debes, vt verè & legitimæ reformationis titulum euincas. Regibus, principibus, magistratibus suum ius gladij, vt debemus

inquimus. Sed qui sunt religionis, admistri,

nistri, & solo verbo ac voce Euangelium
propagaturos se esse professi sunt? neque
armata (iterum dico) manu, ne qui (vt ais)
vi gladij suam reformationem obtrudere
debent. Quid enim minus esset Apostoli-
cum? Quid magis esset Arrianum? Quid
igitur tu de postremis tuorum actis tãdem
iudicas? Nam diutius conniuere, nõ est in-
tegrũ, Certẽ cum nuper in tui Melan-
tho-
nis Chronico legerẽ illud de pseudopro-
pheta, ex Alcorano repetitum: *εὐκ ἄλλο διὰ
θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους, δοῦναι τὸν νόμον,*
statim iudicauì, docendi exẽplum, quod
moribus christianis planè contrariũ esset,
describi: neque non veritus sum, ne hoc tẽ-
pore quippiã tale fortè dici posset de qui-
busdam, qui Christo nomen dederunt, si-
mul autem venit in mẽtem, quod narrant
de Ismaele Sopho Persarum Rege & eius
propheta Techelle, cuius prapõsteram fu-
nestam quẽ reformationem, (si reformatio
dici debet) patrum nostrorum memoria,
infelix Oriens vidit. Ita est sanè. Ille siue Is-
mael, siue Techelles, vterque crudelis im-
postor, malam causã male egit, hoc est,
Machometanam superstitionem, cuius ali-
quam fortasse speciem externã mutabat,
vt alteram & nouam eiusdem insanie for-
mam

mā substitueret, more Machometano re-
 formabat simul & propagabat. Sed scis tan-
 tō magis talem morem, & agendi exem-
 plum tale, alienum esse abs religionis vere
 conditione. Quinimo nostros olim (vt vo-
 cantur) Maccabæos causam bonam male
 egisse pronūciasti. Cur ita? Credo equidē,
 quod non solum cum Regno Sacerdotiū
 cōiunxerint, & vtrunque occuparint, sed
 etiam quod in armis minus sibi tempera-
 rint: quibus tamen alioqui iniustam vim
 tyranni Antiochi repulerūt, & cultū Dei
 restituerunt, & templum purgarunt, vt i-
 psemet ais, Ac quidē ferre nō potes, quod
 Iudas sacrificium pro peccato mortuorū
 fieri procurarit, quia id lege Mosaica man-
 datum non fuisse dicatur. Encænia tamen
 festa ab eodem instituta præter illam legē,
 improbare (credo) non audebis, cum & ea
 Christus obseruasse videatur. Cæterū il-
 lius Renouationis exēplum velim alioqui
 obseruare: quod magis nunc simplex refor-
 matio instituatur, quæ rātum antiquæ for-
 mæ restitutio sit. Nam & quemadmodum
 Templum Hierosolimitanum, rursus ex-
 tractum nō discessit ab effigie prioris: sic
 & abs Iuda repurgatū, quod antea fuerat,
 fuit. Ac licet ille lapidibus pollutis vti au-

sus non fuerit ad holocausti altaria rursus
extruendum: saltē lapidibus iuxta legem
integris extruisse aram nouam, quæ tamen
priori similis esset, historia illa disertè re-
fert. An talia exempla negliges aut irride-
bis? Sanè, vt vt alias Maccabæorum actio-
nes non probare te dicas: tamen non dubi-
tas eorum auxilium prædici, prædicari, at-
que commendari abs Daniele: & obiter
notas, quod ille addit, multos in blandi-
tiji accessuros, hoc est, hypocritas multos
Iudæ illius castra secuturos esse: *vt inter nos*
(inqs) qualis est mixtura? Sed priusquã Mac-
cabæorum exemplo vtaris Caluine, neces-
se est, vt dissimilitudinem, quæ inter vos
maxima est, nullam esse ostendas. Tu cum
in Danielem præfaris, tuos in Gallia mini-
stros præmonens, ais, *Improbos & perfidos, fal-*
laci zeli iactantia, Iudæ & eius fratribus sese adiun-
xisse: eoque artificio Satanam infamia aspersisse
manum à Iuda collectam, ac si latruncularum turba
esset. Sed si vis similem esse causam condi-
tionemq; tuam, maiorem dare operam de-
bebas, vt nihil simile aut commune cum
talibus zelotis tui haberent: vt se ab ijs se-
gregarent: vt eorum societatem fugerent.
Atqui, homines religiosos, qui abs tali-
bus sese seiunxerunt, clamas perfidos esse
Apostolus.

9
Apostatas. Cur nō & Antiocho seruire cla-
mas? vel etiā colludere cū Manelao & Al-
cimo, perfidiis, nō pōtificibus, sed pro-
ditoribus, qui cum Antiocho vel Deme-
trio conspirabant? Sed hęc conuicia sunt,
quę in te recidunt, & quibus aliam potius
factionem ornare deberes. Illud modò vi-
de: Si (vt ais) nō possis planē excusare Mac-
cabæorum fratrū actiones: qui poteris hoc
tempore non solū defendere, sed etiam
laudare acta tuorum? Nam & si laudare so-
leant exemplum illius Iehu, qui trucidauit
Baalaticos sacrificos, & euertit do-
mum ipsius Achab: tamen tu eum non re-
formationem, sed latrocinium instituisse
pronunciasti: & propterea Hosæam Pro-
phetam factum illius detestari admouisti:
vbi & cum illo Iehu comparasti Henricū
Anglię Regem. Sed iterum vide, ne domi-
næ habeas reformatores, qui cum eo po-
tius conferendi sint. Nam & olim, cum in
Iesaiam scriberes, scripsisti, pios principes
sequi debere illum Iehu. Adeo, cū vis, va-
riè loqueris. Equidem lubentius aliquādo
audiui, quod tuę Reformationi prætexe-
bas exemplum Nehemię dantis operam
iustiniani Templi atque vrbis Hieroso-
lymitanę, cum architecti altera manu
tral-

trullam versabāt, altera gladium, (sed quo
tantum depellerent hostes incurrentes) vi
brabant. Fortiter. Verum quam magnam
rursus dissimilitudinem putas nunc nota
ri intervos actionesq; vestras posse? Odio
fa esset hæc quoque comparatio. Ergo fa
cessat. Videamus verò de Ecclesiæ forma,
quæ restituenda sit, cum hoc tempore om
nes passim de reformatione loquantur. Scia
mus & lubenter fatemur interiorē quo
que & spiritalē eius esse quandā pulchri
tudinem, quam mundus non videt. Sed de
ea nunc quæritur, quæ sit aspeçtabilis.
Tu quodā in Iesaiã loco agens de Eccle
siæ ornatu, allegas ex Psalmo. *Et gloria filie
Regis, ab intus est:* tametsi cum Psalmos inter
pretaris, id alio referri atque pertinere si
gnifices. Nos modo quæramus de forma,
quæ exterior est, & est instituta ad homi
nes in religione continendos, cum hi, ex
quibus Ecclesia colligitur, non spiritu so
lo & animo, sed & corpore consent. Mi
rum vero, cū olim de religione & eius do
ctrina fideiq; (vt vocantur) capitibus tam
magna essent certamina, tamen formā Ec
clesiarū alioqui dissentientium eādē sem
per & consentientem fuisse. Olim, si quis
Arrianorum cœtum spectasset, existimare
potu.

potuisset esse Catholicorum. Nam iidem
 ritus, eadem erant ceremoniæ. Hodie cū
 talis non sit in ipsa doctrina dissensio, qui
 fit, vt formæ dissimilitudo atque diuersi-
 tas tam magna sit, quæ populos in primis
 perturbat ac veluti cōmittit? Cuius partis
 culpa id fiat, alij iudicabunt. Sed apud te
 dissimulare non possum, quod ad te perti-
 net. Cum Ambrosium, Chrysostrōmū, Au-
 gustinum lego, Ecclesiæ toto tūc orbe dif-
 fusæ quædam meis oculis effigies obuer-
 satur. Eam ipsam non occurrere in tua res-
 formatione, profectò miror: & vereor, ne
 tanta diuersitas atq; differentia in multo-
 rum animis cieat suspiciōes, quas nollem.
 Memini, cum ad carolum V. Imp. & Im-
 perij Germanici Principes scriberes de ne-
 cessitate reformandę Ecclesiæ; ne quis mi-
 raretur omnia cōfuse hoc tempore disijci,
 spem dabas, fore, vt nō manerent tales rui-
 nę: dicebas quę, cū domus, quæ instauran-
 da est, diruitur, lapides integros simul &
 viciosos pariter quidem deijci, sed postea
 selegi repetique eos, qui instauratori vti-
 les sunt. Atq; ita loquebaris, vt te hactenus
 tātum deiecisse, postea verò instauraturū
 esse significares. Atqui ab eo tempore ne
 lapidem quidem vnum apposuisti, cū ta-
 men

men in tuo regno tibi, quod lubet, liceat.
Itaque quas antea profitebaris tātum esse
veluti parietinas ruderibus cumulas, iā
pro integro perfectoque ædificio habe-
re videris. Hinc nostra dissensio: de qua ta-
men verbū non fecissem, nisi si tu me ter-
que quaterque prouocando respondere
coegisses. Nunc si verbosior sim, scito me
tu quodam id fieri, ne meam sententiam
calumniator aliquis detorqueat. Dicam ta-
men, verbo vno transigi inter nos posse, si
(vt debes) Reformationem malle, quā
transformationem: & cū duæ ab orbe con-
dito potissimū fuerint aspectabiles forme
tu ad secundam redires potiūsquam tertiā
aliquā effingeres. Hic bona tua gratia mi-
hi licebit, quod te optime scire minime
dubito, iam repetere, vt me & alios cōmo-
nificiam. Formam Ecclesiæ Iudaicæ Mo-
ses præscripserat annis propè quingentis,
antequam Solomon, eam extracto Tem-
plo (cuius etiā effigies in Mosaiico Taber-
naculo delineata fuerat) numeris omnib⁹
perfectam expresserit. Sic enim multis in-
terea certaminibus Ecclesiam exerceri, &
multorum seculorum erumnis prius affli-
gi Deus voluit. Vt autem Solomon linea-
menta veluti à Mose ducta religiosè secu-
tus

tus est in suę Ecclesię constitutione, neq;
 minus in ceremonijs describendis, quàm
 in ipsius Templi structura: sic & deinde,
 vt vt populi Iudaici varia iactatio fuerit, &
 fuerint illius Reipub. multiplices casus, ad
 eandem tamen formam instauratione reuo-
 cata est: vt licet ab alijs Templum secun-
 dò aut tertidò extructum esset, tamen Solo-
 monis semper esse diceretur. Christo exhi-
 bito, necesse fuisse omnes illas ceremonias
 facessere, totamq; illam veluti Vmbra
 euanescere, vt vltra Ecclesię forma & spe-
 cies substitueretur, audio. Quid igitur?
 Prophetę antea acerrimè quidem fulmi-
 nauerant aduersus abusus, corruptelas, vi-
 cia. Sed longius progressi non erant, neq;
 aliud tentauerant. Apostoli verò senserūt
 interea dum alia vis Téplum ipsum euer-
 teret, sese ceremonias illas abolere debere,
 vt alteram christi Ecclesiam & colligerēt
 & erigerent. Neque sanè in illa abrogatio-
 ne persuadenda minus laborarunt, quàm
 in Gentium vocatione (vt appellatur) asse-
 renda. Sed neque minus in subrogatione
 nouę (vt ita loquar) formę sudatum est.
 Nam & trecentis annis pugnavit potestas
 Romani imperij, Tandé, post multa certa-
 mina, Cōstantino Imperâte, Ecclesia Chri-
 stiana

stiana nõ solũ libera, sed etiã victrix cepit
cum aliquo splendore externoque decore
attollere gloriã & decus nouæ suæ cõstitu-
tionis. Si Cõstantinũ propterea cum Solo-
mõe compararẽ, facerẽ, quod veteres Chri-
stiani, & grauissimi inter eos scriptores, fe-
cere. Et tu, quod Iesaias prædixerat, fore,
vt Reges tandẽ essent veluti nutricij Eccle-
siæ, tam (spero) fateberis de Cõstantino re-
ctè intelligi, q̃ Ambrosius de Valentinia-
no suo id interpretatur. Sed illud modo di-
co: vt quod Aggæus Propheta pollicitus
erat, noui Tẽpli gloriã maiorẽ fore priori,
ad Ecclesiam Christianam pertinere fate-
ris: sic quam huius Ecclesiæ maiestatem, ma-
gnificentiam, splendorem, ordinem, Iesaias
prædicat, potissimum prodijisse atque exti-
tisse toto illo seculo, quod fuit abs Cõstan-
tino vsque ad Augustinum, aliquando cõ-
fessus es. Scio etiã sub cruce speciosam
esse Ecclesiã, cuius interior & spiritalis est
decor: tantum abest, vt eius dignitatem al-
ligem alicui externo splendore. Sed vbi in
pace & libertate quæritur de aspectabili
specie & forma: non auertam oculos ab il-
la, quam dixi, effugie: neque somniabo, fal-
laciem tantum laruam fuisse: neque profe-
ctò hanc imaginem quisquam repudiet,
bit,

bit, qui modo credit aliquādo conspicuā
Ecclesiæ liberæ faciem in hoc terrarū or-
be floruisse. Nunquam suis eam nequis ca-
ruisse fateor. Sed præ intollerabili defor-
mitate habere non possum illam eius con-
stitutionem, qua non est olim alia in orbe
nostra visa illustrior. Non audeo dicere,
quod Ambrosius aliquādo significavit
Ecclesiā similē esse lunæ nascenti, quæ in
dies splēdescit: quanquā si quorsum id di-
xerit, meminerimus, rectè dictum videri
possit. Cæterum ne longior sim: aut nulla
in hoc mundo conspecta est Ecclesiā, quo
tēpore maximè speciosa spectata, agnita,
gloriosa palā fuisse dicitur: aut certè illa
fuit, quā Ambrosius in Italia, Hilarius in
Gallia, Chrysostronus & Basilus in Ori-
ente, Augustinus in Africa, Cyrillus in
Aegypto, sua ætate gubernarunt, nobis
quæ descriptā reliquerūt. Et verò tu ipse
aliquādo scribens ad Sadoletū, visus es ag-
noscere quod dico, cū scriberes, Si vete-
rem illam Ecclesiæ faciem, qualē horum,
quos dixi, scriptorum monumenta expri-
mūt, & deinde ruinas, quæ supersunt, con-
templamur, posse videri, illam quidē fuisse
Ecclesiā, qualis sub Davide & Solomo-
ne floruit: hanc verò, qualis sub Zedecia
B & Ioacim

& Ioacim vitiata erat. Et quidem tu eodē loco hæc adijcis: *Falso opinaris, ab ea colendi Dei ratione, quam semper obseruauit Ecclesiæ Catholica, nos abducere velle populum Christianum, &c. Scis nos nihil aliud conari, quam vt inuolaueretur aliquando vetusta illa Ecclesiæ facies.* Ergo Caluine, si iam sententiam non mutasti, consentimus. Apertius etiam postea mihi distasti, quod nunc vrgeo. Nam nõ solum cum de scādalis ageres, dixisti, vbi suos fasces, Christi regno summisit Imperium Ro. Ecclesiã in beata quietis & gloriæ sede collocatam fuisse videri, nisi hæretici turbas excitassent: sed & in præfatione ad Iesaiam, cum Angliæ Regē alloqueris, primū ais singulare domus Dei ornamentū fuisse, cū Romani Imperij celsitudo se Christo summisit. Postea, Sponsam Christi, tam precioso (vt loqueris) habitu nudatã, tanta dignitate spoliatã, tanquam splendido decore priuatã, fuisse redactam in miseram deformitatem. Hic ergo rursus consentimus. Sed cum ad rem ventum est, tibi non constas. Quid enim? Si iam exponam, quo habitu, qua dignitate, quo decore prædita Ecclesiæ fuerit, cū Imperatores, exemplo Constantini, facti sunt Christiani: an talem reformationem ad-

admittes? Utinam faceres. Facile tunc inter nos conueniret. At qui tu me ferre non potes, cum te ad illud seculum reuoco: quod quam insipidum esset, auditores tuos etiam considerare iussisti, cum Zachariam Prophetam ijs praelegeres. Fuerint sane semper aliqui omnibus seculis insulsi homines: vel etiam in singulis alioqui hominibus & praestantissimis & doctissimis fuerit aliquid vanitatis aut ineptiarum. Sed ut propterea nullum in his saltem fuisse dicere non debes: sic seculum, quo vix vllum vnquam fuit illustrius, eruditius, religiosius, insulse facultatis danare minimè deberes. Ego quidem alterum nescio, ad cuius admirationem magis te reuocare possim. Itaque, velis nolis, ad illud ut subinde respicias hoc tempore, sepius rogabo. Atque ut Iudei ex Babylone reuersi, instante Zacharia, cum suum Templum instaurarent, secum reputabant, qualis structura Solomonis fuisset: si quid mea voce possim, instabo, ut in eam quam dico, formam beati seculi, non adumbratam, sed expressam propius intueantur nostri instauratores, & tu diligentius tecum reputes, num oporteat tertiam potius tanquam ideam nouam effingere.

Habet doctrina religionis suae (vt Apostolus

solus vocat) hypotiposin. Habet & suam
ipsa *εὐραζία* Ecclesiæ. An nulla olim fuit,
cum maximè esse poterat, quæ nunc digna
sit, quam imitemur? An tu potius ad eam
formam delendam, quæ secunda fuit, face
re potes & debes, quod necessariò semel
fecere Apostoli ad inducendâ primâ, hoc
est, Mosaicam? An rursus alteram & abro-
gationem & subrogationem tali exemplo
tibi mandatam esse dices? Paterere, ut rem
eandem pluribus verbis inculcare sæpius
possim, Scio, neque dissimulo, quænam,
post Christum exhibitum, sit libertas reli-
gionis, ceremonijs minimè alligatæ. Scio,
ceremonias Mosaicæ, antea necessariò ob-
seruandas, postea necessariò abolitas fuis-
se. Scio ceremoniarum Christianarum aliã
esse rationem: Sed illud modo quæro: cû
aliquibus utendum sit, an non eas, quæ &
olim apud christianos in usu fuerunt, &
nunc commodè esse possent, neque sunt
alioqui abrogatæ, retinere debeamus, po-
tius quàm novas excudamus? Cumq; ex-
emplum reformatiõis requiritur, num om-
nino effingendû sit, veluti cuiusdam noue
Ecclesiæ tertium quoddam genus, poti-
usquam ad illud, quod, vbi integra con-
stituendi libertas fuit, pulchrè expressum
est,

est, & cuius etiámnum lineamenta super-
sunt, restitutio nostra reuocetur. An po-
tius patieris cœlû terrę misceri? Memini,
cum in Epistolam ad Galatās scriberes,
quã, non dico seuerè, sed morose damnes
Christianos veteres, quos suspicaris parû
animaduertisse, cur Deus ceremonias
Mosaicas abrogauerit, & aliter populum
Iudaicę, aliter Christianę Ecclesię, regen-
dû atq; continendû esse iudicarit: vt quæ
illi pędagogia necessaria fuit, huic eã non
esse vrilem, euincas. Equidem discrimen,
quod Apostolus indicat, obseruo. Sed vi-
de tu, ne cum obseruare nõ vis, quod etiã
inuitus experiris, confusè, intemperãter,
& temere, non solûm misceas, quæ discer-
nenda sunt, & recta iudicia Veterum de-
praues, sed etiam ineptè singas Angelos
quosdã esse planè spiritales, quos scis &
sentis in populo quoq; tuo, nimiû homi-
nes, nimiumq; corporales esse. Non esse Iu-
daismum abs christo abrogatû, rursus eri-
gendum, vt imperitis cõsulatur, ais in tua
Institutiõe. Fateor. Ais, Christum notasse
hoc discrimen veterum & nouorum cul-
torum, cum alloquitur mulierem Samari-
tanam. Fateor. Addis tamen omnino esse
vrile rudioribus etiam Christianis admi-

niculum aliquarum ceremoniarum: sed
eas pauciores faciliores, simplices esse
debere. Rectè. Sed quæritur, tuæ ne sint
demum illæ? Saltem definito modum illū,
quem solum probas, si non putas eū, qui
probari possit, posse in ea Ecclesia, de qua
loquimur, inueniri, etiam si reus vsus &
religiosa ingenuitas accedat. Ais Augu-
stinū in Epistola ad Ianuariū, iam suo tem-
pore cōquestum esse, Ecclesiam, quā Dei
misericordia liberā esse voluit sic premi-
vt tolerabilior fuerit Iudæorum cōditio.
Cur nō bona fide recitas eius querimo-
niā? loquitur de quibusdā (vt vocat) huma-
nis præsumptiōibus, quæ (vt ait) neq; san-
ctarum scripturarū auctoritatibus con-
tinentur, nec in concilijs Episcoporum
statutę inueniuntur, nec cōsuetudine vni-
uersæ Ecclesiæ roboratæ sunt: sed diuer-
sorū locorum diuersis moribus innume-
rabiliter variātur. Atqui eius generis ser-
uilibus (vt etiā vocat) oneribus premen-
dā esse Ecclesiā quis iā dicit? Tu verò, cur
ex eadē ad Ianuariū epistola non repetis
definitionē, de qua nunc quæritur? Cur
hac in re saltem Augustini iudicio non
stas? Cur & eū repudias modū, quem nō
solum ille valde probauit, sed & eius tem-
poris

poris Ecclesia libera vehementer laudavit & lubenter amplexa est? Quid multa? Ut ut concedamus, in ratione gubernandæ Ecclesiæ, & religionis (sicuti loquuntur) exercendæ, liberum esse, sequi, quod iam placet: dicemus tamen, cauendum saltim esse, ne Ecclesiam Christianam, quæ olim fuit, cum esse optimè cõstituta diceretur, repudiare videamur, ut priorè Judaicam. Hęc itaque cautio libertatem illam quodammodo cõstringit. Non affingo præcisam (ut vocant) aliquam seruitutem. At semper rogo, num, ut seruiamus vnitati, & Antiquitati, quod debetur, deferamus, debeamus possimúsue sequi vestigia quæ dixi? vbi quidem nulla satis idonea causa est, (sicuti non esse in eo, de quo loquor, exemplo existimo) cur illa tam valde refugiamus, malimusq; nostro dissidio dissoluere harmoniam orbis Christiani, & nouitatis studio veluti conspuere atque conculcare faciem veteris Ecclesiæ Christianæ, & eam conculcando, nostram religionem in multorum animis labefactare, aliarumque gentium ludibrio exponere. In tuis quidem scandalis cautè significat, te nõ nisi mille ab hinc annorum consensum oppugnare: superiorum verò seculorum Ec-

clesiam reuereri. Sed hęc distinctionem,
cum ad rem ventum est, minimè seque-
ris. Quid iuuat tot vti circuitionibus? Nō
sunt omnes homines tam fungi, tam stupi-
di, tam stipites: non adeo rerum tempo-
rumque imperiti sunt, vt nesciāt te verba
dare, cum ita loqueris. Feceris quidē cer-
tè magis ingenuè, si apertè fatearis te con-
fuse conuellere, quæ abs mille quingētis
annis, vt quæ ab annis mille, inualuere.
Magnū verò & difficilè est hoc op^o, quod
suscipis. Sed veterem Christi Ecclesiam,
noui Iudaismi ream nunc facere, facinus
est multò maioris audaciæ. molestus, for-
tasse tibi sum monitor, & videbor ine-
ptus. Sed nō possim satis rogare te, vt dili-
gentius cogites, ecquò tandē res euasura
sit: neq; temere audias eum, qui te in Ec-
clesia non modo Dictatorem, sed & Can-
cellarium quendam esse dixit: & posse te
quiduis cancellare, vt vna tantū litura sit
opus: atque etiam adiecit, tam te formam
olim ab Christianis editā omnino expun-
gere debere, quàm Apostoli expunxerūt
Iudaicam. Quid non audet proiecta auda-
cia *rōy vte regixōv?* Lōgius etiam excurrit,
& plus sibi licere putat. Certè ipsi Aposto-
li, etsi mandatū accepissent inducēde in
forma

formationis Mosaicæ, tamen magis sibi vi-
 dentur interdum temperasse, quàm nunc
 tui faciunt, qui penitus eradent alteram,
 cuius ijs inductio alioqui mandata nõ est.
 Non recuso battologus videri, modo te
 obtundendo, & rem eandem inculcando,
 vtilis sit ex postulatio mea. Ergo repetam
 ijsdem verbis, quod nuper ad te scripsi. I-
 psi (dicebam) Apostoli, etsi necessariò ab-
 rogarent ceremonias Mosaicæ, tamen bo-
 no consilio ex Synagoga ad suam Eccle-
 siam transtulerunt multos, qui vtiles erāt,
 ritus, multasque Iudæorum formulas re-
 tinerunt, quibus etiam Christiani vte-
 rentur, & vt per suam religionem rectè
 poterant. Et tu nullam in antiquis formu-
 lis actionum Ecclesiasticarum reperisti,
 qua vt dignareris, vt tantillum deferres
 & Antiquitati, & pacis studio atque vnita-
 tis? Ipsos Nouatianos, Donatistas, Pelagia-
 nos, non ausos esse in illis formulis quic-
 quam mutare, tametsi sentirent sibi esse
 aduersarias, ex Cypriano, Optato, Augu-
 stino, didicimus. Arriani & Macedoniani
 fuere audaciores. Sed quàm acriter tunc
 repressi statim sunt? Cur hoc tempore au-
 dacia maior est? Faceat sanè ἡ κακοζηλία, si
 Maiores nostri, qui vel ex Iudæis vel ex
 B 5 Ethnicis

Ethnicis Christiani primùm facti sunt, vè
terem (quod aiunt) saluam nimium reti-
nuerunt, & ijs, quibus antea asseuerant,
moribus, deinde addicti nimium fuerunt.
Sed vt ijs temere non est impingendum
crimen τῆς κακοζηλίας: sic nos religiosæ i-
mitationis, quæ nostræ successionis testis
fit, pudere non debet. Nam & quæ in ijs
καινοτομία, virtus fuit, cum noua semel Ec-
clesia esset informanda: in nobis esset cri-
men, si alteram rursus transformationem
instituiamus. Itaque illis nouum opus nun-
ciari iure non potuit: nobis posset. Non
enim dicere ausim illos cessasse, aut quod
abolere & volebant & debebant, alia via
inuexisse: ne dicere videar (quod di&u-
nefas est) haftenus, & Synagogā perduraf-
se, & Ecclesiam CHRISTI nullam fuis-
se. Memini, apud Danielem coniunctim
prædici, & templi Hierosolymitani,
quod euersum fuerat, ante Christum ex-
hibitum, necessariam instaurationem &
eiusdem postea necessariam vastitatem at-
que euersionem cum suis & sacrificijs &
ceremonijs. Illos (de quibus loquor) ve-
teres Christianos, (nam de barbara & de-
generi posteritate non loquor) id etiam
non ignorasse planè existimo: neque mihi
persua-

persuasero, imprudentes quodammodo
 fecisse, quod Iulianum apostatam conari
 dolebant, ut aliquid Iudaicum templum
 cum Leuiticis ceremonijs restitueretur.
 Imò verò iterum dicam, his abrogatis eos
 substituisse formam, quæ Christianismo,
 non Iudaismo cõueniret: quò magis in ea
 obseruanda cõsistamus: ac vbi hæc effigi-
 es cõspurcata, contaminata, obsoleta e-
 rit: reformationis penicillum, potius quã
 inductionis spongiam arripiamus. Quid
 multa? Ego licet nãuos, ut dixi, & rugas
 deleri optem: tamẽ illud Ecclesiæ (de qua
 loquor) corpus, cuius profectò caput fuit
 Christus, & in cuius societatem atque
 communionem vocatæ sunt Gentes, nun-
 quam existimabo, aut fastidioso diuor-
 tio repudiandum, aut hostili schismate di-
 scerpendum atque dilacerandum, aut tan-
 quam profanũ cadauer, sempiterna cum
 ignominia nominis Christiani, sepelien-
 dum atque conculcandum esse. Non exi-
 stimabo (inquam) illius, de quo loquor,
 temporis Ecclesiam, ad quam tot in scri-
 pturis promissiones, tot elogia etiam per-
 tinent, nihil fuisse aliud, quàm quandam
 veluti chimeram.

Habes, mi Caluine, sententiam in hoc
 genere

genere meam, pluribus fortasse, quàm res
postulabat, uerbis expositam, sed quam
uisum fuit exponere paulo uerbosius, ut
aduersarijs præciderem ansam calumni-
andi. Te porro monere non audeo: sed si
pateris, tantum rogabo, saltem ut memi-
neris, quod aliquando in Pygium scripsi-
sti, tuam conditionem similiorem esse
Prophetarum, quàm Apostolorum, con-
ditioni, & illorum quam horum certami-
na tuis esse similia. Si ita est, uide, num
te magis, quam nunc facias, contineret de-
beas: & reputa, quid sibi uelit, quod in tua
Institutione scripsisti, licet Hierosolymis
religio partim contempta, partim conta-
minata esset, tamen Prophetas neque no-
uas propterea Ecclesias sibi erexisse, neque
noua altaria extruxisse. Neque uero si ad-
moneri nolis, ipse recusem abs te moneri,
si quid erro. Verum ut bona fide mecum
agas, postulo, neque aut alio me trahas,
aut causæ nostræ statum perturbes. Ma-
gna profectò hæc causa est, quam nunc a-
gimus, & omnium, quæ esse possunt, ma-
xima. Ergo te per omnia sacra obtestor,
atque etiam per sacrosanctum æterni ui-
uentisquæ Dei ac Domini nomen adiuro,
ut seruo, ut sedatè, ut grauitè, ut religiose
etiam

etiam agas. Minimè verò, vt eludas, extra
 id, quod quæritur, confussè alia miscendo
 atque tumultuando, excurras. Nam & ne
 id facias, iam te sæpius admonui, caluam
 esse tuam, siue frustrationem, siue cauil-
 lationem, cum vbi de reformatione roga-
 ti, laudamus veteris Ecclesiæ formam, tu
 nobis exprobras deformitatem, quæ nunc
 est, quasi eam exoscularerur, quam ex-
 horrescimus: neque non callidè ad nostri
 temporis fecem exagitandam te confers:
 vt cum in huius ætatis corruptione multa
 sint, quæ iure reprehendas, illam innocen-
 tem atque religiosam Antiquitatem, ve-
 luti per latus degeneris posteritatis, con-
 fodias. Si hæc non est intentio tua: nihil
 est, cur me petas. Si Antiquitatem (dico
 iterum) illam bonam reuereris, consenti-
 mus: castiga modo tuorum audiciam, in-
 solentiam, insaniam, qui omnem illius me-
 moriam delere volunt: castiga multorum
 leuitatem, vanitatem, *ἑωλοκρασίαν*: qui
 odio sui temporis, illam Ecclesiã, cuius
 tanta semper fuit reuerentia, tam valde o-
 derunt, fastidiunt repudiant, eius vt no-
 men ferre vix possint: nihilque magis me-
 tuere videantur, quàm ne quid ex eius for-
 mulis ceremonijque retinere, aut quic-
 quam

quam commune cum ea vel simile habere
dicantur, præsertim quod vel in oculos
incurrat, vel auribus in sonet. Quid? Eò
res (ò tempora) recidisse videtur, ut nunc
quærat, num aliqua ab Apostolis relicta
superstes sit Ecclesia Christiana, quæ & te-
stis veritatis, & custos religionis & vtri-
usque index fidelis esset? an verò ea, statim
atque nata & condita fuit, interierit, aut in
apostasiam degenerarit? an denique tota ni-
hil aliud fuerit, quam vanitas, impostura,
somnia, ludibrium, sperditio, fabulæ.
Et quid superest, quàm ut illam cum Aev-
geria quadam conferant, qui hoc tempo-
re audent veterum, christianorum sacra
cum delirijs Numæ Pompilij comparare?
Qualem totius religionis, siue irrisionem,
siue labefactionem, siue etiam eversio-
nem, eamque siue apertam, siue occultam
& subtilem, qui titulo reformationis vens
distant, quomodo tibi tolerabiles atque fe-
rendi esse videantur, nescio: sed mihi, qui
talem indignitatem concoquere non pos-
sum, minus succensere profectò debes:
præsertim cum non magis ferendos esse
sentiam, qui illos adiuuant, cum se repu-
gnare clamant: hoc est, qui res deprava-
tas præfractè & confuse tuendo, rerum
bonarum

bonarum integritatem permiscant, & prope obruunt. Sic non modo innocenti, qui Ecclesiam veluti depositam iugulant: sed & qui morbum nullum agnoscendo, nullam admittunt medicinam. In hac verò tanta rerum desperatione, quid me aliud facere vis, quàm quod facio, cum interea, Deum vindicem & appello & exspecto? in horum quidem certè temporum confusione, & certaminum fluctibus, & dissensionum tumultibus, quod nam meum votum sit, iam pridem legisti: Legisti, quòd iam pridem sum professus, omnibus votis me optare, tandem aliquando, tandem ut illam, quæ cælum & terram olim recreavit, & nunc iterum iterumque recrearet, vocè Constantini nostri ad Alexandrinos, illum (inquam) verè Euangelicum nuncium, audire, priusquam ex hac vita migremus, liceat: τὰς διχονοίας, τὰ σχήματα, τοὺς θρονοὺς, κατὰ τὴν τῆς χριστοῦ, κέλευσιν, ἡτῆς ἀληθείας ἐνίκησε λαμπρότης

Tum verò etiam sperabimus iterū nos illam Ecclesiam in integrū restitutam viuros esse, cuius ipsos quoque angelos, non solū custodes, sed & auditores & discipulos quodammodo esse, apostolus significavit.

ficauit. Illam dico, quam idem ait esse do-
mum Dei, columnam & basim veritatis:
quamque tu interpretatus es propterea
ita appellari, quia fida sit custos veritatis,
ne hæc in mundo intercidat. Interea quid
est, quod in meo desiderio requiris? Si hæc
miserè deformatam abs barbaris fuisse,
clames: iustissimum clamorem tuum lau-
do: Si deploras, seriam eius restituendæ
curam multis iam annis nullam fuisse: cõ-
iungam meos genitus. Si cum apostolo,
Deum irrideri non posse dicas, tamen mul-
tos ei illudere velle: tibi succinã. Si quod
& Aeneas Syluius suo tempore conquæ-
stus est, multo magis conqueraris, Eccle-
siam (vt ait) iactari, sicuti pila iactatur vo-
luiturque à pueris ludentibus: tecum ex-
clamabo, intolerabile esse hoc ludibrium,
& propterea pios omnes vel dolore con-
tabescere, vel indignatione disrumpi de-
bere. Denique si erumpas in illam, quàm
sæpe in ore habes, Prophetæ indignantis
grauem querimoniam. **QVOVS QVE**
DOMINE? religiosi zeli vehemenciam
prædicabo, Sed cum de reformatione age-
tur: fremas licet, recurram ad illam, quam
dixi, effigiem, & ijsdem, quibus antè fuerat,
coloribus nunc renouandam esse con-
tendam

tendam: atque cum prioribus lineamentis, fundamenta priora repetenda esse dicam: vt & olim Ieremias Propheta prædicebat Hierusalem rursus ædificatum iri in suo aceruo, vel suorum ruderum cumulo. Denique, vt antea ad te scripsi rediuiuo potiusquam nouo saxo Templum hoc nostrum reparandum esse: rogabo, vt ex ipsis ruinis lapides antiqui repetantur atque seligantur, quibus hoc ædificium integrum restituatur. Eos semper dico, qui recti atque integri sunt.

Hic ergo pro coronide mihi liceat erumpere in illam Psalmi vocem: *Exurge Domine, & miserearis Sion. Serui tui diligunt lapides eius & pulueris eius miseret eos.* Interea verò consolatio quænam nostra erit? Vt cû olim instaurabatur Templû, quod minus accedere videbatur ad splendorem atque maiestatem structuræ Solomonis, pios homines propterea mæstos cõsolatus est Propheta, pollicitus fore, vt aliquando surgeret Ecclesia Christiana, quæ longè superaret gloriam prioris Templi: sic iam cum huius Ecclesiæ instauratio talis non esse videtur, qualem optaremus: spes illa nos consoletur, fore, vt aliquando in cælis conspecturi simus multò excellentio-

rem, quàm in orbe terrarum vnquam fuerit: neque tamen interea desinamus petsequi qualemcunque instaurationem, quæ vtvtpotest, vtcunque sese refert ad formam priorem.

Quod ad Rempub. attinet, quàm mirificè concutis & labefactas, Caluine, nihil dico. Quæcunque tandem eius forma placuerit, non repugno. Sed neque eam Romanis legibus, has licet prædicare & interpretari soleamus, neque magis quàm Mosaicis, alligatam esse contendō. Dissimulare tamen non possum, in hoc quoque genere iniustam quandam esse tuam intemperantiam. Cum hodie, in gratiam tuam, relegerem Maccabæorum historiam, cuius pauld antè meministi legi tuum illum Iudam fœdus cum Roma non temerè laudari Senatus Romani pro Republica curam, continentis populum in honesta moderatæ vitæ ratione. Sed cum eodem tempore tuos in Daniele commentarios percurrerem, miratus sum, te, illi tam laudatæ Reipubl. supra modum maledicere. Nam cum Cyneas ille sacerdos Pirrhi legatus olim dixisset, tot videri posse Reges, quot Romæ viderat Senatores,

natores, tu exclamas multò melius dictu-
 rum fuisse, totidem esse latrones & tyran-
 nos. Ais nullam in ijs fuisse micam æqui-
 tatis. Ciceronem vocas impurum rabu-
 lam; catonem, nebulonem. Totum illius
 Imperij corpus fuisse horrendam colluui-
 em. In tota illa gente fuisse immanem bar-
 bariem. Non fuisse Rempubl. sed confu-
 sum nescio quid, monstro simile. Hæc (in-
 quam) cum legerem tam intemperanter &
 iracundè abs te dicta scriptaque, equidem
 propè attonitus obstupui: & iurispruden-
 tiæ nostræ odio quodam in ea te erupisse
 sum suspicatus: neque talem iniuriam fa-
 cilè potui concoquere. Religionis veræ
 & contemptores, & aduersarios & imperi-
 tos fuisse illos Sapientes Rom. merito vo-
 ciferaris, & ego iam pridem accusavi pro-
 fana eorum iudicia, & laudavi Augustini
 censuram de Varronis libris rerum diui-
 narum atque humanarum. Sed civilis iu-
 stitiæ atque æquitatis nullam in illo Sena-
 tu, in illa gente, in illa Repu. fuisse aut sci-
 entiam aut curam, qui tecum dicere pos-
 sem, cum ex Iuris & legum Ro. libris quor-
 tidie longè aliud percipiam? An iam tibi
 liceat, quod illi olim nõ licuit, qui in vete-
 ri Satyra laudatur, quòd ciceronem Allo-

broga dixit: videris. Vereor enim, ne literatos omnes propterea habeas infestos aduersarios, & ipse tuus filiulus Ciceronico la, multò magis, licet clam, tuo conuicio maledicat, qui, honoris ergo, Ciceronis orationes istic excusas, tibi donauit, dicauit, consecrauit. Sed Catones, Fabricios, & similes, habere pro nebulonibus, graue est: & ipse Zuinglius tuus, si viueret, hoc conuicium tuum minimè ferre posset, qui etiam illis plus tribuit, quàm religio nostra permittat. Quid Melanthonem tuum tibi opponam: qui vnus & répub. & Senatium, & Iurisprudentiam Rom. magis prædicat, quàm quisquam nostrum? Neque mei nunc instituti, neque huius loci est, vel hanc causam agere, quæ sæpe acta est, vel dignitatem Iurisprudentiæ Rom. cui operam damus, vel artem equi & boni quam profitemur, vel eius auctores defendere: quod factum alias satis superq; fuit. Cæterùm vt tibi rursus satisfaciam, ite rumque iterumque profiteor, causam religionis veræ, quam illi impiè pessundare voluerunt, longè præferendam esse, & Rebus publicis omnibus, & cuicunque dignitati ciuili. Quinimo lubenter audio, quod ex Iesaja refers, propter Ecclesiam & conditum

ditum esse & consistere hunc terrarum orbem, qui in nouum alioqui chaos recideret. Sed neque ipse ignoras, toties me hoc egisse, studium vt religionis cum studio Iuris Ciuilis coniungendum esse, & illud huic præire debere, probarem: vt hoc meum desiderium profanis quibusdam leguleijs in tuo etiam sinu latitantibus molestissimum fuerit, neque tu illi fueris æquior, qui nihil rectum putas, quam quod ipse & facis & præscribis. Imò verò, vt illi suauius irridet me ista curare, cum neque Theologus sim, neq; in Ecclesia quicquid habeam muneris, neque mea priuatim interferat, etiamsi omnia perturbes atque pessundes: mihi que propterea obijciunt illud ex Comædia, *tantumne est abs re tua ocij tibi, aliena vt cures, eaq; nihil quæ ad te attinent:* sic tu qui tanto magis laudare deberes sollicitas piorum hominum (cui licet ordinis non sint) de religione cogitationes, tamen eos magis ferre potes, qui alijs literis addicti, planè abijciunt atque respuunt studia religiosa, quàm qui, vt his operam aliquando dent, res alioqui suas negligunt. Vale.

Ex vrbe ix. Kal. Nouemb.

1563.

C 3

Eidem

EIDEM.

 VO die superiorem epistolam scribebam, & alteram quæ libris Optati Mileuitani præfixa est, iam ad te dederam, eodem forte die & accepi & legi literas de me tuas: quas, honoris causa, præfixisti quibusdam Theodorici tui Bezæ siue maledictis, siue conuicijs, quæ tu mihi pro triplicatione, nunc deum reponis, toto post meam duplicationem sesquianno. A quo iudice talem ampliationem impetraris, nescio: sed video te nullam iuris nostri rationem habere in hac tota actione tua. Nam & illud iniquum est, quod non solum iam mihi substituis alium aduersarium, vt te scilicet liti eximas, quodque hominem infamem pro te postulare, & accusationem abs te inchoatam persequi velis: sed etiam, quod astute relicta principali quaestione, vt primam causam eludas, insidiosè captas nescio que diuerticula: & ex multis tamen, quæ occurrebant, non nisi in ea ingrederis, quæ abs re proposita magis aliena sunt. Sed quò magis hæc fugæ tuæ & offensionis signa quædam esse videntur, tanto minus victoriæ spem oblatam aspernari debeo. Neque

Neque si per alios causam inter nos coep-
tam peragi velis, magnopere recusem: con-
gnitorem quidem certè talem das, vt tam
turpe atque ignominiosum tibi futurum
id sit, quàm mihi propterea etiam expe-
tendum, præsertim si lubeat, exemplo
tuo, non in rem, sed in personam agere.
Sed (crede mihi) tã me nõ delectant deful-
toria hæc tua certamina, quàm minimè e-
tiam terrent. Nam & tuas huius generis
infinitas siue digressiones, siue excursio-
nes cur reformidem, nõdum video. Quid
enim? Cùm in altera responsione mea cu-
riose aliquid diu inuestigasses, quod po-
tissimum arroderes, & in quo me punge-
res, nihil iam aliud reperisti, quàm quod
ego fortè, cum me mirari nuper dice-
rem, te antiquæ Ecclesiæ veteres formu-
las tam facile delere, licet in tuis nouis ne
verbum quidem mutari velis, admonitio-
nem hanc adiecerim: Cùm amici tui te ve-
recundè monerent multos mirari, quod in noua
tua precandi formula præscripsisti, posse Christi-
anos, melius fœdus, quam sit illud, quod cum A-
brabamo ictum fuit, allegare, & vt ambiguum
captiosumque verbum tolleres, terrogarent, ne quis
diuersa esse hæc fœdera periculosè putaret: tu
seditiosos esse hos monitores, tumultu se exclam-

massi, qui vel unum apicem deleri in tuis libellis
vellent. Quid iam tu? Factum confiteris:
de iure litigas. Fateris (inquam) te ab ami-
co illo, qui tuam formulam reprehende-
bat, admonitum esse, eumque propterea
abs te esse castigatum. Sed contendis,
eum temerè & inscitè fecisse, qui sparfe-
rat, non esse dicendum melius, quod es-
set idem. Iam hæc altera est quæstio, quæ
ad me propriè non pertinet; neque tamen
tu in ea tantus theologus valde habes,
quod triumphes; & verò si ille, qui & Iu-
risconsultus & Senator erat, nunc viueret,
fortasse tibi responderet. Promptum (in-
quis) fuit, producto Apostoli testimonio
hominem pudefacere. Quónam tandem?
Procurator tuus Beza indicat in Epi-
stola ad Habræos fieri mentionem *χρει-
στον*, (*χρειστον* ab optimo eius librario
cur excusum sit, nescio) *διαθήκης*. Sed obse-
cro, quid hoc ad rem? Tu ipse annotasti,
eo loco comparationem veteris & noui
fœderis, ad formam potius quam ad mate-
riam referendam esse. At cum in precibus
allegatur fœdus, non de eius forma aut ce-
remonia, sed de substantia potius, cui fi-
des innitur, profectò agitur. Tunc ergo
cur non pateris simpliciter dici idem fœ-
dus,

dus, quod reuera idem esse fateris? omni-
 no autem vis dici esse multò melius, cum
 tamen alioqui nolis quenquam cogitare,
 aliud esse? Quid (putas) tua plebs cogita-
 bit, quàm esse alterum & plane diuersum,
 cum tantum audit hæc verba *multo melius*:
 neque audit, vnde tu ea repetisse, te nunc
 demum narras. Vbi id tractabis, quod tra-
 ctat Epistola ad Hebræos, verbis iisdem
 rectè vteris. Sed vbi aliud agis, & populo
 simplicem precationem dictas: an non ijs
 abuci videberis, præsertim cum, ne quis
 fallatur, nullam expositionem addas?
 Quid? Non patereris, spiritales filios A-
 brahæ (Christianos dico) laudare fœdus
 iustum cum Abrahamo? Non est mei insti-
 tuti in hanc tecum disputationem nunc
 descendere, neque mihi arrogo magnam
 harum rerum scientiam, sed magnam sci-
 licet habet causam tuus Beza, cur hic ex-
 clamet, me in manifesta inscitia, impuden-
 tia, blasphemia esse deprehensum. Quan-
 tò meliori iure dixerim, hic non minus,
 quàm alijs in locis, deprehensum teneri
 manifestam vestram arrogatiam atq; per-
 uicaciam, qua, dum mordicus, quicquid
 temere semel arripuistis, defenditis, ni-
 hil nõ fingitis potiusquam aliquid in ve-
 stris

stris dictatis notari posse fateamini, qui
tamen in veteris Ecclesiæ formulis tam &
tomere quiduis calumniamini, & facile
omnia deletis atque inducitis.

Alterum, in quo tu me exagitare vis,
fed ego te tuis verbis constrictum teneo,
diuerticulum, quod delegisti, non mi-
nus te premit. Ego te aliquando verecun-
dè admonueram, & meminisses, non te-
mere abs Bucero tuo castigatum fuisse te,
quòd iudicares prout amares, amares au-
tem prout libet. Hoc me improbissimè
finxisse, exclamasti, Deum & Angelos te
status, & diram inprecationem addidisti,
si quid vnquam tale audieris. Ego & ma-
num & scripturam tuam & verba protuli,
quibus Bucero ita respondens, *iudicare me*
scribis, prout amo: amare prout libet. Addidi &
& alia ex eadè epistola, que grauiora sunt.
Quid tu nunc? Buceri (inquis) *verba hæc fue-
rint: iudicamus prout amamus, &c.* Dexter inter-
*pres Balduinus, quo sit odiosior expositio, mu-
tata persona, id in me torquet.* Atqui tu ipse
Caluine id ita interpretatus es, & in te ac-
de te dictum illud esse disertè scripsisti:
neque aliunde, quàm in tuis literis, quid
illud esset, rescivi. Tua enim, non Buceri,
verba, legi. Neque ad rem pertinet, quòd
episto.

epistolam tibi surreptam esse fingis. quanquam ne id quidem probabiliter fingere etiam possis, cum epistolam ad alium ipse miseris, & ab alijs legi volueris, & ille quibus voluit communicare suo iure potuerit. Itaque putidum est, quod hic de monedula furace & ablativo nescio quo patruale fingis: & potius cogitare debueras, quid replicari possit de domesticis tuis vulturibus atque harpijs, deque fratre conuatore minimè dativo, deque affine & socero aliarum mercium quàm chartarū spolijs onusto: imò verò de tota illa societate ad auferendum & rapiendum potiusquam dandum comparata. Sed hæc ab alijs audies, si pergas. Illud modo, ne aliud agam, abs te quero: ecqua tandem fronte neges Bucerum sua admonitione te pungere voluisse, cum ijsdem literis multò acerbiora ad te ab illo scripta esse professus sis, cum quidem te (vt ipse narrasti & scripsisti) appellaret canem rabidum, fratricidam, maledicendi morbo infectum, & quid non? Tu hæc iam suauiter dissimulas. Cautè. Sed inde repetere velle tuam defensionem laudés ue ruas, non est hominis profectò sani. Et tamen hic etiam ille locus est,

est, in quo tuus Beza, tibi de more succi-
nens rursus suos pæanas magnificè canit,
perinde atque si omnibus hominibus &
cerebrum iam eruisset, & oculos confixis-
set. Quid verò pluribus opus est? Finga-
mus te iam non temere negasse, Bucerum
de te illud scripsisse, quod tamen scripsis-
se antea affirmaras: fingamus, de præpo-
sitero tuo iudicio nihil dixisse. Fingamus,
quod de mulieribus dici solet, de te, viro
renato, neminem vnquam dictitasse, nul-
lum aut in amore, aut in odio modum es-
se tuum. At tota etiánum & consuetu-
do & actio vestra clamat, id ab omnibus
de vobis & dici & scribi debere: adden-
dum etiam esse, vos & amare & odisse, &
iudicare & loqui, & agere semper prout
expedit. A deo & regenerati & reforma-
ti sunt omnes vestri affectus. Neque ve-
rò testimonium longius repetendum est.
Ipse, ipse tuus Beza in hac actione satis su-
perque id exponet. Ergo & tu iam illi in
decurso lampada tradis: & cum singula-
ri elogio hunc prestigiatores producis
in proscenium, professus te non parum
oblectari concinna & simul omni fucos
pura eius optimi & integerrimi (vt ais)
fratris tui respõsione, in cuius (vt narras)
sincer-

sincera ingenuaque defensione veritas
 ita splendeat, vt victrix supra omnes Bal-
 duini nebulas emineat. Quænam sit hæc
 illius optima integritas, quam prædicas,
 & concinnitas, & sine vlllo fuce puritas &
 sinceritas, & ingenuitas, & veritas vi-
 ctrix, splendens, eminens: paulò pòst ali-
 liquidò intelligent, & de tuo testimonio
 iudicabunt. Sed illud nunc scito, multos
 mirari, tam suauiter complexum esse te il-
 lud funestum animal, ex nefarijs stupris,
 ex civili cruore, ex omnium scelerum im-
 portunitate, & flagitiorum impunitate
 concretum. Scito & illud: quicumque il-
 li responsurus sit, responsurum esse ho-
 minis furiosi, non orationi, quæ ille vt
 non potest, sed conuicio, cuius exercita-
 tionem, cum intollerabili petulantia, tū
 etiam diuturna impunitate muniuit. Iu-
 uat enim nunc te etiam oblectare verbis
 Ciceronianis. Cum ego quicquid ille te-
 cum nunc miscuit, fortè legeré, quo tem-
 pore Augustini aduersus Donatistas scri-
 pta relegebam, venit in mentem, quod
 Petiliano Augustinus obijcit, cum nec di-
 cere, nec tacere potuisse. Imò verò quod
 Donatistarū antistiti Gaudētio respōdit,
 simpliciter nunc respondēdum tibi esse.

Accepi (inquit) Gaudenti, responſionem tuam,
ſi tamen reſponſio dicenda eſt, quam mihi pro-
pterea referre voluiſti, ne ſi tacuiſſes, diceremus
te eſſe conuictum. Sed hoc non eſt reſpondere, quod
eſt non tacere. Nam ſi hoc eſt: reſpondiſti plane.
verum etiam hi, qui de te aliquid poſſent ſperare
nouerint te non inueniſſe, quia reſpondere deberes,
& tamen reſpondiſſe, ne taceres. Itaque cum cau-
ueres, ne victus dicereris, feciſti vt oſtendereris.
Hæc ille. Quæ an de te tuoq; ſubſidiario
declamatore, nunc iure dici poſſint, alij
ex reiſa æſtimabunt: qui & te (vt credo)
aliquando rogabunt, vt ſi quid habes,
quod ad quæſtionem principalem perti-
neat, dignum publica cognitione, illud
ſedatè proferas: & per alium, quàm Theo-
dorum tuum, agas, ſi de religione agere
vis. Nam Bezam qui nouerit: non puta-
bit de ea ſeridè agi, ſi agat ille. Ludum po-
tius aliquem eſſe exiſtimabit: atque eti-
am indignè feret, ab homine infami & in-
ceſto contaminari cauſam ſacroſanctam:
tibiq; poſtremo obijciet, quod ipſe
cap. ad Hoſeam prophetam annotati, ta-
lem hominem tota vita latere potius de-
bere, quam ſuſcipere munus propheti-
cum. Sed licet fortè aliquid rectè ille di-
ceret, optandum tamen eſſet, id ab alio
potius

potius dici: vt olim Lacedæmonij sententiam bonam, quam homo improbus dixerat, iusserunt abs viro bono & honesto recitari, ne mali auctoris infamia obesset sententiæ bonæ.

Quod attinet ad conuicia: quid vis aliud tibi respōdeam, quàm quod eundē Augustinū eidem Petiliano respondisse, hodie quoque relegeram. Si (inquit) & ego tibi vellem pro maledictis maledicta rependere: quid aliud quàm duo maledici essemus? vt ij, qui nos legerent, alij detestatos abijcerent sana gratitate, alij suauiter baurirent malenola voluntate. Sed tu iam pridem aliorum iudicia contemnere didicisti, & factionis tuæ præsidium maximum est in tua excellenti arte maledicendi, non minus quàm mandandi, neque tamen non miratus sum, te theologum tantum, tamque reformatum, tuam nunc declamationem exorsum esse, & abs poëtica fabula, & abs canino conuicio atque latratu: neque interea cogitasse, quid statim audire posses, cum non solum simul fatearis irritabilem tuam esse naturam, sed & in eadem propè pagina agas de literis Buceri, in quibus ab ipso te canem rabidum appellatum esse alibi scripsisti. sed & metuere debes,

bebas, ne quod de alio tuo familiari am-
busto scripisti, tibi obijceretur: *Canina illa*
la mordendi latrandique rabies, quam ebulliunt
omnes scriptorum eius pagina, satis testatur, quan-
tu hominem spiritus instiget. Turpe profectò
est hoc totum, & miserum, & inhumanum,
& abhorrens abs ingenua liberaliq; con-
suetudine, & verò imprimis indignum
hominibus Christianis, loquendi genus:
tantoque propterea magis ab ijs alienum
esse deberet, quod barbara illa Turcarum
colluies hac potissimum phrasi vtatur,
vbi de ijs agit, qui Christo nomen dede-
runt. Sed tua Rhetorica, religionis, quam
prætexit, oblita, tuos docet nouum hoc
& insolens maledicendi genus: quod, ne-
scio quo modo etiam inuiti addiscunt, qui
tecum sæpius conflictari coguntur. De-
bueras potius Caluine, cum Hecubæ fa-
bulam narrabas, & de flere rerum huma-
narum erumnas, quas illa in tragœdia de-
plorat, & illustres de illis sententias, quas
eadem Regina fundit, perinde atque si
oracula ederet, grauius recitare. Sed te
(vt video) tam oblectant tales miseræ at-
que confusiones, quàm tragicis impreca-
tionibus etiam delectaris. Neque tamen
me, vel si, quod Euripidi, qui à canibus
dilaniam

dilaniatus esse dicitur, accidit, ferendum
 sit, deterrebis tuis minacibus conuicijs,
 quin aliquam consolationem ab eodem
 etiam poëta, Hecubam exprimente, aliv
 quando reperam: & interea, quod apud
 eum illa mulier de ingrato Vlyſſe, qui Po
 lyxenam, vnicam miſeræ Reginæ filiam
 ad maſtationem poſcebat, merito con
 querens, exclamauit de hoc toto genere
 τῶν δειμαγῶρων, ſubinde obijciam tui gene
 ris declamatoribus καὶ δειμαγῶοις, ac iu
 ſtiſſimam hanc quoque meam querimo
 niam eſſe palam oſtendam, neque inge
 mitu meo emittendo periculum vllum,
 quod impendere ſcio, reformidabo. Id o
 lim minimè reformidaui, cum tuam ſe
 ctam, quo eam tempore putabam eſſe re
 ligioſam, ſecurus ſum, quam alij periculo
 deterriti refugiebant. Nunc, cum rectam
 non eſſe video, quamuis eam ſequi iam
 quaſtuofum etiam ſit, & propterea (ô ex
 cellentiam humanæ vanitatis) aſſectentur
 multi, refugere me non diſſimulabo, vel
 ſi abs te diſſentire tam periculoſum nunc
 ſit, quàm erat antea, conſentire: Ac ſi for
 tè hæc ætas ſuis factiõibus fascinata, &
 diſſidijs implicata nihil diſcernat: ſpero
 aliquando ſapientem poſteritatem liqui
 do iu

do iudicaturam esse de nostro & aliorum
facto, vbi (inquam) adfit vel religio, con-
scientia, grauitas, pudor: vel factio, impro-
bitas, leuitas, impudentia. Interea si quan-
do tu olim malos antistites castigans, non
temere vsus es quadam comminatione:
vide, num tuos actores iisdem verbis ter-
rere liceat. *Ne sibi (inquis) nimium blandian-
tur, quod nunc magno applausu, & secundis, ma-
gna ex parte, admurmurationibus, fabulam suam
agunt: cogitent, nondum ad catastrophem se perue-
nisse, in qua certè nō habebunt theatrum, vbi suos
fumos impunè vendant: vbi credulas mentes illas
quæcent: sed vnius Dei arbitrio stabunt vel cadent:
cuius iudicium non ab aura populari, sed à sua in-
flexibili æquitate pendebit: qui non modo
de cuiusque factis inquiret: sed de recondita cordis
sinceritate vel nequitia, quæstionem exercebit.*
Iam verò si ex eadem epistola ad Sadole-
tum tua, in qua, quantumcunque in te
fuit ingenuitatis, olim ostentare vo-
luisti, vellem repetere cōclusionem mega-
storum verbis dicerem. Non æquis modo le-
ctoribus iudicare, sed tibi quoque repu-
tationibus in hoc certamen descēderim:
si tamen certamē dici meretur simplex &
moderata innocentia mea aduersus ca-
lum;

In iustas tuas criminatioes defensio. Sed
 faxit Dñs, Caluine, faxit Deus ille noster
 (quem nõ esse Deũ τῆς ἀκαταστασίας scri-
 psit Apostolus) oēs vt rerũ priuatarum &
 inaniũ contentionũ obliti, serio procure-
 mus, vt sancto Ecclesiasticæ vnitatis vin-
 culo, Christus, qui nos Deo patri recõci-
 liauit, in corporis sui beatã societate nos
 oēs ab ista misera dissipatione recolligat:
 vt eius verbo & spiritu in cor vnũ & ani-
 mã vnã coalescamus. Ego, quod suo tem-
 pore Gregorius Nazanzenus, Ecclesiæ fu-
 nestissimo Arrianorum schismate dis-
 sectæ conditionem deplorans, precari
 solebat, nõ desinã summis & assiduis pre-
 cibus orare, ἵνα (dicebat pius ille antistes)

κοπάσῃ μὴ κερὸν ἡμῖν ὁ πόλεμος, ἵνα γενώμ-
 ῃα ἡμῶν αὐτῶν, ἢ ἀλλήλων ποτὲ γνωρίσω-
 μεν, ἵνα μὴ ἐτι ὦμεν ἀντὶ ἑνος τῶ Ἰσραὴλ, ἢ
 Ἰούδας ἢ Ἰσραὴλ, μὴ ἐτι ῥοβοᾶμ ἢ ἱεροβοᾶμ,
 μὴ ἐτι ἱερουσαλήμ ἢ σαμάρεια, αἱ ἐν μέσσοις
 τῶν ἁμαρτίας παραδιδομένηαι, ἢ ἐν μέ-
 ρεσιν ἐθελωόμεναι. Vtinã verò, utinã hoc tẽpo-
 re & eius precatationis, & ipsius, cuius illa
 meminit, historiẽ magis meminissent, qui
 de religiõẽ nimium lubenter litigare, & dis-
 sensiõis dissectonisq; cupidiores, q̃ vnitatis
 esse vident; & verò altare cõtra altare at-

tolli (quod antea semper visum fuerat esse nefas) quam & reformationem primū, & deinde conformationem vllam vrgere malunt. Sed hic quoque cumulus esse debuit nostrorum malorum, qualem & Maiores nostri (veteres dico Christianos) in suorum temporum scismate pertulerunt.

Accedit autem & altera confusio, cum tanto magis scinditur incertum studia in cōtraria vulgus, quia cōtrouersum in hac partium altercatione nūc etiā sit, vbi hodie sit Roboam, vel Ieroboam: vbi Iuda, vel Israel: vbi Iesuralem, vel Samaria. Actu quidem Caluine, nimium (vt soles) audacter atque confidenter in tua cōtra me prima declamatione pronunciaſti, nō posse partes tibi aduersarias melius comparari, quā cum Israele, hoc est, cum decē illis tribubus, quæ secutæ sunt Ieroboam, & abs Davidis stirpe, Temploq; Solomonis desciscere, simulq; non obſcuro significasti, velle te partes tuas conferri cū Regno Iuda, siue cū illis duabus Tribubus, quæ nō defecēre. Non obijciam iterum, ipsos quoque olim Donatistas eadē comparatione vsos, sic egisse, sic locutos esse, cum alios omnes, præter sese clamarent esse

esse apostatas. Sed vt illos, nõ dubitas in-
 uersa cõparatione abufos esse, cū se & suos
 fallerent: vellem etiam, magis hĩc tibi
 caueres, ne nimiũ præceps, atq; in isto æ-
 stu iracundię præposterũ, in tua causa, iu-
 diciũ, te multosq; fallat, & alijs grauẽ
 iniuriam faciat. Neque non vellem, dili-
 gentius quoq; curasses proximis hisce æ-
 liquot annis, ne iure dici posset de tua
 Hierapoli, quod Hosęas cap. 6. de Galaad
 oppido Leuitarum, & nobili (vt scis)
 asylo, dixit, interea dum simul & Israelem
 accusaret. Verbum intelligenti sat esse di-
 citur. Itaque in odiosa exprobratione ver-
 bosior non ero. Sed cū eum Prophetæ
 locum ex tui, quoque Tremellij sentẽtia,
 interpretaris: quid tam domi tuæ agatur,
 obseruare debebas, ne longius exempla
 repeteres. neq; aliõ te excurrere oportebat,
 cū paulõ antè idẽ Prophetam negat, ibi
 esse Dei notitiam, vbi mendaciũ & furtũ
 & parricidium grassatur, & (vt loquitur)
 sanguines sanguinibus contigui sunt. Est
 hoc quidem ingeniosæ cuiusdam artis, in
 alios semper deriuare, quod de te dici pos-
 set: & tua peccata dissimulare, dum aliena
 exaggeras. Sed cogitare etiã deberes, alios
 aliquid & videre & sentire, & iudicare:

neque omnes abs præpostero tuo iudicio
pendere, cū & teipsum absoluis, vbi reus
es, & simul, vbi es accusator, alios con-
demnas. Falleris, mi Caluine, falleris, cum
tantum tibi sumis: neque quid tibi obijci
iure possit, curas. Nobile (fateor) & illu-
stre est vetus exemplum Iudæ atque Isra-
ëlis, cum quæritur de Apostasia aut schi-
smate Ecclesiæ. Sed in applicatione (vt lo-
quuntur) claudicas. Viciosa saltem (vt
scis) est collectio, vbi pro confesso sumit,
quod est controuersum: vbi (inquam) est
illa (quam vocant petitio principij). Ergo
non possum nõ mirari, quæ temulæta con-
fidentia, tam valde te inebriet, vt statim,
quod vis, efficere atque euincere te posse
in re tanta putes, vel solo sibilo, vel confu-
so aliquo clamore. Nihil est cur labores in
exemplo explicando, quod est notum &
confessum. Sed cum ad aliorum temporũ
vsum referre id vis: tum verò, laborandũ
tibi est, vt nihil detorquere, nihil inuerte-
re, nihil deprauare videaris, atque vt præ-
stes probesque, quod scis requiri, vt te eri-
pias, aduersariũ constringas. Saltem, nota
tis etiam temporibus, liquidò imprimis
ostendere debebas in historia Ecclesiæ
Christianæ, quod in Iudaica legimus, vt
certa

certa sit similitudo defectionis. Debebas
 & hypothefim tuam in collatione ita pin-
 gere, vt etiam (cū voles) Ieroboã pro Ro-
 boã, & rursus Roboã pro Ieroboam, & Iu-
 da pro Iſraële, & Samaria pro Hieruſalẽ,
 atq; ediuerso, habeatur, agnoscat, ſalu-
 tetur. Nam vereri alioqui debes, ne exem-
 plū, quod laudaſti, in te retorqueatur, &
 te premat, potiusquã liberet, ſi homines
 ſimplices ſingula propius excutiant. Quid
 enim? Audimus Iudaicã Tribū, vt vt mul-
 tis & ſuperſtitionibus & vitijs contamina-
 ta ſit, tamen qui perſtat in Templo Solo-
 monis & in eadem ſucceſſiõẽ, haberi pro
 Eccleſia Dei. Alias verò Tribus, vt ut ma-
 iorem ſiue pietatem, ſiue religionem ſi-
 mulent, & maiori gloria elatæ ſint, tamẽ,
 quia nouum altare erexerunt, damnari
 defectionis. Vtrunque quidem Regnum,
 multorum ſclerũ accuſari; ſed hoc po-
 ſterius multo magis, quia (vt ipſemet fa-
 teris) in externa quoq; ſpecie religionis
 peccaret, hoc eſt, abs Tẽplo Solomõis ſe-
 ceſſiſſet. Sint ſanẽ nõ diſſimilia noſtra tẽ-
 pora (q̃ cū lachrymis confiteri cogimur)
 Sed (iterũ dico) cū inſtituent̃ παράλληλα,
 verendũ tibi eſt, ne in collatiõẽ offendas:
 & ex comparatione aliud, quàm putas,

iudices sani cordatiq̄ue colligant: neque
etiã exemplum ipsius Iehu, quod reperit
tui reformatores ex Regno Israël, te li-
beret: neque rursus tibi profit quod tu in
eadem illa tua Declamatione prima, mihi
obijcis, Vriam Sacerdotem, altare simile
Damasceno erexisse atque extruxisse in
Templo Solomonis. Nam cur illud tandē
mihi exprobras? Cur non potius caues, no-
cum Tribui Iuda, tuam Tribum compa-
res, simile quippiam de tuis nouis sub-
structionibus dici possit? Equidem lau-
do Ezechiam Regem, si eum dicas Dama-
scenum illud altare euertisse, & Templū
purgasse. Sed tam obseruare deberes, eū
simul non deiecisse altare abs Solomone
extructum: quā, quia confregit Serpen-
tem æreum olim abs Mose erectum, exi-
stimare non debes, tibi licere, quiduis in
Ecclesia tollere, abrogare, abradere. Me-
mini etiam te in eadem declamatione ob-
ijcere, quod non solū Hoseas, sed & Mala-
chias fulminant aduersus malos sacerdo-
tes. Rectè & fortiter. Sed obseruare rursus
debueras, Malachiã, vbi probauit eos nõ
stare pactis & cõditionibus Leuitici sacer-
dotij, tamē hoc alioqui nõ inuadere. Scis
minime mea priuatim interesse, quantum
tibi

tibi sumas vel non sumas: & ineptè propterea mecum ea de re litigas. Rei pedibus trahantur, per me licet, vt ille olim Romanus dicebat. Sed tua interest, aliquo freno admonitionis, vehementiam tuam atque intemperiem reprimi. Neque tamen nunc illud suscipio, vt te, potiusquam me, admoneam, aut quicquid ex illis sacris, quæ tu interdum contorquendo profers, exemplis colligi fortasse rectius posset, quod quidem etiam tua interesset abs te nõ negligi, inculcare nunc velim. Sed præterire non possum, quod bonus tuus apostolus Beza in Posiaco conuentu interrogatus de ratione sui Ministerij, protulit exemplum Eliæ in Carmelo sacrificantis. Sciebat factum hoc singulare & extraordinarium multis modis fuisse. Non ignorabat legem non nisi sacerdotibus ex stirpe Aaronis permittere, vt sacrificent, neque alibi quàm in Templo Hierosolimitano hoc permittere: vt neque quicquam est, hoc per Prophetæ magis reprehendant in Israelitis, quàm quod alibi sacrificarent. Cur igitur Bezæ placuit nouum illud Elig exemplum? An quia Deus singulari quoque signo testatus est sibi placuisse? Minime. Non enim Beza aliquo tali testimo-

nio suum ministerium tueri potest. An po-
tius, quia Elias tunc extraordinaria pote-
state vsus sacerdotes Baaliticos trucidarit?
Quàm vereor, ne id nimium placuerit tuo
Bezæ, qui hoc se imitatum sedulo esse glo-
riatur: neque sibi nunc obijci patitur,
quod Christus respondit discipulis suis, al-
liud non dissimile factum Eliæ aliquando
imitari temere volentibus. Amabo, mi Cal-
uine, qui περι κακοζηλίας concionari soles,
ecquid de tui huius boni Prophetæ vesa-
nia iudicas? Obsecro, quiduis potius in
Prophetis selegito, quod imiteris. Alia
præclara sunt Eliæ facinora in Israële, quæ
imitari possis. Ego, in nostri temporis
schismate, tantum adijciam, si, quod ia-
ctas, Prophetas sequi velles, multo reli-
giosius facturum esse te, si ad eorum mo-
dum & liber esses & continens: si plus tibi
non arrogares: si quod illi non occupa-
runt, non occupares: si non esses dux aut
assentator sanguinariæ factionis: si sanctæ
conciliationis, potiusquam cruenti dissi-
dij, hortator esses: denique si cum hodie
quoque vides prodigiosum & horren-
dum & plusquam civile illud bellum in
Ecclesia, quod Zacharias describit, *Iuda*
(inquiens) *Pugnabit contra Ierusalem: hoc*
est, al-

est alterum in illa etiam vna, quæ sanctior esse videbatur, Tribu dissidium atque schisma, quo nullum posset esse in ipsis visceribus funestius: ita cohorrescas, vt nihil nisi de sarcienda concordia cogites. Interea studio partiũ minus te dares, & ijs de principatu & titulo certantibus potiusquam de emendatione, magis imitareris Hosæam atque Amos, quos scis non minus in impietatem Iudæorum quàm Israelitarũ detonare. Imò verò Amos, tametsi aduersus Israelitas potissimum missus esset, prius in suos Iudæos inuehitur, & imprimis exclamat, eos spreuisse legem Iehouæ. Sed & eos accusat, qui non dolent pro afflictionem Ioseph. Quid & hoc exemplum te moneat, atque, vt interpretando eludas, abs te nunc exigat, non ignoras. Mihi modo liceat, in hac tam tristi rerum temporumque confusione, illam etiam precationem edere atque repetere, quam dicit psalmus octogesimus.

O Domine, qui pascis Israël, ausculta: tu, qui Ioseph tanquam ouem ducis, qui sedes inter cherubim, affulge. Coram Ephraim, Benjamin & Manasse, excita potentiam tuam, &c. Tum vero, tum etiam, non solum sperabimus iterum fore, quod omnibus votis optamus, sed
& col-

& collecta rursus ecclesia, & post miseram
dissipationem in vnum corpus coalescen-
te, oculis cernemus, quod olim promissit
Hoseas Propheta, *Congregabuntur filij sua-
da & filij Israel vnà, & constituent sibi caput
vnum.*

Non est meum, Caluine, de huius viti-
tis restituendæ, schismaticisq; tollendi ra-
tione differere. Non enim tantum mihi ar-
rogo, non tribuo tantum: neque nescio,
quanta sit intelligentiæ meæ, hisce preser-
tim in rebus, imbecillitas, vel potius cali-
go. Sed vbi nihil præiudico, rogo, liceat
ne liberè te consulere, qua de re idoneos
huiusce quæstionis iudices lubenter ro-
gaueros ecquid (inquam) placeat, quod hi-
sce diebus ab homine docto atque religio-
so audiebam? Dicebat, dissidium religio-
nis inter Iudæos Hierosolimitanos & Isra-
élitas Samaritanos, magis de forma quàm
de substantia fuisse: neque tamen de for-
ma tota, sed tantum de loco adorationis.
Dicebat, Christum postremò hanc litem
ita diremisit, vt quamuis Iudæorum cau-
sam meliorem esse significet: tamen neu-
tri parti addicat: imo verò vtraque reiecta
pronunciet, venisse tempus, quo neque in
monte Hierosolymitano, neque in Samari-
tano

ritano adorandus sit Deus: sed ubique adoretur, & quidem spiritu atque veritate. Factum id esse in Ecclesia Christiana, quæ Apostolis abrogantibus ceremonias Mosaicas, suscescit, affirmabat, cum & ipse Christus tale tempus indicet; sed te reclamare videri, nunc primum tempus illud venisse, quo id præstares: Iudaismum vero in Ecclesia hæctenus hæsisse. Hic se abs te dissentire confitebatur: consentire vero posse, si tantum diceres, postremis barbarorum temporibus plures fortasse, quàm erat necesse, cumulas rursus ceremonias fuisse; vel eas, quæ rectè & vtiliter erant, fuisse quodam abusu deprauatas. Quid igitur tandem? Ut lis finiatur, existimabat rursus cum Christo dici posse, neque eo, neque tuo modo agendum in cultu Dei esse: Neque tamen planè nouam esse effingendam Ecclesiæ formam: sed legitima reformatione redeundum esse ad eam, quæ fuit meliori seculo, hoc est, quam olim Ecclesia libera, & integra, & minimè barbara, secuta atque amplexa lubenter est, posteritati veluti præscripsit. Quam certè commodè & facilè imitari licebit, si tu in te tuis ve, ut in alijs, naturalem illam, quæ obstat, ambitionem, seriò castiges:

quam,

quam, cum de Samaritanis loquereris, castigandum esse scripsisti. Quia (inquis) in precio esse cupimus, ægerrimè ferimus nos contemni. Adeoque hic est communis humanæ naturæ moribus, ut velit quisque sua vitia placere alijs. Si quis autem nos & nostra improbat, statim sine discrimine irascimur. Excutiat se quisque: & hoc superbia semen in animo suo reperiet, donec extirpatum à Spiritu sancto fuerit.

Nihil verius dici posset. Sed quod alijs dicis, tibi dici non vis. Imò ne quid hic alijs concedere videaris, audes eodem loco dicere, statim ab Ecclesiæ exordio hac in parte, qua de nunc agimus, peccatum esse: quia (ut ais) plus valuit stulta Iudaismi affectatio, quàm decebat. Vide, obsecro, si quid per iracundiã videre potes, & quos & quid accuses. Scis, ne Petro quidem, cum videtur Ioudaïzav aut pepercisse aut indulgisse Paulum. Scis non modo ad Galatas, sed & ad Hebræos Epistolam expungere totum Iudaismum. Scis, ne is inualesceret, Apostolos magno consensu cauisse in suo statim Concilio Hierosolymitano. Scis, etsi de festo die Paschatis diu litigatum sit, tamen eorum opinionem non prævaluisse, quæ ad aliquem Iudaismum accedere videbatur. Præterea nostrorum non solùm acerrimas

rimas disputationes, sed & seuerissimas le-
ges aduersus Iudæorum non minus quàm
Paganorum sacrificia. Interea ecquo tu o-
re audes dicere surgentem primum Ec-
clesiam, quæ in Iudaismo abolendo tanto-
pere laborabat, Iudaismum stultè affecta-
se? Quid? Si ita sit, propè est, vt dicas Ecce-
siam christi non fuisse. Si illa non fuit, ne-
que aliam, quæ fuerit, ostendas: ecquo res
redit? Quo ergo euasuram esse putas accu-
sationem, quam instituis? Imò verò, qua
eam probatione fulcies? Nihil enim eger-
is, etsi probes quædam semper in vsu for-
tasse fuisse, quibus & olim Iudæi vsi sunt.
Scis enim non omnium veterum rituum
eandem fuisse rationem: neque discrimen
nescis. Et multū etiã interesse, quo quid
animo aut fini fiat, non ignoras. Denique
multa sunt in speciem similia: quæ tamen
eadem non sunt. Neque non quædã sunt,
quæ communia vtrique populo esse pos-
sunt, & sunt omnium gētium temporum-
que. Exclamas quodam in Malachiam lo-
co: *Quisquis altare erigit, euertit crucem Christi.*
Hoc si nunc dicis de Iudaico altari Holo-
causti: fateor. Sed aliud fuit altare Chris-
tianorum: quod cum Christi cruce opti-
mè

mè conuenire potuit: adeo vt & Ecclesia
ipsa & Ecclesiæ ministerium, altaris potif-
simū verbo significaretur. Exclamas alio
loco, veteres Christianos & voce & cere-
monia sacrificij abufos esse. Tu abufum
vocabis quicquid voles. Sed Augustini sal-
tem interpretatio calumniam hanc depel-
lit. Denique quia Iudæi suum Templam
habuerint, Christianos nullum habere de-
buisse non probabis: neque iam (credo)
velles tuos cœtus sub dio complui. Sed ne-
que si verū sit, quod quidam narrant de Ia-
cobo fratre Domini, propterea dicere po-
tes cum aut affectasse aut ambijisse sacerdo-
tium Aaronicum. Equidem quo magis co-
tentio, tantò magis vereor, ne ea te ipsum
fallat, & eò impellat, quò fortasse alioqui
recidere nolles, Cū legis in epistola ad He-
bræos tempus (vt vocatur) correctionis, a-
gnoscis illud cepisse tempore Apostolorū.
Atqui iam dicere videris nullū antea fuis-
se, & nunc primum incipere, hoc est, cere-
monias Mosaicas antea abrogatas nō esse,
sed abs te hoc tempore tandem abrogari.
Neq; minus insolēs est, quod ex tuis dictis
alius colliget, nullam hactenus fuisse for-
mam Christianismi, cum & primos Chri-
stianos

stianos dicas stultè affectasse Iudaismum.
 Quis non multum obstupescat, cum hoc
 ex te audit? meminervis, si admiratio, quæ
 sæptus recurrit, etiã me reddat battologũ.
 Sanè scis iã inde ab exordio Ecclesiæ exe-
 crabiles Christianis fuisse Ebionem atque
 Cerinthum: qui (vt inquit Hieronymº ad
 Augustinum) credentes in Christum, pro-
 pter hoc à Patrib. anathematizati sunt, &
 legis ceremonias, Christi Euãgelio miscue-
 rint. Quomodo igitur hos Patres affectati
 Iudaismi reos facis? Fateor, inter Hierony-
 mum & Augustinum fuisse aliquãdo ali-
 quid dissensionis, cum quæreretur, an Ec-
 clesia nascēte, licuerit ceremonijs Iudaicis
 interdũ vti. Sed tandē eas fuisse abolēdas,
 & suo tēpore fuisse abolitas, consentiunt:
 sicuti & vno ore dicũt, eos, qui volũt & Iu-
 dæi esse & Christiani, nec Iudæos nec Chri-
 stianos esse posse. Augustinº fatetur, exor-
 dio Ecclesię, interdũ in ijs, qui ex Iudæis
 Christiani facti erãt, quasdam ceremonias
 mosaicas vtcunque toleratas esse: & eius to-
 lerantię rationem, quam improbare nõ au-
 deres, etiã reddit. Sed postea abs Christia-
 nis omnibus irreparabiliter deferēdas fu-
 isse pronunciat: & laudat confirmatque il-
 lam Hieronymi protestationem, qui *reclas*

mante (sicuti scribit) mundo, libera voce pronun-
ciabat, ceremonias Iudaeorum & perniciosas
esse & mortiferas Christianis: & quicumque eas
obseruauerit, siue ex Iudaeis, siue ex Gentibus, eum
in barathrum Diaboli deuolutum esse. Ac ne du-
bites id factum esse, quod fieri debuit: i-
dem Augustinus alio loco: Iudaica institu-
ta (inquit) à populo Christiano non fiunt,
sed tantummodo intelligenda tractantur,
Si replices, Christianos quidem hoc putaf-
se: sed imprudentes fecisse, quod nec face-
re se putabant, nec faciundum esse crede-
bant: incredibilis eos fatuitatis accusabis:
& eò tandem recides, ut indicare videaris,
illam Christi Ecclesiam, re ipsa, tametsi aliter
& diceretur & putaretur, nihil aliud pro-
pè fuisse, quam alteram veluti Synagogam
reduuiam.

Sæpe iam testatus sum, me ab usum & su-
perstitionem posteriorum seculorum mi-
nime defendere: neque quia in prima tua
declamatione, quod improbè finxisti,
contumeliose obiecisti, me ab omni cere-
moniarum reuerentia longissimè semper
abfuisse, propterea, ut illud vitæ, vicia in
contraria curram. Sed eum, quem non te-
nes, modum tenebo, ut ad optimæ Eccle-
siæ reuerentiam proximè semper accedam.
Vt iam

Utinam verò, utinam, quàm religiose &
 amicè & placidè inter Augustinum &
 Hieronymum acta huius generis causa &
 agitata quæstio est, tam inter nos transige-
 retur. Sed tu, quamuis in ea scripseris in
 epist. ad Galat. summos ab infimis iure
 reprehendi, & libertatem hanc minori-
 bus erga maiores permitti à Deo, quia fors
 te legeras Augustinum in ea disceptatio-
 ne scripsisse Hieronymo, à minore quoli-
 bet non esse refugiendam vel dedignan-
 dam correctionem: tamen, si bene te noui,
 talem nunquam legem accipies, neque eò
 te demittes: & nimis indignam esse stas-
 tues, ut Theologus, qui magnus & maxi-
 mus dici vult, cum Iuriconsulto, qui non
 recusat infimus videri, in tali arena com-
 mittatur. Ego verò nihil etiam malim,
 quàm te cum alio cōgredi: neque ad eam,
 in quam epistola superiori ingressus erā,
 quæstionem nunc sum reuersus, quàm ut
 te interrogando excitarem ad secundas de
 te tanta cogitationes, quæ sapiētiores esse
 solent: ut que etiam te, si possim, aliquādo
 reuocem ab alia, ad quā contra me excur-
 ris, & inani & exili & propè puerili disce-
 ptatione. Quæstio, quam nunc tibi pro-
 pono, magna, & grauis, & te digna est. Al-

tera ad quã digrederis, putida, futilis atq;
inepta est. Ergo hanc fugito: illi te dato.
Ni feceris: sed eludēdi causa rursus capres
in huius aut alterius vita illiberalem aliq̃
& aridam & ieiuniam materiam mendacis
satyrę: dolebo profectò, non tam mea ta-
men priuatim, quàm Reip. causa, tali arti-
ficio te ab utili quæstione ad inanem con-
certationem excurrere: sed interea tu tam
frigida caluaque frustratione nihil aliud
consequeris, quam vt de fuga, trepidatio-
ne, offensione tua confiteri videaris, & ad-
uersarium, ad nouam recriminationem,
quæ te profectò punget, impellas. Equi-
dem, si potero, & quandiu potero, conpri-
mam iustum dolorem, præsertim vbi per-
tuas terribiles minas ne mutire quidem lis
cet: & probibere potes, ne ij quos luctu
afficis, lugeant, (quod nullum vnquam in
vlla Scythia tyrannum fecisse aliquando
dixit Cicero.) Sed non omnes, tamen sem-
per & vbiq̃ obmutescere coges: & ali-
quis tandem erumpet liberior gemitus,
qui tuæ & immanitatis & iniuriæ testis
erit.

Ex vrbe Parisiorum. Kal. Nouemb.

1563.

MICHAEL

MICHAEL FA=

BRICIUS LE-
ctori, S.

VM superiorib^o annis e-
ditus in Germania fuisset
libellus de officio pij &
tranquillitatis verè aman-
tis viri in hoc religionis
dissidio, notum est, qua-

les, quantasque propterea turbas in Gallia
excitavit Calvinus, edita famosissima, si-
mul & furiosissima declamatione in Fran-
ciscum Balduinum Iurisconsultum, quem
illius libelli auctorem fuisse, sine vlla vel
causa vel coniectura probabili, fingebat
homo nimium indulgens intemperanti suæ
melancholiæ, & simul incitatus, partim Be-
zano spiritu, partim Ottomanico stabello:
vt hi Lucianici irrisores seni magistro lu-
benter illudunt, & quæ adorant, dant præ-
cipitem. Balduinus miratus se peti, cum
neque in talibus scriptis versaretur, neque
illius libelli auctor subscriptorve esset, mo-
destissimè respondit, eum nihil ad se perti-
nere. Itaque grauem sibi iniuriam fieri. Cu-
ius etiam iniuriæ quòdnam iudicium esse

E 3 deberet,

deberet, ex iure civili ostendit, prolato
Commentario ad leges de Calumniatori-
bus. De ipsa alioqui re principali, de qua
libellus ille tam agebat temperater, quam
importunus castigato infideliter, agere
noluit, quia talem actionem relinquebat
auctori, cuius hæ partes erant. Hac verò
admonitione, tantum abest, ut Calvinus ma-
nifesti peccati sui convictus, ad aliquam vel
pœnitentiam, vel erroris deprecationem re-
uocatus sit, ut multo etiã magis fuerit tu-
multuatus, neq; in Balduinũ modo magis
atque magis debacchatus sit, sed etiã in Ge-
orgiũ Callandrum, à quo libellum illum
scriptum editumq; esse iam sciebat. Baldu-
inus hominis furiosi rabiem rursus mira-
tus, iterum ei respondit & acrius & apertius
neque modo in personam, sed etiam in re
agere visus est: eamq; deinde suam actio-
nem confirmavit tertia quadam respon-
sione, quam libris Optati, ut occasio fortè
ferebat, nuper præfixit. Interea ipsius quo-
que Georgij responsio defensioque in Ger-
mania edita, in Galliam allata est: qua quis
dem vir & doctissimus & modestissimus,
magis atq; magis aduersarij intemperie,
nò dicã, repressit, (nò enim reprimi po-
test indomita fere furor insanabilis) sed
saltem

saltem sanis hominibus ostendit, nimium esse intemperantem. Ac principio quidem, ut calumniatoris in personam temere agentis flagitium patefaceret, sanctè confirmavit atque protestatus est, Balduinum, neque auctorem fuisse, neque adiutorem illius, de quo quæritur, libelli: imò ne conscium quidem vlllo modo fuisse, priusquam in lucem emissus esset: ac ne tum quidem de auctore quicquam, præter suspicionem, habuisse. Itaque ea in re non simplici errore, sed multis & grauibus modis abs contumelioso calumniatore, peccatum esse. Sibi quoque non minorem iniuriam fieri ab hoc homine ad calumnias (ut videtur) & contumelias conuiciãve nato factoque.

Tandem ijs quæ ad personas pertinent, relictis, de re ipsa cœpit agere, ut libelli sui sententiam defenderet, & importuni castigatoris fumos discuteret. Quia verò hæc disputatio de re magna est, & est hoc tempore imprimis necessaria, & verò in Gallia desideratur, visum est, Reipublicæ interesse, ut ea recuderetur, ac relictis nunc alijs capitibus, quæ ad personas magis referuntur, simplicissimè & optima fide exponeretur summum caput principalis quæstio-

nis, & veluti vtriusque partis acta, quæ ad rem causamque pertinent, sola recitarentur, atque committerentur: de quibus deinde iudicium sanis cordatisque lectoribus relinqueretur. Id verò cum agi intelligeret Calvinus, & de se actum fore sentiret, si ita ageretur: neque aut dubium aut obscurum esse sciret, quin ea ratione, ut calumpniæ dānata, quæ iuris est, statim damnaretur, fecit quod homines perditissimi in desperatione solent. Excitauit aliquem Dauum, qui interturbaret omnia, & tumultuando rursus inuolueret atque permisceret statum causæ, & eum abs re in personam rursus transferret insidiosa auersione. Hæc enim est ars impostorum, ut cum deprehensi tenentur, eludant, & veluti sparsis nebulis offusis; tenebris effugiant. Sed & tanto magis Calvinus impulsus est ad incitandum aliquem perturbatorem, quia iam audiebat Baldinum Regijs literis ex patria reuocatum esse, ut interesset placidæ cuidam & religiosæ collationi de controuersijs huius temporis, si qua fortè tandem conciliatio iniri posset. Hic ergo rursus percussus Calvinus tumultuatur, ut illa olim Athalia furiosam mulier exclamabat, Coniuratio, Coniuratio, Quid

Quid igitur? Quia neque prima impetitione Balduinum deiecerat, neque secunda impressiōe depulerat, plures licet *συμμάχων* tunc coëgerit, nunc vt tertio effundat vim maiorem, aduocat principalem suam furiam, & coniunctis cum ea virib⁹ in Balduinum iterumque, iterumque incurrit; & quam principio fabulam de alieno libello temerè sparserat, nondum abijciendam esse statuit. Mira est insania hominum *ἀπιληγκότων*. Sentiunt sese palàm offendisse atque imegisse in limine, cùm hanc litem primam mouerunt. & fortasse vellent initiò cautiùs egisse. Sed quiduis nunc facient, potius quàm errorem confitendo victi videantur. Non ignorant eruditi calumniatores illud Quintiliani, *Nocet diu pugna in his, quæ obtinere non possis. Nam vbi vinci necesse est, expedit cedere. Culpa, quæ deprehensa præsertim est, pertenuerit, culpa altera est.* Verùm etsi culpã conduplicent, impunè id se facere posse putant. Sciunt sese in hac lite iam duobus iudicijs calumniæ damnatos, & bis terq; depulsos, actum agere, præsertim tertio, nullo iure posse. Verùm istis hominibus ad omnè audaciã impudentiamq; proiectis, persuasum est, sese nullis legibus teneri,

præsertim legionibus, armatos, & vi iam-
pridè ius oppugnantes. Nam & hoc habet
tanquam principium suæ (vt vocant) re-
formatæ religionis, alijs quidem, quibus
insultare volunt, per ludibrium concio-
nari de pœnitentiâ: sed se ad eam nunquã
demittere. Ergo reducem suũ, siue satelli-
tem, siue bellatorem Bezam nunc subor-
navit Calvinus, vt Balduinum tertio im-
peteret, & prioris causæ statum perturba-
ret. Equidem mirabar dictatorem tam &
naturabiliosum, & duplici iam offensiõe
irritatum, toto propè sesquianno tacere
potuisse, cum antea nemine eum attingen-
te, tam importunam declamationem tan-
ta contentione exorsus esset: iamquẽ venie-
bat mihi in mentem, quod eius primarius
discipulus scripsit, hanc esse istarũ bestia-
rum naturam, vt si fugias, leones, non ona-
gros, dixeris: sin persequaris, nihil fuga-
cius, etiam si interfugiendum, subinde re-
stitent, & aërem calcibus feriant. Sed con-
uiciator exhaustus atque defatigatus, cũ
in tota sua cohorte domestica, in qua tot
sunt impudentes malarum partium pa-
troni, non reperiret satis idoneum in hac
causa rabulam, absentem illum suũ Tria-
rium, qui deficienti succenturiaretur, ex-
pectat

peſtabat, alijs in Gallia bellis gerendis,
 hoc eſt ſicrilegijs, latrocinijs, parricidijs
 occupatū: qui vbi réſ confecit, hoc eſt, e-
 vaſtato Gallia regno ſummis ſicarium,
 qui conficeret inuictum principem, Re-
 gis Legatum Regijque exercitus impera-
 torem, reuerſus eſt fugitiuus furcifera ad
 ſuum aſylum, vt ſua trophæa ſicarijs etiã
 libellis cumularet. Neque verò dubium
 eſt, quin cum ouans exponeret ſuo Ponti-
 fici præclara illa ſua ſtratagemata egre-
 gius Flamen, non iam Dialis, ſed Martia-
 lis, multis ſtatim coronis donatus audie-
 rit illud,

Maſte noua virtute puer: ſic itur ad aſtra,

Ac fortasſe ſubieciffet ex eodem Poeta,

Tu genitor cape ſacra manu:

Me bello ex tanto digreſſum & cede recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo

Abluero. Sed lacum Lemãnum vidiffe, vt
 ſe expiaret, ſatis eſſe putabat. Ergo alijs
 ſuis telis ad tempus ſepoſitis, ſtylum, tan-
 quam haſtam, arripit, vt contorta fulmina
 recoctæ maledicentiæ huc & illuc eiacula
 retur. Sic enim qui piſtolicus miles paulo
 antè fuerat, probare voluit ſe quoq; Apo-
 ſtolicum præconem atque declamatorẽ
 eſſe. Equidem putabam hominẽ tot fla-
 gitijs

gitijs infamem, præsertim perpetrato
scelerato parricidio, hinc aufugisse, vt se
abderet in aliqua solitudine, vel in sua la-
cuna latitaret, indignus qui lucem aspice-
ret. Sed in lustris educatus ganeo, nõdum
cum fronte amisit meretriciam proter-
uiam, & in castris deinde confirmatus la-
nista, quid non auderet, præsertim vbi in-
duit galerum & laruã reformati concio-
natoris? Reuersus ad suum collegium, sup-
plex suum Pontificem dicitur rogasse
cum formula, *Iube Domine benedicere*. Tum
vero non sine mystica benedictione ius-
sus est aduersarijs maledicere. Ludendo
quidem præfari nunc audet, sese in ea vr-
be viuere, in qua maledicere non liceat.
Sed subest tacita exceptio, *nisi bonis*. Nam
tunc nemo nescit illam esse officinam &
fornacem maledicentiæ maledicentissi-
me: ne quis miretur vnde hic noster tan-
tum conuiciorum hauserit. Ergo superio-
ri mandato armatus, induit tragicos co-
thurnos, & plaustrum conscendit quo
inuetus debaccharetur in apostatas, hoc
est, in eos, qui nefariæ coniurationis si-
gna secuti non essent, & religionem Chri-
sti anteferrent factioni sceleratæ. Nam
quos manu nondum potuit, lingua & sty-
lo di-

lo discerpere se posse putat. Itane vero Caluine alium non habebas, per quem de pietate litigares? Cùm Hotomannū eius fraterculum priori actione aduocasse dicereris, rogatus es, ne elegantem magistrum Ciceronianæ ἀδεότυχος nobis dares, tanquam religionis idoneum catechistam. Nunc cum das substituisque venerabilem Bedam, an nostro desiderio satisfacis? Imò verò nunquam magis in suspicionem, nescio cuius turpis & impiæ collusionis, apud bonos viros venisti, quàm cū ij viderunt, tales duos Prophetas cingere tuum latus: esse tibi in delicijs, in sinu, in gremio, in amplexibus: cùm tamen non ignores vtriusque flagitia, & quid de altero Germania, de altero Gallia etiānum ad te referat. Sed quando ita vis, habeto sanè tales contubernales magna tua cum infamia. Erras autem, iterumque erras, si aut Balduinum, aut alium, qui vos norit, reformidare putas talium emissariorum tuorum canum latratus. Viderint ij, quos tales viperæ, tigres, aut lupæ laceffunt, an aliquo respōso dignas esse putent. Ego tales (vtendum est tuo verbo) nebulones non voce, non verbis, non disputationibus castigandos esse sentio, sed legum mi-

nis,

nis, carceribus, suppliciis, vt Cicero latrones, sacrilegos, testamentarios. Nam Ciceroniano iure tui illi procuratores vtuntur. Sed (quia tibi gratificari debemus) vifne, vt breuiter de altero nunc dicamus, quē tu postremo delegisti, vt in Balduinū incurreret, si fortē plus præstare posset, quā tres illi aut quatuor, quos antea incitabas? dicimus nō potuisse te aduocare patronū magis quidē idoneū ad maledicendū, sed magis etiā indignū, qui audiat in re criminatione, in qua collocas spētū tuæ defensionis. Certē multæ statim præscriptiōes talem procuratorem repellūt, neque in iudicio, nisi in reatu, stare patiuntur. Nā & licet ius Ciuile cōtemnat, tamen non potest illud, quod ait Cicero, nihil esse quod minus ferendum sit, quam eū, rationē ab altero, vitæ reposcere, qui non possit suæ reddere. Sit sanē illiberalis exceptio, qua nunc eius effrenatam petulantiam statim coercebimus. Dignus est, qui audiat, quæ nō vult, qui in alios dixit, quæ non debuit. Res (fateor) misera & deploranda est, cū hominis literati probra, quæ sepulta latere mallems, exponūtur. Sed cum rabies huius furiaē alios indignē lacescentis reprimēda sit, cogimur præscribendo

bendo profiteri, hominem tam infamem
tamque intestabilem, nullo vel diuino vel
humano, vel Ecclesiastico, vel ciuili iure
posse admitti, vt non modo pro alio po-
stulet, sed & alios criminet, & Ecclesie re-
formatae imperet, & det leges de religioe
reformanda: denique in cœtu bonorum
neque ferendum, neque audiendum esse,
donec legitimam egerit pœnitentiam, nõ
dico omnium suorum flagitiorum, at sal-
tem eorũ, quæ & vulgatiõra & insignio-
ra & turpiora sunt, vt adulteriorũ, sacrile-
giorum, parricidiorum: quorum iam &
conuictus & damnatus sit. Audio nunc
tandem à Castellione coactum, vt illi sa-
tisfaciat, edidisse hanc flebilem confesio-
nem: *Me miserum flens & gemens agnosco,*
per quindecim annorum spacium, quum alijs
iustitiæ viam commonstrem, nondum sobri-
um, nondum liberalem, nondum veracem fas-
ctum: sed in luto barentem, & vix, oculos attola-
lentem, vno passu à carceribus ad metam progres-
sum.

Quis tui non misereatur õ noster pœni-
tens afflictissime Beza, cũ hãc tuam audit
confessionem? Quis nõ dicat eũ nimiũ esse
veram, propterea quæ in ea veracem esse
te, si ex animo loquereris? Sed ita te ge-
ris,

ris vt nihil minus sentire videaris, quàm
quod dicis. Deinde cum ita generaliter lo-
queris, tam cautè & astutè loqui videris,
vt non ingenuè eloqui quod est, sed elu-
dere velle videaris. Certè qui te norunt,
exclamant vetus illud, *Non ita ageres, nisi fingeres.* Saltem dubitant, an cum interea iace-
re debeas inter pœnitètes, suprà Ecclesiã
te attollere possis: & præterea quærunt,
an aliorum peccatorum multo grauiorũ,
quæ dixi, alia exomologesis necessaria nõ
sit, priusquã aliis tam insolenter insultes
prætextu cuiusdam ventosæ fictæ quere-
generationis, quæ te hominẽ flatuosum
inflat. Te nondum factum esse sobrium,
quia sanguinis gloriæq; sitis te inebriat,
non miramur. Non esse te liberalem cur-
ripiendis nupertam prodigus fuisti? Ve-
racem nõdum esse te, verissimè profecto
dicis: sed habes paratam defensionem.
quia omnis homo mendax. Cæterũ tu tibi,
quod Balduino obijcis, suggerere debe-
bas istud tui Martialis, *Dic de tribus capellis:*
de tuis adulterijs (inquam) sacrilegijs, par-
ricidijs: si fortè aliqua deprecatione infam-
miã, quæ tibi os obstruere debet, delere
possis. Quod ad primũ genº attinet, & est
cur-

turpissimum, castissime Theodore, quia etiam tuis versibus gloriosè prædicasti atque publicasti tuos illos candidatos vesanosque amores, tetrasque libidines, nõ requiris, opinor, aliud testimonium, quo conuincaris. Sed ferociter excipis, quia hoc crimen obiter cõfitearis & vltro damnes, te iustificatum esse. Atqui cum alios reuoces ad seueram disciplinam Ecclesię reformatę, tu, qui huic præesse vis, quale putas edere exemplum deberes exomologeseos atque pœnitentię? & interea quã te demissè gerere? Et quo tandem antea priuilegio tam confidenter cristas cum supercilio attollis, & magistratum, quẽ vocas ministrum, in Ecclesia extraordinarium occupas, vt aliorum censor fias? Certè excusatio, qua huius incesti peccati tui confessionem nunc diluis, procul abest à legitima, vel canonica satisfactione, cuius disciplinam repudiare aut reijcere non potes. Ais te adolescentem fuisse & nondum Christianum, cum ederes illud vesanũ exemplum gloriosę incontinentię. Adjicere debueras, te tunc etiã fuisse Protonotarium & Poëtam. Nam quod de adolescentia causarum nimis est infirmum. Eras enim maior annis, & nimium iã tum

ve fuisse virum ostendisti. Imò verò iam
tum tam eras, quàm nunc es, regeneratus,
hoc est, Geneuensium partium: & cum ta-
lia mysteria euulgares, iam Geneuam men-
te & animo migraras, & istuc præmiseras
tua pignora: & quod hic edebas tecum a-
sportare volebas, tanquam specimen cui-
ingenij, cum quidem etiam id etiam con-
secreres cuidam in Germania tuo præce-
ptori, cui & Calvinus parens & Præce-
ptor tuus alter, suos in Paulum commen-
tarios, tanquam magistro suo dedicabat:
quanquam non satis fortè obseruaueris,
te talibus scriptis, Epicuræa licentia, cele-
brare ἀποθέωσιν Doleti atque Rabelsi, so-
daliū quondam tuorum, quos eodem
tempore Calvinus scribendo de scandalis
referebat in Catalogum τῶν ἀθεῶν. Nescio
quid monstri & mysterij latere in ea re
dixerint nasuti homines tui ordinis. Sed
non ignoras, quid de alijs nunc diceres, si
quid iustale exprobrare posses. Videris
porrò, quid præstare debeas, vt omnem
suspicionem eluas: quàm profectò con-
temnere non potes. Nam quod nunc scri-
bis Hotmannum tuum nunc responso qui-
dem dignum putare crimen ἀδελφῶν
quod nescio quis illi asperfit: fortasse, quia
hoc

B

hoc fuit ⁴¹elogiū Theodori illius, qui etiā
olim dictus fuit *ἀθεωρατος* abs Theophilo
Alexandrino nostro, minus in tuam gra-
tiam nominisq; tui honorem id refugit.
Sed cum securè permittis hoc eum dissi-
mulare, vereor ne nō satis illi caueas: tam-
etsi magis ille possit istud negligere, qui
quiduis esse hactenus maluit quàm tui
prædicatorij collegij, quiq; de religione
ne quid scribat, sedulo cauet: & cui non-
dum persuasisti, vt tunc nomen suum e-
dat: nisi si fortè excipias illum testandæ
suz religionis ergò nuper præfixisse epi-
stolam Institutionibus Iuris, in qua Prin-
cipis cuiusdam protestantis non maiesta-
tem, sed numen appellauit, vt aliquot Tal-
leros emungeret. Quis ergo dubitaret es-
se eum diuinitatis magnum esse cultorem;
qui etiam profitetur sese colere numina
Principum, si quid modo numerent? Sed
ad rem. Ais te nondum fuisse Christianū
cū in Gallia esses. An ergo in lacu Le-
manno primū baptisatus es? & cum ad e-
um appelleres cum tua Dea catechume-
nus, an inter pœnitentes sordidatus, vel
potius candidatus iacuisti? Tua profectō
interest, te tui meminisse, si fortè aliquis
pudor reprimere possit hanc ferociam;

qua alios proculcas: vt cum pavo pedes
suos intuetur, caudā demittit. Verūm dif-
ficile est coercere furentem insolentiam,
cum rabie fera corda tument. Ne centesi-
mā quidē tuæ nequitiaē partem scio: neq;
inquirō, neque scire volo. Sed nonnulla
quæ publicasti, nemo nescit: quæ certè so-
la te ita notant, vt obscurū esse nō possit,
quam sis religiosus. Age, præterita condo-
nentur. Sed quid? Cū Genevæ initiatus
esses, ne veterem hominem planè exuisse
videreris, aut Histrionicā, vel potius Lu-
cianicam personā deposuisse, statim istic
edidisti lepidum illum tuum Benedictū
Passlaurantium. O religiosum principium
noui Christianismi & admirabilis regene-
rationis. Imò vero nūc, vt Balduinum ter-
reas, minabundus etiam iactas, te nondū
desisse esse Poëtam. Credo equidem nō
modo Poëtam etiānum esse te, sed etiā
deterius aliquid, quod nimium poëticè
olim expressisti. Ita est sanè sanctissime
atq; regeneratissime Theodore, vt scis il-
lud vetus, *Nemo repente fit malus*: sic istud,
nemo repente ex malo fit bonus: multo minus
ex Pagano Christianus, ex atheo Theolo-
gus. Si miraculum alicuius repētinaē con-
uersionis allegas, aliquod in te ostēdito.
Nam

Nam nō satis est, fieri Allobrogem, mutare vestē, erigere cristas, contrahere supercilium, simulare Calvinismum, cantillare psalmos rhythmicos, verba dare, maledicere siue Papistis (vt vocas) siue Papanis, si non omnibus, at certè ijs, qui tecū nō colludunt, & eos magis odisse, quàm Turcas Ottomānicos. An hæc certa signa *καὶ τὰ κρυπία* sunt perfecti Christianismi? Ne ipsa quidem sententia religionis sola efficiet Christianum, præsertim reformatū & reformatorem, nisi conscientia bona accedat. Cōscientiæ autem bonæ & fidei *ἀνεκπιροῦ* quænam indicia, argumenta, fructus, cōditiones sint, nō ignoras. Ergo sis licet sciens non minus quàm *δαίμων* aliquis, tanto tamen magis eris impius, si religionem in sola scientia constituis: nequius eris filius eius, qui à principio fuisse homicida & mendacij pater dicitur, quamdiū homicidio & mendacio pollues tuam scientiam. Ad populum phalaras mi Theodore: nos te intus & in cute nouimus. Exclamas Balduinum non intelligere prima elementa Christianismi, nempe vestri. Sic enim christianismum, vocare videris noua mysteria tuæ conuersionis, sacramentiq̄e militaris. Sed

vobiscum tandiu versatus, qui posset illa
ignorare, quæ nunc tã multi sciunt? Quod
ad Christianismum verum attinet, magis
eius leges & regulas intelligit, quã velles.
Sed quantulumcunq; est, quod intelligit,
satis profectò est, vt ne principia quidẽ re-
ligiõis Christianæ satis re ipsa vos colere,
curarẽue intelligat: tantũ abest, vt esse te,
quod videri diciq;ue vis, credat. Neq; dis-
simile nunc est iudicium de te nostrũ, &
eo quidẽ seuerius, quòd statuamus refor-
mationis singulare quoddam exemplum
abs te requiri, qui alijs nũc esse vis norma
& lex nouæ vitæ: ne cum in tuam formam
alios intẽtis oculis, iutueri vis, ijs putes sa-
tisfacere, si solam cutẽ fucaueris. Dura
itaq; est conditio personæ, quam induisti,
si eam tueri etiam velis: Nã cum in alios
morose inquiris, illi in te multò magis.
Ecce, vt sunt multi nimium curiosi atq;
molesti, principio cauillant, Præfectorum
rũ, regeneratoq; Censori, præsertim Le-
mannico, parum conuenire, quam hinc in-
stuc abduxisti contubernalem, singularis
tuæ continentię testem. Nam & quia cum
Iurisconsultis, quos tam miserè odisti,
interdum colloquuntur, dubitant, num
legitimum esse possit coniugium cũ ea,
quam

quam prius per adulterium, quod glorioso progrāmate publicasti, (vt loquuntur) maculaueris. Audiunt quod ais, Episcopum, vt olim Flaminem, vnus vxoris virum omnino esse debere. Sed audiunt etiam esse debere irreprehensibilem, καὶ ἀνεγγλῆδov. An autem hæc tua consuetudo, etiānum reprehēdi possit, dubitant. Nō laudamus tales inquisitores, qui omnia ad viuum refecant, vel in scirponodum quærunt. Sed tu eos excitas, cum tui oblitus alios traducis. Nos tamen, ne tibi diutiùs molesti sint, illud, quod in te primū accusant, vtcunque defendimus lege quādam, quæ ait. *Illas nō relinqui, charitatis hortatur affectio, quæ ante sacerdotium maritorum legitimum meruere coniugium. Neque enim clericis incompetenter adiuncta sunt, quæ dignos sacerdotio viros sua conuersatione effecerunt.*

Ecce habes etiam iuriscōsultos, & amicos, & patronos: tametsi eius legis conditio etiānum durior sit, quàm vellent, qui tuis delicijs fauēt. Tu verò alia defensione vteris. Nolui (inquis) illi Heliodoro similis esse, qui Charicleā Christianismo prulit. Pulchrè: tametsi nō intelligo, cur hic Christianismū dicas pro Episcopatu.

cæterùm vt planè dissimilis sis illi Helio-
doro vellemus, in hoc genere Augustinũ
potiùs quàm Synesium imitatus esses. In-
telligis vir accuratissimè, quæ ab alijs in-
telligi necesse nõ est. Neq; tamè diuortiu
tibi quisquam imperat, quia multi veren-
tur, ne hoc genus missæ nimium tibi pla-
ceat, vt maiori cum offensiõe multorum,
vtatis nouo iure, quod nũc nobis dictas,
cum Antonium Caluinum, qui viuentem
priore vxore, quam repudiauit, alterã du-
xit, fortiter defendis, quia statuas satis su-
perq; esse, quod eius frater in sua institu-
tione, inter Papistica & Asinina (vt vocat)
decreta refert legẽ nescio quã, quæ id pro-
hibet: quia magnificus ille Dictator existi-
mat nos indoctos nunquã legisse Augusti-
ni libros ad Pollentiũ de adulterinis cõiu-
gijs. Age verò, vt ad te redeas suavissime
Theodore, habes domi satis quod agas,
tãetsi alienas familias nõ exagitas: certè po-
tiº eos, qui te accusare possunt, placare de-
beres, q̃ irritare. ipse Balduinº vix sui mu-
sei fenestrã aperire potest, quin etiã inui-
tus videat locũ, in quo adulter & leno ape-
ruisti salacissimũ ludũ turpissimæ impu-
dicitie, & vbi postea perduellis miles, hoc
est plusquam latro, castra metatus es. Quæ
putas

fe cal.

putas de te in mentem veniunt, cum talis
 locus quotidie occurrit? Sed tu eos, qui ti-
 bi parcunt, etiamnum lancinas. Ille tamen
 & castis auribus & pudori audientium par-
 cendum esse obstinatè iudicat, si per te ali-
 quando liceat. Nā & si hisce diebus ea scri-
 pseris, quę significarent rectius eos facere,
 qui accusant adulteria & sacrilegia: Imò si
 taceant, Rempublicam exponere periculo
 irę diuinę: & allegaris exemplum vnus
 Achan sacrilegi, propter quem non dela-
 tum nec punitum, ira Dei in vniuersum I-
 fraelem exarsit: hæc (inquam) quum mul-
 tos mouere possint, vt tua scelera non dis-
 simulent, tamen non est nostri pudoris e-
 uulgare omnes tuas nequitias. Itaque alios
 millos facias, quos protèrue laeßsis, non
 erimus hac in re tibi diutius molesti: neq;
 tam seueri erimus, quin Theageni scilicet
 Chariclæam, sine qua viuere se non posse
 professus est, cùm nouo sacerdotio, facile
 relinquamus: atque etiam canonicę pœ-
 nitentię loco habeamus, quod aliquando
 suauiter subridens ab oculo sinistro la-
 chrymulam fictam fortè elicueris, qua de-
 feres & prioris vitę & carnis infirmitatē,
 Nam etsi te dicas nondum fuisse Christia-
 num, cum ita amares, tamē eo ipso tempo-

re versibus expressisti Davidis de adu-
terio confitentis pœnitentiam, cuius ali-
quando formula vsurus scilicet esses. Cate-
rùm, vt nullam des suspicionem veterum
reliquiarum in aliquo animi tui recessu
residentium atque fumantium ebulli-
entiũmve, vellemus profectò, pudiciore-
tiam, quàm sit, nunc esset lingua stiliũsve
tuus, præsertim cùm non ignores vetus
illud.

Nihil interest, quibus membris cynædos fiat.
Atqui cum in Balduinum, qui ista vetera
arcanæ turpitudinis tuæ mysteria non in-
telligit, detonas, nescio quomodo & tui ob-
blitus & prioris nequitie tuæ memor, se-
pius Cynædos (ne quid turpius, quod ad-
ijcis, dicam) in ore habes, quam conditio-
ni nunc tuæ conueniat: nisi si qui tonan-
do vis videri Iuppiter Ἡγέδουρος (vt in Hel-
husium ais) sic etiam loquendo Ganyme-
dæus simul dici velis. Quid multa? Quia
non nisi Ciceronicolas amas amabo, pate-
re, vt istud Ciceronis tibi reuocem in me-
moriã. Næ tu iam mecum in gratiam re-
deas, si scias, quã me pudeat nequitie tuæ,
cuius te ipsum nõ pudet. Patere æquo ani-
mo, vt ex eadem oratione audias quoque
istud: iam stupra & flagitia omittam. Sunt
quæ-

quædam, quæ honestè non possum dicere: tu autem eo liberior, quòd ea admisisti, quæ à verecundo aduersario audire non posses. Quid igitur? Nos quidem certè a deo nullam in te maculam reliquam esse vellemus, quæ tuam personam dedecorat, & minuit auctoritatem, & fidem detrahât opinionemque tuæ regenerationis: vt & illam labem, quam tua (vt aiunt) nimium tibi assentata Venus honoris causa, tuo corpori inuisit, deleri, si fieri posset, vehementer optaremus.

Sunt quædam vitia, tanquam næui, in quibus obseruandis notandisque minus seueri homines sunt. Sed illud, quod in te nunc reprehèditur, tale est, vt occurrat statim atque tu cum ista tua noua persona laruaque; Censoria prodis in publicum, & aliis risum, alijs stomachū moues, quantumuis multa simules, vt nò modo crimine, sed & suspiciõe criminis carere te probes. A deo te premit præteritæ vitæ, quæ naturæ tuæ testis assidua est recordatio. Itaque ipse pudor, si quis modo in te reliquus est, (sed quis reliquus esse posset in Cynico Pseudolo?) inclusum te domi, aut in aliqua latebra abditum (nisi fortè Lutetiæ malis includi monasterio filiarum, vt vocatur, pœnitentiæ

nitentum, earum que fieri abbas) continere deberet, potiusquam cum isto propudicio proiecta audacia te extrudat in aliquam Censoriam scenam seuerę in alios animaduersionis, præsertim vbi notus es & theatrum circumstant alumni, alumnæque veteris tuę disciplinæ. Nam extra Galliam, vbi eris ignotus, fortasse minus laborabis, vt etiam habearis pro Archigallo Cybelles: vt que facessant illi molesti intercessores, qui quia fortè legerunt in ethnica Græcorum Repub. hanc legem *Ex meretrice natus ne concionetur*: putant in Ecclesia ferendam esse *Ex meretricis gremio egressus ne concionetur*: & somniant alioqui euenturum tibi esse, quod cicero narrat euenisse, cum P. Clodius de sacris Romę concionaretur. Cæterum ô noster Hierophanta (nam Syrophantam, quo verbo alios ornas dicere non audeo, ne quis putet te non solum ficus edere, sed etiam ficos alere) alia præscriptio est, quæ tibi obstat, ne leges feras nouas de religione, neue Ecclesię sacrarium ingrediaris, vt alios excludas & excommunices: dico crimen sacrilegij, cuius iam tum, cum hinc propter Doletanę religionis suspicionem, & vitę impudicę infamiam, & æris alieni molestiã fugeres, reus.

reus fueris propter eam, quàm scis, sacrile-
 gam nundinationem beneficiorum (vt vo-
 cantur) quæ tam nullo iure possidebas,
 quàm mala fide vendidisti : ne non cum
 Chariclæa ex Aegypto aliquid asportares
 prædæ sacræ. Putarunt aliqui factum id
 quoque esse religiosè, vt cum istuc venis-
 ses, manumitteres sacrorum causa, quem-
 admodum Veteres loquebantur. Sed non
 conuenit vetus formula: *patri, probi, profani.*
sui auri. Intelligis mysteria harum Antiqui-
 tatum. Itaque aliam tibi defensionem pa-
 res necesse est. Nam & crimè auxisti, quod
 litigiosi monasterij mancipem, à quo re-
 præsentata tibi futurorum annorum mer-
 ces erat, indignè fefellisti, cum postridiè al-
 teri illud venderes : neque tamen minus
 circumuenisti emptorem, cum venderes
 quod tuum non erat, quodque etiam pau-
 lo post fuit euictum. Quot (putas) propter
 rea legibus iudicijsq; etiã nũ obnoxius
 es? Fortasse negabis te Simonie (vt vocant)
 reum esse, quia magister tuus in Actis A-
 post. negat ita vocari debere. Sed voces, vt
 velis : si quod abstulisti, sacrilegium non
 est: nos, vt supersticiosi sumus, saltem ne-
 scimus, quo iure id feceris : & scire velle-
 mus, ecquam istic statim absolutionem im-

petraris. Nam quod nunc narraſ laudanda
dos nihilominus eſſe eos, quorum numero
haberi viſ, qui hinc iſtinc fugientes ami-
ferint ſpem, quam habebant, impetrando-
rum huiuſmodi beneficiorum: ſaltem non
erit legitima purgatio, ſi eam animo ſpem
retinuerint. Vide igitur, ne iterum iterū-
que pœnitens, cū tu nuper reuerſus es
cum tanto ſatellitio equitum beneficiario-
rum, dicaris id feciſſe nouo iure poſtlimi-
nij, vt quod amiſeras, magno cum ſœnore
& multorum annorum reliquis recupera-
res. Imò verò aiſ, iſtic puniri ſacrilegos.
Credo, ſi iſtic ſacrilegium fiat. Sed quod
alibi factum eſt, nescio quo iure nunc iſtic
inuenit ſuum ſacrarium. Teſtem ſi requi-
riſ, non alium quàm te citabo, ſi quæ ſiūt,
potiùs quàm quæ dicantur obſeruari ve-
liſ. Ignosce religioſe Præſul hominibus ſu-
perſtitioſis. Non capiunt ſtatim tuæ defen-
ſionis myſteria. Excufaſ direptionem Ec-
cleſiaſticorum anathematum, quia multæ
incluſæ fuerint reliquiæ falſæ & adulteri-
næ: quod tu etiam antequàm inſpiceres, ex
inventario, quòd iſtic non temerè iam pri-
dem editum eſt fortalle ſciebaſ. Sed thecaſ
ipſaſ, neque auri falſi, neque gemmarum
adulterinarum fuiſſe ſuſpicor: ſed neque
iure

fure accessionis fuisse commissas existi-
 mo: tamen nostra vel balduini priuatim
 non interfit, quid de ijs statueris: & cum
 libripendem tibi adfuisse narres, nihil præ-
 terea inquirimus. Illud modo vereor, ne
 cum multi Verrinas de signis, quas frater-
 culus tuus & commilito tibi dicauit, rele-
 gent, tu multis in mentem statim venias:
 aut quia duos tantum Brennos olim Gal-
 lia protulerit, tu tertius fuisse dicaris: ta-
 met si obtendas defensionem, quam olim
 Dionysius Siculus: nisi malis illam poëti-
 cam.

Dicite Pontifices in templo quid facit aurum.

O te beatum, quem neque exempla, ne-
 que versus vnquam deficiunt, si quis te vr-
 geat. Sed de alijs spolijs, quorū reus es, ec-
 quid dicis? Ne quid in eo genere abs te &
 ijs quibus præteras, factum fuisse dicatur
 sine sacris literis & exēplo bono, en istinc
 nunc allatus libellus est, qui defendens fa-
 ctum, allegat sic ab Iudæis discessuris spo-
 liatos fuisse Aegyptios. Pulchrè. Sic enim
 & superioribus annis Anabaptistę Mona-
 steriensis respōderunt, cum interrogaren-
 tur, quo iure urbē Episcopalem diripuis-
 sent. Sed tui fortasse cautiore sunt, prus-
 dentissime Theodore. Nam eadem illa
 eorum

eorum defensio, quasi diffideret exemplo
ex sacris literis repetito, profert præterea
quandam Constitutionem civilem, quæ
significat aurum Barbaris & eripiendum
& surripiendum esse. Pape, quanti est sa-
pere. Et legum professoribus nunc etiam
num infensus esse potest, quorum benefi-
cio consequeris, ut utroque iure defenden-
dis? Cæterum superest scrupulus vnus,
quem non tam facilè eximas; & in quo ta-
men eximèdo laborare debes, priusquam
aliud suscipias. Dissimulo alia crimina,
quæ te iugulant. De perduellione capita-
lem litem alij (vellem) toties non moueo-
rent ex lege horrendi carminis. Sed cum
toties alios, qui tibi dissimiles sunt, cre-
pas esse apostatas, transfugas proditores;
videris velle iustam reëriminationem tan-
dem audire. Saltem enim cum Anglis por-
tum Gallix vendidisti atque prodidisti, &
patriæ tuæ & Regi tuo iniuriam fecisti.
Quod si tibi licuisse putas, quia te Burgun-
dum inscribis, tanto magis ipsis emptoris
bus nunc teneris de euiçtione. Sed hæc, si
vis, nunc dissimulentur: & ad Balduini
commentarium, de Legibus Maiestatis si-
ue perduellionis reijciatur, quibus etiam,
cum quidem in ijs multa sint, quæ te non
leuiter

leuiter puniant vehementerque premant,
 non dubitamus aliquando responsuram
 esse tuam generositatem. Interea tamen ve
 reor, ne non tam facile deleas eluasque san
 guineas maculas, quibus conspersus esse
 diceris, cum tot cædibus te inquinaueris.
 Imò verò propterea triumphas, & alterum
 te esse gloriaris Iehu, qui sacerdotes Baal
 mactauerit, & veluti sanctum ducem Leui
 tarum, qui multa millia idololatrarum tru
 cidarit. Nam & quod Moses præcepit, vt ij
 demore expiarent cruentas suas manus,
 tu interpretaris, earum potius consecrati
 onem fuisse in illa cæde: Deus bone, ecquò
 recidimus, Ipse Moses iussit suos milites,
 qui iussu ipsius etiam Dei occiderant ma
 dianitas, aliquot diebus extra castra manere
 & expiari. Et quicumque vel mortuū ca
 dauer tetigerat, expiandus erat. Noster ve
 rò noui fœderis præco, sanctum se esse iac
 tat, cum est sanguinarius. Quid? An il
 lud etiam Epistolæ ad Hebræos occinet,
*Omnia propemodum sanguine purgantur secun
 dum legem?* Atqui saltem meminisset, huma
 num sanguinem exceptum fuisse. Quid
 te moneo clementissime Theodore? Excla
 mas etiam te multos sacerdotes & mona
 chos tua pecunia liberasse, atque redemp
 tos

tos præfenti neci eripuisse. Quis iam non
exclamet factum denuò te esse abbatem,
& quidem, quàm antea, meliorem, ò liber-
ralis redemptor, protektor, seruatorq; mo-
nachorum? Itaque ais prodituros, si oportu-
erit: nempe, vt iam non nexi serui, sed
pileati liberti triumphalem sui liberatoris
currum sequantur. Sed aut ego valde fal-
lor, aut metuunt, ne imiteris, quòd Ro-
mani triumphantes statuebant de suis ca-
ptiuis aut eorum saltem ducibus: & quama-
nis passim cruces cum crucifixis deiecer-
is, crucem reformidant. Atqui tu nuper
edixisti, ne iudices, Romano more, crucis
vtantur supplicio: quia scilicet tam eam si-
guram veneraris, quàm Constantinus, qui
hoc antea edixerat: vel quia tu furca fortas-
se, quàm cruce dignior es. Audio. Trepidat
tamẽ etiãnum tui redempti: & memine-
runt non procul abfuisse te, cum in quodã
templo tui carnifices, ad christi crucifixi
imaginem infamandam atque funestandã,
in eadẽ cruce hinc & illinc sacerdotes strã-
gulatos suspenderunt. Et miraris si tibi
tam fideli domino nondum fidant illi
abs te empti, quos, vt victimas immola-
res, adseruabas. Sed age: para tibi aliam de-
fensionem sanguinariæ tuæ sanctitatis. Nã
et si

et si fatuos & effœminatos & superstitiones esse iudices veteres Christianos, qui iudicabant sibi per suam religionem non licere spectare ludos gladiatorios: tamen cū ex candidato factus es purpuratus miles cruore civili rubens & madens, quem sitiens hauseras, cum insultares aceruis cadaverum: quàm putas, purus sanctusque ex castris & prælio ad Ecclesiam (vt vocas) tuam es reuersus, vt nunc, manibus non illotis, sed cruentis, sacra tractes & stylo sanguinario alios etiãnum persequaris? Credo legisse te aliquando canonem Nicenum, qui mirabilem pœnitentiam & exomologesim requirit ab ijs, qui abs militia ad Ecclesiam redeunt. An exclamabis Papisticos esse canones, quibus iam pridem solutus sis? Imò verò potius oppone poetica exceptionem:

Nulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur:

Dices, nulla tibi opus esse aut defensione, aut purgatione, aut abolitione, quia ais posse nos, ex multis, qui interfuerunt, audire, quid in militari concione præmonueris pauò antè illud funestissimũ, quòd etiãmnũ deploramus, prælium. At quòd illi nobis narrât, nihil aliud probât, quàm te in illo fuisse, quòd Muncerum concio-

natores in Germanico tumultu rusticorum
fuisse narrat Sleidanus: nisi aliquem
Theudam, de quo Lucas, malis: vt cum in
Actis Apostolorum irrisurus venerabilem
venerandi magistri tui inscitiam *καὶ ἀντι-
προφασίαν*, annotaris duos fuisse Theudas,
nunc tertium adscribas, hoc est, teipsum.
Næ tu mirabilis es artifex subtilissimæ im-
posturæ, qui tam suauiter efficis, vt neque
astutissimi, quos irrides, neque fortissimi,
quos iugulas, sentiāt se aut irrideri, aut iu-
gulari. Nullum (credo) extat in vlla histo-
ria exemplum simile. Sed si superioribus
exemplis, aliquod adijciendum sit, adijce-
rem, Cretensem illum impostorem, qui te-
poribus Theodosij, simulauit se esse Mo-
sen cælo delapsam, & cum fictis vaticinijs
væsanam multitudinem coëgisset, eam ad
littus adduxit, pollicitusque fore, vt aqua
cederet, iussit insilire in mare, multisque
mox pereuntibus, clam se subduxit. Nihil
scilicet tale nuper fecisti, cum vbi classica,
post concionem, insonuisses, & pistolica
tela euibrasses, non modo stetisti post prin-
cipia, sed & alijs fortiter cadentibus, velo-
citer effugisti: certè tam fatuus non fuisti,
vt sequereris tuum collegam, qui, vt serua-
retur, capi voluit. Triumphas nihilomi-
nus

nus te procul ex edito colle spectatorem
 fuisse funestissimi conflictus : & fortasse
 expertus es , quòd Sulla olim dicebat,
 cùm audiret gemitus ciuium, qui trucidaba-
 bantur. Seneca non modo insanum , sed
 & insanabilem fuisse iudicat quendam
 Volesum , qui temporibus Augusti, cum
 trecentos vna die, securi percussisset, exul-
 tans exclamavit, ô rem regiam. Quid de te
 Christiani dicemus , qui cum tot millia
 fortissimorum ciuium , atque adeo flo-
 rem Gallicæ Nobilitatis , in acie indignè
 occumbere vidisti (ne quid grauius di-
 cam) non exhorruisti? Legeras quidem
 quòd Minucius (nam eum in gratiam Bal-
 duini tui legisse te ais) loquens de veteri-
 bus Christianis, Nobis (inquit) homicidi-
 um nec videre fas est, nec audire: quod
 que Athenagoras adiicit, ne ijs quidem
 licuisse spectatores esse publici alicuius
 supplicij & criminalis animaduersionis.
 Sed tu cum illa fatua & superstitiosa
 (vt vocas) Antiquitate nihil commune
 habere te gloriaris. Imò verò, quia præli-
 um illud in campis Druidum commissum
 fuit, veterum Gallorum antiquo more
 mactari victimas humanas fortasse non
 noluisti, præsertim cum talibus hostijs tã

delecteris, quàm sacrificium *ἀναίμακτον* odi
sti. Sed iam saltem ijs parcere tuus stylus
deberet, qui nunquam arma induerunt,
nusquam castra viderunt, & in ciuili tu-
multu videntes potius quos fugerent, quàm
quos sequerentur, secesserunt, ne vel viderent
vel audirent, quæ diutius aut videre
aut audire sine acerbissimo dolore non po-
terant. In eorum verò numero fuisse Bal-
duinum cum non ignores, & omnes sciat,
quid illi ascribis quod tuum est? Eius etiã
domum in tumultu tanquam aram & asy-
lum patuisse protegendis & corporibus &
bonis quorundam, qui tui esse dicuntur,
non nescis: & si negas, testes tibi opponam
familiares tuos, qui etiã nunc agnoscunt,
quod debent, collegam (inquam) concio-
natorem, & ipsum Wechelum, quem com-
miltonem tuum fuisse narras. Et tu, homo
ingrate, nihilominus finges te eius benefi-
cij esse oblitum? Imo verò cum narres col-
legam illum tuum etiam vitam suam debe-
re Balduino, exclamabis tuos esse tracta-
tos, ut tu tuos aduersarios tractasti? Et
quid tandem magis ridiculum est, quàm
homuncionem togatum, inermem, infir-
mum, ab sanguine abhorrentem, & qui ne
quidem aciem districti ferri inspicere au-
deret?

51

deret: denique hominem (si nos Apostoli-
cè loqui mauis) ἀμαχον μὴ πλῆκτην, fingere
imitatorem esse armati & militaris tui furo-
ris? An tam stupidam & cæcam & obliuio-
sam Galliam esse putas, vt non intelligas,
omnibus videri, te de te locutum esse, cum
tragicè describis quendam ridentem vi-
diffe cædes tota vrbe fieri, ædes fortunaf-
que omnes à furente multitudine diripi,
honestissimos viros, spectatissimas matro-
nas per vrbem media luce lacerari, sepul-
torum cadauera effodi, quòsuis crudelissi-
mè excarnificatos in fluuium præcipitari:
non virginibus, non prægnantibus, non i-
psis puerulis ab vberibus matrum penden-
tibus parci. Tum verò istum ipsis faxis ad
hæc horrenda spectacula colliquescenti-
bus, non modo securum omnia spectare,
sed vnum etiam esse ex ijs, qui carnifices in
cælum efferrent, & cæt. Agnoscis tuis ver-
bis expressam tuæ insanix picturam vesane
declamator. addis & hæc: Quid Galliam
commemorem innocentum hominum
promiscuis cædibus redundantem? quid
vxores in virorum, virgines in matrum
sinu & constupratas & iugulatas? quid in-
fantes ab vberibus matrum ad cædem tra-
ctos? quid prægnâtes mulieres viuas inci-

fas? quid honestissimos viros crudelissimè interfectos? quid cadauera ipsa raptata, laniata, canibus obiecta, in flumen præcipitata? quid iufinita alia inauditæ immanitatis exempla? quid denique (quod meminisse fuisse quavis crudelitate acerbius) tot conuicia in CHRISTVM ipsum contumeliosissimè iactata? Hæc tu de tuis scilicet actis. Neque tamen adhuc omnia commemorasti. Nam multa cautè præteris, quæ tamen ipsa etiãnum ex suis sepulchris eruta martyrum & principum ossa, & aliorum insepultorum iacentia etiãnum cadauera, & templorum euersorum parietinæ (licet homines taceant) clamant, futura ad omnem posteritatem monumenta incredibilis tui furoris. Nam & accidit, quod olim, cùm Persæ incédissent templa Asiæ Græciæque, Iones prohibuerunt ea instaurari, vt ipsæ ruinæ posteris essent testimonia atque monumenta Barbaricæ impietatis. Ergò, ô noster Attila, ô noster Alastor dux horrendæ vastitatis, priusquam de religione tam ferociter concioneris, vide, ecquam Deo hominibusque rationem reddes armatæ tuæ militiæ & imperantium actorum. Fatui profectò & nimium simplices illi ante biennium erant, qui

qui te ministerij noui reum, & de extra-
 ordinaria vocatione nescio quid fingen-
 tem atque balbutientem, non modo ro-
 garunt, aliquo vt eam vocationem signo
 extraordinario comprobares (quod olim
 Luterus ab illo tui ordinis Muncero pos-
 tulabat) sed etiam callidè respōdentem,
 id te breui facturum esse, minimè intelle-
 xerunt. Nos quid tunc cogitares, etsi an-
 tea fortè non essemus suspicati, nunc du-
 bitare non possumus. Sed si quod in cœ-
 lis Numē esse credis, scito te semper Deo,
 vt hominibus, impunè illudere nō posse.
 Tu quidem iam, fortasse per ludibrium,
 Balduino & nobis concionaris de consci-
 entia eiusque vi. Sed illa, illa tibi carnifex
 erit, teque vt Cainum in sua fuga tremen-
 tem & trepidantem noctēsque diesque
 torquebit: neque, si iudicum manus effu-
 geris, effugies Dei iudicium. Atque vt te
 tuis verbis constringamus, en audi, quod
 in alios abs te dictum, in te retorquendū
 est: Quære latebras, transfuga, quascunq;
 poteris, vel etiam quamcunque vel natu-
 ra tibi suppeditauit, vel à tua cohorte nau-
 cisci impudentiam & audaciam poteris,
 opponito tuū illud facinus, cuius in tuo
 pectore insculptæ certæ & indelebiles no-

tae in tuo isto vultu eminent, quantumuis
ad omnem turpitudinem comparato, ta-
centibus etiam nobis, latere te diutius no-
sinent, & in lucem pertractum ne respira-
re quidem patientur, donec infelix coram
Deo & hominibus sententiam in teipsum
feras. Idque tanto magis, quia te fugien-
tem insequitur terribilis ultio atrocissimi
& inexpiabilis parricidij postremi,
quod sicarius Poltronus tuus abs te sub-
ornatus perpetravit. Scis quid ille de te
ultro sit confessus: quae confessio ita te
perculit, ut attonitus trepidansque repen-
te ex Gallia tota fugeris. Sed nullum est
asylum, quod te tegere possit. Ipsi etiam,
ipsi versus tui te insequetur & excitabunt:
*Tene quietem Ducere, quem ad poenam poscunt
pro immanibus ausis Tartara? geminoque nocenti
tem Crimine, caelorum fas est conuexa tueri. Qui
Diuos, qui te, patriamque tuosque scelestus Pro-
pideris? Reliqua non ascribo. Tenes enim:
quia tua sunt.*

Vtinam verò, quã tali admonitione com-
motum ad poenitentiam fuisse Dauidem
narras, tu te ad eam commoueres. Sed quid?
Audebis potius eum tuis monitoribus op-
ponere, qui hisce diebus istinc allatus ad
nos est, libellum, omnium, qui istinc v-
quam

quam prodierunt flagitiosissimum libellorum, qui defendit Poltronum illum tuum, omnium, qui vnquam fuerunt, nefariorum ficariorum sceleratissimum: pietatisque titulo etiam ornare vult, & tale parricidium & telum impij latronis, qui inuictissimum principem proditoriè confodit. Denique tale monstrum perfidiosi insidiatoris gloriosè cum Mose & Davide, (ô blasphemiam antea inauditam) comparat, quia ille Aegyptium, hic Goliath occiderit. Denique amplissimis in Gallia indicibus, qui talem Assassinum iustissimo supplicio affici voluerunt, dira minitur. En quo recidimus? ille quidem carnifex hoc fortasse fecit ingenuè & fideliter, quod te & subornatorem & auctorem suum nominarit. Sedan propterea sanctissime Theodore, inter sanctos martyres nunc referendus erat? Nempe quo iure Caracallus sicam, si qua fratrem trucidarat, in templo consecrauit, vos vestri Poltroni pistolicum telum inter Apostolicas reliquias religiosè referetis. Legisti quínam sint & dicantur apud Paulum *ἀπειληκότες, καὶ εὐδοκίσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ.*

Summus profectò is gradus est deploratæ
impie

impietatis atque vitiositatis. Sed quo non
euaditis? Longius etiam procedit proie-
cta & impudens audacia. Nam non modo
laudat te immane factum illius parrici-
dæ, sed & ad consequentiã trahi vult, & ta-
li exemplo contendit fas esse fidem falle-
re, heris suis infidari, & quoque eos mo-
do tollere: neque solum sacris literis pro-
pterea abutitur, sed & ex iure civili repe-
tit, dolum aduersus hostes bonũ esse. De-
nique inter stratagemata atque perfidiã
(quod nulli vnquam Barbari latrones fe-
cerant) clamitat nihil interesse, corrumpere
seruum, subornare percussorem, & pa-
cta mercede ad scelus impellere, facinus
est mali & periculosi exempli. Sed opinio-
ne religionis illud confirmare, quale sce-
lus est? Assassinos olim proposita spe vitæ
æternæ & beatæ ad latrocinia & cædis eru-
ditos incitatosque fuisse in Tartaria acce-
pimus. Sed anni plusquam trecenti sunt,
ex quo tempore, vt illorum in illa Barba-
ria asylum euersum fuit, sic & detestabi-
lis eorum memoria eodem tempore in
Lugdunensi Concilio damnata est, & res-
liquæ seuerissimè profligatæ. Et nunc in
Gallia renascentur cum religionis refor-
matæ professione? En (iterum dicam)
quò

quod recidimus? I nunc, & cū talibus zelo-
tis de religione agito. Audieram, superio-
ri seculo in Bohemia, cum Zisca reforma-
tionem, qualem hodie Gallia videt, insti-
tueret, hoc est, religionis nomine, vi & ar-
mis regnum illud euastaret, non defuisse
concionatorem, qui olæum adderet cami-
no. Quendam enim Ioannem Taboren-
sentum edidisse librum terribilem, cuius
inscriptio erat, *De occisione omnium malo-
rum in mundo*. Sed iam funestio-
rem concionem audimus, quæ & insidiatricem
& domesticam prodicionem, si mactandi
sint, qui aduersarij esse dicantur, prolixè
commendat. Deus bone, quænam hæc re-
ligio est? Quænam mortificatio, comes re-
ligionis? Quænam, quæ à sanguine dicitur,
sanctitas? Et tu alter in Gallia Brugan-
de, alter ex Bohemia Zisca, nos pro tuo
imperio coges assentiri tali Catechesi, e-
tiam si cum ea coniungas aliquam pieta-
tis simulationem? Tūne, furiosissime apo-
stata, clamitabis esse Apostatas, qui abs
tali factione deficiunt? Imò verò, clama-
quantum voles, & nunc clamitando, ut o-
lim scortando, rumpe etiam lacus: nos ti-
bi confirmamus apostasiam talem, tam ef-
se viris bonis necessariam, quàm ijs curæ
esse

esse debet Christiana religio: quam quidem religionem cum vos cum vestris actis tam couinctam esse dicitis, vt qui hæc fuerit, illam deseruisse dicatur: nã vos & Christo & religioni magnam iniuriam facitis. Renouas questionem de Apostatis, quam in alios abs te velles auertere. Sed mihi crede, vel si te ruperis, nihil agis, quamdiu in eo reatu hæres. Dictum tibi est, quid Optatus & Augustinus responderint Donatistis clamitantibus: *Totus mûdas apostatavit.* illos ipsos Donatistas fuisse schismaticos apostatas, ne tu quidẽ (credo) auderes negare. Sed an multo melior sit causa vestra videris. Ego quadã in re minõs audaces esse vos fateor: sed multis rursus in rebus multo & audaciores & deteriores. Donec autẽ probaueris, cur illis dãnatis, vos absofuedi sitis, & Augustino satis feceris, nihil est cur inani recriminatione vexes eos, qui & ab illis, & à vobis, vbi vbi similes eritis, deficiunt. Vis propius aliquis te premat, vrgeat, lancinet? Quid si neget aliquis vel legitimum esse te ministrum Ecclesiã; vel verum esse ministerium, quod vsurpas? Quid si profanum & adulterinum esse affirmet? & quòd in Pofiacõ conuentu audisti, iterũ audias? Qua
voca-

39
vocatione, qua manuum impositione, qua
successione te defendes? Dices esse ministe-
rium tuum extraordinarium? Sed quo te-
stimonio, quo signo, quo miraculo id pro-
bas? Ergo quo auctore, quo iure, quo mo-
re quo exéplo, vel tibi arrogabis, quòd oc-
cupasti, vel altare contra altare (quod iam
fecisti) erigis? vt veteres Christiani loque-
bantur, cùm id esse nefas pronunciarunt.
Vis vt te potius Ciceronianè aliquis allo-
quatur? Dicet, Tu teipsum adoptasti, vt
Lucanius parens scilicet tuus seipsum. Er-
go vicio creati, abdicent. Quid igitur alios
importunè laceassis? Occule te totum, mi-
ser, in tua latebra. Si caput, si manum, si pe-
dem exeris, perijsti. In limine acer aduer-
sarius adest, instat, imminet. Ecquò, vt effu-
gias, te vertes? Sed neque cum tua laruata
recoctaq; apostasia proficies quicquam, si
Antistitum peccata, quæ neque Balduinus
præstare potest, neque minus, quàm tu, ac-
tusat, neq; quisquam nostrum defendit,
tragicè exagitaueris. Fatemur quicquid in
suis sacerdotes Prophetæ fulminando
dixerunt, dici in nostros posse & debere.
Sed lógius vt progrediaris, quã prophetæ,
non patimur. Neque si longius excurrèn-
tem, non sequimur, aut etiam aberrantem
des e

deserimus, propterea vlllo iure nos dices
approbare alterius partis flagitia : vt neq;
eum, qui Bezanus non fit, propterea esse
Papanum : aut qui Papanus non fit, pro-
pterea esse Bezanum probabis : cum ne-
que tu, cum Luteranus non sis, Papanus
dici, aut quia Papanus non sis, Luteranus
appellari fortasse velles : aut quia non es
Guelphus, Gibellinus libenter audires.
Sed hæc partium factionumque nomina,
quantum voles, te oblectent. Christiani
ab ijs & alieni sunt & abhorrent : & si for-
tè imprudentes aliquando nomen ijs de-
derint, missionem petent, vt soli Christo
adhereant, & quod in vtrisque partibus,
vel rectè fit, sequi & laudare, vel sit perpe-
ram, reprehendere & fugere liberè pos-
sint. Scilicet magna causa est, cur horribi-
lem in tali tamque Christiana continentia
apostasiamingas *ἐπιληπτικότητα* Theodo-
re. Sed agis tuo more : & quòd de te dici
potest, de alio dices, astuto scilicet iure
preoccupationis. Itaque & vt tuus Hoto-
mannus, Ecebolium crepas, nisi quod ex
Socrate historiam repetis, quàm ille ex
Eusebio stolidè dixerat esse repetendam.
Sed prius fingere debebas Iulianum Apo-
statam in Gallia regnare, & valde quæ-
sitosam,

suofum, tutum, gloriosum, aulicum esse,
 facere quod nunc Balduinus facit, hoc est,
 fugere regnantem tuam factionem. Adij-
 cere denique debueras Ecebolium illum
 aliquando audisse aliquam Missam, cum
 sine hac vix agnoscas apostasiam; & pote-
 ras id eodem iure affingere, quo Balduino
 quiduis ascribis. Neq; minùs propterea in
 Ecebolio isto tuo Bezam depictum agno-
 sceremus. Ergo gloriam illius Ecebolice
 versutia propriam habeto; quæ tibi for-
 tasse tanto erit gratior, quòd nunc meri-
 tus sis, vt Homericè quoq; dicaris ἐκβολος
 ἠπόλλων, propter peritiam & praxin & ex-
 cellentiam theologiae tuæ pistolicæ. Scili-
 cet olim miser, pauper, desertus, incautus
 eras, cum in tuo Benedicto Passauantio
 scribebas, *Nos pugnamus solo gladio, id est, ver-
 bo Dei.* Nunc istud tuum, id est, ò noster gla-
 diator, securè & gloriose expūgere potes.
 Et miraris, si Balduinus iam tecum pugna-
 re aut congregi non audeat? Dices te saltè
 & verbo & gladio nunc pugnaire. Sed si
 de religione agis, talis coniunctio minimè
 est religiosa. Et quòd indignius esset, quàm
 Christianismum propagari more Macho-
 metano? Tu, quænam ratio sit tua, armatè
 Concionator, videris, Balduino, qui Evan-
 gelium

gelium alia vi propagandum esse putat,
nō probari tua arma, quid miraris? Porro
de ea, quam, semper in ore habes, ne-
que minus, credo, in pectore, apostasia,
quid præterea vis, tibi respōdeat? Et quid
tandem tecū religiose tractari posset, qui
cū ab eo nuper audijsses non esse aposta-
siam à Christo, si quis vobis nuncium re-
mittat χ τὸ ἀποστόσιον, statim veteris tuæ
nequitiae memoriam refricans, in susurra-
sti nescio quid Cynedicum de sexus di-
scrimine cōfundēdo, & viris pro vxoribus
habēdis? O nefariam obscœnitatē linguæ
Cynicæ atque Cynedæ. O scelus, ô flagi-
tium nequitiae Bezanæ. Tale profectò tan-
tūque nefas, quod neque pudicæ aures
ferent, neque casti oculi legent, nō potuit
runc venire in mentē nisi homini, in pro-
stibulis Sodomiticis volutato, & salium
fœditatum cōstuprata incestaque memo-
ria etiānum sese oblectanti: in buccā ve-
rò nunc id illi venire, qui potuisset, nisi cu-
ius os spurcum etiānum redolet, ructat,
& spirat, quod olim turpiter imbibit. I-
nūc & cū talibus de Euāgelio agito. Non
est certē opus alio indicio, vt quale sit
iugeniū, qualis religio istius incesti hypo-
critæ, ex omni genere impuritatis cōcreti
atque

57
arq; conflat, omnes intelligant. Et tu infelix Gallia nondum intelligis, qualem siue Cupidinem, siue Ganymedem adores, cū huic talium libidinum ministro doctorique laruato meres? Cæterùm hic ego te per tuam siue Angelicam virginitatē, siue candidatam theologiam obtestor salacissime poëta, vt talia tua Ityphallica mysteria, quæ olim enulgatis versibus decantasti, non nisi tuis sodalibus ipso etiam vsu edotis nota esse memineris: ignotaverò & inaudita Balduino & alijs ingenuis hominibus, tam castè, honesteque educatis, vt eorum aures, oculi, cogitationes, nullò modo possint audire aut intueri quicquam tuæ tã pudèdæ obscenitatis: & quorum ipsa etiã pudenda (si ita loqui fas est) castiora profectò sunt, quàm sit os tuū. Tantum abest, vt alios ex tuo ingenio æstimare debeas, aut quã in illa tua Sardanapalica palæstra gloriam meruisti, ad alios rudes, indignos, abhorrentes deriuare. Itaque & illud putidè ridiculeq; facis, quod eum in quo exagitando te exerces, ais nūc demum didicisse saltare. Nescio, an aliquis ex tuis exoleris tibicinib; hoc tibi narrauit, vt eū hac saltem ratione fieri Bezanum tibi confirmaret. Sed mihi crede, qui fidelior sum

testis. hac rursus in re tibi planè dissimilè
est Balduinus, neque nùc minus, quàm o-
lim alienus est ab illa tua suavi molliq̃ue
disciplina: certè quàm semper fuit, tam est
hodie quoque ἀμοῦσος. Talem poëticae im-
pudicitie ludum cum hic aperires, & in eo
regnares, vt ibi essent choreæ, (vt dicun-
tur in poësi) irritamenta Veneris languen-
tis, non inuidit ille tibi tales, quas nunquã
gustauit, delicias: ac ne nunc quidem tibi
obstabit, si in tuo fornice clãm (quia pa-
lam fortasse non audes) cùm sua siue Thai-
de, siue Laide saltitare tripudiando velis,
Fescemmine poëta, qui iam pridem etiã sal-
tasti ῥίχνωμα, καὶ κνισμὸν, sceditates tibi soli
nota. Sed ne earum rudimenta alijs asper-
gas, qui abs te nunquam initiati fuere. For-
tasse ne non scitus theologus etiã num-
videreris, suggerente tuo Ciceronicola,
iudicasti obijciendum esse Balduino,
quod Cicero narrat obiectum fuisse De-
iotaro. Sed nonne mox sensisti fore, vt tibi
responderetur, quod Cicero tali calum-
niatori respondet: Quæ crux huic fugiti-
uo potest satis supplicij adferre? Reliqua
tenes: itaque habeto & illa pro responso.
Imò verò, vt semel audias ad ea, quæ hactè
nò iactasti, spurca tua cõuicia, responsionè
te die

58

te dignam: audi quod Orator ille homi-
ni tibi simillimo respondisse fingitur,
& patere nos eius proëmio nunc ad te
vri:

*Ea demum magna voluptas est, Theodore Be-
za, æqualem ac parem verbis vitam agere, neque
quicquã tã obscænum dicere, cui non ab initio pue-
ritiæ omni genere facinoris ætas tua respondeat,
& omnis oratio moribus consonet. Neque enim
qui ita vixit, vt tu: aliter, ac tu, loqui potest: neque
qui tam illoto sermone utitur, vita honestior est.
Reliqua veteris illius declamationis, quæ
tenes: & tibi nunc obijci posse non igno-
ras, habeto pro responso: simul & in ea i-
psa oratione obseruato verbum, quòd tã
acutè notasti in Balduini libello. Cùm is
fortasse eo vsus, Latine dixisset, vt breue fa-
ciam, pro, vt breuiter dicam, miro artificio
ex eo verbulo elicuisti bellum, lepidum,
facetum, salsumque scomma, alij licet ni-
mis frigidum, ieiunum, putidum, ineptum
esse putent. Quid enim? Statim somnians
veterem tuam praxin beneficiariam, pro-
pterea exclamas Balduinum iam didicisse
apud Cardinales nouum stylum Romanæ
curiæ, in qua Breue nescio quid signifi-
cat. Quid lepidius dici potuit? Itaque
triumphas, eum propè iam tuo exem-*

pro factum esse Protonotarium. Sed iterū
iterumque erras festiuissime Theodore.
Ille, vt est rudis & stupidus, ne nunc quidē
quicquam talium rerum intelligit, neque
vt intelligeret, vnquam operā dedit, nun-
quam tuis illis quōdam sacris mysterijs
initiatus, nunquam ex suo iure civili tam
sapient, vt tuam illam artē ditescendi, quā
olim cōsiderasti, addisceret. Itaque nō min⁹
ridiculū est, quod toties deblateras, illum
tā familiarē esse Cardinalibus: vt nihil ma-
gis te torqueat, quā hoc somniū: quod esse
hōminis phrenetici, nisi si subtilius mētiri
discas, oēs sani dicēt. Maneat hæc tibi pro-
pria laus & gloria illibata, quæ olim purpura-
tos patres candidatus propē abbas diu af-
fectatus sis nō sine felici aucupio benefi-
ciorū, & inde ditatus, habueris quod te ob-
lectaret: & multis post annis, cū in Galliā,
reformationis ergō redijisti, Cardinaliria
domo, mensa, sponda vsus sis: & nunc ne
ingratus videre, illorum obliuisci nō po-
tes, nō tam quod ijs inuideas, quā quod
ad dignitatē talē, murato tamē galero, for-
tē aspire. Quidni? Tuos quoque olim Do-
natistas in Africa suos habuisse Cardina-
les, testis est Augustinus. Sed fortassis hoc
nomen odisti, quia & Cardinalem Veteres
appel-

appellabant Clericum suæ Ecclesiæ astri-
 ctum, & tanquam glebæ ascriptum, qui a-
 liò abire non posset. Tu verò minimè vis,
 ita (vt loquebantur) cardinari: qui potius
 vis & esse vagus ardelio, & interea videri
 Apostolus Oecumenicus, vt liberè huc &
 illuc discurras: nò vt ignominiosè pulsus
 Lausana, Geneuæ hæreas, sed vt modo auli-
 cus reformator, modo, Parisiensium Mini-
 strorum magister, modo castrensis cõcio-
 nator, modo Galliæ Patriarcha, modo Le-
 mannicus Mercurius, modo Dux Equitû,
 modo tubicen, modo aliud, quod dicen-
 dum non est, fias: & interea colludas cum
 omnibus, qui tibi vsui sunt, qualescunque
 tandem ij sint, vel si sint, quòd dicere no-
 lo. Liceat tamen & hoc tibi nouo iure pri-
 uilegioque dispensationis, quo vobis licet,
 quicquid est vtile. Itaque quàm scias vti
 foro & aula, & quibus & quàm turpiter
 atque religiosè, vbi est commodum, assen-
 teris, quærendum non est. Sed profectò
 nimis liberaliter summum tui honoris ti-
 tulum tibi detraxisti, vt alium indignum
 ornares, cùm Balduinum appellasti πολυ-
 παράγμονα. Maneat hæc quoque propria ti-
 bi laus, quæ magno tuo labore parata, me-
 ritoque imprimis tuo tibi delata est. Quid

H 4 porro

porrò conuicijs tuis respōdere possumus,
cū effundendo farraginem in flammam
maledicentię, ita confusam, vt duobus mo-
dis Satyra dici possit, simul præripueris
verba omnia, quibus tibi respondendum
sit, & mirificas propterea tricas nobis ob-
ieceris? Singulis paginis Balduinum furēs
criminari: te Calvinumque impudēs lau-
das. Sic vos regeneratissimi Rhetores,
quod de vobis dicendum esset, de illo di-
citis: quodque de illo esset dicendū, prio-
res dicitis de vobis ipsis. O admirabile ar-
tificium hominum propè diuinorum, cui
nihil est quod obijciatur. credo, quia lege-
ras quòd Eustathio medico scripsit Basi-
lius de suis aduersarijs calumniatoribus,
vbi eos comparauit cum lupo, quem Aeso-
pus narrat dente ouiculas vicisse, quas ra-
tione non potuerat, & eos modo vnū, mo-
do alterum crimen variè confuseque fin-
gere, & vbi omnia fingendo nihil profi-
ciunt, odio tamen insatiabili pugnare nar-
rat, tu eos imitari atque etiam superare vo-
luisti. Interea non minus scitus es artifex,
cū de te loqueris. Quid enim? Principiū
hoc tuum est: *Postquam tandem singulari Dei
beneficio ex longa peregrinatione domum, id est, ex
patria vltro in exilium sum reuersus, &c.*

Sed

Sed nimis sæpe aberras optimè interpres, cum adijcis tuū istud, *id est*. Hic enim potius ascribere debebas, *id est*, posteaquam in Gallia patriæque perpetravi, quæ animus meminisse horret, rursus fugi Genueam. Tum verò succinemus poëticè carmè aliquod ἀπεβατήριον antiquo more, nisi fortè malis ἐπιβατήριον. Ac, si for è tibi non satisfacit illa exclamatio Ciceronis in Antonium, *At quàm nobilis tua illa peregrinatio?* exclamabimus, O admirabilem & propè miraculosam peregrinationem, præsertim religionis ergo Cogitabas in ea fortasse Peregrinum illum Luciani, familiarem tuum. Sed tibi melius cavuisti, qui alios, quàm teipsum, præcipitare maluisti. Obsecro verò, religiose Peregrine, qui non templorum modo aut reliquiarum, sed maioris rei causa, mirabilis hospes in patria fuisti, ecquid putas alios iudicare de istis tuis Herculeis laboribus? An vlli vnquam Gothi, Scythæ, Hunni, Vandali, Saraceni minus religiose in Gallia peregrinati sunt? Sed ne quid effutiamus, in epilogo nobis opponis nescio quàm legē ἀμνηστίας. Cautè profectò. Utinam verò tot malorum obliuisci possemus. Cæterum, ô bone, silentium potiusquam obliuionem nobis imperare potes, vbi tam lugubria

gubria monumenta tuorum aëtorum, quæ
etiam inuitis in oculos incurrunt, disce-
dens reliquisti. Cæterùm vt historia inces-
gra sit, adijcienda est prior illa tua peregrina-
tio, cum ad excitandam Ambrosianam
coniurationem tumultumque illum cien-
dum, per Galliam, mutata veste, cum tuo
Hotmanno discurristi. O incredibilem &
profectò nimiam bonæ Galliæ patientiam.
Sed hæc in aliud tempus, aliumque locum
reijciantur. Nondum enim pateris Theo-
dore nos aut in limine declamationis tuæ
confitere, aut in illis obseruandis, notan-
dis, recitandis immorari. Quid igitur? Mul-
tas statim paginas occupas, vt describas
Balduini vitam: cuius (quem nunquam es
allocutus, vt neque ille te vnquam) tam &
intimus & assiduus scilicet Secretarius fu-
eris, quàm nunc fidelis præco vis videri.
Nempe otiosi Poëtæ, cum vigilantes som-
niât, sic se solêt oblectare, indulgendo suis
fictionibus, & fabulis, & spectris, & prosopopœijs.
Sed illa nimis poëtica prosopopœia est, qua
Balduinum fingis propè res
gnare, modo in Germania, modo in Gallia,
modo in Flandria, modo in Concilio Tri-
dentino: vbique esse, vbique audiri, nun-
quam agnosci, semper euadere, omnia tra-
ctare

stare & miscere: quem tamen paulò post
 hominem nihil esse ais. Mirum verò, tibi
 tam occupato tantum esse otij, vt etiam
 tam procul obseruare possis omnia eius
 vestigia. Pedem ille mouere non potest,
 quin statim resciscas. Consilia etiam, quæ
 nondum cœpit, præuides. Tam vigilan-
 tem (credo) cautionem in castris didici-
 sti. Fieri vix potest, vt tam confusæ, quàm
 est tua, Satyræ, aliquo ordine respondeat-
 tur. Sed quia peregrinationis tuæ mentio-
 nem fecisti, & quandã Balduini peregrina-
 tionem obiter notasti, hinc exordium no-
 uum repetamus. Nam & in ea paulò dili-
 gentius exponenda, vt tibi satisfiat, pluri-
 bus fortasse verbis opus erit: neq; est quic-
 quam quòd in tuam gratiã faciamus luben-
 tius. Nihil (quòd non dissimulas) magis te
 torquet, quàm quòd Balduinus te per Gala-
 liã Germaniamq; discurrente, superarit Al-
 pes Tridentinas, & (vt ais) in eo itinere Car-
 dinaliũ fuit assecla. Bono animo esto The-
 odore, Ille, cum, ne diutiùs spectator esset
 tuarum tragædiarum, non recusauit & in
 Italiam & Tridētum proficisci, Regis Na-
 uarri Legatus fuit: quo Principe abs tuis
 paulò post confosso, cum acerbum vulnus
 accepisset, neque hybernis præruptorum
 itinerum,

itinerum, neque Alpinarum niuium vllis
difficultatibus retardari potuit, quin do-
mum statim properaret, si fortè seruare at-
tonitam familiam suam posset, cui in sub-
urbis inclusæ, abs tuis cohortibus non te-
merè metuebat, cum tu ad urbem obsiden-
dam eas euocasses, vt quæ pestis paulo antè
afflikerat, tu hanc Metropolim, ô ingrate
alumne, euerteres, vel vt Nero suam Ro-
mam, incenderes, sæpius etiam tyrannicis
verbis precatu, (vt citius totam cõficeres)
utinam populosa Lutetia vnã ceruicem haberet.
Equidem in toto illo, difficili certè & lon-
go itinere, perpetuus assiduusq̃e Baldui-
ni comes fui, vt tibi itinerarium, quod vis,
etiam describere possim: & vero cupiam,
quia, vt video, multa de eo & falsa & inep-
ta tibi alius narrauit: & vitæ nostræ scrupu-
losa etiam reddenda tibi ratio sit. Illud au-
tem in primis scito, non paulo meliorem
& nobiliorem, quàm tua fuerit interea, fu-
isse peregrinationem illam nostram, neque
tamen sine tui memoria sæpius renouata,
neque sine vario metu, multisq̃e pericu-
lis fuisse. Tu interea dum hac narratione te
recreabimus, arrectis auribus asta.

Superiori anno, Nonis Octob. Lutetia
Parisiiorum, non sine magno mœrore, tan-
dem

dem egressi, venimus in urbem Trecaſiũ,
 paulò antè abs tuis frustra tentatam, sed e-
 tiãmmum trepidãtem: vbi Lupi illius egres-
 ſij Antistitis, qui Attilam excecatum cir-
 cumagendo olim auertit, vt urbem serua-
 ret, ſucceſſorem aliquem ciues requirebãt.
 Altero inde quatrduo per medias tuorum
 inſidias penetrauimus Diuiodunum, tuã
 Burgundiã metropolim, ſad minimè ad-
 huc tui iuris. Ibi primum vidimus Cardi-
 nalem illum, cuius purpura mirificè te tor-
 quer, cùm autem progrediendum eſſet, nõ
 nihil attoniti ſubſtitimus, cùm audiremus
 Cabilonenſem Episcopum, qui nos ſeque-
 batur, abs tuis interceptum, ſpoliatum, ab-
 ductum. Perreximus tamen Cabilonem
 vſque, urbem paulò ante à vobis direptã,
 atque deformatam. vbi primum in Tem-
 plo vidimus lituras & lineamenta veſtrã
 reformationis, & audiuius paulò antè
 cum illic regnaretis, veſtrorum fratrum Sy-
 nodum coiſſe, in qua, cum alia præclare
 multa fuerant decreta, tum Canon neſcio
 quis informatus de exterminando Nobi-
 litatis ordine, poſteaquam eius armis exter-
 minati Sacerdotes eſſent, ibi fanè nobis oc-
 currit, & Balduinum amiciffimè comple-
 xus eſt doctiſſimus ille Episcopus, ac erri-
 mi iudi-

mi iudicij vir, quem nescio cur mutatum
Episcopum vocas. Nam quòd illi adula-
tus es, vt ambiendo præriperes quòd iam
olim Balduino fuerat oblatum: nihil egi-
sti. Nam cui cū tua mutatione nocere pu-
tasti, valde profuisti, neque adhuc Baldu-
nus obstat, quin illud obrundas, negocium
affectanti Hotmanno tuo iam pridem ocio-
so, eamque offam obijcias famelico, quia
alioqui tecum cantare recusat. Quid autem
illic nobis narrarit ille, cui & nos credere
experto debuimus, & vos nunc fidem de-
rogare nõ auderetis, Episcopus, de vestris
carceribus, imperio mero, consistorio ve-
stro, & de reliqua audacia, ex alijs alijs au-
dies. Nobis certè urbem illam vobis ere-
ptam, Regi que restitutam spectantibus ve-
nit in mentem, sapientissimum fuisse ve-
strum consilium, cū illam occuparetis,
quam olim Iulius Cæsar parado commea-
tui delegerat, cum Galliam subigeret. Quò
propius ad vestrum Iuram, traiecto Arari,
accedebamus, tanto magis cū metu peris-
culum crescebat. Ac quidem Dux Allo-
brogum, amicus ille vester, de quo tã præ-
clare estis meriti, suis præsidijs tectos nos
bono animo esse iubebat. Sed cū pro-
tulè quodam monte timidè prospicieba-
mus

mus fumū Lugdunensis aëcis tunc vestrae,
 olim Irenæi domicilij, quàm multa putas,
 nobis in mentem venire, & de vobis, & de
 antiquissimæ vr̄bis fortuna. Exclamauit
 quidam ex nostris Comitibus illud vetus,
O domus Anci, Quàm nunc dispari domino do-
minaris? Cumque plura vellat addere, ex-
 palluit, *vt Lugdunensem Rbetor dicturus ad a-*
ram. Metuebantur enim excursores. Nos
 vr̄bi bene precati, optauimus, vt si sui ob-
 lita iam aliquot seculis amisisset partam, re-
 tentamque tot ante annis veterē gloriam
 religionis, eam aliquando cum reforma-
 tione recuperaret: dico eam, quam, cū pro-
 pè Diiodunum cunas Bernardi spectare-
 mus, in quadam eius epistola relegeramus.
 Inter Ecclesias Gallix (inquit) constat pro-
 fectò Lugdunensem anteire, sicut dignita-
 te sedis, sic honestis studijs & laudabilibus
 institutis. Vbi enim æquè viguit discipli-
 næ censura? morum grauitas? maturitas cõ-
 filiorum? auctoritatis pondus? antiquitatis
 insigne? præsertim in officiis Ecclesiasticis
 haud facilè vnquam visa est repentinis
 nouitatibus acquiescere, nec se aliquando
 iuuenilipassa est decolorari leuitate. Hæc
 ille. Quæ cū tibi tam diligentet recitamus,
 fortasse ociosos esse nos putabis. Minimè
 profes

profecit sumus Theodore, sed paulo iam
sumus tranquilliori animo, quàm cù Rho-
danus vester tunc traijciendus nobis esset,
non procul ab altera vestra metropoli. Nã
plerique somniabant in illo vestro lacu
esse tetrum carcerem, & in eodem comita-
tu erant Theologi Parisienses, valde etiam
senes, qui cum nobiscum per auios mon-
tes profunda iam nocte perreptarent, pro-
pè inciderant in Scyllam, cùm vellent eni-
tare Charibdim: *Ignarique via Cyclosum alla-*
bimur oris, vnus exclamat. Credo equidem
vel tu misertus fuisses miserorum, si eos tã
miserè iactatos & percussos vidisses. Iam
quidem scribis, eum, qui istic tecù regnat,
pastorem celebrem, ineptè dici Polyphē-
mum, cùm exiguus homuncio sit. Sed ò
bone, reformidabantur *Æneï fratres ca-*
pita alta ferentes & quos emittere ille pos-
set, quidam cogitabant. *An nescis longas*
Regibus esse manus? Patere doctissime poëta;
nos iam præteritorum malorum iucun-
da recordatione recreatos tecum ludere
poëticis flosculis. Cùm ventum est Came-
riacum, non modo occurrerunt decrepiti
illi Garthusiani Gracionopolitanis suis,
Mâdris, vestro beneficio, liberati pulsiq̃
sed & clarissimus Iurifconsultus Gouea-
nus,

nus, non multò humanius abs tua factione tunc vexatus : cuius profectò si Iurisprudentiam, contemnis, at musam cur cohortescere debeas, nō nescis. Quid multis deinde diebus in medijs Alpibus egerimus, si quæras: fatigati assimus. Sed ne quidem cum superato monte Sina, Susas veniremus, extra iactum telorum vestrorum esse nos etiã mnum attoniti audiebamus. Non faciam illam Galliæ nostræ iniuriam, ut exclaimem.

*Iuvat euasisse tot vrbes
Argolicas, medios que viam tenuisse per hostes.*

Sed verè tamen dicere possum, nos dum respirare cepisse, cum superatis Alpibus, Taurinum appulimus: & domesticorum malorum propè oblitos, de rebus Ecclesiasticis, quarum memoriam peregrinatio ipsa in re præsentis suggerebat, cepisse animo magis sedato inquirere, Nō narabo tibi res alias, quæ min⁹ fortasse te oblectarēt. Taurini inquisiimus de scriptis illius Maximi, qui ante annos centum supra mille, illic magni nominis antistes fuit. Sed ignotus is erat præsidiarijs militibus. Quia autè eum meminimus descripsisse vitam Eusebij Vercellensis: cum Vercellas ingressi sumus, tanto magis quæstio fuit

de illo tñ celebri Eusebio, cuius imprimis
laudata fuit in Mediolanensi quadam Syn-
odo Arriana, singularis constantia recu-
santis subscribere iniquis iudicibus Atha-
nasij. Cùm eius historiæ recordatione ve-
nimus paulò post Mediolanum, vbi Am-
brosij sedem & Basilicam & propè vestigia
recognoscentes, ingressi sumus in am-
plissimam rerum Ambrosianarum histo-
riam, sed non sine nostrorum temporù de-
testatione, quæ si aliquot Ambrosios pro-
tulissent, næ tu cum tuis tanto supercilio
cristas nõ attolleres. Fuit de Ambrosio ser-
mo donec Brixiam peruenimus, vbi ad Phi-
lastrium Brixientem, Ambrosij audito-
rem, cuius egregium volumẽ de hæresibus
oblatum nobis fuit, conuersus est. Incidi-
mus & in veteres libros Gaudentij Brixien-
sis ad Beneuolum Ambrosio amicissimũ.
Eos nondum vidisti. Vbi legeris, non mi-
nus in ijs, quàm in Philastrij commentario
de hæresibus, senties esse multa, quæ te pun-
gant. Non dico, quantum vel Mediolani
Gubernator, vel Brixie, Senatus Venetus,
profusè humanitatis erga nos Comitatusque
nostrum ostēderit. Nam ea, vt profana, res-
pues barbaro fastidio. Itaque etiã tibi non
narrabo, quid Veronę viderimus: quia Ro-
manas

manas antiquitates, quarum ibi nobilissi-
 mæ reliquæ sunt, odio Urbis, nunc con-
 temnis. Sed non dissimulabo, cum Amphitheatrum spectarem, quædam ex nostris, domesticorum malorum memorem ingemiscendo exclamasse. Hic olim ludi gladiatorij, nunc in Francia eduntur: & cum anti qua inscriptio legeretur *Generoso Retiario inuicto pugnarum xxvij. &c.* nescio quomodo quibusdam in mentem venit rete tuum, non illud apostolicum, sed gladiatorium, cuius præsidio ex concionatore factus eras lanista. Adeo in nostrorum comitum ore frequens, tametsi absens eras. Quid, cum ventum est Patavium? Narrabo tantum, quod tu homo elegans lubenter audies. Nescio qui factum sit, ut cum ibi primum cum literato viro colloqueremur de libris (ut sit) Ciceronis, atq; adeo de Philippicis, inciderimus in locum, qui dicebatur corruptus, sic autem restituendum esse audiebamus: *cum tua quid interest, nulla auspicia sunt, &c.* vbi Cicero M. Antonium in alienis rebus, scilicet religiosum esse, in suis non esse, significat. An putas habitum esse hunc sermonem sine memoria tui tuorumque? Nihil magis desiderassemus quam in ea Academia hibernare, cum in Urbis porta le-
 gisse.

gissimus esse asylum literarum. Nam magnum fuisset lenimē nostrorum dolorum, illic in studijs literarum & legum acquiescere, interea dum tu in Gallia, cælum terræ miscebas. Sed mādāta, quæ susceperat Balduinus, coëgerūt eum Venetias proficisci. Quid ibi egerimus vt es mirificè curiosus, fortasse etiam quæres. Nihil est quòd te offendere valde possit, hære, nisi si fortè succenseas, nos illic vidisse simul & audisse (curiositatis ergo) prolixam Græcorum liturgiam: missam, cū te alloquimur, dicere non audemus. Vt autem seria, quæ scire nō debes, prætereamus: concionantem in foro quendam (vt vocant) Charlatanum, nisi si Ceretanum malis, cum ex nostris comitibus quidam audiisset, nescio quid in Gallia, cū te sub dio declamantem audiret, simile vidisse se (vt erat homo rerū imperitus) narrabat. Ignosce simplicitati hominum imperitorum, Venetijs Romā (noli, obsecro, cohorrescere) proficisci institueramus: quàm si inuisissemus, multa nūctibi narraremus. Sed negociorum tempestates nos ab eo itinere reuocarunt. Ergo (ō alterum nūctium, qui te perculit) diuertimus Tridentum. Cur, priusquam nos audias, vestes disrumpis? Diceret alius, quòd Iusti.

Iustinus ex Trogo narrat, veteres Gallos,
 cum intestinæ discordiæ & domesticarum
 dissensionum tædio in Italiam venissent,
 Mediolanum, Brixiam, Veronam, Triden-
 tum condidisse; proptereaque mirum non
 esse, si nos eodem rerum statu inuiseremus
 Maiorum nostrorum sedes. Sed suspicaris
 aliud nescio quid, quod te torquet, quia
 concilium illic conuenit. Atqui optima
 mandata Balduinum eo deducebant, si nõ
 obstitisses, hoc est, si cæde mandantis finita
 non essent. Vt te inanibus suspicionibus,
 quæ te vexant, liberem, dicam simpliciter
 quòd non nescire tua interest. Cùm Tri-
 dentum ingressuri, in porta scriptum le-
 geremus votum *Concordia instauratoribus*, si-
 miles in eodẽ limine, in quo substitimus,
 preces fudimus non sine gemitu atque su-
 spirio. Urbem Ingressi, priusquam Gallos,
 qui plurimi illic erant, salutarem, nescio
 quomodo relegimus libros Vigilii Tridẽ-
 tini olim episcopi, & imprimis obseruau-
 imus quod scripsit libro quarto & quinto
 contra Eutyochen. Vidimus deinde quid
 illic ageretur, & doctissimos profectò vi-
 ros multos de Ecclesia & religione solici-
 tos conuenimus: de te etiam sciscitantes,
 ecquando illuc venires. Nam alibi occu-

patum esse nesciebāt. Si dicam minus nos
illic tunc effecisse, quàm tu interea in tua
armata Synodo (Λειτουργικὴν propè dixi) for-
tasse non mentiar. Sed hoc illud est quod
triumphas, nondum satis exauditos esse
piorum hominum religiosos gemitus, vt
etiàmnum habeas quòd reprehendas. Quà
nolles, illuc Iurisconsultus aliquis Necta-
rius cum aliquo Theodosio iret, curaturus
facturusq; quod illi olim in Constantino-
politano Concilio, Sed ne multa nūc à no-
bis, quæ tibi de Tridento narrantur, expe-
ctes. Fecisti enim per tuos interea pistolia-
cos, vt cōfosso Nauarro, Balduinus statim
reuocatus in Galliam properarit. Itaq; val-
de te fefellit, qui te irridens tibi persuasit
quod narrares de longiori eius mora Tris-
dentina, & nescio quo (vt ais) vento. Nos
alium illic non sensimus, nisi Boream, qui
facilius nobis calamum, quam tibi hastam
excussit. Certè reditus noster propter mul-
ta, quæ de tuis in Gallia furoribus interea
narrabantur, tam tristis tota via fuit, vt do-
lore non minus quam frigore, quod tunc
erat acerrimum, nos propè in niuibus se-
pultos nō obtorpuisse atque diriguisse mi-
rari debeas. Nunquam profectò magis in-
telleximus, quale fuerit supplicium illorū
quadra-

quadraginta martyrum, de quibus scribit
 Basilius: vt te nostrorum laborum etiam mi-
 sereat. Iam decem diebus in tali arena lu-
 ciatu eramus, cum peruenimus ad gla-
 cialem lacum Vezam, quem propter tui no-
 minis malum omen non temere exhor-
 ruimus. Traiecimus tamen. Nobiscum erat
 Legatus Heluetiorum, & nos iam inde abs
 Tridentino comitabatur. Narrabat autem
 de altero vicino & propè tartareo lacu Lu-
 cernano: in quem si qui sciens vel lapillum
 iniiciat, horrendas tempestates cum terri-
 bili fremitu, mugituq; statim cieri: si quid
 casu incidat, nihil eum commoueri, narra-
 bat. Sed & in vicinis suo pago, quem voca-
 bat Abbatis cellam, alpibus esse specū non
 dissimilem illi Dalmatico, in quē deiecto
 leui pondere, quāuis tranquillo die, proti-
 nus procellā turbini similem emicare scri-
 bit Plinius. Quorsum hæc? inquires, Te ne-
 scio quid habere simile cum illo lacu at-
 que specu aiunt. Nam si quis vel verbulo
 vno te attingat, eos fargores, tamque terris-
 ficos turbines & procellas cies edisque, vt
 tota vicinia cohorrescat. Age, progredia-
 mur. Tandem singulari Dei beneficio te-
 stiatque incolumes venimus, Tigurū, vbi
 Bullingerum minimè inuenimus qualem

ex tuo ingenio tu describis barbarum &
inhospitalem. Nam tametsi sese humanif-
simè excusarit, Gualtherum suum, qui no-
bis esset conuiua, misit . Illic cùm multas
audiremus querimonias de tua insania, Eu-
uangelij causam apud omnes bonos vehe-
menter affligente atque infamãte, tum ve-
rò nescio quis subiecit, te ibi aliquãdo cõ-
uictũ falsi καὶ παραπροσειας, ignominiose
cecinisse palinodiã sacramentariã : sed iam
longè aliam esse tuam modo in Gallia, mo-
do in Heluetia, modo in Germania παρα-
προσειαν. Cupiebamus ea de re referre ad
Petrum martyrem, quẽ cùm in Galliam
primum redires, ducẽ habueras. Cùm eum
iam sepultum esse intelligeremus, conue-
nimus eius socium, senem illum octoge-
narium, cuius integritatem non potuit nõ
aliquando laudare vester Commentarius
de scandalis. Tum verò cum noua, & hor-
renda vestra scandala ex literis Lutetia al-
latis recitarentur, bonus ille senex cum la-
chrymis detestatus est vestram immanẽ ra-
biem, & nouos Antichristos esse exclama-
uit, qui tam indignè abuterentur Christi
& Euangelij nomine : vixque in Apocaly-
psi inueniri descriptionem tetrioris mon-
stri: mirari tamen nos non debere, si, vt ve-
tus

næ audaciæ simul & vesaniæ. Ac Sebastia-
nus quidē ille, quem iam pridem confixū
consecisse atque iugulasse te putabas, non
de tuo æquitatu, quem reformidabat, sed
de singulari æquitate tua, quàm admiraba-
tur, nescio quid narrabat, cū te diceret
miris artibus efficere, vt illi, quem impor-
tentissimè lacescebas, nū liceret, aut respon-
dere aut responsionē edere: propterea quæ
tuæ clementiæ gratias ageret, qua eū hoc
labore liberabas. Sed non nihil mirari se
dicebat tuorum ingenuitatem, qui cū sub-
tilem effigiem Templi apud Ezechielem,
in qua vna exprimenda primus potissimū
elaborauerat, surripuissent, non modo in
suis Biblijs, quibus eā inferebāt, nō lauda-
runt auctore, cuius labore suas merces or-
onerant, sed etiam eum infinitis conuitijs
catala Allobrogicę regenerationis. Verūm
reformidare se magis ingratiā tuā pro-
teruiam. Editum recens tunc illic erat con-
siliū quoddam ad Galliam pacandam.
Eo vsurum esse te non dubitabat: sed nihi-
lominus auctori malam gratiam (vt es in-
gratus) relaturum esse nō temere prædica-
bat, vt euentus ostēdit. Nam nisi illud con-
siliū tandem placuisset, non viueres: & ta-
men

men (vt audio) tu nunc illud, cuius benefici-
 cio etiam regnas, miris conuicijs proscin-
 dis. Cœlium Secundum, alterum academiæ
 Basiliensis doctorem, singularem rursus
 amicum scilicet tuum, non potuimus con-
 uenire, à quo plura de vestris virtutibus
 audijssemus: Sed neque bonū Sulcerū con-
 cionatorem, iam pridem minus, quā velle-
 tis, vobis addictum. Cur non potuerimus,
 dicam. In nostro hospitio occurrit quidā
 gladiator tuę factionis: qui licet te tuumq;
 magistrum detestaretur, tamē quia vobis
 merebat, nobis dira minitabatur. Ergo vi-
 sum est, statim esse cedendum. Balduinus
 nescio quomodo sui & comitum oblitus,
 volebat rectā per lacū vestrum proficisci,
 vt multa de vobis, quę nescit, resciret, &
 vt veteres amicos conueniret: (& quā mul-
 ta nunc narrare potuissemus, si tutò licuif-
 set salutare vestram hierapolim?) Sed au-
 diuit in somnis diuinam vocem *Heu fuge*
crudeles terras. & horrenda quędam narra-
 bantur de noua inhospitalitate vestri pon-
 ti Euxini. Ergo diuertimus Montbelgar-
 dum vbi nouam Ecclesiam Gallicam, &
 prius & magis quā sit tua, (vt loquimur
 ni) reformatam, tuo licet Patriarchę non
 pareat, vidimus, & eius primarium Mini-
 strum

strum, senem magnæ grauitatis & modestiæ rursus audiuius querentē de vestris stratagematibus sanguinarijs magis quàm sanctis, & multa præterea narrantem de vestræ factionis indole, cuius iam pridem ingenium nouerat. Nihil autem nos magis commouit, quàm quòd bonus ille senex propè orbus cùm lachrymis exponebat, vos nouo quodam plagio, filium vestris castris adiunxisse, inq; vestras partes imprudètem pertraxisse, vt cum patris senectutē ea ratione affligeretis, filij societate interea abuteremini, & Gallis persuaderetis in rem vestrā, nihil vos moliri sine consensu aliarū nationū. Sic enim & de Germania soletis in Gallia loqui apud eos, quibus facile verba datis. Hæc cùm attoniti audiremus, vbique tristitia de vobis narrari doluimus. Cùm autem in quodam veluti limite Germaniæ Galliæque versaremur, quibusdam nostris comitibus placuit, interea dum Balduinus rectā in Galliā reuertetur, per Germaniam redire, vt magis atq; magis intelligerent, an eius de vobis iudiciū esset, quòd Italiæ, Rhetiæ, & Heluetiæ, esse intellexerant. Nō excurrerunt in Sueuiam, vt Brentium ea de re testificantē audirent: neque aut Augustam, aut Norember-

bergam, aut Ulmam, aut Danubianas ciui-
 tates inuiferunt: in quibus, tametsi Prote-
 stantibus, audiissent horribiles aduersus
 vestram coniurationem anathemati-
 smos: sed secundo Rheno descēdentes in illo
 longo limite Germaniæ ea de vobis audie-
 runt, vt plura audire nollent. Quia paulò
 antè cū cohortibus ex Germania in Gal-
 liam immigraras reformationis ergò: vesti-
 gia etiānum extabāt tuæ in patriam pie-
 tatis propè Furianæ. Sed quia maius illa
 supprimi, iam non notabuntur. Nostris
 satis superque fuit, te digresso cū tali flo-
 re Equæstris regenerationis, sese & tutio-
 res & liberiores esse. Ac imprimis quidem
 Argentoratum adierunt, & vbi iactare so-
 lebas fortissimum esse asylum tuum, inue-
 nerunt iustissimum tribunal, quod ne quī
 dem lambere infelix reus auderes. Saltem
 illic iam tum audiebant fore, quod factū
 est paulò post, vt peregrinorū cœtus, qui
 iam pridē in ea vrbe coaluerat, nisi si tuæ
 prædestinationi fatali tuoque sacramento
 militari valediceret (quàm tu Apostasiam
 esse interpretaris.) si minus eijceret (quod
 graue fuisset) at certè separatam, vt antea,
 Ecclesiam vestræ informationis non habe-
 ret: sicuti & paucis annis Francofordiæ
 decrey

decretum fuerat. Nostri clarissimam hanc
Vrbem ingressi, quid de te putas tuisque
symmystis audierūt? Auditæ sunt Germa-
norum illic concionatorum de vestra lu-
dificatione querelę, & graues ab ijs cause
expositę sunt, cur eam diutius perferre in
sinu suo non possent. Agebatur tunc cau-
sa Zanchi Theologi peregrini semiuestri,
qui nisi si vestris quibusdam dogmatibus
presertim de prædestinatione, renūciaret,
alias sedes quærere iussus esset ex sententia
aliorum etiam Concionatorum, qui ex al-
ijs vrbibus propterea conuenerant. Recito-
tata tunc quoq; nostris fuit causa tui Hot-
manni, nempe propter quod facinus illic
aliquando primum fuisset excommunica-
tus abs suo Gallo Concionatore Petro
Alexandro, te quidem propter antiquã so-
cietatem, submurmurante, sed assentiente
tamen tuo, si minus parente, at certè auo
Gulielmo Farello, sepius illum iurisperdi-
tum appellante. Addebant & complura e-
iusdẽ generis, quę peruulgata erant per Io-
annem Infantium, testem valde idoneum,
& cuius non solùm opera, sed & opibus,
quandiu opus habuisti, tam liberaliter es
abusus, vt fidẽ ei detrahare vix audeas. Al-
tera causa fuit exposita, cur tuus ille Hot-
man:

mannus (cuius causa non est abs te seiuncta,) vt antea Ecclesia, sic deinde & schola & suo Canonatu pulsus esset: tandemq; quid in eo Sturmus ipse grauissimè accusaret, narratū est. & perlecta Sturmiana aduersus eū terribilis exostulatio: quæ profecto non modo de illius flagitijs, sed & de vestræ coniurationis mysterijs narrabat nimis multa. Nostri cū hæc audirent, attoniti obstupuerunt: ac, ne plura fortè audirent, Spiram proficiscuntur: audiuntque in vicinia esse Nicrinum quoddam oppidum in montibus abditum, in quod miris artibus atq; cuniculis immiseras tuos emissarios. Sed de ijs tam multa rursus narrabantur, vt ne vicesimam quidem eorum partem postea nostri nobis recitare potuerint. Sed fortasse quidam, qui illic agunt, historiam aliquando pertexent, & ipse, cū volet & audebit, Bouquinus, idoneus testis erit: quæ vos, quia vos fugiens, Gallus Germanis initio se dabat, tum crudeliter persecuti estis, vt nisi si subuenisset liberalis misericordia Balduini, qui miserū aleret, vestra clementia hoīem famæ & frigore enectū iugulasset. Atq; is tamen dicebatur paulò post mortuo Principe Otthone Henrico abs vobis corruptus obiecta spe

offæ

offæ nouæ, & vbi vobis turpiter seruire
cœpit repentè, vestro iudicio, ex fætido
hirco (sicuti paulò antè loquebamini, ad
hominis nomen alludètes) factus catellus
Melitæus, qui vobis esset in delicijs. Sed illa
sunt leuissima vestræ *παλιγγενεσίας καὶ*
μεταμορφώσεως, miracula. Nosti cū nullo mo-
do abs recta via diuertere vellēt, venerūt
Vuormaciam Vangionum, in qua de vo-
bis audita sunt acerbiora Concionatorem
Germanorū iudicia, sibi gratulantium,
quod, toties licet rogati atque tētati, nun-
quam tuis sedē apud se concedi passi es-
sent, ne tandē, quòd Francofordiæ factum
dicebant, facere cogerētur. Nostri, vt quid
istud tandem esset, magis intelligerēt, con-
stituerunt, traiecto Rheno Menoq̄ue, illas
veterum Francorum sedes, nobili nūc em-
porio notas inuisere. Sed prius de conuen-
tu Wormaciensi, qui anno M. D. LVII.
conuenit, & in quo visus fottè fuisti, audie-
runt, quæ tibi minimè gloriosa sunt. Non
lubet omnia narrare, quæ te nimis onerāt.
Sed quia fingis te nō intelligere, quòd Bal-
duinus verecūdè scripserat te illic abs Me-
lanthone audiisse, dicā apertius, sicuti in-
de nostri ad nos retulerunt. Non enim pa-
teris nos omnia suppressere. Capto Gallie
lan-

sanquintino, trepidate regno, rege attoni-
 to, venisti ad illum conuentum sollicitatu-
 rus, qui Regem potentissimum terrere sci-
 licet possent, ni faceret quod volebas. Cū
 Melanthoni narrares indignum facinus:
 captos Lutetiæ esse multos, qui nocturnos
 conuentus religionis agebant: dicebat il-
 le, tali tempore in ea Vrbe non temerè su-
 spectos esse Regi, & vos debere vobis tēpe-
 rare. Respondisti, Nihil vos agere quod
 nō fecerint Apostoli. Tum ille, Ergo (in-
 quit) equo animo patiamini, quod illi lu-
 benter passi sunt. Atqui scribis nihilomi-
 nus impetrasse te honorificum testimoni-
 um à quibusdā, qui illic cōuenerant, sub-
 scriptum etiam à Brentio, à Marpachio, à
 Ioāne Andrea. Credo viros humanissimos
 ad omnia humanitatis officia paratos fuis-
 se. sed quo ore nunc audes tres illos viros,
 à quibus toties damnatum est dogma tuū,
 tuque toties cum tuis tentationibus repul-
 sus, nunc nominare? Imò verò, qua fronte
 illius conuentus Wormacien-sis mentionē
 facis, in quo illud ab omnibus subsignatū
 decretum aduersus vos est, & his verbis
 que Melanthon ipse ascripsit editum: *Dana-*
rum dogma Zuinglianum. Adijciendum
 nūc est, quod tribus aut quatuor post men-
 sibus

libus accidit: vt nostri Francofordiæ intel-
lexerunt. Coierunt Francofordiæ Impera-
toria Comitata. Eo cùm multis mandatis
venerat nobilis vir Gaspar de Hu, à Galli-
cis (vt vocas) Ecclesijs nouis missus, cum
supplicibus etiam earum literis ad Bal-
duinum scriptis, quas cum voles profere-
mus. Tu dolens sine tuo consilio vel au-
toritate aliquid agi, relicta tua Geneva
properas Francofordiam, neque vocatus,
neque missus, neque vllum etiam adfe-
rens mandatum: & iratus statim sobturus
bas quod Caspar ille satagebat. Memini-
sti, te propterea in cubiculo ipsius Baldui-
ni propterea reum ab illo Caspare graui-
ter accusatum esse multarum fraudum,
multiplicis πολυπραγμοσύνης, inuidiæ, am-
bitionis, nequitia multiplicis. Meministi,
illum tibi prædixisse, fore vt statim atque
in Galliam rediisset, te depingeret, ne bo-
nos credulosque Gallos diutius ignotus
falleres: se suo sumptu eorum negocia cu-
rare: te miserorum pecunia emuncta abus-
ti ad ea perturbanda. Meministi, te non si-
ne comminatione respondisse, faceret
quod vellet, te operam daturum, vt ante-
uerteres. Itaque multi existimant, indicio
tuo tuaque opera factum esse, vt Gaspar
ille

ille statim atque reuersus esset, necatus sit.
 Hæc & eius generis plura nostri comites
 de te Francofordiæ audiebant abs Gallis
 ipsis. Germanos verò ubi conueniebant,
 audiebant multò atrociora: & imprimis
 cur cum tu illic clam turbas excitares,
 duobus Gallis concionatoribus inter se
 commissis, quorum alterum, qui tibi in
 Gallia collega deinde fuit, miserè vexa-
 bas, & abs tuis siue opinionibus, sine ce-
 remonijs neutrum ad Germanicas acce-
 dere patereris, cætus peregrinorum disso-
 lutus sit. Nostri responderunt sese ea de re
 multa iam antea in Gallia cognouisse ex
 libello diffensionem illam delibante. Et
 nondum pudebit, te nobis imponere vel-
 le, quasi consentientes Germanos & sub-
 scriptores haberes. Fortasse dices, te, etsi
 cū Germaniq; cōcionatoribus minime con-
 uenias, cum Equitibus tamen optimè con-
 uenire. O præsidium patrociniūque po-
 tens & magnum, & te dignum. Nostri in
 illa sua professione nullos Equites conue-
 nerunt, vt scirent quo modo cum illis tuis
^{συμπάχαις} transigas. Sed quod in Gallia ia-
 ctare soles tot etiam habere te symmystas,
 illud verò non esse hominis ingenui & pu-
 dentis facile intellexerūt: & intellexissent

7
multo magis, si diuertissent in Saxoniam
quam tamen abs tuo parète & præfule fru-
stra tentatâ fuisse satis superque audierit.
Quid Saxonix ministri sexcenti, cum ille
vnum Hamburgensem oppugnans, eorû
iudicia temerè appellasset, responderint,
vix quisquam ignorare potest, qui libros
ea de re peruulgatos inspexerit. Mirabilis
verò rei appellantis æquitas. Iudices illos
prouocans demulcent blandis appellatio-
nibus, Vocat patres, fratres, symmystas, vi-
ros, honorandos & fidelissimos Christi
seruos. Statim verò atque audit eos aliter
pronunciasse, quam putabat: clamat esse
afinos, nebulões, pecudes, Gigantes, Dia-
bolos. Cum autem & tu coniunctis cum
hoc patre tuo clamoribus, vt illum Ham-
burgensem intemperatius proscidisti, sic
& in eadem sacramentaria disputatione
in alterum magni nominis ministrum, Ma-
gdeburgensem dico, scurrilius incurri-
sti, vt per vtriusque latus, Germanix con-
cionatores omnes, qui (vt loqueris) essent
Luterani, confoderes, magis atque magis
orbi terrarum exposuisti, quàm pulchrè ti-
bi cum ijs conueniret. Cæterum illud ve-
recundè fecisti, vt cum Magdeburgensis
ille tuis afinis atque cyclopicis sarcopha-
gicis

gicisque (sic enim loqueris) conuicijs respondendo, qualis tu Angelus esses, indicasset, nescio quo pudore confusus obmutueris. Saxoniam etiam Duces aliquando blandè appellare ausus est magister tuus cum munere bene polito. Quid responsi acceperit, si supprimas & dissimules, cautè facis. Sed eorum Edicta & Proscriptiones non patiuntur nos ignorare quid de vobis sentiant. Ut igitur Rhenus in Oceanum, Danubius in Pontum, sic Albis in mare Balticum, cum suo fluctu multas de vobis querelas vestrorum (ut videri vultis) sociorum voluitque vehitque, non ut aquis obruta sepeliantur, sed ut vocem longius mittant. Sed quia procul à Gallia eæ scilicet vagantur, vos illum fremitum securè contemnitis. Nostris, Saxonicas illas Baltici littoris ciuitates, & ipsam imprimis Magdeburgam, (Cuius ministros Calvinus paulò iracundius vexauit, quàm eius mænia Cæsaris exercitus antea concusserat) magnopere inuisere cupiebant. Multa audiuerant antea de Ecclesiastica Magdenburgentium historia: quæ Geneuæ minime bona fide conuersa in linguam Gallicam esset non sine turpi crimine falsi, neque minus infi-

deliter, quàm commentarius Lutheri ad Galatas, in illa officina veritatis atque fidelitatis, factus antea Gallicus fuit. Sed maiores causæ suberant, cur cum Saxonibus illis nostri colloqui vellent. Nam & meminerant Calvinum, cum in eos detonaret, ita scripsisse: *Animaduerto in eorum scriptis verissimum esse quod mihi amicus quidam celebris doctrinæ & facundiæ scripsit, mirabiliter in illo maritimo tractu sapere quosdam homines, ut si hodie viuat Sybilla Cumana, ad eos mittenda sit, quò sagire disceret.* Sed quia satis superque eorum libris, ecquid de vobis iudicarent, intelligi potest, nostri longius non excurrunt. Alioqui etiam in Danica, Gothica, Suecica Regna traiecissent. Quid eum? Idem Calvinus scripsit in ijs Spirituale Christi regnum altero vindice suffultum esse: in ijs esse sacrarium cælestis philosophiæ. Non enim probabile est, eum hæc scripsisse, ut ex illorum Regum argentifodinis aliquid emulgeret. Et tamen multæ erant, cur multi crederent, eum neque ex animo neque serio ita locutum esse. Maior erat ratio, cur in Britanniam nostram nauigare vellent, vobis tam amicam, ut etiã num prædices serenissimam eius Reginã, cuius scilicet præsidio domueris Galliam rebellan-

rebellantem, Sed aut valde fallimur, aut si
 illius serenitas nunc te constrictum tene-
 ret, curaret, pēnas vt tūbarum dares, quas
 excitasti, vtroque regno ex serenissima
 tranquillitate in bellorum tumultus con-
 iecto ac veluti commisso. Certē quam vo-
 bis cum Anglia bene conueniat in ceremo-
 nijs Ecclesiasticis, dictum aliās est. Velle-
 mus nunc, ne dubitatio aliam suspicio-
 nem gignat, alijs narrares, cur illinc nuper
 discesserit Saulus tuus relicta sua Ecclesia
 noua: & quo nihilominus iure, qua arte
 vos in illam insulam plus iuris vobis arro-
 gasti, (dico cognitionem transmarinarū
 appellationum) quā vlli vnquam in Eu-
 ropa patriarchæ concessum fuisse contē-
 ditis. De Scotia statuere quoque pro ve-
 stro arbitrio (vt audimus) voluistis immis-
 so in eam Arano Comite & Cnoxo con-
 cionatore. Sed serenissima Scotiæ regina
 vos magis nouit, & in tumultu Ambo-
 frano, quantum audeatis, non sine suo &
 regis maritiq̄ sui & suorum parentum
 periculo magis experta est, quā vt illi os
 facile sublinere deinceps possitis. Deni-
 que vtraque eius Insulæ Regina, cū illinc
 eò missus est seditiosissimus vester libel-
 lus aduersus Imperium regnumq̄; scēmina
 K 4 rum,

rum, vix ignorare potest, quò tēdatis præ-
textu religiōis. Si eo nostri traiecissent, plu-
ra retulissent. Sed secundo Rheno descen-
derūt Coloniam, vbi cum alios quosdam,
doctissimos viros, tum verò Georgiū Cas-
sandrū salutarunt, hominem propè senē
morbis confectū, & in lectulo decumben-
tem, sed tam peritum rerum, atque anti-
quitatum Ecclesiasticarum, tamque seda-
tum religiosæ moderationis suaforem, vt
non temerè vos ab illo vobis metuatis.
Dices magistrum tuum scripsisse, eum ni-
hil nisi Lamiam esse in sterquilinio seden-
tem: Bona verba, mi homo. Tales Lamix
sunt, quæ vos terrefaciant. Neque verò ve-
stra immanis rabies non esset nota satis,
si vel in hoc solo viro vexando tantum
se se effudisset. Nempe, quia Nero AElium
Lamiam innocentem crudeliter occidit,
vos Neronianū vestrum stylum nobilita-
re simili aliquo exemplo voluistis. Sed
cogita, quid nocuit Lamiarum cæde ma-
denti: vt vetus tibi que familiaris poëta
monet.

Tandem nostri peruenerunt Antuer-
piam, vbi vulgarem quādam, & vestra sci-
licet regeneratione dignam causam audie-
runt, cur non vnum, Cassandrum, sed om-
nes

nes Belgas oderitis magis quàm vicinos vestros Vulgas:& simul cognouerunt, quibus tamen insidijs atque artibus efficere vultis, vt illi se vestræ fidei credant, neque suas modo animas, sed & fortunas. Ergo fidei scilicet tuæ confessionem etiam Flan- drica lingua conscriptam: ergo Apostolos vestræ coniurationis, ad illam gentem sub- inde istinc emitti narrabant, neque non quosdam, quos infatuastis, lactare atque inescare potuistis. Nam & ingeniosos nego- ciatores & subtiles æruscatores esse vos aiunt. Sed non omnes illic esse Midas audie- bamus. Soletis eorum simplicitatem irri- dendo dicere, *Omnes esse Batauos*. Sed erra- tis: acutius pleriq; vident, quàm vobis ex- pediat. Illic ergo nostri audierunt vestræ in multos eorum, ingratae impietatis indi- gna exempla. Ipsum, ipsum Erasmus, pau- lò antè quam istuc migrares, Beza, prædi- cabas talem tantumq; virum, vt fuit, fuis- se, vt nec ipsa terra totum capere posset. De- nique nil fuisse, nec futurum doctius. Sta- tim verò atq; istic initiatus es, passim cla- mas fuisse illum impiù & indoctù: quia Ba- tauus erat. Cæterum bene habet quod de eo ipso tibi respondeamus, imprudens o- lim nobis dictasti.

Latra, philene, quandiu & quantum voles:

Hunc scire constat plura, quàm tu nescias.

Vt non modo literatos de vobis literis que
etiam præclare olim meritos homines eius
gentis, sed & Nobiles, quos istinc euocastis
vt exugeretis viros. Meccænates vestros,
tandem indignè à vobis exceptos esse li-
quiret, allegabãt Dominum Faleium, Bur-
gundici sanguinis principem: & quibus
eum modis magister tuus lactasset, narra-
bant. Vestris principio scriptis dedica-
tionibus celebratum fuisse, vt decus &
præsidium Ecclesiæ vestræ. Tandem cum
vobis obsequendo, & zonã perdidit & rē:
sensit, sed sero, quàm boni & fideles fratres
essetis. Quid verò tuus parens? Ne quidem
eum domi suę decubentem quiescere pas-
sus est. Imò verò etiam sepulto insultauit,
& mortuo maledixit. Atque hæc non pos-
tremò causa est propter quam primū Bal-
duino succensuistis, qui hæc tam indigna,
cum videret Argētinę, laudare nō poterat.
Quid verò non faceretis, cum etiam Vale-
randum Pollanum, eiusdem gentis homi-
nem doctum, indultrium, Falesij domo,
multò antea vestris insidijs, eiectum, tan-
dem quamuis & Minister esset vestri ordi-
nis, & multis annis, vestris cōmodis in Ana-
glia

glia & Germania seruijſſet, tamen incredi-
 bili veſtra proditione atque nefanda col-
 luſione circumuentum ita vexaſtis, vt non
 prius quàm Francofordiæ mortuum eſſe
 audieritis, arcanum odium veſtrum ex-
 faturatum ſit. Recitabant præterea noſtri
 quod audierant, ecquam gratiam referatis
 Euſtathio Quercetano philoſopho gra-
 uiſſimo & medico doctiſſimo, qui Polla-
 num ad vos ex Belgica miſerat: qui antea
 apud Grynæum propè præceptor fuerat
 tui magiſtri qui denique tibi in ſchol Lau-
 ſanenſi collega fuit. Nēpe, quia iam olim
 vos in Belgica depinxerat, talem Cenſorē
 atque Catonem iam pridem oderatis: ſed
 reconciliatis hoſtibus non eſſe fidendum,
 parum ille poſtea cogitauit: tu verò, vt ſen-
 taret, effeciſti, ſed tam inſidioſe atque per-
 ſidioſe, vt vulnus, quòd clam infixiſti, cū
 curare non poſſit, confiteri pudeat. Cæte-
 rum veterem eius amicū, & (vt tuo verbo
 vtar conterraneum, Petrū Alexandrum, tā
 magni nominis cōcionatorem, tam vobis
 poſtremo addiſtum, poſteaquam miſerū
 inſaruaſtis, & eius lingua, & laterib. & gut-
 ture diu abuſi eſtis, qua mercede iam ſenē
 remuneraſtis? Cur tu, Beza, cum perſeque-
 reris,

reris, singularis causa erat. Nam Argentinae propter adulterium excommunicarat sodalem tuum Hotmannum. Sed cur Calvinus sibi non esse satisfactum putavit, donec in Anglia vexatum à vestro Saulo mortuum esse audiuit? Et miramur, si Zebedæum, quem eadem terra procreavit, vester autem lacus plusquam viginti annis Ministrum habuit, tandem miserum egerere triumphes, & exultans nunc scribas? Nunquam finem fecerimus, si omnia quæ ex omnibus regionibus relata ad nos sunt de vobis scilicetantes, referre nunc velimus. Ergo abrumpamus narrationem. Habes Theodore, quæ ut audires, à nobis impetrasti, dum imperiose Balduinum sollicitas, tibi ut rationem reddat suæ ad Tridentinam synodum profectionis atque reditus Habes & historiam, quæ expetebas, sed qualem fortasse non expectabas, itinere rarij nostri: habes fructum nostræ peregrinationis: fructum dico, quem percipere potuimus in cognoscendis apud exterarum gentes vestris trophæis, apud quas esse vos prope semideos iactatis in Gallia: quia scilicet hanc tam pecudem esse existimatis, ut & nihil sciat rerum exterarum, & quicquid fingitis, statim credat. Si in tumultuaria narratione

ratione nostra fortè per errorem peccaui-
 mus, aut interdum ratio minus vera ef-
 fet, quam tamen putamus esse verissimam:
 tuum erit redarguere, non tamen solo
 (vt soles) verbo aut sibilo, sed certo li-
 quidoque testimonio. Equidem scio & fa-
 teor, te quæ ad te tuosque pertinent, scire
 optimè, & narrare eleganter posse, si ve-
 rum dicere etiam tam velles, quam posses.
 Nos, quia minus curiosi sumus, præsertim
 his in rebus, quas non magnopere scire la-
 boramus, vix centesimam partem actorum
 tuorum tenemus: & eorum quæ scimus,
 ne decimam quidem partem (adeo infan-
 tes sumus) satis eloqui possemus. Nam &
 eorum quoque maxima copia est. Nus-
 quam in tota nostra peregrinatione, pe-
 dem ponere potuimus, quin occurre-
 ret cum præclara fama tuorum actorum, a-
 liquod eorum vestigium. Quid dico ve-
 stigium? Imò verò magnus latusque cam-
 pus: quem in tanta præsertim festinatione
 perlustrare, vel nunc recordatione com-
 plecti minimè potuimus. Sed (vt dixi) tu-
 um est, nos hoc labore subleuare: præstes
 modo bona fide, quod potes, neque vllò
 affectu abs veri studio abduci te (quòd
 minimè tamen speramus) patiaris. Multa
 Sleis

Sleidanus nesciuit, præsertim de rebus
Gallicis mysterijsque vestris: & quæ post
eius mortem acciderunt, maius volumen
requirunt. Sed cum tu hanc historiam de-
scribere institues, iterum tibi prædicimus,
vt scribas aliter quam soles, hoc est, vt ve-
rè rem totam & integram, & optima fide
describas, ne alius vel paralipomena sup-
plere, vel mendacia expungere cogatur.
Nos vt ad rem propositam reuertamur:
certè iam nihil est quod domum reuerfi
magis admiremur, quam vos illa, quæ di-
xi, omnia, nunc dissimulantes, in vnum
Balduinum, qui vos iam pridem missos fe-
cit, tela vestra certatim dirigere: quem si
non diligitis, ac certè cur eum vnum tam
valde oderitis, nulla probabilis causa est.
Nam quascunque tandem huius tam ra-
bidi odij causas fingatis aut prætexatis,
tamen non nisi duas verè potestis obten-
dere. Prior est, quòd iam inde ab initio ven-
stræ Ambrosianæ coniurationis, non po-
tuit non damnare tam impia (liberè dicen-
dum est) consilia, & Iesaiam prophetam
potius audiuit, qui pronunciat, homi-
num verè piorum atque religiosorum es-
se, obturare aures suas, ne audiant sangui-
nes. Altera causa est, quòd non modo mi-
ratus

ratus est vos cum tam sanguinarijs consilijs moliri, quam iactabatis, Ecclesiæ reformationem, sed & doluit eo prætextu velle vos tanquam vna litura delere vniuersam non modo formam, sed & memoriam veteris Ecclesiæ, eamque totam vno tanquam chasmate absorptam ignominiose sepelire, vt soli emineatis. Possent, scio, hæc dici verbis lenioribus. Sed si ingenuè & apertè loquendum est, simpliciter dicimus quòd res postulat. Cæterùm cum tam multi toto orbe viri præstantes, in eo, quod dixi, cum Balduino sentiant, à vobis dissentiant, hoc est, abhorreant ab vestra intemperie, (dico omnes quotquot vsquam boni & intelligentes sunt) mirum videri posset, cur in eum potissimum vnum irruatis, nisi si manifesta esset tacita quædam impulsio, quæ vos agit præcipites, vt ab eo tandem aliquando, qui vos propius nouit, quod meriti iam pridem estis, audiatis. Ergo cū in eo vexando vos neq; fatigari neq; satiari potestis, etiã eo tacète, cordati homines satis intelligūt, et quæ vos rabies impellat: in istoq; vestro furore magis atque magis agnoscunt iustū quoddam Dei iudiciū, qui in vobis veluti excæcandis atque indurādis suam vltionem

nem exerit. Quid enim? Dicendum sapiens
est, quod est verum & mirabile. Vnū, alijs
in Gallia præteritis, Balduinum exagitare
nōdum desinitis. Atqui is vnus erat, quem
minime omnium impetere, cuius maximè
omnium parcere debebatis, siue quod ho-
nestum, siue quod iustum, siue quod vrile
vobis sit, consideretis. Ille Iuriconsultus
est, non riualis vester. Contentus est sua vo-
catione atque professione, quæ vobis nihil
detrahit. Non tractat ea, in quibus regna-
re soli vultis. Vita eius priuata, casta, quie-
ta, modesta, officiosa vos offendere nō po-
test, si viri boni estis. Si quis est, qui domi-
sux ita viuat, vt profit, quib⁹ potest, noceat
nemini: ac ne nunc quidē desinat beneme-
ri etiam de ingratis quibusdam Bezanis:
si quis est, qui iam inde à pueritia deploret
corruptelas deprauatæ religionis, maculas
quæ Ecclesiæ deformatæ: si quis est, qui iā
inde à primis annis legitimam reformatio-
nem desideret, & ad eam cōferat, quod po-
test: si quis est, qui nihil vnquam quicquā
delibauerit de Ecclesiæ spolijs, neque de
ijs, quæ idolothyta appellatis: si quis est,
vt integra ingenuaque libertate conscien-
tiam bonam retinuerit, nulli partium intē-
perare

perantiæ addictus: si quis etiam qui etiã
 num sequatur vitæ studiosæ, tranquillæ,
 innoxia genus, quod ne vos quidem acu-
 tissimi atque morosissimi Momi, merito
 & iure reprehendere possitis: hunc certè
 in numero eorum esse, qui ita viuunt, eti-
 am si disrumpamini, inficiari non potestis.
 Denique si quis est, qui omnem occasio-
 nem sui amicè dimittendi vobis dederit,
 nullam rabiose persequendi, is certè vnus
 est. Quid igitur tandem vobis vultis, dum
 in eum vnum tandiu debacchamini? An
 non iusto Dei iudicio præcipites ruitis in
 vestrum exitium, dum in illum incurritis,
 qui vos & nouit, & detegere potest, vt
 quales sitis, tales etiam habeamini. Si sape-
 retis, hunc vnum potius refugere, vel eti-
 am, si vos prior prouocasset, dissimulatio-
 ne quadam placare debuissetis. Sed si fata-
 le hoc malum est, quod vobis accersitis;
 nulla vos sanare posset admonitio nostra.
 Ergo quod vobis intristis, exedite. Tantũ
 certè abest, vt ille vitam suam totã, & mini-
 ma etiam quæque eius momenta retegere re-
 cuset, nihil vt optet magis, si modo tam ve-
 rè id fiat, quàm tu id falso facere voluisti.
 Scit enim, si vera narratio sit, sibi aliam nõ
 fore necessariam defensionem. Itaque sim-

plicissimam commemorationem opponemus fucatæ tuæ fabulæ: si prius lectores fuerimus obtestati, nobis ut veniam dent, si hac ratione coacti multa exilia, leuia, & propè puerilia exponamus, quæ fortasse alioqui digna non essent, quæ in publicum proferrentur. Nollemus abuti patientia auditorum. Sed quæ nos necessitas adigat ad hanc narrationem, ipsi etiam vident.

Cum autem, tu ne non omnia poetice ageres, etiam histeron proteron volueris esse tuæ fabulæ ornamētum, fecisti multa permiscēdo, ut nos in ordine obseruando nō nihil laboraremus. Sed bene habet, quod eius temporis meministi, quo primū narras vidisse te Lutetiæ Balduinum, is licet te non videret. Fuit is annus M. D. XLVI. quo anno illic quid ageres, potes, cū voles recordari: Balduinus certè longè aliud agebat, hoc est, operam dabat edendis in iuris institutiones Commentarijs: quorum etiam tantum exscriptor fuisset, tamē dabat suorum studiorum specimen, quod tibi pudorem incutere debebat: neque nō, cū præfationem fortè delibasses, diceris exclamasse, quàm dissimilia tunc essent studia tua. Eodem tempore Balduinus, rerum suarū oblitus,

licus, suo etiam sumptu procurabat nego-
 cia Gallasij Sauli nunc tui: quem si nunc te-
 stē tibi opponam, ecquo te vertes? Nam et-
 si tu illi postea factus collega sis, tamen no-
 dum (credo) tam eum tua consuetudo, de-
 prauavit, sed neq; tam eum ingratum esse
 existimamus, quin etiamnum agnoscat,
 quantum Balduino debeat: ac, si fortē infi-
 ciaretur, tot eius epistolas istinc missas ede-
 re possemus, vt alijs aut syngraphis aut
 chirographis opus non esse, omnes esse di-
 cturos, minimē dubitemus. Est autem in
 ea familia natus Balduinus, vt patrimonio
 etiam suo spoliatus, egere non posset: ne
 mireris tantum illi superfuisse, quōd ipse
 Gallasij parentibus, cum quibus vive-
 bat, rem illius istic minimē abundantis cu-
 raturus, tantum persolueret. Nunc quid
 tu, eius temporis mentionem faciens? *Mes-*
mini (inquis) illam aliquando in illa partim ociosissē
morum, partim in alijs fallendis occupatissimorum
hominum turba (hac enim honesta periphra-
si describis Curiam Palatinam) contractis
manibus prandia & cœnas odorari, &c. Tuāne
 maleolentes, siue Sardanapalicas, siue He-
 liogabalicas cœnas, impurē ganeo: tuāne
 prandia, in ceste conuiuator, ex sacrilegijs
 quidē condita, sed tetrīs stupris cōspurca-

tā, quisquam vir honestus odorari poterat?
Quisquā mne, flagitiosissime leno, vel li-
men tuum adire, quin nares contraheret
& oculos auerteret, cum in eo fœtidum
lupanar, quod nocturnas tuas commessa-
tiones exhalabat, statim sentiret? Quis-
quā mne tuam tenebricosam popinam in-
gredi voluisset, qui tibi similis non esset?
Quisquā mne eius vel nidorem vel odo-
rem ferre potuisset? Age: non possumus,
cum tecum loquimur, & casto semper vti-
sermone, & castis aliorum auribus & pu-
dori semper parcere. Tu enim etiam ab in-
uitis extorques aliquod tuum verbum,
quod audias.

Ignoscant honesti viri semel nostræ, for-
tasse minus honestæ, orationi, qua nunc v-
temur coacti. Cū tu, ô temulente Saty-
re, cum tua Pallade discumbebas, ecquibus
sermonibus Platonicas cœnas tuas condie-
bas, vt se beatum existimare debuerit Bal-
duinus, si cum vmbri sedere ibi posset, o-
doraturus tales delicias, tale nectar, talem
ambrosiam? Ex multis vnum, in quo can-
tillando, in medijs epulis complexus tuam
Deam, fertisq; coronatus maxime tibi pla-
cuiisti, dicam. Tu illam, corculum tuum, il-
la te, mentulam suam (amabo) vocitabata
Tum

Tum verò amens exclamabas,

O docto bene fœminam cerebro?

Nam si dicere, Corculum, solemus,

Cur non dicere, mentulam, licebit?

Si hæc mens tua fuit, quam istuc tecum abstulisti: si hæc fuit suavis docta que dementia, qua tuos conuiuas exhilarabas: si hæc bellaria, quibus tuam concludebas comestationem, an vllum Platonis symposium tuo præferendum fuit? O religiosum conuiuium *ὁ ἀγάπην*, *ὁ* cœnam eruditam, quàm Balduinus & subrusticus & talis elegantia imperitus, & talium mysteriorum ignarus, atque etiam ab ijs natura abhorrens, appeteret. Quid multis opus est? Nihil erat magis vulgatum, quàm eo tempore esse Lutetiæ quendam nouum Theodorum *θεοδωρ*, qui audiens quendam adolescentem Balduinum nescio quid de religione cogitare, & eo nomine à Caluino literas accipere, suauiter vtrunque irrideret, hunc, vt fatuum & ineptum puerum, illum, vt insignem impostorem *καὶ ἐπιωμο*. Sed alioqui Balduinus non putat sibi te visum esse, aut se de te vnquam somniasse eo tempore. Prælegebat tunc fortasse publicè, maximo auditorum concursu, Leges publicorum iudiciorum. Quo die inter-

pretatus est legē Iuliam de adulterijs, sub
finem prælectionis questus est & temporū
corruptione, quibus ea lex impune irride
batur, & querimoniam suam fortè conclu
sit hoc veteri epiphonemate, *Vbi nunc lex Ju
lia? dormis?* Postea audiuit quendam poētā
protonotarium, qui stabat in auditorij ve
stibulo, tali voce offensum vehemēter fuis
se. Sed meritò ignoueris Balduino Theo
dore. Neque de te ille cogitauerat, neq; te
de facie nouerat. *At* (inquis nūc & scribis)
Baldwinus sanè mihi iam tum displicebat. Credo
equidē. Quis enim tibi placere potuisset,
qui tibi esset dissimilis? Sed tu multo etiā
magis iā tum illi displicebas. Ergo vt fuge
ret talium hominum consuetudinem, &
quæreret meliorem aliquam societate re
ligiosorum, optimo animo migrat Gene
uam, quæ tum propè erat deserta. Paucis
mensibus vixit cū Caluino, & ita vixit, vt
ne ipsa quidem maleuolentia negare ausit
amicissimè atq; honestissimè vixisse, inte
rea dū tu Lutetiæ bacchabaris. Verum etsi
Geneua tunc nondum erat, quod fuit, po
steaquam eò migrasti, tamen statim Baldui
nus sensit illic non esse, quod quærebat.
Placidè itaq; se subduxit, ac ne hospitē of
fenderet prætexit honestā veramq; causam
fratris.

fratris, qui Lugduni grauer decubebat,
 inuisendi. Tu illic eum tanquam Gryphij
 mācipium versasse prælum, significas. Sed
 bene habet: Extant quædam eius scripta
 tunc excusa, annotationes dico ad Nouel-
 las Iustiniani & ad Aediliciū Edictum: ex
 quibus impudētia tua refelli, etiam nobis
 tacētibus, possit, certē tam habitus iā tunc
 fuit pro Iurifconsulto minime vulgari, vt
 non solum Gratianopolitani talem profes-
 sorem requirerent (tamen si quia illic vixe-
 rat, existimationem suam minuisset) sed &
 Bituriges eum accerserēt, vt Duareno, qui
 tunc abdicarat, succederet. Accessit libera-
 lis fauor & amplissima voluntas ipsius Bi-
 turigum Ducis, Margaritæ Valesiæ Nauar-
 ræ, Heroinæ optimæ maxime: cuius nomē
 quoties auditis (quod infamare magister
 tuus suo de Libertinis libello famoso cona-
 r̄ est) metuere debetis, ne filia & hæres, cu-
 ius bonitate abutimini, aliquando maternæ
 iniuriæ vindex sit. Margaritam illā sa-
 lutauerat Balduinus eo ipso die, quo filia
 nubebat Antonio Borbonio Duci Vindo-
 cinēsi, atque huic etiā ab illa iam tum fuit
 commēdatus. Quod obiter dicimus, quia
 impudenter mētiris ne duodecim quidem
 post annis notū huic Duci ac principi fuit

se, quem Nauarrenum appellas, an ille na-
tus esset. Sic itaque in doctissimum colle-
gium iuris Antecessorum cooptatus, sex
aut septem annis illic docuit ius ciuile, &
ita docuit, vt nostro præconio non egeat;
simulque ita vixit, vt priuatim non minus
exemplo hono, quàm publicè, doctrina sa-
na, prodesset studiosis: neque tamen vete-
rem, cum ijs, quos Geneuæ reliquerat, ami-
citiã violaret. Exprobrare beneficia, quæ
tunc ijs etiam ingratis contulit, posset. Ve-
rùm exprobrare nondum didicit. At (in-
quis) *in vrbe Biturigium interfuit missæ nostræ.*

Si ita sit magnū profectò crimen, quod
te quidem missante, idololatriæ etiam ac-
cusari possit. Sed ignosce iusto errori. Nū-
quam ille antea audierat te Biturigibus fu-
isse sacrificū: illic licet in adolescentia fuis-
se te, quod postea Aureliæ, & deinde Lute-
tiæ fuisti, hoc est, eruditum ganeonem, sæ-
pe audierit. Sed neque cum illic missam (vt
ais) vestram caneres, te agnoscere potuit,
cum eo tempore Geneuæ longè aliud age-
re te audiret; & verò oportet, valde tectus
& subtilis explorator ad Biturigum altare
accesseris, qui tunc à nemine sis agnitus.
Illud verè dicere possum, Balduinū in ea
vrbe sæpe vestro nomine in periculum ve-
nisse,

nisse, dum vobis amicior esse credebatur,
 & erat fortasse quàm esse debebat: neque
 certè aliud habebant illi, quos laudas, ini-
 mici, quod huic odiose obiectarent, tam-
 etsi quod de inimicis atq; adeo (vt ais) ini-
 micissimis Barone & Duareno singis, rur-
 sus cõuincit te esse hominẽ deploratæ par-
 tim impudentiæ, partim insanię. Cũ Baro-
 ne coniunctissimus quandiu is deinde vi-
 xit, hoc est, trienniũ docuit totũ Ius Ciu-
 le Balduinus. Si dignaris legere epistolam
 præfixam Operibus Baronis hic editis, in-
 telliges quàm importuna sit in hoc gene-
 re maledicẽtia tua. Mortuo Barone auctor
 fuit, vt Durareno reuocaretur, atq; vt illi
 redeunti vltro concessit priorem, in quo
 consistere poterat, locum, sic habuit toto
 quadriennio sine vlla vllius simultatis si-
 gnificatiõẽ bonũ collegã. Quid postea quã
 discessisset, Duareno à quibusdam vestræ
 factionis nebulonibus incitato exciderit:
 & cuius contentionis, ea res, causa fuerit,
 paulò pòst suo loco & tempore dicam: &
 in ea ipsa vestram malã (vt ille ait) malitiã
 patefaciam. Sed illud nunc dicendum est,
 quod negare non poteris: cum, Balduino
 sponte abdicante, successorem ille coopta-
 ret doctissimum Iurisconsultum Iac. Cuias

cium ea publicè dixit de decessore (quò
tempore non potest suspectum fuisse testi
moniū) & corrigere volens, quod errore
prius factum erat, tam præclarum sui de
Balduino absente iudicij testimoniū edi
dit, nihil vt à nobis dici possit aut amplius
aut maius. Neque verò dubito, quin si nūc
illa viueret, Balduinū tam cōplectaretur à
vobis nunc vexatum, quàm ab eo vestrarū
partium suspecto fuit interdum ab aliena
tus: & quod moriens de vestra festa seriò
dixit, viuens nunc magis atque magis con
firmaret & coniunctis cum Balduino viri
bus efficeret, vt sentiretis Iuriscōsultos nō
esse ab istis Ministellis laceffendos. Miror
autem quid tibi in mētem venerit, vt enu
merās collegas Balduini, quibus ille, vt ait,
fuit intolerabilis, non modo duos alios Ba
roni & Duareno adiunxisti, indignos, qui
nominentur, & quos nunquā habuit Bal
duinus collegas, sed & ipsum Cuiaciū. Hic
certè, vt dixi, Balduino in ea schola succes
sit: Collega nunquā fuit. Imo alter alterum
nunquā vidit. Per literas aliquando colloca
ti sunt, sed tã amicè, vt nihil magis. Imò cu
iacius Balduinū rogauit, in illud suum col
legiū vt rediret. Si nobis non credis, Cui
acium interrogato. Non dubitamus, quin
pro

pro sua fide & integritate dicturus etiam
 plura sit, quã nunc dicamus, neque nõ vos
 illi doctissimo Iuris antistiti, vt alijs in re-
 bus fecistis, sic hac in contentione facitis
 iniuriã intolerabilẽ. Sed ita soletis magno-
 rum iurifconsultorum nomina celebrare.
 Cæterum vt quicquid de Buturingesi pro-
 fessione & vita cauillaris paucioribus te-
 stibus, sed magnis, & quos reuereri coge-
 ris, refellam, en duos tibi cito viros amplif-
 simos Mich. Hospitalium Cancellarium,
 & Fr. Laubespinium Præsidentem, vtrunque
 eo tẽpore & academię curatorem, & Bal-
 duini iudicem non minus quã patronum.

Cũ iam septem annis in ea schola Bal-
 duinus magna cum laude fecisset officium
 suum, tandem, qui fuit annus M. D. L. V.
 dare se cœpit quibusdam eum in Germa-
 niam ad excitanda purioris iurisprudencię
 studia vocantibus. Nam & nescio quomo-
 do de vestris, qui modo Geneuæ non habi-
 tarẽt, indicabat etiã nũ ac sperabat, quod
 optabat. Si tam astutus, quã eum esse fin-
 gis, fuisset: vel non nisi sua commoda, vt
 mentiris, esset secutus, pedẽ non mouisset.
 Sed fatali quodã impetu trahebatur. Neq;
 tamen tam aberrare rursus voluit, vt istac
 trãsiret: quod vos eum facere noluisse in-
 dignẽ

dignè tulistis, (magna enim erat hæc scilicet iniuria) sed ipse cur à recto itinere diuerteret, nullam esse causam vidit. Comitè & (vt loqueris) asseclam habuit Bouquinum nunc vestrum Doctorem Theologiæ. Eum non recusamus testem totius profectiõis. Ergo Balduinus nullo neque dispendio, neque periculo, neq; labore retardari potuit, quin Germaniam inuiseret. Cùm autem rectà iturus esset Tibingam, vt erat inuitatus: tamen in medio itinere intelligens Molinæum eo redire velle, neque volens huic obstare, diuertit Argentoratū: cumque ibi quiesceret, rogatur, vt Iuris Ciuilis scholā, quæ iam toto biennio iacuerat, excitaret. Ne ad eius quidem fundamenta iacienda demittere se recusauit. Sed cū hoc agit non sine bono successu, nescio quo errore duo commisit, istuc respectās, quorum & paulò post eum pœnituit, & pœnitebit semper. Primum enim amicissimas de studijs bonis literas ad te dedit. Nam & si te Lutetiæ talem fuisse audisset, vt sibi tecum nihil negotij esse optaret, tamen homo ineptus existimabat te postea Geneuæ, aut Lausanæ ita regeneratum, ita reformatum esse, vt tanquam alium compellere posset, oblitus veteris versiculi, *Capitulum*

lum, non animum, &c. & nescio quomodo il-
 lud somnians *Saul inter prophetas*. Tu nunc
 Balduino tales literas obiectas. Rectè fa-
 cis, Sunt enim te indignæ. Nam & si is mi-
 nus iam meminerit, quid ad te tunc scripse-
 rit, tamè suspicatur honestius ac liberalius
 scriptas fuisse, quàm merebaris. Et verò fe-
 cisti, vt hoc itatim intelligeret, cum nullū
 responsum reddidisti pro singulari tua cū
 uilitate, comitate, humanitate: quā super-
 biam & barbariem tuam ipse Petrus Mar-
 tyr tanto magis detestabatur, quòd auctor
 fuisset, vt ad te scriberetur, & in eius do-
 mo scripta epistola fuisset. Alterum Baldui-
 ni ex non dissimili errore peccatum fuit,
 quòd Hotmanni tui, Lausannæ languētis,
 & in cędendis, quos in tuo ludo Gramma-
 ticam docebat, pueris fatigati, & ex eo car-
 cere liberari miserè cupientis, & commen-
 datione Balduini, ad aliquam iuris profes-
 sionē rediret, literis temere crediderit. Li-
 teras, si vis, & licet, edemus. Nouerat eum
 Lutetiæ, sui & literarum imprimis studio-
 sum. Dum meliorem effici optaret, Lacū
 Lemanicū vt inuisat, auctor fuit eo & tem-
 pore & errore, quo & ipse ad eum est pro-
 fectus. Sed pdidit, perdidit ingeniū bonæ
 spei, qui auctor fuit, vt eo iret, vbi in tuam
 disci-

disciplinam ille tandem incidit. Docuisti enim tu eum non Euangelium, sed tuam Rhetoricam: ne quid grauius dicatur. Idignorans Balduinus, nouum hospitem, qui Argentinam venerat, propter veterem amicitiam amicissimè excipit. Sed viperam, sese in sinu fouere mox sensit. Nam bonus ille hospes, oblitus veteris ingenuitatis & fidei, & tuæ nouæ catecheseos memor, quod nō, vt amicum clam & perfidiosè pessundet, agit & tentat? Singularem quadam fraude & ingeniosa calumnia (est enim mirus hic artifex seminandarū litiū) elicuerat abs Duareno aduersus quendam Balbinum (sic enim tunc res tegebatur) infauitā quadam declamationem, sibi etiam, honoris scilicet causa, inscriptā. Eam tota vrbe disseminat, hoc tamen vnū cauēs sedulo, ne Balduinus, qui primus id rescire debebat, resciret. Tandē tamen abs Sturmio coactus est hic Hotmannus sese deferre etiam Balduino, vt ab eo audiret quod merebatur. Deierat per omnia sacra, sese execrari, quod expresserat. Profitebatur sese & cubitalibus literis & sesquipedalibus verbis (sic enim declamator hyperbolicus loquebatur) detestari velle factū illud. Interea nō desinit sui similis esse. Tenentur

nentur etiámnum eius literæ, quæ testan-
 tur eum ex tuo ludo & cõsuetudine nihil
 in Germaniã attulisse nisi nequitiam Beza
 nam. Proferentur, cū voles, Sed vt id nunc
 rãtum agamus, quod quæritur, & testimo-
 nio, quod tu repudiare non ausis, explicetur,
 & multa alia prætereãtur, solum ascri-
 bam principiũ Sturmiã ad eum ipsum
 tuum fraterculũ ex postulationis. Nã stur-
 mium etiámnum ais esse tuum, & fide di-
 gnũ esse profiteris. Grauiora sunt eius ex-
 postulationis reliqua, quæ aliàs profe-
 rentur, cum erit necesse. Posteaquã ille ex-
 posuit, qua arte cū literis Caluini, qua dis-
 simulatione, qua calliditate, qua insinua-
 tione bonus ille tuus frater irrepsit, vt
 Argentinensis falleret, vt ciuis fieret & ali-
 quem in priuata schola humilem locum
 cum nescio qua stipe impetraret, sic scri-
 bit ad eum.

Sturmius Hotomanno.

Cũ tibi tua professio non videretur satis bono-
 rifica, & Doctõr Balduinus anteferretur propter
 professionem iuris: à Balduino Doctõre impetraisti,
 vt pro ipso aliquando doceres. Non inuitus ille id tibi
 concessit, neque quicquam minus metuebat, quã
 vt tu illius insidiareris aliquando vel fortune, vel
 existimationi. Sed tu subito & Quarenum contra
 eum

enim concitasti: & Balduinum apud me accusasti
& non aperta, sed occulta criminatione, cum dice-
res, ut mihi ab eo cauere, nihil ei clausum esse, ob-
seruare omnes tabellarios. Aduersarium eum esse
Doctore Duareno, doctissimo viro, & religionis nos-
træ studiosissimo. Inimicum verò esse Caluini. Hac
tu accusatione effecisti, ut ego alienarer à Baldui-
no, & propter me alij etiam ab illius abstinerent
familiaritate: vsque adeo ut Balduinus, Heydelber-
gæ quàm nobiscum, esse maluerit, & ibi à Principe
& schola stipendium acceperit. Atque hic etiam
quid veri in altera parte fuerit, facile apparet. Falso
enim erat, quòd de Duareno dicebas. Nam mor-
iturus contra religionem nostram, pro Pontificia
est testificatus. Balduinus innocens omnino: nisi abs-
te in tenebris accusatus esset, comparatis per te lice-
ris accusatricibus, sparsis etiam per te criminibus:
quibus calumnijs bono Principe abutereris contra
innocentes. Sed suo tempore omnia reuelabuntur,
quæ nunc sunt abscondita. Sed tamen ne tunc quid-
am obseruabã tuas insinuationes, & tuorum consiliorum
exitus. Et postquã Balduinus à nobis Heydelbergæ
discessit, & antequã discessit: constaret autem eum dis-
cessurum: in illius postulasti locum succedere, &
per me illud procurabas, & ego impetraui, tacite
nonnullis improbatibus, qui tuam simulatã simpli-
citatẽ obseruabant diligentius. impetrasti tamen et
eadem

*eadem etiam eo tempore utebaris: & dicebas turpe
esse in Balduini locum succedere laborum, & non
stipendij, & cæt.*

Hæc ab ipso, ipso Sturmio vestro scri-
pta & euulgata esse cū scias, & scias quoq;
esse verissima, & ab omnibus legi eadem
fide non ignores: nunc quo ore declamas,
qua manu scribis, ab hoc Hotmanno Ar-
gentinæ Balduinum conuictum esse sceler-
ris? Rectè tamen addis: *nescio cuius*. Sciebas
enim nullum fuisse: sciebas verò cuius i-
pse Hotmannus conuictus damnatusque
sit. Neque verò tua impudentia contenta
est hac vna scelerata calumnia. Passim eti-
am scribis, Balduinum modo Argentina ef-
se eiectum, modo ab Argentinensibus au-
fugisse. Velles enim persuadere, eum illic
discessisse, vt tu ex Gallia, vel etiam ex tua
Lausana. Sed nihil agis ô bone. Balduinus
cum Argentinæ, inter peregrinos, qui-
bus clam leges dabatis, eas per vos excita-
tas esseturbas, quæ illic deinde perpetuæ
fuerūt, & vestros illic esse, quales sunt istic,
intelligeret, lubèter audiuit euocari se ab
optimo principe, Friderico seniore Palati-
no, ad Heydelbergensem academiam, hoc
est, ad iuris scholam celebriorem, & vitã
tranquilliore: vt & simul tuo illi frater-

culo iam pridem hianti & famelicò vltro
cederet, quod miser candidatus tot iam
mensibus anhelans frustra ambierat. Ex-
tant literę Palatini Electoris ad Senatum
Argentinensem, honorifica rogatione Bal-
duinum requirentis: extant & erus Sena-
tus ad Palatinum, honestissimè dimitten-
tis Balduinum cum præclaro elogio. Quid
igitur laboras, vt aliud persuadeas? Te, te,
tametsi frustra id faciam Theodore, per-
tuam, si minus ingeneratam, at certè rege-
neratam ingenuitatem obtestor: si qua in
te conscientia, si qua frons est, qua vel con-
scientia vel fronte agis, vt agis? Nam neque
hic locutus est, in quo dicas poetis menti-
ri licere, quibus quidlibet audēdi potestas
data sit. De tota Balduini vita & professio-
ne Argentinensi, quę vnus fortè anni
fuit, cum non modo res ipsa, & ciuitas to-
tā præclarè testificetur, sed & clarissimi au-
ditores tota Europa sparsi (è quibus nunc
vnum, honoris causa, nominabo, principē
Nassouium, qui nuper Balduinum in Bel-
gica tam amicè complexus) quid Beza
tua misera inuidia, & se & te frustra tor-
quet, vt illius temporis laudem gloriamq;
imminuat, & Solis luminibus officiat? Et
verò sentiēs, aliud, quod latrando arrodas,
alibi

alibi quærendum esse, Balduinum vos fu-
 gientem, Heydelbergam vsque persequeris.
 Sed inuestiga curiose singula: quid tan-
 dem proficies? In illa Germaniæ academia
 Palatina Balduinus Ius ciuile docuit pro-
 pe quinque annis, & ita docuit, vt si male-
 dicentia in hoc quoq; genere tua sit retun-
 denda, non modo doctissimi auditores in-
 surgent, sed ipsi, ipsi, qui Scholam circun-
 stant, montes, ipsi parietes auditorij etiã
 num doctorem illum suum requirentis,
 clamabunt te esse, quod es, hoc est, omnium
 hominum (non occurrit nunc verbum te
 dignius) nequissimum. Cum primùm eò
 Balduinus veniret, scis quàm florentē in-
 tuerit eam scholam? Inuenit virescentē.
 Nam & ipsum, quò ad auditorium ibatur,
 iter tam erat tritum, vt musco tectum ef-
 fet, non minus quàm auditorij subsellia
 enatis graminibus constrata. Tanta solitu-
 do, tantus situs, squallor tãtus erat: credo,
 quod paulò antè pestis urbem afflixisset.
 Tam tristis tamen facies Balduinũ mini-
 me deterruit. sed nec reliquæ difficultates
 multæ & graues, quæ molientē, quod mo-
 liebatur Iurisprudentiæ causa, circunsta-
 bant, eum debilitatum perculerunt. Quid
 assiduo tandem labore & diligentia essece-

rit, ex re ipsa iudicium fiat. Tu, qui in rem
præsentem sæpius eò profectus es, & meli-
orem doctioremque scholam Iuris, ante-
cessore Balduino, quàm velles, etiam inui-
tus vidisti, quid frustra reclamas? Ipsi etiã,
ipsi Commētarij, qui eo tēpore editi sunt,
& abs studiosis etiãnum leguntur, ido-
nei sunt testes ad refellendam tuam obtre-
tationem. Et verò eã prospiciens Baldui-
nus, suorum studiorum laborumque mo-
numenta, quæ obruere non posses, relin-
quere voluit; & quamvis præter ordina-
riam Iuris professionem, vltro alterã histo-
riæ vniuersæ prælectionē suscepisset, ta-
mẽ eodem tempore studiosis etiam scri-
bendo prodesse cōnabatur. Quid igitur
tunc & ageret & doceret, saltem ex libris,
quos illic emisit, discito. Tituli eorum
sunt hi, si fortè requiris.

Catechesis Iuris Civilis

De Legibus XII. Tabularum.

De Pignoribus & Hypothecis.

De Conditionibus.

Ad Paulum de diuisione stipulationum.

*Ad eundem de Cautione lecta in auditorio Pau-
pmiani.*

*Ad Papinianum de Euictione & dupla stipula-
tione.*

Ad Rea

Ad regulam Catonianam.

De Iuris prudentia Muciana.

Ad legem Voconiam, Falcidiam, Iuliam Papiam.

Poppæam, Rhodiam, Aquiliam.

Iustinianus, siue de iure nouo libri quatuor.

Nota ad lib. I. & II. Digest.

Dissertationes duæ ex Papiniano.

*Ad Ediçta veterum Principum Rom. de Chris-
tianiis.*

Minutij Octauius restitutus.

Hæc omnia Balduinus Heydelbergæ edidit, excusa ab Oporino, quæ vt spero, sola sufficient, vt eius diligentiam aliquâ indicent, & tuam simul maledicentiam repriment. Interea Balduini domum Heydelbergæ fuisse veluti liberale quoddam pandocheum, præsertim peregrinorum Anglorum atque Gallorum, quibus humanissimè semper patuit, neque ignorare, neque negare potes. Si dubitas, saltem interrogato duos, tuæ nuper militiæ duces fortissimos, quos familiariter notos habes, Sechellium & Luzium. Speramus e-
rim tantum in ijs etiânum superesse & generosæ ingenuitatis, & grati animi, & bonæ fidei, vt dicturi, etiam inuito te, sint, quod verum est.

Sed de discessu Balduini Heydelbergæ

M 3 relin-

relinquentis conquereris. Cur ita? Non est, Theodore, Iurisconsultorum, quæ vestra est conditio. Vos, si Ecclesiæ (vt iactatis ministri estis, & vllis legibus canonicis que Ecclesiasticis tenemini, non potestis ab Ecclesia, cui mancipati semel & ascripti estis, discedere. De te non loquor, quem nullæ tenent leges. Loquor de ijs, qui minus dissoluti sunt. At Iuris interpretres non ita est vni alicui loco vel in perpetuum astrictus vel alligatus. Imò verò Papinianum suum audit negantem tali conditione posse infringi libertatem ingenui hominis. Quid igitur? Cum Balduinus iam præstitisset, quod susceperat, & tempus, quo sese Heydelbergæ ius interpretaturum esse sponderat, effluxisset, petijt missionem. Non potuit impetrare. Nam non solum Academia tota, sed & illustrissimus princeps Elector, non solum sponte aucto honorario, sed & suæ erga literas bonas benevolentia testificatione maiori potius impetrauit, vt Balduinus vno aut altero etiãnum anno perpoliret, quod inchoauerat: huic tametsi princeps ille vestrae coniurationis sacramentarij hostis acerrimus, aliquando minus deditus fuisset propter suspicionem vestrae contagionis.

gionis. Adeo nunquam nisi propter vos
Balduinus periclitatus est. Nam etsi mini-
mè omnia vestra probaret, tamen quia de-
multis vestris hominibus bene mereri nõ
desinebat, probare credebatur.

Mortuo illo principe, cum sentiret mi-
ris cuniculis sese insinuante magis atque
magis illic inualescere vestram factionem,
an miraris, si de discessu aliquando cogita-
rit? Certè optabat aliquem iã tranquillior-
rè secessum, vt ludos vestros neq; audiret,
neque videret. Tu tuo more, quicquid tan-
dem voles, malicioseingas. Sed ita se rem
habere liquet, vt dicam: si modo rursus le-
ctores obtestatus fuero, mihi vt veniam
dēt, si diutius leuiculis istis & exilibus nar-
ratiunculis rerum propè inanium eos ob-
tundam. Aduersarij curiosa & impudens
calumnia ad hanc nos defensionem cogit.
Quam fabulam hic narret, legant qui vo-
lent. Ego notam & simplicem veritatem
opponam. Mittebat illustris princeps Fri-
dericus Palatinus filium suum Casimirum
in Lotharingiam. Eum ex sententia patris
comitatus est Balduinus, qui inde in Gal-
liam rei priuatæ causa cupere se proficisci
non dissimulabat. Sed de migratione alio-
qui tam nihil statuerat, vt Heydelberge re-

licta tota familia sua, vxore, & liberis, so-
lus sit profectus. Casimiro principi comes
tam gratus fuit, vt non alia quàm eius men-
sa vteretur, cuius & sumptu, ex sententia
quoque patris, iter vnà peragebat. Cū ven-
tum est ad oppidum Barrense, in eo substi-
tit Casimirus, Ducem Lotharingæ, qui in
Gallia erat, expectaturus: cum optima au-
tem eius gratia Balduinus institutum iter
persequitur: & vt fit, in medio itinere in-
cidit in aulam Regiam: in qua cum se igno-
tum esse putaret, agnoscitur atque saluta-
tur à pluribus quàm vellet. Vnum nunc,
honoris causa, nominabo virum amplissi-
mum, Paulum Foxium Senatorem nobi-
lem, Regine Francæ & Nauarræ cognatū,
& Regis postea in Anglia legatum: qui v-
nus rem totam tenet, & tam potest grauif-
simo suo testimonio omnes Bezanas ca-
lumnias refellere, quàm liberali patrocinio
hactenus Balduinū defendit. Is cum hunc
nunquā antea vidisset, occurrentem fortè
interrogat, num ipse esset, cuius in Minu-
cium fortè præfationē tunc legerat. Agni-
tum & propè restitantiem ducit ad Nauar-
rum. Nauarrus, pro sua incredibili humani-
tate cum intellexisset eum esse, quē sua so-
crus in academia Biturigū olim aluerat, &
Ger-

Germania postea euocarat, iubet, Lutetia Parisiorum vt ad se redeat. Se enim de Republ. & controuersijs, quæ tum agitantur, colloqui velle. Non potuit id recusare Balduinus, tametsi nihil vnquam quicquam magis illi præter opinionem accidisset.

Lutetiæ à Nauarro ducitur ad Reginam. Inde mittitur ad Cardinalem Lotharingũ. Si quam commendatione tam repente principibus innotuerit, rogas, quære abs ijs, qui commendarunt. Sunt enim ij & familiariter tibi noti, & tuo quoque iudicio fideles. Si qualia fuerint colloquia, etiã rogas: de religiosa conciliatione controuersiarum fuisse, velis nolis, intellexisti. Interea Ministellos quosdam, nescio quo veluti terrore panico percussos frustra trepidasse Lutetiæ, & cæca inuidia incitatos multa aduersus Balduinum molitos esse, non nescimus. Sed ille bona cõscientia subnixus, tam eorum fatuas ventosasque calumnias securè contempnit quàm nunc contemnit tuas. Et interea dum retinetur à Nauarro, tam abs suis prioribus studijs alienus non fuit, vt etiam tũc ediderit libros duos $\omega\pi\sigma\lambda\epsilon\gamma\omicron\mu\epsilon\lambda\epsilon\omega\nu$, De institutione historiæ vniuersiæ, & eius cum iurisprudentia coniunctio.

ne. Irrideas nunc eos, vt voles, nasute Zoile. Vt risu inepto nihil esse ineptius, sic Sardonio nihil esse flebilius quidam olim re-
tè dixit. Ergo (vt tuus Martialis ait) *nasus*
tus sis vsque licet, sis denique nasus: tuas sannas
nihil moramur. Tandem Nauarrus Baldui-
num remittit cum optimis mandatis in
Germaniam, cum que honestissimis literis
ad Palatinum, vt bona eius gratia, Baldui-
nus cum familia sua totus in Galliam re-
uertatur, huic Reipubl. operam daturus.
Hic cum Palatinum alloquitur, intelligit
vos interea non cessasse, dum absenti strui-
tis insidias, & nulla non propterea fingi-
tis spargitisque portenta calumniarum.
Sed optimum principem frustra à vobis
esse tentatum. Sic optima eius gratia, disce-
dit, & suam iuris scholam comendat duo-
bus optimis atque doctissimis suis collegis,
Nicolao Cisnero atque Caspari Agrico-
læ. Illum in Gallia, hunc in Germania dis-
cipulum atque auditorem habuerat. Sed
tanto lubentius vtrunque deinde habuit
collegam. Et nos nunc eos honoris causa
lubenter appellamus, quos tu, cum enume-
raris collegas Balduini, improbè præterij-
sti, vt alios duos indignos substitueres, quos
vt dictum est, nunquam Balduino collegas
fuerunt.

fuerunt. In Galliam reuersus statim sensit vos in aula multo magis mouisse omnem lapidem, vt Nauarro ab alienato, nouus hospes cum familia, nouo exilio iactaretur, sic enim hi charissimi fratres, multis iam annis, hominem de ipsis nimium bene meritum incredibili rabie & insatiabili odio persequuntur, vbique intenti, vt ei insidietur, vt noceant: vt eum nusquam quiescere, respirare nusquam patiantur. Quod quoties mecum reputo, propè attonitus exclamo illud. *Musa mihi causas memora, &c.* Ergo vt in Germania nihil prætermiserant, si quid fortè nocere illi possent, sic in Gallia multo magis, cum & Nauarrū tunc in sua potestate habere sibi videbantur. Sed gratiæ agendæ sunt clarissimo viro Paulo Foxio, qui suæ fidei memor, neque veritati defuit, neque innocentia. Is cum tibi familiaris alioqui in aula esset, & sit vir ea virtute, sapientia, dignitate, familia, vt talis viri verbum vnum debuerit te comprimere, tamen maluisti morè gerere infano tuo in Balduinū odio, sentires licet, te nihil agere. Sed cur hoc miraremur? Eodē tēpore, ipse tuus Perrucellus, qui abs Principe Cōdensi euocatus ex Germania reuersus fuerat, qua & calumnia, & perfidia abs te exce-

te exceptus est ? Iam pridem enim hominem pessundare conabar. Meministi, quàm turpiter tuam in eo exagitando, in ipsa tunc aula, insaniam ostenderis: & quo tamen iudicio, cum summa ignominia tua, calumniæ damnatus sis. An Balduinum vel eijcere, vel deijcere facilius te posse putabas? Sed magnam tuæ malevolentiaë causam allegas, quia in eo conuentu siue aulico siue Posiaco, ille te non salutasset, honoris causa, neque ad te sua consilia retulisset. At cur tu potius ad eum non veniebas? Nam siue personam, siue dignitatem spectemus, cur ille potius ad te, quam tu ad illum? Imò verò (inquis) eram propè quod Paulus de se ait, κλητὸς ἀπόστολος. Vnde hoc probas? Vocatus (inquis) eram abs Nauarro, & eius eram Apostolus. Quomodo, cum te obtrusisses, vocatus sis, & cū antea ad eum excurrisses ad Pyrenæos vsque montes, quomodo te insinuaueris, & quid tunc captaris, aliàs dicam. Sed fueris sanè vocatus: quomodo te Apostolum probas? Quónam tãdem ab eo es missus? Dimissus potius statim ignominiose fuisti, & iussus redire, vnde veneras. Cur ita dimittenti, vt antea vocanti, ò noster apostole, non paruisti? Imò verò cur ne Neuarri quidem baculo

baculo & armis abigi potuisti? Dices, quia non sit Apostolicum fugere. Vah, quid cum isto irrisore agimus? Sed nihil hæc ad Balduinum. Cur autem hic te non adoraverit, si quæris, hoc scito: Cum obstupesceret eam esse impudentiam tuam, ut frontem tot infamiæ notis inustam etiam auderes ostentare in tam nobili conuentu Regum, principum, antistitum, & clarissimorum virorum: tum verò quò tenderes, quid captares, & quisnam esles, iam pridem tam valde sciebat, ut nihil sibi tecum negocij esse optaret.

Neque tamen nulla fortasse causa fuit, cur eum, quem cõtemnere te fingis, reformidares. Sed tantò magis ingratus es, cum illi gratias non agis, quòd cesserit, quòd tibi non occurrerit, quòd se non opposuerit: denique tibi pepercerit, quem occupatum satis superque esse videbat. Quis verò iam non miretur, audere etiánum te mentionem facere Posiaci (ut vocas) Concilij, in quo tam gloriose scilicet triumpharis, cum iussus tuæ vocationis & ministerij extraordinarij rationem reddere, tam vel turpiter obmutueris, vel impudèter eluseris? Nempe, qua confidentia illius siue Collationis, siue disputationis acta falsa euulgasti, ea

At, eadē putasti posse te totius historiæ veram memoriam delere. Sed (quod sæpe facis) iterum erras, confidentissime magister. Acta & vera & integra, benè cōsignata supersunt, quæ, cū erit necesse, proferētur cum sempiterna nominis tui infamia: si qua modo infamia maior, aut cumulator esse posset, quàm sit ea, quæ iam pridem te vrget. Quid verò, quid si etiam aliquando in lucem prodant illa cōsiliorum tuorum mysteria, in nemore Posiaco & opacis eius spacijs vel vmbraculis eo tempore iactata, & quicquid in eo genere lucus ille Sangermanus (vos Coryli testes) audiuit & textit: an nihil erit, cur gloriose tuæ iactationis te pudeat?

Spectabat illas tuas strophas atque antistrophas Balduinus, neque non in quam catastrophē erumperēt, prospiciebat: Sed nūquam os aperuit, vt ijs incederet. Ingemuit quidem, bonā Galliam tāto studio res bonas quærentem, quodam errore (ō miseram) incidisse in talem magistrum *τὸν ἀκαταστάσιον* in talē ministrum confusionis, in talem stellionem, talem pseudolum, talem impostorem. Sed nihil aliud, quàm in tacito sinu defleuit talem indignitatem: tibi alioqui non fuit molestus. Nam
neq;

neq; est tam (vt ais) πολυπραγμων, vt rebus
 alioqui ad se nõ pertinentibus vltro se aut
 ingerat aut immisceat. Ita que te facilè pas-
 sus est tuo arbitrio insanire, dum homini-
 bus rerum imperitis illudis, & tanquã offu-
 sa quadã nocte cæca, miseræ Galliæ te ven-
 ditas. Verùm tu illius quoque silentium
 suspectum habebas, & nescio quo modo
 tibi ab illo metuens, securo & tranquillo
 animo esse non poteras. Ergo ad eum op-
 primendum, quia vna non successerat, alia
 aggredieris via. Ex tuo Acheronte Leman-
 nico euocas nouum fulmen, quo eum, &
 vehementius percelleres & longius abige-
 res. Incitas enim Iouem tuum, vt exagitas
 quendam Cassandri libellum, qui tũc for-
 te prodierat, & erat tuis actionibus mole-
 stus. Balduinum famosissima aliqua decla-
 matione vexaret. Concurrebant omnes eo
 tẽpore terrores, quibus Balduinus propè
 exanimari posset. Prospiciebat enim quid
 ageretur. Sed seipsum bona cõscientia ob-
 firmavit, & terribili aduersario statim ob-
 iecit Leges de famosis libellis dequẽ calũ-
 niatoribus, si quid illẽ fortè possent in iu-
 re aduersus vim. Tu iam eũ commentariũ
 clamas esse pessimum. Sit sanè tibi & tuis
 pessim

peſſimus, qui ſententiam de vobis capita-
lem optimo iure dicit. Sed multo fuiſſet
melior, ſi iuſtus legum executor fortis que
& acer vindex acceſſiſſet, qui te docuiſſet,
quid ſit illud *Si caluitur, manum endo iacito.*
Qualiſcunque autem ſit commentarius il-
le, rogamus, vt ab ijs, qui de hac tota cauſa
iudicare volent, relegatur, ne ex eo plura,
quæ hoc alioqui loco repetenda eſſent, nũc
ocioſe deſcribere cogamur. Debueras au-
tem, Beza, ſi quid in eo reprehendere poſ-
ſes. illud nũc exponere, potiusquam here-
res in ieiuna, & inepta, & fatua, & puerili
quæſtione de illius priuilegio. Non enim
res ea digna eſt, quæ te maceret. Iam magi-
ſter tuus in ea cauillatione iudicatus erat
tam valde ineptiſſe, vt pudore quadam
eam abiecerit. Tu, qui quiduis fingendum
eſſe putas, potiusquam vllam vel leuiſſi-
mam culpam agnoſcas, in ea quoque ridis-
cula ſtultitia perſtas, & ais millies te abs
ipſo typographo Vechelo audiſſe, quod
es cõmentus. Atqui, ne ſi velimus quidem,
id euinces: & ipſe hodie interrogatus re-
ſpondit, nunquam ſe tecum, nec te cum il-
lo ea de re eſſe locutum. Itaque ſemel men-
tiendo, millies mentitum eſſe te ſignificas.
Verũm leuiſſimum hoc tuæ vanitatis &
fidei

fidei peccatum sit. Non minus phrenericum est mendacium somniumque tuum, quòd eodem tempore, quo Balduinus Lutetia habitabat, & illi commentario dabat operam, affirmas, secutum esse Cardinalem, Rhenum versus proficiscentem ad salutandum Ducem Wirtembergensem. Si ita esset, lubenter id confiterentur, neque in veritatis confessione, inuidia infidias extimesceret. Sed impudens esset ambitio, si agnosceret quòd obijcis. Quid verò tu, cum tam valde eo tempore negasses Christi corpus duobus in locis vllò modo esse posse, nunc fingis, eum, qui erat Lutetia, esse prope Rhenum? Nimis enim longum intervallum est. Narrare potius deberas, Argentorato Sturmium & Zanchum tunc venisse ad salutandum in eo colloquio Cardinalem. quod quidem in vestris hominibus, qua patientia toleraris, qua gratia dissimulaveris, (erat enim ea, tuo iudicio, certissima professio apostasie) fortasse mirarer: sed abs vobis vel ante, vel postea impetrasse dispensationem (ut vocant) dices. Itaque cedo.

Vt in tota tua fabula sapius, elegantia quadam poetica, videris amasse ὁσπερον ὡσπερον, sic & hac rursus figura usus es, cum

N non

non modo cōmentarium de famosis libel-
lis notare voluisti, sed & quas deinde Bal-
duinus Lutetiæ exorsus est coniunctas
prelectiones Iuris Ciuilis atque historię
vniuersæ. Quid autem in ijs, quibus nes-
cio an interfueris, & de quibus, si interfu-
isses, iudicare non poteras, reprehendere
nunc velis, quas admirari fortasse magis
deberes, quàm imitari posses, equidem
non intelligo. Principiò confiteris te non
esse earum rerum idoneum iudicem. Po-
stea (credo, vt id verè dicere te probares)
ais non modo quendam, qui Lausanæ in-
docenda grammatica tibi hypodidascalus
fuit, sed & chalcographum tuum, in Iure
ciuili posse Balduini præceptorem esse.
Ne nimium commouearis Theodore. Nul-
lus est, à quo Balduinus recuset discere.
Est enim φιλομαθής. Quid verò librarius
ille tuus, qui dum pus tuus exprimit, ius
nouum suxit, præstare in hac arte possit,
optaremus, alio, quàm de suis Apostatis
commentario, expressisset. Tu quidem
eum melius doceres, quid sit vis, quàm
quid sit ius. Et nos paulopost singulare ex-
emplum tuæ iurisprudentiæ fidelissimæ
proferemus. Sanè si tam præclarus iuris do-
ctor est typographus quoque tuus: tu tan-
to in-

to iniustiores, qui eum prælo mancipas,
 tanquam pistrino. Quid autè, quid si Bal-
 duinus coquum suum tibi religionis ma-
 gistrum esse posse vicissim dicat? Si ea con-
 sistit in conscientia bona, potiusquã in scia-
 entia magna, ne ille præceptor tibi esse pro-
 fectò posset. Verù tu, in miscendo iure le-
 pidior coquus videris, & ebulliète olla fu-
 mantis & efferuescentis iracundiæ tuæ, fa-
 cetus etiam esse voluisti, dum non solum
 Balduini iura cruda, recocta, rancida, dica-
 citate minime scilicet insulsa, sæpius appel-
 las, sed & eius auditores, doctissimos vi-
 ros, miris sannis conspuis, despumans esse
 recoctos caufidicos, rabulas, fori mâcipia.
 Scim^o sanè, vos iam pridè incredibili quo-
 dam odio Iurisconsultorum flagrare, ne-
 que causam nescimus, cur eos, qui in eo or-
 dine excellût, pessundare velitis: vt iam mi-
 nus miremur, quod multi mirantur, vos e-
 tiam nuper Lugduni, Molinæum, magni
 nominis Iurisperitum iam senem, qui ve-
 stra causa pertulit tam acerba multa, in pe-
 riculum capitis vocasse, cum fortè leuiter
 abs nescio quo vestro paradoxo dissentire
 diceretur. Scimus iam pridem hoc agere
 vos, vt Episcopis exterminatis, ordinè to-
 gatorum, non minus quàm Nobiliù, euer-

tatis atque pessundetis. Verùm, mi Bezà,
etiámnũ dissimulare, quod tentas, debue-
ras. Certè nescio, an tibi satis caueas consu-
lasq; vir cõsultissime, dũ ita insanis. Cate-
rũm iuriconsultri tunc tibi respondebũt,
cum eorum, quę perpetrasti, facinorũ reus
attonitus implorabis eorum non patrocini-
um, sed deprecationẽ, & pręsens statusq;
senties quale sit iustitię tribunal, scopulus
tuus: & quã iusti ac seueri tibi immineant
iudices simul & vindices tuorum scelerũ.
Interea in isto tuo antro & arce impunita-
tis, quid miramur, si tu clarissimis iuriscõ-
sultis, ventosa & inani tua garrulitate, in-
sultes, cum etiam amplissimos Senatores,
& maximos iudices supremę Curię, appel-
lare latrones, cum istic latitas, nunc ausus
sis. Nempe, vt istis togatis longẽ anteferes
sagatos nescio quos tuos miseros Syndicos
Allobrogas: quorũ collegium paulõ post
amplissimum Senatũ appellas. Fateor,
õ mi Minister Prędicansq;ue, cautẽ feceris
si eos demum iudices semper habeas, qui-
bus tu pręscribes, quid de te pronuciari
velis. Nam coram alijs male tecum agere-
tur. Sed si imitari volebas illum P. Sulpi-
tium. Tribunũ pl. seditiosissimum, qui
Romę habuit suum Contra senatũ, debe-
bat

bat paulo splendidius præsiðiũ cõparare. Neque verò nescimus, cur illi foro palatino, quo nihil habet Gallia illustrius, tã sis & iniquus & inimicus. Sed ne propterea Balduino tam valde infestus quoque sis, causa nulla est. Nam vt tibi gratificetur, raro marmor vtrunque terit.

Vt iurisprudentiam, sic historica studia Balduini, eadẽ dexteritate subsannas: neque dubium est, quin eundem Chalcographum tuum in ijs rursus doctorẽ nostrũ esse velis, qui nõ solũ Sleidanum sæpius excudit, sed & quandam de statu vniuersæ Ecclesiæ historiam compendiosam: quam quidem te vehementer laudare, atque admirari nunc demum intelligimus, quia cõfirmas, nullos eum libros, nisi optimos maximos, excudere. Non possumus diutius dissimulare tantam indignitatem. Si qua vnquam fuit putida & insulsa farrago vanitatis atque falsitatis, si qua impura sentina fabularum atque τῆς ἀπιστορίας, illam profectò, esse, altissima voce profiteri cogimur: idque tanto magis, quòd in rebus Ecclesiasticis multò sit q̄ in Civilib⁹ periculosior impostura. En cur Iosepho ac Nicephoro præferre debueris illam vestram noquam rapsodiam. Equidem iam etiam mi-

N 3   rabar,

rabar, quid sit quòd nunc scribas Baldui-
num pati non posse, vt illi inter fabulosos
scriptores numerentur: & còtra magis at-
que magis confirmes, Iosephum sacerdotè
rerum sacrarum valde imperitum fuisse,
& negligentem profanumq; scriptorè: Ni-
cephorū verò, superstitosum, & Græcorū
vanitati deditum. Quorsum hæc (inquam)
tu nunc inculces, dubitabā. Sed postea in-
tellexi velle te tanquam foricem tuo indi-
cio perire, posteaquam legi, quid ea dere
scripsisset Balduinus in libro de institutio-
ne historiæ: quod quidem velim etiam re-
legant ij, qui huius quæstionis iudices esse
volent. Ne autem quicquam historicis il-
lius admonitionibus debere te, aut vllam
ἀνιστορησίαν culpam agnoscere videaris, ex-
cusas etiam quòd Calvinus scripsit Sabel-
lium surrexisse post Arrium: tametsi infi-
ciari non possis esse (vt vocas) *μνημονικόν*
ἀμάρτημα: & vt omnes intelligant nihil
esse iam absurdum quod aliquo Scripturæ
exemplo defendere non possis, non erube-
scis, notare apud Lucā de Theuda tale ep-
pigram reperiri, ex sentētia nostròrum qui-
dem (vt ais) Catholicorū. Atqui, ô bone,
ipsum tuum Calvinum ex eorum numero
hac in re esse tu ipse annotasti, & alia in-
terprey

terpretatione prolata, Lucæ locum ad his-
 toriæ fidem & ordinem alium reuocasti.
 Et nondum confiteberis te tui oblitū iam
 nō curare quid dicas vel non dicas, modo
 causæ malæ seruias? Denique ne in histo-
 ria quidem illius iudicij, quo Cæcilianus
 & Donatus olim cōflictati sunt, quam ma-
 gister tuus minimè bona fide exposuit, &
 tu (vt etiam eius sputa lingere soles) eadē
 fide contorsisti in tuæ scilicet fidei confes-
 sione, agnoscere vis vllum peccatum ve-
 strum. At nesciebas, ô miser, cū ea de re
 scriberes, eodem tēpore hīc excudi libros
 Optati Mileuitani, & ad eos præfationem
 quandam Balduini, in qua liquidò refels-
 litur tota illa vestra huius rei inscitia. Quia
 spero saltem iam abs te lectam illam præfa-
 tionem esse, nihil adijcio. Nam & in ea sen-
 ties alios aculeos, qui vestram pungent
 Ecclesiasticam, qui si vos nō-
 dum excitant satis, aut ad aliquam corre-
 ctionem non reuocant, spondeo, fore, vt si
 in hanc arenam descendere velitis, Baldui-
 nus palàm exponat, & conuincat, vos, in
 compluribus alijs capitibus, eadē siue cul-
 pa, siue fraude, historias Ecclesiasticas, qui-
 bus ab utimini, deprauare, & quale quan-
 tumque hoc falsi crimen sit, liquidò pate-
 faciat.

faciat. Interea frustra hoc agis & tentas, vt illi excutias talium literarum studia, quibus se solis consolatur in hac temporum cōfusione, & in quibus videt factum iam olim esse, quòd nunc fit, & ex quibus denique prospicit, quid tādē sit futurum, hoc est, quis futurus sit exitus tragœdiæ vestræ.

Nunc reliquas persequamur tuas criminationes. Interea dum Balduinus, te longum valere iussu, dat operam Iurisprudentiæ simul & historiæ, Rex Nauarrus, vt se tuis calumnijs nihil moueri ostenderet, voluit filium suum naturalem, Carolum Borbonium, quem vnicè diligebat, apud Balduinum educari. Ne id quidem præterire potuisti, quin reprehenderes. Quid ita? Quia (inquis) est puer episcopus. Non est ita Mome. Non est (inquam) ille episcopus: vbi erit, tu vt vicarius, aut (vt loquuntur) suffraganeus illi sis, accerferis. Sed neque tã puer est, quin & sentiat iniuriam necis paternæ, & intelligat, quàm tu nomini & sanguini Borbonio iniuriã facere nondum desinas, & eius vltor aliquando esse possit. Interea quid est, quòd toties increpas παιδαγωγίαν, tu, qui tam famosus es, non solùm δημαγωγος, (sed etiam vt noster Iosephus tuum Apionem, cymbalum mûdi, vo

di, vocat) ὀχλαγωγός. Ventum est ad tem-
 pus belli (vt vocas) civilis: in quo cur tuâ
 causam agere velis, si modo posses, magna
 causa est, ô Franciæ caput horum & causa
 malorum. Sed iam in ea quæstione nõ im-
 morabimur, quia nihil ea ad Balduinum,
 qui toto bello nihil aliud fecit, quã quòd
 domi suæ inclusus defleuit Reipub. calami-
 tatem. Quid enim aliud faceret? Quid in
 hac vrbe etiam ageretur, cùm pleps à vo-
 bis irritata fureret, ipse in suburbio dolens
 audiuit. Sed nihil eorum vidit quæ nar-
 ras: non magis quàm si Venetijs perpe-
 tuò fuisset. Ad eò in suburbano suo seces-
 su abditus oculos auertit. Itaque (vt vno
 verbo dicam) quicquid de spectaculis tra-
 gicis illi obijcis, & de te & tibi dictum esse;
 & ad te potius pertinere scias, vt nõ inters-
 cidat quòd temere scripsisti. Eodem tem-
 pore magister tuus Balduinũ vexauit, nõ
 quidem respondens legibus de famosis li-
 bellis, de quæ calûniatoribus (non enim au-
 debat neque poterat in manifesto peccato
 deprehensus) sed spargens virulentam ma-
 ledicentiæ farraginem ex plurium conui-
 ciatorum rabie collectam atque conflatã.
 Huic Balduinus statim obiecit alterã suã
 responsionem, quam nunc demum exagi-

tas, toto pòst sesquianno. Cordati lectoris
erit & iudicis, re & causa cognita, pro-
nunciare quod æquum est. Sed profectò
Balduinus, post illam suam responsionem
non dubitauit vos tandè aliquando aliud
quippiam certamen moturos esse. Interea
quo modo Italiã atq; ad eò Tridentum, &
quo fructu profectò sit, superius expositũ
tibi est, pluribus etiam fortasse verbis, quã
volebas. Reuersus, in gratiam scilicet tuam
& tuorũ, suũ ad leges Maiestatis atq; per-
duellionis Commentarium edi non recu-
savit: quẽ, si nondum legisti, legas, velim,
vt plura, quæ te exerceãt, audias, & iam ex
ijs nihil repetere cogar, quod alioqui for-
tasse repeterem. Et quoniam quam semel
vitæ alienę rationẽ tibi reddere cœpi, per-
texere debeo, de eo quòd reliquũ est, ver-
bum vnum addam. Reuersus (vt dixi) Bal-
duinus, scis, quid fecerit, quod tibi doleat?
Iussu & mandato Regiñe, inuisit Princi-
pem Condensem, qui tũc aliqua custodia
tenebatur: & cum eo familiariter (quid est
enim illo principe humanius?) est colloca-
tus de aliqua rãtione conciliandarum con-
trouersiarum religionis: de qua & rursus
cum eodem iam liberato contulit: & nisi
si vos obstitissetis, fortasse fundamẽta chri-
stianæ

stianæ concordiaë iacta fuissent. Capita pri-
 uati eius colloqui, bello etiámnú flagran-
 te, iussus etiam est conscribere. Quæ occu-
 patio fecit (nihil enim iam tibi dissimula-
 mus) vt suam ad Ducem Guyfium, ad quẽ
 cum literis, quas ad eum habebat, iturus a-
 lioqui statim erat, institutam profectio-
 nẽ distulerit: intereaque omnem eius deinde
 salutandi occasionem amiserit. Ereptus
 enim (tuo, tuo, ô Beza, beneficio ex hac
 mortali vita est Dux ille magnus, qui ta-
 men paulò antè humanissimas ad Baldui-
 num literas dederat. Acerbum Balduino
 vulnus inflixisti, cum tui Nauarrum con-
 foderunt. Nunc plagam alteram addidisti,
 neque minorem, neque leuiorem, cum al-
 terum illum Principem trucidasti. Et non
 dum satiata est crudelitas tua? Sed aliàs au-
 dies grauiorem & nostram & Galliaë lu-
 gentis querimoniam. Nunc, quos quære-
 bas, habes aliquot actus & scenas non fa-
 bulæ, sed vitæ eius viri, in quo falsis obtre-
 stationibus vexando frustra te ipsum par-
 tim oblectas, partim vexas: vt olim Aiaz
 μαστιγόφορος arietem pro Vlysse furens
 corripuisse dicitur, vt in eo cedendo & se
 oblectaret & suam, si posset, vel vindi-
 ctæ cupiditatẽ expleret, vel maniam exsa-
 tiaret.

tiaret. Vt autem nostra narratio simplici
sua veritate facilè depellit quasunque o-
diosas mèdaciorem nebulas affingere at-
que offundere voluisti: sic iã breui respon-
sione refellendum esset, si quid, quod ad
causam principalem, quã tuendam susce-
pisti, valde pertineret, attulisses. Sed quid,
ô miser, adferre posses? Liceat iam sanè tibi
extraordinario quodam iure, agere, & po-
stulare: remittantur præscriptiones, quæ ti-
bi homini ἀτιμῶ, os obstruunt. Nihil tamè
adfers, quòd clientem tuum aut subleuet
iacentem, aut sustineat labascentem.

Quæ alibi sint victoriæ tuæ, quæ tro-
phæa, non inquirō. In hac certè causa ni-
mis manifesta est offensio tua. Non est for-
tasse culpa ingenij tui: sed malæ causæ ea
est conditio, vt nullius quantumuis excel-
lentis & ingeniosi patroni artificio defen-
di possit. Credo equidem te tibi videri
Rhetorem maiorem illo etiã Protagora,
qui profitebatur atque pollicebatur τὸν
ἄττω λόγον κρείττω ποιεῖν. Sed nullus tam pe-
ritus medicus est, qui morbum letalem san-
nare possit. Fortasse legisti quod noster
Accursius ait, Nullam esse tam malam cau-
sam, quam peritus Aduocatus non possit
bonam facere: cum quæ toties inueharis in
Causi-

Causidicos Curiae Palatinae, quorum arti-
 ficio fieri dicis, ut mendacium pro veritate
 habeatur, nescio, an plus etiam praestare te
 posse confidas. Sed hic minimè potuisse
 te, liquet. Quid enim? Siue ea, quae alioqui
 leuia & nihili sunt, siue ea, quae seria, hic tra-
 ctes, nihil agis. Prima illa facti quaestio, cu-
 ius sit libellus de officio pij viri, iam pridè
 ipsius Cassandri testificatione, assertione,
 atque vindicatione: imò & Caluini, (tam-
 etli culpam apertè non confiteatur, quia
 non solet,) tacita quadam confessione, de-
 finita est. Tu tamen ridiculè actum agis, &
 nihilominus, quod non credis, alijs persua-
 dere vis, libellum nempe esse Balduini: &
 ut id efficias, (quid enim non efficeret ars
 tua?) nescio quas nebulas inanum conie-
 cturarum colligis, oblitus, quod Iuriscon-
 sulti aiunt, non esse coniecturis locum in
 re liquida. Non esset res haec digna, in qua
 immoraremur. Sed utile est, indomitam
 peruicaciam tui ingenij magis atque ma-
 gis conspici. Facilius quidem persuaseris
 niuem esse atram, quàm meum esse tuum,
 vel tuum esse meum, vbi nulla ne societas
 quidem est aut communio. Vis tamen, ut
 quod Balduinus probauit nullo modo es-
 se suum, & Cassander suum in solidum es-
 se pro:

se probant, etiánum probare esse Bal-
duini. Magna (scio) & admirabilis est tua
res. Nulla enim tam obstinata olim fuit
in Gallia virgo, quàm illa nõ expugnari,
hoc est, cui nõ persuaserit, quicquid vel-
les. Sed nobis persuadere, quod iam vis,
ne si ipsi quidem vellemus, núc posses. In-
terea nimis erga aduersarium liberalis ac
propè prodigus ac profusus es. Alterú præ-
terea quendam libellú, sub Christianorú
Iurisconsultorum titulo Argentine editú,
vno Balduino in solidum quoque adscri-
bere vis: nisi si captiose id facias, vt deinde
plagiarium esse clames, qui alienos libros
pro suis agnoscat: & ambitionem ei expro-
bres, quasi se in Germania solum Christia-
num Iurisconsultum fuisse profiteatur.

Vbi vides in hoc diuerticulo vix te pos-
se consistere, confugis ad alterum. Baldui-
nus in secunda sua ad Calvinum respon-
sione obiter quæsierat, an vestrú esset, de
hæreticis (quos quidem hæreseosi iudica-
tis) leges capitales ferre? vltimú ijs suppli-
ciú decernere? palú defigere? rogú incen-
dere? Quæsierat etiam an veterum Christia-
norum leges tã fuissent capitales? Quod
ad priorem quæstionem attinet, multa nõ
modo ex Ambrosio & Augustino, sed &
ex alijs

ex alijs minus ibi fortasse notis scriptori-
 bus memorabilia protulit, quæ pudorem
 vobis (si erubescere possitis) incutere pos-
 sent. Tu illa omnia vel peruulgata scilicet
 vel inania esse ais. Alij iudicabunt, qui vs-
 triusque partis libellos sedato animo le-
 gēt. Sed vt Balduinum intelligas præterea
 habere quippiam: iam tibi suggerit fuisse
 olim quendam Theodosium, quem longè
 superasti, Episcopum Synadæ ciuitatis in
 Phrygia Pacatiana, qui, quia Macedonia-
 nos, non solum vrbibus, sed & agris expel-
 leret, dictus est fecisse cōtra morem Eccle-
 siasticum, & iudicatus est dignus, qui abdi-
 caret. Hic fortasse trepidabis. Sed exci-
 pies, merito illū Episcopum tibi esse igno-
 tum, quia etiam nullam fuisse Phrygiā Pa-
 catianam cōtendas, cum volens expūgere
 quandam epistolæ Paulinæ subscriptio-
 nem, scripsisti, non meminisse te vsquam
 hoc epithetō legi apud idoneos auctores.
 Verum quod aut non legisti, aut non me-
 ministi, an nusquam propterea est? Ipse, et
 ipse Iustinianus noster cēties eius meminit.
 Itaque rectè feceris, si cū iam secundam
 editionem adornes, ineptam illam tuā ad-
 notationem expungas, vt alias sexcentas,
 de quarum vicio, cum voles, & erit otium,
 te ad

te admonebimus, & ita admonebimus, vt
posteaquam Castellioni (vt vocas) gramma-
tico satisfeceris, iuris studiosos superesse
scias, quibus ne in ea quidem re adhuc sa-
tisfeceris. Nunc quod instat, agamus.

Altera de coërcitione hæreticorū quæ-
stio fuit, cūm quæretetur de Veterum le-
gibus. Tu verò in ea quomodo diligentia
tuam magis approbaueris, breuiter etiam
videamus. Cūm inflāmata crudelitate per-
quireres quicquid sanguinarium & capi-
tale esse putabas, non veritus es ad confir-
mationem tuæ sæuitiæ, confidenter allega-
re L. V. C. de Hæret. & Manich. Balduinus
te admonuit, in ea lege videri adiecta esse
quædam verba capitalis supplicij, quæ nõ
extant in Codice Theodosiano, vbi lex il-
la integra refertur: sicuti neque verba illa
conuenire possunt cum ijs, quæ præcedūt
vel sequuntur: vel cum Augustini testimo-
nio. Hanc admonitionem non ferens con-
fidenter retorques falsi crimen, allegans a-
liam quandam, quam hætenus non lege-
ras, legem ex Nouellarum Theodosij (vt
eis) libro repetitam, vbi sanguinis mentio
fit. Atqui mi doctor de ea non quæritur:
neque propterea cõficiet eandē esse alterā
legem: tantū abest, vt monitorē tuū, falsū
reum

reū (quod ais) propterea peragas. Tu quis
dem astutē facis, si tam suauiter elabi posses,
nobis nō animaduertēribus. Sed fraus
hæc tua & suppositio, quid aliud quàm fal
si crimen tuum conduplicat? Imò verò in
ea ipsa altera lege, cuius vmbra nunc de
mum te tueri putas, recitanda, rursus aper
tè falsarius es. Lex illa loquitur de paganis
eorumque sacrificijs: tu paganorum men
tionem expungis, & hæreticorum substi
tuas. Quâ fide? Nam multum inter eos in
teresse, & magnum eorum discrimen in ve
teribus legibus esse, quod & ipse Augusti
nus notauit, non ignoras. Quinetiam illa
ipsa lex postea quâ de Paganis egit, de here
ticis deinde loquit̃r lōgè aliter, nec eos ali
ter puniri vult quàm ex prioris illius, quæ dixi,
legis præscripto. En quâ fidelis mi Theo
loge nunc sis Iurifconsultus. Fortasse, quia
ex obscuro & apocrypho & obsoleto
Novellarum, quas dicis esse Theodosij,
cum potiùs sint Valentiniani postremi,
quodam libello (vt loquūtur) extrauagan
te, quem Alaricus Gothus collegisse dici
tur, Iustinianus noster nunquam agnouit,
tu hodie primum, suggerente aliquo Cu
rioso vel Quæsitore capitali, fortè inspexis
sti, repetebas quod iam prætexis: fortas
se pu

se putabas nos simplices, stupidos, credula-
losq; leguleios, qui fontes nō excutimus,
non animaduersuros capitalem tuam frau-
dem, dolumq; malum. Sic enim & dei-
pſius Balduini, solos (vt ais) indices consu-
lentis ignorātia, magnifice Iudex, grauiter
scribis. Sed tua ignorantia errorq; tuus,
vir scientissime, tam te refellit, dum alios
fallere vis, vt nemo non videat incredibi-
lem tuam, incitiā dicam an audaciā? Quid
hic ego aduocem legem Corneliam de fal-
sis? quid tuam in recitandis legibus fidem
exagitem? Ite nunc, Principes, & arbitrio
huius noui Legislatoris, inflammate taurū
Phalaridis, & miserorum gemitum habeo
te pro mugitu. Vistamen aliquid in gra-
tiam tuam dicam, Beza? Accuso (si vis) ve-
terum legum clementiam atque lenitatē,
cū in acta tua intueor, & propè exclamo
debuisse aduersus Donatistas esse acerbio-
res. Ignoscat nunc meæ seueritati Augu-
stinus. Si viueret, & quorundam Bezano-
rum insolētiam videret, suā & ipse senten-
tiā de coercitione, fortè iterū exacerbarēt.

Cū ne in hoc quidē diuerticulo, com-
mode, Beza, diutius hærere posses, queris
aliud: in quo tam te probes theologum fia-
delem, quàm in superiori acrem Iuriscō-
sultum

fultum esse te probasti. Deligis autē quip-
 piā, quod ad Satanā pertineat, quia de eo
 lubenter loqueris, & iure familiaritatis po-
 tes. Quid verò illud est? Balduinus obiter
 verbo vno Caluinū fortē admonuerat, te-
 merē eū negare videri, exorcistas, qui τὸὺς
 ἑβραίου μέγους liberabant, fuisse in Ecclesia
 veteri: neque alioquī in eam quēstionem
 longius ingressus erat. Sed minimē hoc es-
 se prætereundum iudicasti. Quid igitur
 Posteaquā despumasti nescio quid, quod
 solent ἑβραίου μέγους: exclamas, negasse cal-
 uinum non rem, sed ordinem, hoc est, sens-
 sisse olim quidem fuisse Exorcistas, sed cer-
 tum eorum ordinem in Ecclesia non fuis-
 se. Egregia scilicet defensio. Profers quæ-
 dam verba Caluini, quæ sic interpretaris.
 Sed vt nihil agis bona fide, ea non profers,
 de quibus potius quēstio est. ait Caluinus,
 Iudæis quidem fuisse suos exorcistas: sed
 Christianorum exorcistas e mentitos ap-
 pellat. Quid hæc verba sibi velint, expone-
 re potius debueras. Imò verò Caluinus suę
 oblitus Institutionis, in Actis Apostolorū
 ait, apud Iudæos fuisse quoddam Exorci-
 starū munus, quod Christiani imitati sint:
 deinde verò Papam voluisse hoc esse com-
 mune omnibus suis clericis. Nonne hię
 O 2 quod

quod prius negarat, etiam agnoscit, olim
certum quoddam fuisse munus Exorcista-
rum apud Christianos? nonne reprehendit,
factū deinde hoc esse commune? Quid
tu? inquis: *Quod ad Exorcistas attinet, hoc dico
& affirmo, Balduino, quocunque modo Exorcistas
rum nomen accipias, nunquam te probaturum, ceteros
aliquos vel Apostolorum, vel proxima Aposto-
lis etate fuisse designatos, qui Energumenis manus
imponerent. At qui iam tibi magis res est cū
Caluino, quàm cum Balduino. Imò etiam
tecum tibi ipsi res est. Nam in tua confes-
sione non peccatorum, sed fidei scilicet
tuæ, cum veteris Ecclesiæ Exorcistas ais
aut cessare, aut cessare debuisse cum dono
Sanationum, fateris olim aliquos fuisse.
Non enim alioqui desinerent. Sed non, vt
fingis, cessasse, propterea quæ etiam cessa-
re non debuisse, quisquis vllum ex veteri-
bus Ecclesiasticis scriptoribus legit, faci-
lè intelligit. Visne præterea tuam ignoran-
tiam castigari, quæ te tam facit audacem,
iuxta prouerbum, quod ex Thucididere
citas? Non grauabor obiter te monere, vt
probationem, quàm requiris & nullam ef-
fè temere pronuncias, saltem repetas ex
Epiphanio, qui describens ministeria & or-
dines veteris Ecclesiæ Christianæ, post
Episcopos*

Episcopos, presbyteros, diaconos, lecto-
 res, nominat Exorcistas: quos credo non
 negabis fuisse Exorcistas. Adde Constitu-
 tionem Valentini & Gratiani, L. vj. C. de
 Episcopo. & Cleric. vbi eadem est enume-
 ratio. Vide quantum proficias tumultuan-
 do, & id, de quo non erat alioqui instituta
 disputatio, temere & impotenter exagi-
 tando. Interea frustra Balduinum, Casan-
 drum, & (vt ais) quoscunque, prouocas,
 veluti sponsione facta, velle te pro hæreti-
 co censi, atque etiam (ô duram conditio-
 nem) cremari, nisi probes ex ipsis Inferis
 emeruisse omnes illas functiones Ecclesia-
 sticas, quæ numerantur in Romana Eccle-
 sia. Nihil hæc quæstio mi vir ad tuum Bal-
 duinum. Cæterum si quis Inferorum An-
 gelus ad te retulit, quod affirmas: profer,
 quas inde accepisti literas, testes tuæ affir-
 mationis. Interea si tam es inferis & eo-
 rum antistitibus familiaris, cautè facis, qui
 exorcistas abigas alio exorcismo. Neque
 tamen minus propterea & eris, & diceris
 λόλος, quandiu non desinis, calumnian-
 do veritati aduersari: minus vt iam cóque-
 ris, si aliquis te Satanam, vt tuo tam tibi
 iam familiari verbo vtatur, etiam honoris
 causa, vocet. Ipse etiã causam reddis. Audi-

uit (inquis) Satanæ nomē ex ipsius christi
ore Petrus, cum dūtaxat immodico præce-
ptoris amore extra metas fuisset abreptus
& nefas erit, eum Satanam dicere, qui tam
valde imitatur eum, qui mendacij & ho-
micidij ab initio parens magisterque fuit.
Quid verò, cum proditorem illum iudam
idem Christus Diabolum vocaret, an non
tuum veluti nomen nobis dictavit? Ac ne
quæri possis tibi iniuriam fieri, ecce tibi
auriculam vello, & licet antestari? En quam
nos efficis eloquentes, dum nobis sugge-
ris & dictas, quod & Theologicè & civili-
ter tibi respondeamus. Nullum finem in-
ueniemus, si omnes istius nugatoris qui-
squilias excutere velimus. Sed en sese of-
fert alterū Bezanæ fidei atq; matheologicæ
trophæū. Cū Balduinus miraretur Calui-
num etiam veteres formulas stipulationū,
sponsionum, abrenunciationum in Bapti-
smo sustulisse, ostenderat eas olim fuisse tā
vilitas in puerorum Baptismo, vt augu-
stinus, cum non dubitaret legitimas esse,
inde potissimum oppugnet Pelagianos.
Quid Beza? Id non negat, quia non potest,
Sed factum concedens, de iure disputat, &
tales stipulationes, quæ in adultis catechu-
menis tolerabiles erant, nulla causa satis i-
donea

donea translatas esse ait ad infantium baptismum: mirumque esse, tantam fuisse Episcoporum negligentiam, ut hunc abusum ferre maluerint, quam emendare. Hic igitur non cum Balduino sed cum Ecclesia veteri litigat. Imò verò secum pugnat. Nam alibi cum quendam Germaniæ concionatorem magnum vexat, laudat veteres illas formulas: *Credis? Credo. abrenuncias diabolo? abrenuncio.* & triumphat, non minus in infantum quam Catechumenorum adultorum baptismo vñtatas fuisse. Sic bonus & ingeniosus Rhetor, ut causæ seruiat, modo aliquid laudat, modo reprehendit. Addit autem, in suæ Ecclesiæ Baptismo retineri etiãnum à quibusdã stipulationes atque sponsiones, sed alijs formulis, verbisque cõceptas. Atqui hoc rursus est, quod in vobis reprehenditur Theodore, nempe quod cum res retineatis, verba tamen mutatis cū aliqua veteris Ecclesiæ ignominia, & aliorum fraude, qui ex verbis formulisq; nouis estimant res quæque nouas esse. Interea tamen in Castellio nem atrocissimè inueheris, qui nihil referre dixit, quo verbo res dicatur, modo res sit eadem. Tu (inquam) tunc contrã cõtendis, verba Ecclesiæ vñtata esse retinẽda, &

hac sententia litem concludis: *Quum de re constat, & vocabula longissimo usu trita sint omnibus, unde tandem hoc nouandi studium, nisi ex stulto & ambitioso ingenio?* En rursus, quã bene tibi cõstes, si simpliciter ex Latinis fecisses Gallicas formulas, vt intelligerentur, translatio fidelis non reprehenderetur. Sed nihil cum veteri Ecclesia simile, nihil ex ea reliquum habere voluistis: & auctores, potiùs quàm interpretes, vt vestra inuentio ab imperitis laudaretur, & esse & videri in hoc toto genere ambitiose desiderastis. De reformatione, quàm religiosè desideramus, quid tecum agamus, qui deformitatem nobis placere etiã nunc mentiris? At qui cõtius iam vobis dictũ est, vos impudentissimè calũniari, cũ vbi quæstio est de usu antiquitatis, obtenditis abusum posteritatis. Nihil hic profectò ad eos, qui non nisi illum tuentur. Nihil itaque ad Balduinum, qui minimè omnium defendit, quod est viciosum.

De Chrismate denique litigas. Sed memineras, quænam de eo tecum lis sit cum Balduino. Quæsitũ est, an eo veteres Christiani vsi sint in Baptismo. Probatum est, vsos esse: & si testimonia quæ prolata sunt, tibi non sufficiunt, adde quod ipse Tertulianus

lianus in lib. de baptismo, *Perungimur* (in-
 quit) *ex veteri disciplina*. Quid tu contra
 nunc obijcis? Iustinum in sua ad Antonis
 num Imp. apologia non meminisse huius
 vñctionis. Credo: sicuti nec reliquarū ce-
 remoniarum, de quibus tunc non quære-
 batur, Sed alij non minus & boni & anti-
 qui testes meminerunt. Ipse Tertulianus
 in suo Apologetico, etsi de cœna Christia-
 norum quæreretur, tamen ἀγάπην potius
 describit. de mysterio cœnæ nullum ver-
 bum. Non enim tunc volebat profanis ho-
 minibus exponere, quod illi fortasse irri-
 sissent. An propterea dices Cœnam Christi-
 anorum nihil aliud fuisse quàm ἀγάπην
 Imo vt ex Iustino tunc repetis, quod Ter-
 tullianus præterijt, cur similiter, vbi de ba-
 ptismo quæstio est, non pateris ex Tertu-
 liano & alijs repeti, quod in Iustino desi-
 deratur? Consistimus etiãnum in quæ-
 stione facti. De hoc vbi constat, si agere ve-
 lis de iure, contendas non rectè, rite reli-
 giose factum: age cum veteri Ecclesia, quã
 habes aduersariam, & ream facis: nos mis-
 sos facito. Sic & cum de Liturgia, quam La-
 tini nostri olim Missam vocarunt, quæris,
 te contineto, & scito eum, qui res integras
 tuetur, corruptas non tueri. Quàm vel-

les, vitia ille defenderet, vt quod declama-
res, haberes? Sed non impetrabis. Vis de
rebus tantis tecum agi? Patere vt agatur
sedate, distincte, liquidò? Rogatus erat ma-
gister tuus, vt si vellet statum causę cerne-
re, ad ætatem Ambrosij oculos placidè re-
flecteret. Tu perinde tumultuaris, ac si in
Acherontem præcipitatus esses. Si ad Au-
gustini Ecclesiam reuoceris, fremis nihi-
lominus: & à Papana defecisse iam pridem
te narras, valdè scilicet πρὸς ἕκτος. Semel
quidem tibi excidit, ipso etiam Augusti-
no sedente iudice velle te agere causam
tuam. Sed cum ad rem ventum est, tale tri-
bunal tanquam scopulum, fugis. Quid ter-
giversaris, & terrifica verba fundendo per-
turbas τὸ κρινόμενον? Queritur an illam, quę
fuit Ambrosij & Augustini, & Chrylосто-
mi seculo, Ecclesiam (vtar verbo, quod
ferre non potes) catholicam, statuas esse a-
postaticam, Satanicam, Antichristianam:
aut si modestius, quàm tu loquaris, loquē-
dum sit, an cum ea communicare, eius do-
ctrinam sequi, & ceremonijs formulisque
vti liceat. Dic apertè, quid sentias. Non au-
des: quia si de ea confitearis, quod cogitas
deploratam tuã impietatem prodes: sin eã
Christi Ecclesiam veram agnoscas, non mi-
nus

nus infanum apostatam te esse probabis.
 Quid igitur? Incurris vlulās in Papas poste-
 riores, & in eos euomis, quicquid in illā, si
 auderes, velles. Atqui neque ijs, vt aucto-
 ribus, acceptum ferre potes, quod est in
 quæstione, neque de ijs, quod despumans
 perpetuò crepas, fuit instituta disputatio.
 Cùm de antiquitate rerum cōtrouersarū,
 de quæ eius antiquitatis iure quæreretur;
 longè altiùs ad inquirendam originē cau-
 sa reuocata est. Cur non audes eo nobiscū
 oculos attollere? De posteritatis abusu po-
 stea viderimus. De primo rectoq; vsu prius
 inter nos constet. Tu iam, vt statim & bre-
 uiter totam (cuius obliuisci nō potes) Mis-
 sam conficias, obijcis nescio quam malè
 subactam massam confusę & crudæ male-
 dicentiæ. Tu eam, si potes, concoque, atq;
 etiam, si vis, in tuo sacrificio, profano mo-
 re, molam salsam offer. Quid hæc tandem
 ad nos? Et qui posset his de rebus seridè &
 grauiter tecum agi, quamdiu sic agis? Et
 quomodo tam permixtæ perturbatæ quæ
 satyrę tuę respondere possemus, cum nihil
 discernas, nihil distinguas: neq; quam par-
 tem potissimum petas, indices? Imo verò
 quicquid dixerimus, vel astutè miscebis,
 vel ociose detorquebis. Adeò nulla est in-
 genui-

genuitas tuæ actionis, Dixit fortè Balduinus, non defendere se, si quod in abusu sit viciū. Tu exclamas eum confiteri in toto vsu nihil aut fuisse aut esse nisi βδέλογμα. A deo religiose deprauas hoc verbum, quo tua potius, neque minus quàm barbarorum, profanatio notata fuit. Virges, vt plura dicamus his de rebus. Atqui tu discere non vis. Et cur tandem abs Balduino illud requiris, non Episcopo, sed Iuriconsulto? Et cum habeas Liturgica ab alijs collecta, quid illi alijs studijs occupato molestus es? Sanè si quod ex Ambrosio, ex augustinino, ex Chrysostomo, repetere potes, tibi non sufficit: breui etiam habebis antiquioris cyrilli Hierosolymitani Catecheses, quæ aliquid addent. Ijs contenti sumus: si tu contentus non es, aduersus illos agito. Balduinum, qui plus præstare non potest, neq; lōgius, progreditur, missum facito. Imo verò, valde scilicet opportune, nūc eum prouocas, vt etiam tecum agat de Eucharistico mysterio corporis & sanguinis Domini. Scilicet hic vnus in Gallia, Germaniāq; superest, quem aggrediaris tā subtili disputatiōe. Scilicet in Germania, Galliaq; ita te gessisti in eius rei tractatione, nihil vt supersit, quàm vt hunc oppugnes.

gnes: Sed si quid haberes, Theodore, non
 iam dico frontis, qua iam pridem cares, sed
 saltem méris, nunquam profectò renoua-
 res memoriã huius certaminis, in quo ha-
 ctenus tam indignè versatus es. Age, mecū
 recordare, quisnam primum in Germania
 fuerit triumphus tuus. Tu cum Electorē
 Palatinum Otthonem Henricū, qui accer-
 rimè obstabat vestris insidijs, primum ten-
 tare velles, venisti ad eum, quo tempore in
 thermis erat, & vt ei illuderet, magna cum
 simulatione nouæ pietatis, obtulisti cōfes-
 sionem, quam dicebas non modo tuorum
 Allobrogum, sed & Heluetiorum esse. In
 ea tam tuo quàm eorum nomine profite-
 baris, collecta verborum ἐμφατικωτάτων
 quæ Germanis grata esse putabas, cōgerie,
 vos in hoc sacramento credere, verum &
 reale & substantiale corpus & sanguinem
 Christi verè, realiter, substantialiter (&
 quid non) adesse & sumi, offerri quæ etiam
 tam indignis quam dignis. Denique ita lo-
 quebaris, vt ipsum in hoc genere Lutherū
 superare videreris. Qui aderant, obstupue-
 rant vos tam repēte ex Zuinglianis factos
 esse (sic enim putabant & loquebantur)
 plusquam Lutheranos. Aderat ipse Mar-
 pachius Argentinensis concionator, qui
 quia

quia vestras strophas magis nouerat, suspi-
cabatur dolum aliquem subtilem subesse.
Sed noluerunt viri boni morosius inqui-
rere, an, sicuti loquebamini, ita sentiretis.
Amplectuntur ergo tuam illam confessio-
nem, deque ea triumphant & Christo gra-
tias agunt; & communis gratulationis er-
gò mittunt eam Duci Vvirtembergensi.
Hic vestram conuersionem non minùs ad-
miratus est, laudauitque. Cùm autem audi-
rent Tigurini propterea de se in Germa-
nia triumphari, noluerunt tuam impostu-
ram tolerare. Itaque non modo non agno-
uerunt confessionem, quam eorum quo-
que nomine obtuleras: sed & acerrimè
oppugnarent: teque, qui eorum mandatū
ementitus eras, nō modo falsi reum pera-
gunt, sed & *παράπροβείας*. Tu quidem
vt eos placares, scilicet allegabas dolum a-
liquando bonum esse, aliud agere & aliud
simulare. Sed illi nondum hanc artem ve-
stram didicerant. Ergo cum ijs aliter re-
conciliari non potuisti, quam confessione
tui peccati, & (quæ tibi ignominiosa pro-
fectò fuit) exomologesi. Hæc prima fuit
in hoc mysterio tractando religio fidesque
tua. Paulò post domum reuersus, vt ma-
gis ostēderes te antea Germanis illufisse,
Ioachi-

Machinum Hamburgensem concionato-
 rem, quem omnes (vt vocât) Saxonicae Ec-
 clesiae & sexcenti earum ministri, quos Cal-
 uinus iudices appellarat, acerrimè defen-
 debât in hac quæstione, tu (vt Caluino suc-
 ceturieris) apertè oppugnas, & palàm pro-
 fiteris aliam in cœna Domini non esse cor-
 poris & sanguinis Domini communica-
 tionem, quàm in baptismo, in concione,
 in lectione sacre scripturæ, & deinde in pri-
 uata meditatione, quoties mens fidelis ad
 Christum assurgit. Nunquam non modo
 Caluinus, sed ne Zuinglius quidem rã vul-
 gariter de hoc mysterio locutus erat. Sed
 tu tuam audaciam vis eminere. Paulò pòst
 Tilemannus Heshusius, quo tempore Pa-
 latini concionator erat, scripsit aduersus
 Caluinum hac de re libellum. Tu qui no-
 minatus tamen non eras, mox insurgis, &
 scurrilibus Dialogis eum proscindis. Quadru-
 plex erat libelli tui inscriptio: *χρῆσφαγία,*
Cyclops, Onos, Sophista. Metuebas enim, ne nõ
 statim omnes intelligerët, quàm religiosè
 ageres de hoc mysterio. Ibi ergo non mo-
 do inaudita scurrilitate, nescio quæ asinũ
 molitoris, Apuleano ludo, fustibus cedis,
 sed & quasi apud anthropophagos Cani-
 bales educatus esse, despumans crepas sari-
 copha-

eophagos, cyclopes, polyphemos. Sic enim
in vno ignominiose depingere volebas Ger-
manos concionatores. Et cum scires Eth-
nicos de hoc Christianorum mysterio tam
profanè locutos esse, voluisti simili exem-
plo cœnas Thyestæas confingere. Talem
num non perculit Cyclopica hæc tua ru-
ctatio. Imò verò sic ille tibi respondit, &
tuam Angelicam simplicitatem ita depin-
xit, vt tu ipse attonitus deinceps tacere ma-
lueris. Sed & quia subinde fingebas saltem
Witembergam & Lipsiam (quos vocabas
oculos Saxonix) minus vobis aduersari,
Lipsia edidit Martini Kemnitij Brunsvi-
censis Ministri librum, qui placidè, sine
vllis conuitijs, & sine vlla verborum acer-
bitate vos oppugnaret. Deinde Paulus E-
berus (qui fuit veluti anima Philippi pas-
tor Vuitebergensis acerbis in Calvinũ
scripsit. Cur his præteritis, quibus respon-
dere nõdum potuistis, alios lacestis? Sed
tu scilicet in Gallia occupatus fuisti in ea-
dem quæstione pertractanda. Rectè. Vi-
deamus an hic melius te gesseris. Venisti
ad conuentum Posiacum, vt audireris. Re-
gi pollicitus es, te nihil dicẽturũ, quod hu-
ius mysterij dignitatem minueret, aut per-
turbaret auditores. Hac cõditione data est
tibi

tibi audientia. Tum verò exclamasti, tam distare corpus Christi ab Eucharistia, quàm cœlum à terra. Multis frementibus (quorum sibilus te propè exanimatum repente perculit) quidam ex tuis quondam sodalibus subridens insusurravit: An crederet in Eucharistia esse CHRISTI corpus, qui vix in cœlo credit vllum esse Deum? Princeps Cardinalis, cum vt tibi respöderet mandatū accepisset, multa de re sacramentaria, dixit, quæ ad te refellendū pertinere putabat. Aliquot post diebus in Collatione rogaris, ecquid velis, ac ne rursus fingeres, vos cum Protestantibus conuenire, prolatum est quod ex Germania missum erat, recens scriptum, quod talem laruam vobis detraheret. Petijsti tempus ad deliberandum. Data est tibi, vt commodius deliberares, breuissima formula, vt ex tempore tunc conscripta fuit abs illo Cardinali. Aliquot pòst diebus, priuatum exhibes, quam cum tuo Saulo ex Anglia aduecto, consignare paratus sis, formulam, quæ proximè (vt videbatur) accedebat ad alteram: & ab episcopis ipsis tolerari posse videbatur. Adeo liberaliter ingeminabat hæc, *Verè, realiter, substantialiter esse corpus Christi in Eucharistia.* Reditur

P die

die conditio ad collationem, vt de formu-
la vtraque agatur. Tum verò ex scripto
(nam memoriam conscientia mala pertur-
babat) recitas longè aliam protestationem,
atque adeo deprecationem, ne in hanc di-
sputationem descendere cogaris, adijcis-
que, malle te, hac de re audiri veterum Ec-
clesiæ doctorum orationem quàm tuam,
& interea, vt terras auditoriũ, quod erat
amplissimum atque nobilissimum, impu-
dentissimè iactas, te in eo stare, nomine
Heluetiorum, Germanorum, Polonorum,
&c. quamuis non nescires in eo ipso con-
uentu recitatas esse literas ex Germania
missas, quæ te refellerent & præsens ex al-
tera parte adesset Petrus Martyr tuus assessor,
qui palam tibi reclamabat, cum sim-
pliciter defenderet Tigurinorum dog-
ma. Denique expectare te dicebas, vt eru-
diaris ex sententia Ecclesiasticorum Do-
ctorum, qui floruerunt vsque ad sexcente-
simum Christi annum. Allata erant volu-
mina plusquam quinquaginta, & notati in
ijs loci, vt quærendi labor abesset. Sed lon-
gè aliud quærere te apparuit, cum astuta
re criminatione, vsus, auditorium traduxi-
sti ad aliam altercationem, tametsi cum id
ironicè ageres, imprudens incurreris in
eum,

eum, qui te ita excepit; ut pedem referres?
 Certè tunc eum præsentem tam reueren-
 ter deinde es allocutus, quàm nunc absen-
 tē petulanter proscindis: & quidē magna
 simulatione nouæ modestiæ, obstipito capi-
 te, demissis auriculis, oculis in terram defi-
 xis, tremula voce præstatus es, nolle te per-
 turbare Concordata inter Papam & Regē
 &c. Redeo ad tuam disputationem sacra-
 mentariam; quam tu rursus postea aggressus,
 ecquid in altera magis priuata colla-
 tiōe miscueris, liquet ex epistola ei⁹ Theo-
 logi magni, qui te potissimum exercebat.
 quæ epistola edita est, ut etiā refelleret fal-
 sitatem Actorū à vestris editorum. Quid
 enim agitis bona fide? Prætereo reliquos
 tuos ludos, variasque strophas & antistro-
 phas: sed quis nō exhorrescat tragicā cata-
 strophem, cū tādē effecisti, ut tua illa cæ-
 na esset cæna Lapitharū. Ergo nunc triū-
 phās, & quasi rebus hætenus præclare ge-
 stis, prouocas Balduinum ad hoc certamē:
 & quia obiter scripsit se se tale tantumque
 mysterium non exinanire: magni autem
 facere perpetuam veteris Ecclesiæ senten-
 tiam: exclamas, eum iam transisse ad me-
 tusiastas. Nescio an tali verbo veteres or-
 thodoxos irridēs notare velis, ut olim eos

Arriani vocabant Homusianos . Sed pro-
fectò vel si cum hoc vno Iurisconsulto ti-
bi res esset: neque maior victoria, neque of-
fensi minor esset tua, quàm hactenus fuit,
cum es congressus cum Theologis: & for-
tassè audires aliquid, quod acrius retunde-
ret hac tuam effrenatam, siue proteruiam,
siue procacitatem neque non aliquando
dies fortasse veniet, quo & hac plagam ac-
cipies . Interea hoc tibi quoque respon-
demus, cum Balduinum laceassis & prouo-
cas ad disputationem *περι ἀναγκης*, siue de
prædestinatione: in qua quæstione suda-
bis, vt nobis exponas, quænam fuerit olim
illa Prædestinatorum hæresis, quam fuisse
tempore Honorij Imper. narrat Sigiber-
tus Gallus historicus bonæ fidei: & labora-
bis, vt explices tuam dictionem, qua ad-
eludendum vteris, scribens, (Deum qui-
dem velle & facere omnia quæ fiunt, non
tamen ita, vt fiunt. Atqui eo inuito ita fie-
ri, dicere nolles: & permittētis verbum re-
pudias . Interea nihil quicquam impuden-
tius dici aut fingi potest, quàm quod iam
contendis, hac tota in re, Philippum idem
quod vos, & vos idem quod Philippus, sen-
tire . Nam etsi non nisi postremis eius li-
bris & sententijs standum esse dicas, tamē
quod

quod postremò ad Articulos Bauaricos scripsit, an cum doctrina in hoc genere vestra planè consentit? Quid de hac quæstione obiter annotarit Balduinus ad Mincium, non ignoras. Nunc nihil addit. Sed cum sciret vos disputando nihil aliud efficere velle, quàm olim Arriani: non temere nuper vobis opposuit illâ veterû Christianorum Principû legem, quæ curiosas, audaces, infinitas, publicas priuatorum hominû de mysterijs disputationes, & de talibus rebus rectè iudicatis nouos atque irreligiosas contentiones, ex quibus tâtum malorum redundauit, inhihet. Beza, natus scilicet ad disputandum non minus quam ad belladum, propterea exclamat, illum iâ ad eos transisse, qui Christianam religionem transformarunt in Cereris mysteria. Atqui lex illa est non modo Theodosii atque Martiani, sed & Concilij Calchedonensis: & quidem sanctissimis causis & iustissimis rationibus cõmunita, quas & magis atque magis posteriorum temporû exitus comprobauit. Adderem quod nõ modo Nazianzenus, sed ipse imprimis Augustinus scribit epist. cxj. cxxj. & in Enchirid. ca. lix & lib. ii. de peccat. remiss. c. vlti. & li. ii. de ciuit. Dei. c. j. Sed mox insurget

Eleusini⁹ noster sacerdos, & talia dici finget
de suis initijs, quibus propè est vt cõparet
religionẽ Christianorũ. En cum quo my-
stago nobis futura res sit, si cũ isto Dia-
gora sit certandũ. Quid plures horas per-
derem in hoc tam lubrico serpẽte compri-
mendo? Et si deprehensus teneatur, arctissi-
meque constringatur, tamen sibilabit, ac
sinuosos gyros implicans, sese euoluet, vt
elabatur: & simul incãtando probabit nos
ipfos teneri, & quicquid tandem dixeris-
mus, non solum eludet, sed etiam auertet.

Nam & mirabilis est eius (vt dixi) ^{causa}.
Docuit Laufanẽ multis annis Rhetoricam
coniunctam cum poësi Græcorum. Et si
illinc turpiter atque ignominiose pulsus
sit, quia scilicet suorum Bernensium mores,
quos tot annis pertulerat, per suam consci-
entiam ferre non potuit: tamẽ factus pro-
pterea præco Geneuensium, illam verlutia
scientiã callet & exercet magis quàm vn-
quam. Deus male perdat artem perditissis-
simorum Sophistarum. Nunquam antea sa-
tis intellexeram, quod de ea Plato scripsit,
Audieram puer aliquando illud in Scho-
la ex Comœdia, Nihil tam bene dici po-
test, quin male interpretando possit depra-
uari. At nunc nobis res est cum deprauas-
tissimo

tissimo interprete & maledicentissimo calumniatore, qui nullum non verbum inro artificio capiat, vt corrumpat. Quot in eius inuectiua declamatione periodi sunt, tot sunt exempla & figuræ huius artis. Et nõdum confitebitur sese ex theologia nõ modo efficere technologiam, vt illic olim Acrius hæresiarcha, sed & maliciosam matæologiam? Cum Balduinus videret tanto hos fastu inflatos cristas cum supercilio attollere propter gloriam suarum scriptio num, admonuit Calvinũ, nihil esse cur de suo ingenio tantopere gloriatur alijsque tam superbè insultet, cum nihil fecerit ingeniosius, quàm quod commentarios Bucerii vel Oecolampadij interpolarit. Theodorus propterea exclamat iniuriam fieri Deo & Apostolis quia non ijs, sed nouis hominibus accepto feratur doctrina religionis: & interea aduersarium confiteri, non modò Heluetiam, sed Germaniam totam subscribere doctrinæ Calvinianæ. Et quisquam negabit admirabilem Dialecticũ esse Bezam? Et miramur interea, si Balduinus, ne diutius cum ingenijs conflatur eiusmodi, facere malit, quod eũ postremo mones Theodore. Mones, vt Spartam, quam nactus est, exornet, potius quàm eũ

hominibus, tam, vt ais, rixosis & seditiosis,
hoc est, vt ipsemet interpretaris, vobiscū
frustra contendat. Itaque per Balduinum
licet, vt in ista palestra, tanquam Dares, so-
lus gloriose te & brachia tua ostentes. Nā
& dum furiosè declamas, & mentiēdo te
fatigas, placidè ille in bona conscientia ac-
quiescit, & ad Deum conuersus illud ex
Psalmo ingeminat, *Illi maledicent, tu autem
Domine benedices.* Age ergo discursa, tumul-
tuare, vociferare: & flectere si nequeas su-
peros, Acheronta moueto: ille quietus ex-
pectabit, vt (quod ais) pijs & doctis scri-
ptoribus, qui tuorum actorum historiam
colligunt, nouum argumētum præbeas ad
eam quoque historiā locupletandā, quam
de horrendis Dei iudicijs cōscribunt. Nō
enim dubitamus, quin in te aliquando De-
us editurus sit terribile exemplū suæ vltio-
nis, quo totus orbis attonitus erudiatur.
Interea nihil est, quod tibi nō liceat. Frue-
re vsura modici temporis: ac, si infamis &
familiaris nescio quis tuus morbus, nondū
tuum planè fregerit latus, & raucedo, nō-
dum faucibus occupatis vocē intercepe-
rit tuam, declama, quātum voles, valesque,
& potes, præsertim in apostatas, qui nulla
de re magis sibi gratulantur, quàm quod
tuam

tuam factionem, opprobriū nominis Chri-
 stiani tempestiuè fugerint. Exclamas, etiā
 si quibusuis Iudæis vel Paganis deteriores essemus,
 & tam crudeles, immanesque essemus, quàm tu es-
 se vis, an tu apostata esse desines? Sed si qui
 propterea à vobis deficit, est apostata, quid
 superest, quàm vt omnes intelligāt vos et-
 iam hoc nomine incessere illam ἀποστα-
 σίαν ἀπὸ Νέγων, cuius meminit Plutar-
 chus, & ipse in altera sua responsione Bal-
 duinus? Ergo quādiu ita agis, nihil aliud
 efficies apud homines cordatos, quā quod
 insanabilem ijs morbum animi tui magis
 atque magis patefacies: vt si minus quidā
 hactenus te norint, iam videant esse te, qui
 es, quanquam ita iam tu teipsum omnibus
 prodideris, vt pauciores deinceps deceptu-
 rus sis. Itaque & quotidie hic audimus pri-
 marios Gallix Nobiles, qui te aliquando,
 cum non nossent, fortasse secuti sunt, nūc
 detestari tuos impurissimos mores, inge-
 nium turbulētum, ambitionem irrequie-
 tam, sanguinariam crudelitatem, insanam
 maledicentiam, arrogantiam intolerabilē,
 versutiam incredibilem, & nocendi cupi-
 ditatem insatiabilem. Ergo valde erras, cū
 eos, quibus aliquando fortè imposuisti, ni-
 mium hebetes etiāmnū, & cæcos esse exi-

stimans, iactas patronos & defensores, & Mecanates esse tuos. Spero equidem breui fore, vt & ipse sentias eos potius esse seuerissimos iudices atque ultores tuæ improbitatis. Non desinent & optare & amare res bonas: vt qui abs te discesserunt, eas & amant, & optant magis atque magis. Sed cū sub earū vmbra & inani titulo nequitiam tuam & fraudem celare vis, scito duntaxat id passuros nō esse viros bonos, qui te norunt.

Itaque etsi credulam aliquam multitudinem alias ob causas fortasse irritatam atque offensam infatuaueris, multosq; vesanos incantaris, tamen vbi ad se redierint, qui ad te præcipiti quadā vertigine & vanitate adacti trāsierunt, senties, quā eos pudebit suæ leuitatis atq; cecitatis. Nunc cū ijs illudēdo verba dare impune potes, per nos quidē certē licet, vt coaxes, crocites, grunnias, mugias, hinnias, gannias, barrias, rudas, fremas, frēdas, latres, vlules; & quascunq; voles belluas tuo rictu & gutturo superes. Nos contenti nunc erimus ea responsione, quam primæ pagellæ caninæ tuæ declamationis, præfixisti, vt magistri tui, tanquam phonasci nostri, pro cœmij nostram infantiam adiuuares, & alio comparandæ

randaꝝ responſionis labore ſubleuare. Neque verò miramur, te poëticas Metamorphoſewn fabulas, quibus cerebrũ tuũ tua Circe referſit, ſuggeſſiſſe magiſtro reformationis. Sed incautẽ feciſti, quod qualis veſtra non reformatio, ſed transformatio ſit, per imprudentem tuũ *ἄποφύτυν* ſtatim indicari non ſenſeris, diſtantem non tibi, ſed nobis, quod reſponderemus. Hecubã (inquit ille) fingunt poëtã, quum Troia euerſa paſſim maledicta in hoſtes ingerendo, intemperanter dolori indulgeret, tandem fuiſſe in canẽ conuerſam: nẽpe quòd immodicus ille conuiciandi impetus nihilo pluris, quàm canis riſtus, fieret. Si hoc de nobiliſſima Regina dictum fuit, quàm ſi tot tamquẽ acerbã clades in rabiẽm adigerent, aliqua tamen excuſatione dignus erat muliebris luçtus: quid de homine nihili dicendum, qui cæco magis furore quàm iracundia percitus non tantum in obuios quosque probra temere conficta euomit, ſed optimos cupidẽ appetit, quibus proteruẽ maledicat? Sic nos tibi reſpondere (credo) voluiſti pro tuo candidato candore Theodore; & talia ſunt pleraque veſtra, vt à vobis non in alios, ſed in voſiſſos ſcripta, & nobis in voſ dictata eſſe videantur:

quod

quod diuini iudicij genus in Donatistis
olim etiam Optatus & Augustinus agno-
uerunt. Itaque; retortis in vos vestris conui-
cijs nihil aliud addam, quam quod Augu-
stinus ad Parmenianũ Donatistam, Quæ
(inquit) tandem vis, nisi cecitas & vanitas
animi, cogit hominem, clausis (vt dicitur)
oculis, in alterum iacere, quod in eum, qui
iecerit, continuo redeat, eumque i&u reci-
proco affligat, intacto illo. Sic ille. Nunc
cogita, si pertuam efferatam maniam pos-
tes Thododore, quid dicere possimus, cum
ipse, ipse Bucerus (cuius dicta pro oraculis
habes) Caluinum iam olim appellarit non
modo canem, sed etiam rabidum canem;
idque ipsius Caluini manu cõsignatum e-
tiãnum teneamus? Quid ille vester nunc
diceret, si in quam postremo rabiẽ dege-
nerastis, hodie videret? Delectat nihil omi-
nus vos vestra canina facundia. Sed quo-
ties ingeminas istud *Quid latras?* saltem co-
gita vetus responsum, *Quia furem video.* At-
que vtinam, ô Cerbere, plures essent ca-
nes, qui suo latratu vestra sacrilegia terre-
rent. Ais eum, quem impetis & proscindis,
latrare posse, mordere non posse. Cur igitur
tu tam mordax & aculeate & dentate
Satyricæ, hominem tam edentulum, & ob-
tusum,

tulum, & imbellem reformidare videris?
 Vel cur Cerberæus molossus agnū biden-
 tem & mutum, vel ouiculam balantē pro-
 cul laceſſere dignatur? Cur nō potiùs pro-
 uocas & excitas & irritas quosdam nimiū
 tibi blādos Melitæos, qui apud Ieſaiam di-
 cuntur canes muti. An quia horum ſilens
 tio beat⁹ es? An quia foues Cynalopecas?
 Neque tamē temerē infelicis Hecubę me-
 miniſti, quæ quia Polymneſtoris ficarij ty-
 rannidem, vt potuit, vltā eſt, lapidibus in-
 dignē obruta eſt. Vos nempe vlulatum mi-
 ſerorum veſtram immanitatem deploran-
 tium, ſimili feritate comprimere velletis.
 Sed qui non modo Canes, ſed etiā Tigres
 vocare alios ſoletis, videre, ne domi alatis
 catulos, quales ex Tigre & cane, tertio coi-
 tu, naſci aiunt. Cæterū, mirificè poëta,
 cum tuas metamorphoſes reuolueres, cur
 illius pueri, qui in Stellionem, vel Ceram-
 bi, qui in Scarabeum, vel Aſcalaphi, qui in
 Bubonem, vel Lyciorum, qui in ranas, me-
 moria tuam Circen nō recreaſti, vt veſtrā
 transformationem lubentius perpoliretē
 Cur non ſaltem illius veſtri Lycaonis Ar-
 cadis, qui cum puerum immolaſſet, &
 humanum cruorem ſparſiſſet, mox in Lu-
 pum cōuerſus eſſe dicitur? Deus Bone, ad
 quæ

quæ monstra descendendum est, cum istis
renatis angelis est respondendū? Sed quid
aliud audire debent, qui homines huma-
nos, ingenuos, literatos, Christianos, ex
suo ingenio ferino estimât, & pro Cynoc-
phalis habêt? Cùm humanissimè & mode-
stissimè responsum ijs fuit, clamant cani-
num esse latratum: vt & nunc Theodore
Crocodilum tuum flebiliter scilicet eiu-
lantem, sibi respõsum esse paulò acerbius
quam putabat, initio proponis, quasi tam
aridas minacesque lachrymas, extra vestra
pomeria irrideri nescias: & interea ex il-
lius rursus dictatis posse repeti, quod ite-
rũ audiat. Meministi, quid in hominẽ, mul-
to quam sit ille, vel tu ipse sis, Euãgelij vo-
caliorem præconem scripserit. Hoc illud
est, quod nunc quærulus conuiciator me-
liori iure debet resorbere, vt vestris demũ
vos verbis cõstringi denuò sentiat. Qua-
si verò (inquit) qui omnia humanitatis iu-
ra euertit, & data opera vilis est æquitati
& modestiẽ bellum indicere, sibi nõ præci-
derit omnem expostulãdi rationem. Cur
non potius attẽdit ad cælestis magistri sen-
tentiã, Qua mensura vsi fueritis erga alios,
eadem rependetur vobis? Ac si toto vitæ
cursu, nihil præter anathemata didicerit,
lingu-

singulis propè versibus in nos fulminat,
 & quum eum deficiant rationes, claman-
 do & conuiciando, optimam causam ob-
 ruit. Imò, sicuti in comædijs seruos nequã
 ad omnia turbanda impellit desperatio, ita
 hic suis clamoribus, lucem tenebris permī-
 scet. Hanc ego insaniam cur non suo nomi-
 ne notarè? Imò quia cum duro & præfra-
 cto capite negotium erat, cur non licere
 malum nodum duro cuneo retundere? Ni-
 si fortè nouo quopiã priuilegio sacro san-
 ctum se esse demonstrat, vt proteruè om-
 nibus maledicendo, verbum asperum nõ
 audiat. Hæc scilicet causa est, cur ambo, istã
 censores librum meum esse spinosum &
 virulentum pronuncient, &c.

Ego verò tã indignè laesus, non iracun-
 diæ seruore, sicuti tallo existimat, sed cohi-
 bendæ ferocia, qua nimium exultabat, stu-
 dio, acrius paulò quàm optarem, remediũ
 adhibui. Atque vtinam dolore punctus
 fuisset ad pœnitentiam. Sed quando tan-
 tum exacerbatus, nihil de peruicacia remi-
 sit, imò in ea magis ac magis obduruir, al-
 tero fructu me consolor (quod alij intelli-
 gent, quàm insipidè errori suo contra cla-
 ram lucem patrocিনatus fuerit. Interim si
 animum meum, ipse odio excecatus, per-
 spicere

spicere nō potest, Christus tamen commu-
nis iudex agnoscet, & suo tempore palam
faciet, non ita priuatis iniurijs vlciscendis
esse me addictum, quin deposita mox om-
ni earum memoria, si qua spes sanandi ho-
minis appareat, paratus sim omnes frater-
næ pacificationis modos tentare.

Hoc repudians, violento scripto, ne di-
cā Cyclopico, nō modo cœlū terrę misce-
re, sed Acherōta mouere conatus est. Hic
ego tam præfractam hominis intemperie
mediocribus remedijs nō posse mitigari
existimās, stylū acuere mihi permisi, Quid
enim facerem? quia vel silentio prodenda
fuisset alioqui veritas: vel placida molliq;
actiōe dandū timiditatis ac diffidentie si-
gnū. Nā quasi ex Dei manibus extorsisset
omnia fulmina, quæ formidabili modo in
capita nostra torqueret, verborū crepitu
mētes omniū percellere tentauit. quia gra-
uior refutatio ridiculos anthematum eius
terrores discussit: quicquid petulantię vel
furoris in nos vomuit, delitias esse fingēs,
me omnis humanitatis & modestiæ oblitū
esse causā. Ergo cū intractabilis fuerit ei
ferocia, q̄ tota eius declamatio friuola sit
& puerilis, facilè, apparet. Perinde em̄ ac si
leōes & vrsi, dū rabiose obuiū quenq; im-
petunt,

petunt, causentur se non mulceri: ita deli-
catulus hic homo, plusquã atrociter alios
proscindens non agi fraternè secum, ma-
gni criminis loco censet.

Non possunt patientissime Theodore,
hæc te respõsa offendere. Nõ enim nostra
sunt, sed magistri tui verba, nobis iam ve-
luti præcundis in cõcipienda exceptione:
Male autem in eum esse retorta, qui nega-
re potes? Credo equidẽ iam te & satiatũ &
fatigatũ esse, non minus quã me, cũ refello
maledicã futilitatẽ, qua miseros lectores
obtrudis. Quid igitur superest? Tu subin-
de Balduinũ laceßens occinis illud tuum;
Dic de tribus capellis. Sed hoc illud est, quod
tibi occini iam pridẽ cupio: vt de re primũ
proposita, ex qua percipi aliquid vtilitatis
possit, dicas, hoc est, de scriptura, deq; tra-
ditiõẽ. Hęc em̃ sunt capita, in quib; prima
contestatio versata est. Ergo relinque tua
diuerticula fugitiue, & tandẽ aliquãdo ad
principalẽ quæstionẽ, quę huius cõtentio-
nis origo fuit, redi, vt de re aliqua magna
seriõ & sedatè quærat. En, ne diutius tergi-
uerferis, ad te refertur ipsius Georgij libel-
lus cũ sua defensiõẽ, si fortasse felicius ex
hac disputatiõẽ eluctari potes, quã herus
aliensq; tuus. Transigito ergo cum Georã
Q   giõ;

gio, priusquam Balduinū impetas, vt hæc
lis iusto ordine peragatur: & cum iam duo
annis meditari potueris quod diceretur
tandem aliquādo effundito quod collige-
re interea potuisti: ea tamē conditione, vt
si rursus nebulas tātum offundas, expectes
acriorem refutationē. meminimus, te ante
biennium in aula coram principibus, ma-
gna simulatione grauitatis, quædā miscu-
isse de illis tribus capitibus, quo tēpore alla-
tus ex Germania fuit ille libellus Georgij.
Sed si præterea nihil habes, quod dicas, ni-
hil egisti. Vexabat eodem tempore eundē
libellum calumniosa castigatiōe magister
tuus, ex cuius dictatis repetebas, quod ea-
dem de re garriendo iactabas. Ergo quod
redditū illi responsum nunc leges, tibi re-
sponsum esse scito, aliquādo vt te pudeat,
nihil hætenus replicare te potuisse. Ad cō-
uitia tua responsonem, quā iam legisti,
quia diutius tibi debere nō potuimus, pau-
cis postquam huc permanuit tuus in Bal-
duinum effusus furor, diebus statim reddi-
tā tibi esse scito cū reliquo munere, quod
ad te mitto, vt rursus non expectes nundis
tereā vale, si potes, vir optime. Ex vrbe Pa-
risiorum, Cal. Nouemb. M, D, LXXIII.

134

EX FR. BAL
DVINI COMMENTA
RIIS RERVM ECCLE
siasticarum.

DE quibusdam & dogmatibus
& ritibus Ecclesie nunc quæ
stio est. Est tamen (si res rectè
æstimetur) potius quæstio facti,
quàm iuris. Queritur, an
hoc aut illud Apostoli docue
rint uel mandarint. Hoc ubi constat, non dubium est
id esse bonum, iustum, pium, religiosum: propterea què
credendum & faciendum esse.

Constat in causa religionis, Deum, cuius ueluti I.
causa agitur, iudicem esse debere: quia & quod uult,
credendum sit, & is sit colendus eo modo, quo uult.

Hanc DEI uoluntatem, hocquè iudicium, ex eius II.
uerbo, quo suam sententiam exposuit, rectè repeti.

Eius uerbi præcones & testes, ut Prophetas, sic III.
& Apostolos potissimum fuisse.

Eos, cum Ecclesiam Christi collegerunt & eru- IIII.
dierunt, fideliter illi annunciasse et exposuisse, quicquid
DEVS ijs mandarar, & cuius cognitio erat nec
cessaria ad hominum salutem.

Præcipuos ex Apostolis summa & præcipua cas V.
Q 2   pita

capita huius suæ prædicationis breuiter & sp. osim
complexos esse epistolis ad uarios scriptis, ut occasio
fortè ferebat, & res postulabat.

VI. Scripta, quæ noui fœderis esse dicuntur, cum il-
lis, quæ dicuntur esse ueteris testamenti, post Apo-
stolos collecta esse, & in unum corpus coacta, & ue-
luti consignata testimonio Ecclesiæ Christianæ, edite
to etiam quodam eorum indice & catalogo, quem
Canonem uocant.

VII. Sed & Apostolos ad conseruationem illius suæ
uiuæ & integræ doctrinæ, superstitem reliquisse a-
liquam Ecclesiam, testem fidelem & memorem, si
fortè de intelligentia eorum scriptorum obscurior
& subtilior aliqua questio esset.

VIII. Quod eo modo in Ecclesia traditum & testatum
explicatumq; fuit, fuisse etiam plerunq; deinde cõ-
signatum eiusdem Ecclesiæ monumentis: eaque pro-
pterea rectè consuli, ut illi religiose antiquitati, si
non ut auctori alicuius suæ opinionis et doctrinæ, at
saltem ut testi alienæ, hoc est, Apostolicæ sententiæ,
fidem habeamus.

IX. Heretici, qui iam inde ab initio Ecclesiam oppu-
gnarunt, aut omnino negarunt ueram esse scripturam,
quam Ecclesia proferebat, aut subtilius negarunt eius
scripturæ eam esse intelligentiam, quam Ecclesia de-
fendebat. Sed in utroq; genere refutati & repressi
etiam sunt testimonijs Antiquitatis.

Ergo

Ergo quos testes cōsulimus, cum queritur, quænam sit illa scriptura sancta: eosdem etiam audimus, cum queritur, quænam eius scripturæ sententia sit, præsertim in re dubia et obscurioribus mysteriorum arcanis. X.

Sic existimamus coniunctim rectè retineri & de fendi dictum, scriptumue, & utriusq; sensum: sicuti & in causis ciuilibus leges aiunt τὸ πῆτοϋ καὶ τὴν διαφοράν obseruari debere. XI.

Quod ad ritus attinet, constat Apostolos multa (ut fit) & instituisse & obseruasse, quæ pertinebant ad formandam regendamq; Ecclesiam: de quibus tamen ipsi tunc nihil fortè scripserunt, quia de ijs non quærebatur, & ea erant usurecepta, neq; erant alioqui controuersa. XII.

Constat tamen eorum quoq; rituum testimonia multa & uera & legitima superesse non modo in uesu, sed & in ueteris Ecclesie monumētis, quæ supersunt: tamen si pleraq; intereiderint. XIII.

Porro tres in hoc genere sunt ueluti regulæ Augustini, quæ definire possunt, quod potissimum quæritur hoc tempore.

Prima est hæc: Si (inquit) diuinæ scripturæ auctoritas præscribit quid sit faciendum, non est dubitandum quin ita facere debeamus, ut legimus. XIV.

Secunda est: Similiter si quid tota per orbem frequenter at Ecclesia. Nam hoc quin ita faciendum sit, XV.

disputare insolentissima insania est. Et illa qua non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruantur, dantur intelligi uel ab ipsis Apostolis uel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri.

Lib. 4. de
bapt. c. 24. Hucq; etiam pertinet, quod de baptismo paruulorum loquens ait, *Quod uniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

De gen.
ad lit. lib.
10. ca. 23. Item alibi, ut probet consuetudinem Ecclesie in baptisandis paruulis esse Apostolicam traditionem, ait, *Habet enim & illa prima ætas magnum testimonium pondus, quæ prima pro Christo meruit sanguinem fundere.*

Lib. 4. de
bapt. ca. 6. Idem loquens de consuetudine non rebaptizandi baptisatos ab hæreticis, illa (inquit) consuetudo quam etiam tunc homines sursum versus inspicientes non uidebant abs posterioribus institutam, rectè ab Apostolis tradita creditur.

Lib. 5. de
bapt. c. 23. Idem in eadem questione, Sunt multa, quæ uniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quanquam scripta non reperiantur.

Idem

Idem in eodem argumento, *Quamuis de scripturis Lib. 1. contra*
Canonis non proferatur exemplum, tamē earū tra Cres-
etiā scripturarum à nobis tenetur ueritas, cum hoc con. ca. 33
facimus quod uniuersæ iam placuit Ecclesiæ: quam
ipsarum scripturarum commendat auctoritas.

Tertia regula est: In his quæ variè per diuersa XVI.
loca obseruantur, vna saluberrima regula retinen. Epist. 119.
da est, vt quæ non sunt contra fidem, neque contra
bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem
vite melioris, vbicunque institui videmus vel insti-
tuta cognoscimus, non solùm non improbemus, sed
etiam laudando vel imitando sectemur.

Fatemur has regulas Augustini uerbis conce- **XVII**
ptas, simpliciter & bona fide accipien-
das intelligendasq; esse ex senten-
tia sui auctoris, ut ipsi rectè
utamur, sine dolo, sine
fraude, sine ca-
lumniis.

V Mante biennium ex Germania in Galliam postremo reuersus essem, & certis de causis in aulam uocatus forte incidissem in conuentum non Episcoporum modo, sed & quorundam (ut uocantur) Ministrorum, qui Caluini partes sequuntur, de Ecclesiasticis huius temporis controuersijs tractatum, nihil magis præter opinionem accidit, quam, quod Ministri illi, duce Beza, aduersus Episcopos disputabant, eodem tempore Caluinum aduersus me illud ipsum disputare edita terribili declamatione, qua uexabat non meum, sed alienum quendam libellum De officio pij uiri, quem meum tamen esse fingebat. Ego uero ita me continui, ut quemadmodum cum Beza, cui tunc alij respondebant, cum quibus erat ille commissus, agendum mihi non esse iudicabam, sic Caluino ea de re non responderem, cui non dubitabam responsurum esse ipsius libelli auctorem. Et meum magis esse uidebatur, de iure ciuili respondere, quam talibus me questionibus implicare. Interea tamen facere non potui, quin, quibusdam, quæ meæ sententia esset, rogantibus, eam breuiter & priuatim & familiariter exponerem inclusam ijs, quæ superius recitauit, capitibus. Et memini uisa mihi iam tum fuisse prope inania, quæ contra obijciebantur, siue legerem quod Caluinus contra scribebat, siue audirem

rem quod Beza contra dicebat,

Prima in hoc genere controuersia est de Canone, ut uocatur, Scripturæ: de quo nisi constat, quid hic tandem agi potest? Cum autem de eo queritur, etiam de Traditione queritur. Nā hic index scripturæ repetitur ex ea Traditione, que alioqui initio scripta non fuit, sed est nihilominus bene testata. Atque ut uno uerbo dicam: uelim omnes principio intelligere, cum de Traditione hic loquemur, nos loqui de testimonio ueteris Ecclesiæ, ea, que accipit, bona fide recitantis. Veniamus ad id, quod primum queritur. Augustinus integrum illum siue canonem siue catalogum, qualem tandem abs sui temporis Ecclesiæ editum, probatum, receptumque esse sentiebat, edit & laudat libro 11. de Doctrina Christiana: & in Concilio Laodiceno, Carthagenensi, & Constantinopolitano laudatum esse constat. Quid igitur questionis est? Caluinus non dubitat de ijs ueteris fœderis siue testamenti libris, quos Hebræi agnouerunt atque enumerarunt. Sed Christianorum postremum de ijs iudicium repudiat. Cur illis plusquā his, habet fidei hæc tota in re? Quis Hebræorum librorum catalogum siue indicem ediderit: ignorat, & fuisse hoc factum postremis temporibus Iudæorum, quibus Synagoga Prophetis carebat, liquet: quia in eo enumerantur etiam Psalmi, tempore Antiochi Epiphaniis conscripti. Fuisse tamen opus magno iudicio

et diuino spiritu, non est dubium, cum non solum
tam uarij diuersiq; Psalmi, sed et Prophetarum di-
spersæ et sæpe abruptæ conciones essent colligendæ.
Ac quidem Christus et Apostoli plerosq; auctores
scriptoresq; Hebræorum librorum, qui sacrosancti
sunt, citando laudandoq; certo eos testimonio com-
munuiunt. Non tamen omnes nominant: et quo-
rundam non faciunt mentionem, de quorum aucto-
ritate magis alioqui dubitari posse uideatur, ut Can-
tici canticorum. Nihilominus Calvinus merited re-
prehendit eos, qui de ijs dubitant, cum ueteres Chri-
stiani de ijs non dubitarint: et quendam Doctorem
Basiliensem, non solum Calvinus, sed et Beza, tan-
quam capit is reum, accusat, quod dicatur illi Cantico
minus tribuisse. Rectè hætenus. Sed cum quis Ec-
clesiasticum laudat, Calvinus exclamat sese eum suo
iure repudiare. Cur igitur Beza in eum, ut in episto-
las Pauli, annotationes edidit? An (quod suspicor) di-
cet, id se fecisse, ut si Isocratem aut Phocilidem inter-
pretaretur, faceret? Sed cur Calvinus eum librum re-
pudiat? Quia (inquit) non est in canone Hebræorū.
Atqui est in illo Christianorum, quem Augustinus
recenset. Imò Calvinus exclamat non constare de
Christianorum canone. Si ita est, ecquid tandem sta-
tuet de libris sacris? Nam horum index certè ac Eccle-
sia Christiana, potiùsquam abs Synagoga Iudaica
repetendus esse uidetur. Vtinam diligētius animada
uerteret

uerteret Caluinus, quorsum imprudens euadat, &
 quibus cuniculis labefactet fidem uniuersæ scriptu-
 ra, cum & illius iudicium reuocat in dubium. At
 (inquit) est aliqua uarietas, & in Christiani hunc ca-
 nonem recitant. Fuit sanè ab initio aliqua, cum in-
 quisitio & examen etiãnum ueluti penderet, &
 pauciores libri enumerarentur, intercã dum de alijs
 liqueret. Sed saltem tempore Augustini, iam re tota
 cognita & iudicata, ea erat conclusio, de qua dein-
 cept inter omnes bene conuenerit. Quid? Ne ipsos
 quidem Hebræos de suo canone librorum ueteris tes-
 tamenti statim semperq; inter sese plane cõsensisse
 testis est Athanasius in Synopsi. Et uerò si conferas
 Caluine, quod Iosephus, Origenes, Hilarius, Atha-
 nsius, Epiphanius, Hieronymus, de eo recitant, ali-
 quam agnosces ueritatem. An propterea aut nullum
 aut nihili esse dices? An totum repudiabis? Minime.
 Cur itaq; Christianis iniquior es simili in causa? De
 aliquot epistolis Apostolicis olim in Ecclesia dubi-
 tatum fuisse fateris, & propterea libros noui testa-
 menti, non ab omnibus statim ab initio semperque
 eosdem enumeratos esse. An propterea receptum
 deinde & definitum eorum canonem reijcis? Mi-
 nime. Cur igitur non idem pateris statui de libris
 Veteris testameti? Cur in ijs ius Christianos omnino
 pendere abs Iudæis? Quia, inquis, ipsi Christiani
 hoc etiam uoluerunt. Neque hoc uerum est uir
 optime

optime, neq; Christiana Ecclesia, cum Iudæorum li-
bros sacros excepit, sibi detraxit ius sui testimonij.
Ipse Hieronymus, etsi Hebræis fortassis addictior
esset, & eius tempore, cum de noui testamenti libris
potius quæreretur, de Hebræorum canone Veteris
testamenti minus laboraretur, tamen in Tobia non
dissimulat sese eorum canonem neglexisse, & Phari-
sæorum, ut ait, iudicio, Episcoporum iussiones præ-
tulisse. Ipse quoq; eodem tempore Epiphanius, qui
& Hebræis tribuebat alioqui plurimum, tamen ubi
disputat aduersus Anomæos, librum Sapientiæ annu-
merat literis sacris, neglecto Hebræorum canone.
quod & multo magis postea fecisse Ecclesiam testat-
ur Augustinus, tametsi tu nunc librum illum confu-
denter expungas prætextu Canonis Hebræi. Sed &
cum ageretur de alijs quibusdam eius generis libris,
quos tu multo magis reijcis, Augustinus duobus locis
non dubitat, ut eos recipiendos esse probet, oppo-
nere iudicium Ecclesiæ iudicio Iudæorum. Non Iu-
dæi (inquit) sed Ecclesia eos habet pro canonicis:
quanquam & hoc mala fide scripseris, quod scripsisti
eos ab Augustino non esse receptos certa fide.
Certè quam Ecclesiæ Christianæ cogis deferre &
defers auctoritatē indicandæ saltē scripturæ sacræ,
& discernendorum librorum canonicorum ab adul-
terinis & apocryphis, eandem necesse est concedas
Ecclesiæ Catholicæ, quæ tempore Augustini flore-
bat.

bat: aut dicito nobis, quo tempore hoc ius testimonij
 amiserit uetus Ecclesia. Vt Canonem, quem ex eius
 testimonio Augustinus recenset et laudat, exagites,
 ais nullam eius factam esse mentionem in Niceno Cō
 cilio. Vnde hoc probas? An omnia eius Concilij acta
 tenes? Saltem meminisses, quod Hieronymus, librum
 (inquit) Iudith, Synodus Nicēna in numero sancta-
 rum scripturarum legitur computasse. Verum etsi
 probares hanc Synodum nullam huius Canonis fe-
 cisse mentionem: quid hoc ad rem? An fecit mentionē
 alterius breuioris canonis, quem solum probas? Ex-
 clamans nos obmutescere debere, si roges in quo Con-
 cilio editus sit canon scripturæ, qui nempe ab Augu-
 stino laudatur. Equidem, ut ipse potius obmutescas,
 rogo ut saltem tua excellentia dignetur inspicere ac-
 ta Concilij Laodicensi, Carthaginensis, & Constan-
 tinopolitani.

Beza in Conuentu Posiaco, cum hac de re quæro-
 retur, sentiens quibus angustijs premeretur, neque
 habens quod diceret, uno aut altero uerbo eludere
 conatus est. Tantum dixit, quod & postea scripsit,
 inueniri hæc de re Concilia contraria. Quid ergo con-
 ficere uoluit? Nullum certum scripturæ Canonem
 siue indicem esse. Et ubi hoc cōfecerit, ecquo recidet?
 Sed obsecro Beza, ubinam illa contraria Concilia in-
 uenisti? Cur in Concilio rogatus ea non profers, ut
 alios labore quærendi, quod nunquam inuenient,
 suble-

subleues? Si diceres diuersos indices inueniri, hoc est,
in quibusdā plus librorum enumerari: diceres, quod
tam sum confessus: sed facile conciliari posse, iterum
iterumq; dico. Ceterum, nusquam inuenies librum
unum ritē probatum, postea reprobatum fuisse.
Auctum illum indicem inuenies. Diminutum non
inuenies.

Vt hæc disputatio finiatur, & quanti in hoc geo-
nere fieri deberet testimoniū iudiciumq; Ecclesiæ,
magis appareat, proferri solet tritum illud & uul-
gare dictum Augustini, ego Euangelio non credere,
nisi me Ecclesiæ auctoritas commoueret, &c.

Imò uerò ipse Beza in Collatione Positica, ut præ-
occuparet, illud ipsum allegauit. Quid uerò ut elude-
ret, dixit? Quod abs suo magistro audierat. magis-
ter uerò ille quod abs uicino suo Musculo. Ait Augu-
stinum eo loco loqui ut Manichæum. Quid hoc est?
Volunt boni isti interpretes dictum Augustini per-
inde accipi ac si dixisset, Ego cū adhuc Manichæus
eram, non credidissim Euangelio, nisi me commou-
isset auctoritas Ecclesiæ. Sed quid rursus sibi uult
hæc noua interpretatio, aut quid efficit? Cur dicit po-
tius Manichæos commotos fuisse auctoritate Eccle-
siæ, ut crederent Euangelio, cum quidē illi totā Eccle-
siam contemnerent, & eius testimonio librisq; ab ea
laudatis fidem derogantes, apocryphis potius quam
canonicis crederent, ut testis est August. lib. 11. cōtra
Felicem

Felicem Manichæum. Sed et si diceremus Manichæos
 Ecclesiæ auctoritate potuisse commoueri, ut agnosce-
 rent Euangeliū: quanto magis alios dicemus? Abside-
 bat in eo cōuentu Petrus Martyr Bezæ, et nasum cor-
 rugabat, cum hanc Caluam fatuitatē audiret. Tace-
 bat tamē: sed nos memineramus lōgē aliā eius de illo
 dicto Augustini sententiam fuisse, quam & in lib.
 Iudic. edidit. Scribit enim obseruandum esse dictum
 commoueret, non autem moueret, quia illud minus
 quippiam sit, quā hoc, quod potius Spiritui sancto
 conuenit. Sit ita. Addit autem quod quærimus, Au-
 gustinum rectē cōtra Faustum scripsisse, Manichæos
 sic debere credere primū caput Matthæi, ab eo fuisse
 conscriptum, quemadmodum credebant epistolam,
 quam appellabant *Fundamentum*, fuisse Manichæi:
 quod nimirum apud Maiores eorum ita fuerit cōser-
 uata & per manus tradita. Rectē. Sed hoc illud unū
 est, quod uolumus. Bullingerus, à quo pendeat Mar-
 tyr, & ad quem referre solebat quod agebatur in il-
 lo conuentu, solet illud, quod recitauit, dictum inter-
 pretari ex sententia Ioannis Gersonis Theologi Pa-
 risiensis, qui eo loco Ecclesiam dici illam (ut uocant)
 primitiuam, fidelissimam testem rerum Euangelica-
 rum, admonet. Sed ut ut uariē hoc dictum tor-
 queatur, tamen omnium consensu hoc saltem te-
 nemus, quod unum nunc urgemus, ueterem
 Eccles-

Ecclesiam esse indicem & testem sacre scripturæ: & illius testimonio iudicioq; fieri, ut libri sacri agnoscantur, atque ab adulterinis discernantur: ut si non credimus Paulinæ epistolæ, quia Ecclesia ei credendum esse monet, sed quia Paulina & Apostolica sit: at saltem confiteamur nos credere Epistolam illam uel illam esse Paulinam, quia Paulinam esse Ecclesia illa indicet, testetur, affirmet. Vnde enim alioqui scimus esse Paulinam? Ipse Beza cum urgeretur in conuentu, dicebat, quod & postea scripsit, cum de fide instrumenti queritur, recurrendum esse ad notarios. Sit ita. Sed obscure & captiose nescio quid cauillabatur, instrumentum non esse fundatum in testimonio notariorum. Nemo negat substantiam rei gestæ non esse fundatam in scriptura notariorum. Sed agnitio et fides instrumenti siue scripturæ, quænam erit sine aliqua subscriptione aut notarijs aut testibus? Miræ profectò fuit Bezae hac in re tergiversatio: neq; non illi aduersarius Theologus nobilis apertè et ingenuè respondit, frustra eum cauillari, cum, utut se selectorqueret, cò recideret, ut cogeretur confiteri quod quærebatur.

Martyrem certè, tametsi tunc taceret, rursus memineram scripsisse in lib. Iudic. quod uolebamus. Inquit: Ecclesiæ tria munera, eaque pulcherrima, circa uerbum Dei, tribuo. Primum, ut eam confiteatur tanquam testem sacros libros adseruare. Secundò eius

eius esse non dubitamus, ut sermones sibi à D E O
 commissos promulget ac prædicet. Postremò, ut cū
 sit prædita diuino Spiritu, sinceros & germanos
 libros diuinarum literarum ab adulterinis & apo-
 cryphis discernat. Hæc ille. Nam igitur euicimus quod
 uolebamus, eius Ecclesiæ testimonio stari, cum qua-
 ritur, quanam sit scriptura sacra. Non potest hoc in
 dubium reuocari, quin aperiatur fenestra impostori-
 bus atq; falsarijs, atq; adeo labefactetur in multorū
 animis & scripturæ & religionis certitudo. Illo tam-
 men concessso, quod negari non potest, non uidetur
 dubium esse posse aut debere de reliquo, quod nunc
 est in questione, hoc est, an eius Ecclesiæ testimonio
 fides habenda sit, si de intelligentia eius scripturæ
 & sententia, quam quidem ab auctore traditam acce-
 perit, uel de eius auctoris alio mandato nuncupato,
 quod perinde scriptum fortasse non fuerit, testimo-
 nium dicat. Mirum uerò est Calvinum & Bezan tam-
 topere declamitare, Scripturæ iniuriam fieri. si quid
 tale dicatur audiaturue cum optima etiam cautione.
 Certè quibus testibus credimus affirmantibus hanc
 uel illam Epistolam esse Paulinam, ijs qui possumus
 non credere, confirmantibus se hanc uel illam senten-
 tiam aut intelligentiam eius epistolæ accepisse ab
 auctore? Si excipias, rara esse testimonia eius generis,
 quia scribendo satis suam sententiam scriptores
 ipsi exposuerint, neq; interpretationum commenta-

rios alioqui informarint: respondeo de ijs tantū uer-
bis & de locis me loqui, quibus talis interpretatio
accescit, siue quia res erat obscurior, ut in maximis
religionis nostræ mysterijs, siue quia uerba ab heret-
ticis insidiosè captabantur, & malè interpretando
deprauabantur: ut cum prima illa uerba Ioannis ἐν
ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος partim à Samosateno, partim ab Ar-
rio impiè torquebantur: nonne de eorum uerborum
significatione et interpretatione audire oportuit au-
ditores Ioannis, uel eorum auditorum discipulos, qui
ut testabantur scripta ea esse abs Ioanne, sic etiam ex-
ponebant, quomodo intellecta & explicata ab eodē
fuerint? Ergo ut olim Marcionistæ & Manichei &
similes, cum repudiarent sacras scripturas, & falsas
esse clamarent, & ijs fidem detraherent, refutati
sunt testimonio religiosæ antiquitatis: si & cum ali-
ij, ut Samosateni, Arriani, Macedoniani, Donati-
stæ, Nestoriani, Eutychiani contrà clamarent sese
omnino inhære scripturis sacris: quia id prætexe-
bant, ut eluderent earum intelligentiam ab Aposto-
lis traditam, & ex ea repetitam doctrinam, quam
Ecclesiæ retinebat, eiusdem antiquitatis testimonio
& consensu repressi sunt. Itaq; Hilarius ad Constan-
tium scribebat, neminem hæreticorum esse, qui non
mentiatur se secundum scripturas ea prædicare, quæ
blasphemant. Sed (inquit) omnes loquuntur scriptu-
ras siue sensu. Scripturæ autem non in legendo sunt,
sed

sed & in intelligendo, &c. Ergo & licet tales initio
 expositiones abs suis auctoribus omnino descriptæ
 nō fuissent, ab auditoribus tamē, ut crāt abs magistro
 traditæ, non solum exceptæ, sed & consignatæ ple-
 runq; fuerunt. Hicq; imprimis mihi in mentē uenit,
 quod Eusebius scribit de Ignatio Ioannis discipulo.
 Ait eum suos diligenter monuisse, ut fugerent nouas
 hæreses, & Apostolorū traditioni penitus & ἀπρὸς
 adhererent. Iudicasse autem, debere se monumentis
 literarū eam commendare cautionis causa, ut scriptā
 testationē posteritati etiam relinqueret ἐγγραφῶς
 μαρτυροῦμενος. Theodorus Bibliander (quem Theo-
 dorus Beza Symmystam agnoscit) ubi de Concilijs
 agit, eum locum siue prudens siue imprudens corru-
 pit, cum id, quod de Ignatio dicitur, interpretatur
 dici de Apostolis, qui ita iudicauerint, & propterea
 talem testationem reliquerint. Sed ipsa etiam Græ-
 mica Bibliandrum refellit. Interdicit egregius ille
 liber Ignatij. Sed ex alijs scriptoribus Ecclesiasticis
 sarciri hoc tale tantumq; damnum utcumque potest.
 Librum autem illum de Traditione Apostolica,
 fuisse de doctrina fidei, manifestum est. Eius enim
 licet præcipua & summa capita diligenter ab ipsis
 Apostolis descripta fuissent: tamē quæ ab ijs auditu
 acceperat & eodem pertinebant, rursus abs se consi-
 gnanda esse iudicauit & ad posteritatē transmitten-
 da, ut impostoribus magis atq; magis occurreret.

Nam & fortasse ea continebant illustriorem aliquam
expositionem. Iam uero obseruandum est, propterea
factum esse statim post mortem Apostolorum, ut
quale de Scripturis, tale etiam de Traditionibus illis
certamē exarserit, cum quidem Ecclesia utriusq; con
iunctis & doctrinam suam tueretur & aduersarios
oppugnaret: aduersarij uero non dissimilia arma ef
fingerent, quibus fallerent. Sic enim Irenæus, qui ut
Polycarpum, sic & Ignatium audiuit, scribit, heres
ticis primū oppositas fuisse scripturas sacras: cumq;
hi uel earum auctoritati detraherent, uel aliam sen
tentiam excuderent, oppositum etiam fuisse Tradi
tionis testimonium: traditionis (inquam) non fictæ
aut falsæ aut dubiæ, (qualem iam tum ipsi quoque
heretici uicissim prætexebant) sed traditionis ueræ
certæ, sinceræ, fidelis, hoc est, quam ab Apostolis illi
acceperant, qui ab ijs gubernationem quoque Eccle
siæ, fidei suæ commissam simul susceperant. Et uero
Irenæus tanti facit illius traditionis bene testatæ
presidium, ut etiam si fortè Apostoli nihil alioqui
scripsissent, nihilominus eam sequendam esse pro
nunciet. Nam & tam recens tunc erat memoria tra
ditæ per Apostolos & prædicatæ doctrine, ut ipsi
etiam parietes etiãnum spirare eam uocem uidea
rentur. Præterco, quod paulò post Tertullianus in
lib. de præscript. heretic. præfractè negat cum heres
ticis certandum aut pugnandum esse ex scripturis.
Vercor

Vereor enim ne hic Afer & uehemens scriptor in ea
 re modum excessisse dicatur. Et ipse Marcionem op-
 pugnans, scripturæ præsidium acerrimum minimè
 omnium neglexit. Sed illud dico, cum hoc principali
 patrocinio religionis, Veteres lubenter coniunxisse
 subsidium quod dixi. Non est dubium, Arrianos, ta-
 met si multos scripturæ locos ad pingendam suam
 hæresim obtenderent, tamen testimonijs ipsius scri-
 pturæ refutatos esse. Verùm cum uerba captiose au-
 cuparentur, & uocem τοῦ ὁμοουσίου, quia in sacris
 literis expressa non sit, repudiare se clamarent:
 Orthodoxi testimonio & consensu ueteris Ecclesiæ
 sese ea quoq; in re defendebant. Arriani nostrorum
 confessionem cauillantes clamabant. ὅτι ἀγραφοί τε
 σὺν αἰ λέξεις: & c. ut narrat Athanasius. Nostrum re-
 spondebant, sese eas non finxisse, sed abs Ecclesia Ap-
 postolica traditas accepisse: & licet non sint expres-
 se in sacris literis, tamen ex earum intelligentia ab
 idoneis scriptoribus testata esse expressas. Sanè Au-
 gustinus disputans de sacrosancta Trinitate fatetur,
 Scripturam non commemorare tres personas. Sed
 licuit (inquit) tres personas dicere, non quia Scri-
 ptura dicit, sed quia scriptura non contradicit. Si
 hoc in re tanta satis esse uidetur Augustino, quanto
 magis nobis satis erit, non modo non contradicente
 scriptura, sed etiam assentiente & confirmante ali-
 quid dici, quod iisdem alioqui uerbis illa fortè non
 R 3 expres-

expresserit. Ergo cum ille in quodam Hipponensi cō
uentu disputaturus esset aduersus Maximinum Ar
rianorum Episcopum, non putauit esse necesse respo
dere huius Ariani cauillationi, ita presantis: Si
quid de diuinis literis protuleris, necesse est vt au
diamus. Hæ verò voces, quæ extra Scripturã sunt,
nullo casu à nobis suscipiuntur. Ac ne sine ratione in
sane, hoc est, sine Scriptura etiã cauillari uideretur
hic Maximinus, obiebat illud ex Euangelio et Pro
phetis, Frustra me colunt, docentes mandata homi
num. Augustinus sentiens quorsum insidiosa hæc ca
ptiosaq; cauillatio tenderet, eam tam securè contem
psit, ut ne responso quidẽ tunc ullo dignatus sit. Sed
alio tempore scribens aduersus hunc Maximinum,
non dubitat hoc illi largiri, ut relicto Niceni concilij
preiudicio, Scripturis tantum agatur. Sed quomodo?
Christus in Scriptura dicit, Ego & pater vnum su
mus. Hoc (inquit Augustinus) est illud d̄m̄c̄ō̄s̄ ior,
quod in Niceno Concilio à Catholicis Patribus, veri
tatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatũ
est. Veritatem dicit, quia sacræ literæ rem ipsam, de
qua queritur, uerè tradebant. Auctoritatem adiicit,
quia Orthodoxi uocem ipsam, qua illam ueritatẽ ex
primebant, acceperant ab Ecclesia ueteri & Apосто
lica. Spero hæc quæ nunc dico, ne ab ipsa quidem im
pudentia posse trahi in calumniam. Sed ut mihi ma
gis atq; magis caueã, peto hæc coniungi cum ijs, quæ
de

de causa Arrij olim scripsi in meo Constantino: & deinde conferrum cum Caluini horribili calumnia, qua cum oppugnat libellum de Officio pij uiri, mihi id, quod detestor, impudentissime ascribit, cum tractat hunc locum, & latrando querit quod arrodat. Iam uerò ut potius agamus quod instat, & cepta persequamur, dico, si questionem de Spiritu sancto, que in secundo Concilio, hoc est, in Constantinopolitano definita est, cōsideremus, de ea actum esse uideri, ut de Christi aeterna diuināq; essentia actum fuerat in Niceno. Et uerò quod in eo ex sententia Nestarrij Theodosius uolebat, magis atque magis ostendit quod dico. Quia mihi res est cum hominibus, qui non nisi suis sodalibus credunt: en ipse eorum Philippus in suo postremo Chronico, Cōsiliū (inquit) Theodosij memoria dignum est, qui, cum heretici eluderent testimonia Prophetica & Apostolica, iussit proferri testimonia ex pijs scriptoribus, qui ante dissidia illa fuerant, ut consensu purioris antiquitatis conuicti cederent. Idem si nunc fieret, multæ dissensiones rectè tolli possent, &c. Et si fides nititur verbo DEI: & norma iudicij esse debent scripta Prophetica, Apostolica, & Symbola: tamen vocem purioris Ecclesiæ docentis & commonescientis, audire pium est: iuxta dictum, Nisi arassetis vitula mea, non inuenissetis. Consideremus autem etates scriptorum, & fide di-

gnos discernamus ab impuris. *Ætas Theodosij* habuit laudatos scriptores, *Basilium, Ambrosium, Nazanzenum, Theodoretum.* Visum fuit hoc loco hæc *Philippi* uerba ascribere, ut experiret, ecquid poterunt apud eos, qui ei uiro se fidem habere, saltē postremis eius iudicijs moueri se aiunt. Sed reuertamur ad *Concilium Constantinopolitanum.* Negabāt *Macedoniani* Spiritum sanctum in scripturis omnino & apertē appellari *DEVM,* & propterea cauillabantur *Orthodoxos* fingere Deum ἀγνοῦν, ut *Nazanzenus* ait. Hic uerò ipse *Nazanzenus,* qui eius *Concilij* pars magna fuit, respondet, in scripturis quasdam res cum non sint, dici tamen: quasdam uerò cum sint, tamen non dici. Prioris generis esse, cum dicitur *DEVS* dormire. Alterius, cum dicimus *DEVM* ingenitum, & Spiritum sanctum esse Deum: quia etsi id totidem fortē uerbis in scriptura non exprimitur, tamen ex scripturæ sententia perspicuè colligatur. Sic aduersariorum descripto cauillationem refellit, ut & *Macedonianis* scitè obijcit, φιλιαν αὐτοῦ γρηγοῦρος ἐνδύμα αὐτοῦ τῶν εἰναι τῆς ἀσεβείας. Sed non minus propterea eos oppugnat ex scripturis: quarum quidem in hac questione sententiam ex ueteris quoq; *Ecclesiæ* testimonio & traditione illustrabant etiam patres illi *Constantinopolitani.* Ergo & cum *Eunomius* *Macedonianorum* deliria secutus, nollet agnoscere Spiritus

ritus Sancti cum Patre & Filio, ut uocant, consubstantialem, & exagigaret illud in Ecclesia decantatum Spiritu Sancto quasi in Scripturis non expressum, Basiliius illi respondens non dubitat hoc largiri, scilicet non esse, quod queritur, ab Apostolis omnino planeque scriptum: Sed nihilominus ab ijs dictum, traditum, prædicatum satis esse probat ex ueteris Ecclesie testimonio & consensu: proptereaque $\omega\epsilon\gamma\iota\ \acute{\alpha}\gamma\gamma\alpha\ \phi\acute{\omega}\nu\ \omega\alpha\pi\alpha\delta\acute{\omicron}\sigma\epsilon\omega\nu$ longiorem orationem adiungit: & in eas angustias aduersarium attonitum redigit, ut ipse Eunomius, cum iam negare non auderet, quod de Traditionum fide & testimonio Basiliius affirmabat, etiam conatus sit tali aliquo præsidio sese tueri: quod tamen statim expertus est sibi deesse. Sic ergo quod tempore Irenæi accidit, accidit Basilij rursus tempore, ut de Traditionibus, sicuti alias de Scripturis, certamen esset, cum alij alias obtenderent. Ceterum hæc questio, quæ facti erat, et falsi questionem includebat, legitimis testimonijs statim definita fuit: neque quia hæretici impostores, Traditionum nomine abutebantur, aut falsas affingebant, propterea Orthodoxi aut ueras certasque abiecerunt, aut earum testimonio uti desierunt. Scripturis ipsis non minus insidiati etiam sunt hæretici. Neque tamen propterea nostri eas deseruerunt.

Veniamus ad tertium Concilium generale, quod Ephesi cõuenit. Nestorius ex duabus naturis Christi

conficere uolebat personas duas, atq; illas sic diuis-
debat, ut negaret Mariam posse dici Θεοτόκον pra-
textens imprimis eam sic non appellari in sacris lite-
ris. Quæstio erat subtilis. Patres Ephesini Nesto-
rium damnantes grauius nihilominus iudicant illā
etiam rectè appellari Θεοτόκον. Verbum erat, quod
non magis quàm ὁμοῦσιον, in scriptura reperieba-
tur. Sed ut ipsa sententia tamen congruebat cū recto
sensu Scripturæ, sic etiam probabatur explicata &
tradita ab Apostolis ex Ecclesiæ testimonio. Itaque
Cyrillus, Hanc (inquit) fidem diuini nobis tradidere
Apostoli, & licet nullam fecerint huius uocis men-
tionem, tamen ut ita sentiamus, rectè abs sanctis pæ-
tribus edocti sumus. Ipse Vincentius Lirinensis nar-
rat Nestorium gloriari solitum esse, sese solum rectè
intelligere literas sacras: sed huic tactanti e uanissimi
hominis oppositum in illo Concilio fuisse testimo-
nium ueterum meliorumq; interpretum.

Sic & quartum Concilium generale, hoc est, Cal-
chedonense, Eutychen damnauit, naturas Christi cō-
fundentem. Clamitabat Eutyches, Ego de duabus
naturis non didici ex sacris literis. Sed Patres Con-
stantinopoli sacram scripturæ hac de re doctrinam
exponebant ex ueteris Ecclesiæ consensu, cuiusq; tes-
timonio confirmabant.

Bene habet: quod in hisce quatuor Concilijs decre-
ta atq; pronunciata sunt de hisce mysterijs, hodie
contro

controuersa non sunt, & eorum Conciliorum sym-
 bola, ut Apostolica, agnoscuntur: quæ & noster Lu-
 stinianus olim non dubitauit annumerare literis sa-
 cris. Ac Calvinus quidem aliquando simbolo Nice-
 no, cum negaret esse Nicenum, & Battalogicum car-
 men esse diceret, multum detrabere conatus est in
 quadam disputatione aduersus collegam quendam
 suum Petrum Carolum. Sed ne ab suis quidem Mini-
 stris ea in re defendi posset. Deniq; Beza in cōuentu
 Posiaco subscripsit Symbolis illis. Verum tātò magis
 miratus sum, eos, qui in re maiori credent ueteris
 Ecclesiæ testimonio, in re leuiori fidē illi detrabere
 uelle. Age uerò. Bene rursus habet, nihil etiam eos
 illi testimonio detrabere in primis de Baptismo qua-
 stionibus, nempe cum queritur, an infantes recte ba-
 ptisentur, uel an abs hæreticis administratus bap-
 tismus iterandus sit. Prior questio, (etsi testimo-
 nio ECCLESIAE, traditionem Apostolorum
 proferentis, potius quam Apostolico ullo scripto,
 nitretur baptismus infantium) nihil olim habuit
 dubitationis. Nam & qui negabant ab hæreticis
 baptismū recte posse administrari, cōfitebātur alio-
 qui pueros recte posse baptizari. Hodie quidam in-
 uenti sunt, qui hoc negent non minus quam illud. Sed
 cum ij, cum quibus nunc agitur, illos Anabaptistas,
 Euangelij uerba captantes, refellant religiose anti-
 quitatis testimonio: rursus mirari cogor, cur hoc te-
 stimo-

testimonium in re minoris momenti repudient. Quid?
Et si dubitare magis fortasse possent de baptismo hæ-
reticorum, tamen ne in eo quidem testimonium ue-
teris Ecclesiæ, tametsi uarium uideatur, neq; omnino
constanti consensu nitatur, reijcere audent. Non mo-
do Donatistæ uel Arriani, sed & pleriq; alioqui Or-
thodoxi, contendebant potiùs conuenire cum sacris
litteris, ut talis baptismus pro nullo haberetur: & iã
olim Concilium Carthaginense, cui ipse Cyprianus
præerat, multis (ut uidebantur) ex sacra scriptura re-
petitis rationibus, cõsuetudinem non rebaptizandi
eos, quos hæretici baptizauerant, reprobauerat: &
ducentis deinde annis in Africa eius Concilij decretũ
sepiùs laudatum fuit. Sed ut nihilominus tandem
Augustinus defendit priorem consuetudinem, &
ex eorum, qui Cyprianum præcesserunt, usu Apосто-
licam uideri pronunciauit: Sic & hodie Calvinus
Bezæue cum suis, non dubitat hæc in re in testimonio
Augustini acquiescere. Sed quo fundamento? Dice-
bat Cyprianus: Ne quisquam dicat, quod accepimus
ab Apostolis, hoc sequimur, quando Apostoli non
nisi unam Ecclesiam tradiderunt, & baptisma unũ,
quod non nisi in eadem Ecclesia sit constitutum. Re-
spondet Augustinus. Quod ait Cyprianus, non me
tantum mouet, quantum me mouet, fuisse quosdam
etiam Cypriani temporibus, qui consuetudinem illa-
m, contra quam fiebant Africana Concilia, dice-
rent

rent ab Apostolis traditam. Addit deinde: Non
 inuenimus ab Apostolis aliquem, cum apud hæreticos
 eos baptisatus esset, in eodem baptismo admissum
 esse & communicasse. Sed neque hoc inuenimus, ab
 hæreticis aliquem venientem, qui apud illos fuerat
 baptisatus, ab Apostolis denuò baptisatum. Sed illa
 consuetudo, quam etiam tunc homines sursum vero
 respicientes, non videbant à posterioribus instituta
 tutam, rectè ab Apostolis tradita creditur. Et tanta
 lia multa sunt, quæ longum est repetere: Hæc ille.
 Quæ qui legunt & probant, cur aliter statuunt in
 similibus questionibus, rebusq; multo leuioribus,
 maioriq; etiam consensu testatis? De ceremonijs quibusdam
 iam inde ab illa prima ætate, ad hanc usq; ætatem
 perdurantibus, neque tam longo perpetuoq;
 solum usu, sed & uniuersæ uetustatis testimonio com-
 munitis, hodie certamina acerbissima sunt, non solùm
 cum de earum iure, sed & cum de origine & auctore
 (quæ facti questio est) agitur. Sed quamdiu testimo-
 nia quæ dixi, non refelluntur (& quomodo tandem
 refelli possent, quin falsi damnetur uniuersa illa ue-
 tus ueraq; Ecclesia?) quid aduersarij reclamando tan-
 dem efficere possunt? Ex libro Tertuliani de Corona
 militis, & Basilij de Spiritu sancto, liquet olim tra-
 ditiones de ritibus, qui scriptura alioqui expressi nõ
 erant, tam fuisse tamen certas, ut nulla de ijs contro-
 uersia esset, tametsi de alijs maiorum mysteriorum
 traditi

traditionibus esset maxima. Hodie preposterò quodam modo fit ediuerso, ut de his nulla sit, sit autem de illis magna. Quid tergiuersamur? Non possumus inficiari, ueteres Christianos admirabili consensu, quod de iure non Romanorum modo, sed & aliarum gentium, dictum olim fuit, partim esse scriptum, partim non scriptum, hoc est, ἔγγραφον καὶ ἀγγραφον, id dixisse etiam de iure suorum sacrorum. Græci illis temporibus uerbis utuntur, ut Clemens Alexandrinus, Basilius, Epiphanius, Dionysius. Latini suis utuntur, quibus eandem distinctionem exprimunt. Neque sane quicquam olim fuit in uniuersa Ecclesia magis decantatum. Quid igitur questionis superest? Calvinus & Beza nihilominus reclamant: quibus nunc est respondendum. Nunquam de sacris literis earumque diuina auctoritate, dignitate, excellentia, luce, beneficio dices Caluine tam multa, quin plura dicere etiam uelimus. Tantum abest, ut lis aut controuersia inter nos ea de re ulla sit, tametsi mentiaris esse maximam. Sed aliud est, quod nunc queritur. Quod ut minus perspiciatur, tu declamando multas strophas & tortuosas ambages inuoluis de scriptura: ergo ut illud magis intelligatur, has discutere uelle, ut tandem certò sciam, quis cause status mihi tecum sit. Quæso itaque, cum de scriptura tam uariè loqueris, num de scriptis tabulis, an uerò de re ipsa, quæ ijs continentur, agas? Quæro etiã, an hîc dici posse fatearis, quod

quod leges aiunt de fide instrumentorum: *Fiunt scripturae, ut quod actum est per eas probetur facilius. Et sine his autem valet quod actum est, si habet probationem, sicut nuptiae sunt, licet testatio sine scriptis habita est.* Credo equidem te scripturam credere non substantiam rei, qua de agitur, esse, sed testimonium & probationem. Sed quaero, num & hanc ex iure nostro repetitam similitudinem hic audias? Praetorem quidem olim non agnouisse testamentum nisi scriptum tabulis consignatis, neque subscriptione modo, sed & sigillo testium communitis: benignè tamen datam esse bonorum possessionem secundum nuncupationem, sicuti secundum tabulas: ut & iure Civili testamentum nuncupatiuum nec scriptum, sed ut noster quoque Iustinianus uocat ἀγραφοῦν, utile fuit & ratum. Patere me (obsecro) aliquid nunc in hac comparatione, de nostris civilibus literis delibare, praesertim cum ipse Basilus in hac quaestione etiam ijs utatur. Et quia tantum mihi sumpsi, ut te de tua sententia, quam nondum intelligo satis, ciuili-ter & familiariter rogare audeam, rogo praeterea, num scripturam, in qua manum, aut signum, aut sigillum eius, quo de agitur, non agnoscis, nullius esse fidei putes. Peto etiam, num praeter eius subscriptionem aliquam, aliquos etiam testes requiras? Nam testamentum etiam ὁλογραφόν, tamen sine testibus non ualuisse Leges nostrae aiunt.

Et

Et si suspicer, quid de hisce questionibus sentias, tamen iterum obsecro, patere me ita agere, ut res liquidior fiat. Sanè quod Leges ciuiles profitentur, testibus non testimonijs credendum esse, nolles (ut spero) ualere in ea, in qua nunc uersamur, facti questione. Scripta enim testimonia absentium mortuorumq; testium, credo, recipies, si suspectæ alioqui fidei non sint. Iam ut ad rem propius ueniam: iterum quaero, an non fatearis maiorem partem Apostolorum nihil scripsisse, quod quidem nobis relictum sit, & suo tamen eos officio prædicandi Euangelij uerbiq; diuini, bene persunctos esse? Quaero, an solis Apostolorum, quod ipsi docebant, scribere licuerit, an etiam eorum discipulis suorum magistrorum doctrinam, quam audierant, literis mandare fas fuerit? Tu Epistolam ad Hebræos, negas scriptam esse abs Paulo uel alio Apostolo, cum ab aliquo Pauli discipulo scriptam esse contendis: nihilominus tamen Apostolicam esse fateris: sicuti & secundam illam epistolam, quæ Petro adscribitur & eius nomen præ se fert, non ab eo, sed ab alio scriptam esse ais: & tamen Apostolicam atque canonicam esse non negas. Hic ego rursus quaero, an omnibus Apostolorum discipulis, tanquam notarijs & tabellionibus hoc licuisse putes, ut eorum omnium testationibus & scriptis habeas fidem. Si non omnibus hoc tribuis: dicito, quibus tandem hoc potissimum concedis, quibus non concedis. Peto deniq;

niq; num alij deinde Apostolorum successores nulli
 fuerint, quorum ita conceptis testationibus in eo
 genere fidem habeas? Si qui sunt, tuo iudicio dicito:
 etiam quosnam esse putes, & ad quod seculum hanc
 testandi potestatem restringas. Miraberis (uereor)
 me querere abs te tam multa, & fortasse suspicaberis
 id cautè me facere, ut te in hac disputatione con-
 stringam, & euagandi, eludendi atq; effugiendi uia
 homini uario & (ut tuo uerbo utar) uersipelli ob-
 struam. Ita est profectò. Quid? Nuper auctore te
 princeps tuorum discipulorù Beza scribens in Pauli
 ad Timotheum epistolam, triumphas exultat, quip-
 piam, quod suo fortè palato arridet, commemorari
 ab Epiphanio, tanquam abs Paulo in ea epistola scri-
 ptum, quod tamen nullo in exemplari eius epistolæ
 scriptum, & nusquam alibi testatum inuenitur: ne-
 que tamè dubitat, unius Epiphaniij testimonio qua-
 licunque fretus, non modo illud fuisse abs Paulo scri-
 ptum, quod in eius alioqui scriptis non legit, sed eti-
 am illi epistolæ, quasi mæca ea in omnibus libris sit,
 esse inferendum. Atqui si ex eodem Epiphanio testi-
 moniù multo liquidius magisq; testatur repetatur,
 testimonium (inquam) Apostolici alicuius dicti, aut
 mandati, aut instituti, quod auctor scribere non insti-
 tuerat, & propterea in eius scriptis non extare, mi-
 rum non sit: exclamabit idem Beza, te succinente, to-
 tum illud testimonium esse nihili: & scripturam au-

storis in suo etiam edito libro præfractè requiret:
neque, si eius rei multa alioqui scripta & bene con-
signata testimonia ueterum planè consentientium,
quibus non minus, uel fortasse etiam magis, quam
uni Epiphanio credendum sit, recitentur, curabit
quicquam. Vide quam iniqua cõditione nobis tecum
agendum esset, si ita tibi agere permittas. Equidẽ scio
& fateor in tanta ueterum impostorum fraude, &
testamētariorū audacia, magnā nos adhibere debere
cautionem, præsertim cum de te tanta quæstio sit:
neque ignoro in testimonijs excutiendis grauem in-
quisitionem magnumq; iudicium requiri: addo etiā,
si uis, nobis in mentem uenire debere quod sapientes
olim dicebant, Non temerè esse credendum. Sed uce-
lim aliquid apertè decernas & definias, in quo & tu
consistas, & ego te constantem uideam. En duæ sunt
Iuris nostri regulæ, quibus an etiam teneri uelis quæ-
ro. Aiunt non posse te reprobare testem, quem in al-
lia causâ semel probasti: & rursus non posse cum pro-
bare, quem iam semel exceperis atq; refutaueris. De
his quid sentias, ingenuè liquidoq; dicere deberes,
priusquam, anabatarum more, cæco & confuso nos
sertamine inuoluas.

Age tamen, liceat tibi quicquid lubet: audiamus
quid mihi obijcias, cum non meum, sed alienum li-
bellum exagitas: imò cum ueterem Ecclesiam, eiusq;
testimo-

testimonia de traditionibus oppugnas. Magnum quippiam est quod suscipis, ut eam ipsam iam multis, antequam quicquam dixerit, seculis, in hoc genere suorum testimoniorum, refutatam fuisse testimonio sacrarum literarum, & Prophetarum Apostolorumq; iudicijs, probes. Quid igitur primum adfers, cum per mecum latus illam corfodere uis? Cum (inquis) multiplici superstitionum labe vitiatus esse Dei cultus, & veritas mendacis obruta, Iesaias, ut remedium adhibeat tantis malis, non nisi ad legem & testimonium suos reuocat. Priusquam Caluine excuterem, quid inde conficere uelis, locum Iesae inspexi. In Biblijs istic postremo excusis cum priuilegio tuo, reperi eius loci quandam interpretationem: quæ si uera est, terefellit: si est falsa, cur eam non iubes expungi, præsertim cum eludat, quod pro fundamento huius disputationis allegas, & imperitos possit fallere: illam dico, quæ ita uertit locum illum, per legem & testimonium, ut sint uerba iurantis. Sed age: uerior sit altera interpretatio: tamen ne ea quidem, quod uis, probat. Prophetas suos ab oraculis ethnicis, ueluti Pythijs, reuocat ad Mosaicam Legem, quam potius debeant consultare: & quod sæpe aliàs urget, hoc agit, ne populus Iudaicus consulat Pythones aut similes impostores. Itaq; merito Hieronymus admonet eo loco Prophetam dicere uelle quod Moses ipse Deute. XVIII, dixit:

aliae gentes consulunt ariolos & magos, vos autem
non sic, &c. Sed mi Caluine, an inde probabis quod
uis, ueterem Ecclesiam Christianam non esse audien-
dam, cum dicit testimonium in causa suae religionis,
de eare, de qua queritur? Si Legem Mosaicam con-
sulendam esse dicas: nemo negat, si quid sit, de quo
illa respondeat. Omnibus eam Christianis quae-
stionibus dissoluendis solam sufficere, credo, non dices,
ne Apostolicas literas expungere uidearis. Ergo
quere aliud quod nobis obijcias. Ad uerò etiam facis:
Paulus (inquis) Ecclesiam ad omnes pugnas instru-
ens, satis habet vocare Dei uerbum, gladium spiri-
tualem: Traditionis non scriptae nulla mentio.
Nunquam profectò ita loquereris, nisi si te tua bilis
uel excæcaret, uel transuersum ageret. Paulus Ephe-
sios hortatur, ut fide pro scuto, & uerbo Dei pro gla-
dio, sese arment aduersus Diaboli tentationes, illud
solum significans (quòd tu ipse in tuis commentarijs
ais) si in nobis uerbum Dei efficax per fidem erit, sa-
tis superq; armatos fore nos ad repellendum profli-
gandumq; talem hostem. Quid hoc, obsecro, ad id,
quod nunc pugnando conficere uis? Queritur, an
cum hæretici oppugnant Ecclesiam, irridendo qua
docet uel agit, quia in sacris literis ad uerbum descri-
pta fortè omnia non sint: illa rectè opponat aliud
testimonium, quo probet se tamen nihil agere tem-
erè, neq; sine iusta auctoritate? Queritur (in-
quam)

quam) an antiquissima sua uel dogmata, uel instituta bonis certisq; auctoribus ac testibus communiens, non habeat fidelem siue clypeum, quo se defendat, siue gladium, quo suos hostes improbosq; censors profliget? Tu obijcis, uerbum Dei esse gladium spirituale. Quis negat? Sed quorsum id inculcas? Ut probes non esse recipiendum, nisi quod ab ipsis Apostolis omnino scriptum sit, quantumuis ab ijs alioqui traditum esse probetur. Quid igitur? an Paulus, cum illud, quod dixi, ad Ephesios scriberet, de sacra scriptura corpore toto, quod nondum collectum erat, loquebatur? Certè tunc maior pars nondum scripta erat. Verum etsi omnia & scripta & collecta fuissent, & de ijs sermo esset: tamen nihil hoc pertineret ad probandam tuam siue collectionem, siue conclusionem. Atqui etiam causaris, Paulum ibi nullam facere mentionem Traditionis non scriptæ, ubi de ea non agitur. Næ tu & ineptè & putidè id obijcis, ubi ne scripti quidem ullius mentionem ullam facit Apostolus. Simul uerò peruerse facis, quod nunc ignorare te fingas, alibi Apostolum meminisse talium traditionum. Dicerem factum id abs te esse obliuione quadam. Sed cum Paulum totum memoria teneas: quæ potest esse obliuio? Paulus ad Corinthios, Laudo (inquit) vos quod traditiones retinetis, quemadmodum uobis tradidi. Hic tu ipse traditionum siue παραδωσεων uerbo significari eas, quæ scriptæ

non sunt, nō negas in cōmentarijs. Quid igitur quæ-
stionis superest? Scribis eodē loco, nō negare te, quin
aliquæ fuerint Apostolorum Traditiones non scri-
ptæ: sed non concedere, fuisse doctrinæ partes, aut de
rebus ad salutem necessarijs: sed quæ pertinerent ad
ordinem & politiam. Iam illud accipio, quod con-
cedis, saltem aliquas fuisse de ritibus, de cæremonijs,
de forma & gubernatione Ecclesiæ. Quod negas
fuisse de doctrina, distinctio noua tuâq; est, cuius
abs te probatio requiritur. Certè sine aliqua do-
ctrina uix ac ne uix quidem cæremoniæ tradi pos-
sunt. Sed neq; in eo, quod negas, tibi satis constas.
Nam cum aduersus Pyghium de traditionibus litis
gas, à cōcedis quoq; ad doctrinā aliquas pertinuisse,
nec aliud postulas, quàm ut eæ demonstrantur ex
certo & perpetuo orthodoxorum consensu, neq; ex
priuato paucorum consensu, communis Ecclesiæ cō-
sensus fiat. Iustum id est, quod postulas. Sed et si
hoc præstetur, tu iam nihilominus contendis nullas
fuisse traditiones, quæ ad doctrinam pertineant.
Qua in inficiatione certè aduersarios habebis omnes
& fidelissimos & optimos testes antiquitatis, qui-
bus ignota fuit distinctio tua. Cum ijs ita querem
tibi esse scito, non mecum. Sed id postea uiderimus.
Intercā si iam tantum confitearis traditiones quas dā
fuisse de ritibus, illud ipsum tenebo & urgebo, quod
tatis est ut tu causa cadas, & te conuincam, quod pos-
tremo

fremò & in uniuersum negasti, Paulum ullius Traditionis non scriptæ meminisse. Mira certè est hæc tua contumacia quotidie cum ætate crescens: dicere esse inconstantem. Sed est inconstantia, quæ impudentiam cumulat. Primum non negaras traditiones etiam ad doctrinam pertinentes admissurum esse te, si legitima sit probatio. Postea id ita negasti, ut tamen, confessus sis saltē aliquas fuisse, quæ pertinebant ad ritus, quorum Apostolus meminisset. Postremò & illud ipsum nunc mihi negare uideris. Eodem ad Corinthios loco exclamas, locum Pauli non pertinere ad Papistarum (ut loqueris) superstitiones, abominationes, pueriles ritus, & tyrannicas leges. Quod & tuus Biza eodem loco totidem uerbis inculcat. Sed nunc ea de re non queritur, ò bone. Queritur modo de Paulinis aut Apostolicis traditionibus. Itaq; nihil est, cur frustra te fatiges extrarem. Quia uerò in eo, quod superius negasti, urgendus etiã es, en te premit Paulus ad Thessalonicenses: State (inquit) & tenete τὰ παραδόσεις, quod accepistis vel per sermonem vel per epistolam nostram. Hic tu τὰ παραδόσεις uerbo significari totã doctrinã scribis in tuis cõment. Rectè. Sed nonne deinde scriptæ & nõ scriptæ huius traditionis mentionē facit, cū addit vel per sermonē vel per epistolam. Nã & tu ipse per sermonē interpreta is per conciones. Pauli autē non nisi epistolam scripsisse (credo) cõcedes. Cõciones

eius omnes etiam scriptas fuisse, quia tuæ ambiose scribuntur, an dices? Exclamas ridiculos esse, qui hoc loco abutuntur, ut foetidam suarum superstitutionum colluuiem uenditent: & totidem rursus uerbis tua illa simia (seruum pecus) id inculcat. Recte sanè. Sed quid hoc, ad id, quod quærimus? Ego quidem certè non minus quam tu talem abusum execror. Verum de eo aliàs uiderimus. Nunc quod quæritur, expediendum est. Ut autem magis tibi confirmem, duos, quos iam citavi, Pauli locos, omnino pertinere ad id, quod in questione est, cum magnos auctores, quos, si quid frontis habes, repudiare non audebis, tibi laudabo. Chrysostomus ex loco priori sic colligit. Ergo sine literis multa tradiderat. Ad locum posteriorem ait, Hinc patet quòd non omnia per epistolam tradiderit, sed multa etiam sine literis. Eadem uerò fide digna sunt tam illa quàm ista. Itaque traditionem quoque Ecclesie fide dignam putauimus. Traditio est: nihil quæras amplius. Ostendit hic multos à traditionibus istis fuisse diuotos. Hoc Chrysostomi testimonium magnum est, quod, cum Chrysostomo plurimum tribuere sepe soleas, quo ore reijcies? Sed si hoc tamen te non mouet, cum alterum fulmen, quod etiam hominem ferreum perterrefaciat. Basilius (quem cum nomino, Deus bone, qualem quantumcunque in Ecclesia uirum nomino?) in causa & disputatione omnium grauis

grauiſſima, nempe de Spiritu Sancto, cum affirmas-
 set etiam Apostolicum esse quibusdam alioqui non
 scriptis traditionibus (ut ait) inherere: ad id com-
 probandum, non nisi illum, quem iam citavi, locum
 Pauli ad Thessalonicenses allegat: & ex eo non du-
 bitat sese euicisse quod contendit. Quid Epipha-
 nius: cum aduersus quosdam, ut se uocabant, Apo-
 stolicos, qui uerius Apotactici appellabantur, idem
 principium teneret atque urgeret, ad id confirman-
 dum, contentus est altero illo ad Corinthios loco,
 καὶ ὁ θεὸς παρ' ἐδωκα ὑμῖν. Ac licet alioqui Chryso-
 stomum minimè omnium amaret ac sequeretur, ta-
 men hic cum illo facile conuenit. Tantus fuit hac in
 re, quam exagitas, ueteris Ecclesiæ consensus. Ad-
 iungit Epiphanius alterum eiusdem Apostoli ad
 eosdem Corinthios locum, tanquam suæ assertionis
 argumentum alterum: quem quidem locum uererer
 ne non importunius contenderes ab Epiphanio tor-
 queri, nisi si scirem tibi satis superque negocij esse,
 ut tuam eius loci interpretationem defendas aduer-
 sus tui Beze siue morosiorum censuram, siue auda-
 ciorum translationem. Ut autem hic Beza tuus
 abs te sæpe dissentiat, cum de singulorum s. scriptu-
 ræ locorum interpretatione agitur: tamen in theſi
 generali tibi subscribere, tametsi sæpe simulet, in
 uniuersum solet. Sic itaq; & in hac, in qua iam uer-
 samur, questione, idem, quod tu asserens, alias pro-

bationes ex scriptura citat, sed eadem fide. Nam in
sua scilicet fidei confessione, nec dubitemus de hoc
uestro axiomatico, reijcit nos ad id, quod Paulus in
quadam ad presbyteros Ephesios concione dixisse
narrat Lucas: Non subterfugi quo minus annun-
tiarem uobis omne consilium Dei. At si istud an-
nunciare omnino significat scribere, mirum est hunc
curiosum interpretem id in suis scholijs non anno-
tasse. Sed cum hoc dicebat Paulus, quã pauca etiam
num scripserat? Secundo loco Beza citat quod Paulus
ad Galatas ait, Etiam si Angelus è cælo uobis Euan-
gelizet præter id quod Euangelizauimus, anathe-
ma sit. Quid hoc, obsecro, ad id quod probandum
de descriptione suscepit? Imò uerò Augustinus inde
probat planè contrarium. Nam, quia sequenti uer-
siculo Paulus repetens quod dixit, ingeminat istuc,
Si quis uobis prædicauerit Euangelium præter id,
quod accepistis, anathema sit: Augustinus notat nõ
temere dixisse præter id quod &c. non autem, plus
quam id quod: Nam alioqui (inquit) Paulus sibi
ipsi contradiceret, qui cupiebat venire ad Thessalo-
nicenses, ut suppleret, quæ eorum fidei deerant. Sed
qui supplet: quod minus erat, addit, non, quod in-
erat tollit, &c.

Vides mi uir, quàm tu cum tuis alienus hac in re
sis abs Veterum iudicio. Imò uerò, quod magis for-
tasse miraberis, nunc tibi suggeram. Athanasius
(quem uirum cum nomino & tibi iudicem fero, nec-
esse

esse est te cum tuis trepidare, si aduersarium esse audias.) Athanasius (inquam) allegat illud, quod iam recitavi Pauli fulmen, ut eo fretus, anathema denunciare ausit, si quis præter hæc, quæ de diuinitate uel carne Christi rectè & religiose tradita, ac definita sunt in Ecclesia, aliud doceat, etiam ex diuinis (ut ait) literis. Sic enim loquitur, cum inanem colorem sacrarum literarum, quem hæretici ementiuntur, notat. En quam ille in eodem Pauli loco citando diuersus sit abs tuo Beza. Et tamen ne existimes illam Athanasij sententiam fortè displicuisse alijs Ecclesiæ fidelissimis antistibus: eam ipsam Cyrillus laudat, probat, amplectitur. Quid dicam, Chrysostomum ipsam in illo ad Galatas loco, notasse, Paulum ita detonare aduersus impostores, qui Euangelij nomen suis fraudibus prætexebant? Ergo Beza sentiens quærendum esse aliud presidium, in eadem confessione, ad probandum suum thema, confidenter citat quod Paulus ait, Ephesios superstructos esse super fundamentum Prophetarum & Apostolorum. Id equidem rursus tam uerum esse fateor, quam ex eo non sequitur, quòd inde omnino consequi fingit hic interpres, etiam si accumularet, quod cum Petrus citasset illud Iesaiæ, Verbum domini manet in æternū addidit: Hoc autem est uerbum illud quod Euangelisatum est uerbis. Sed quo artificio efficiet Beza, ut inde eliciat, uerum esse, quod uult & affirmat?

Si ita licet ratiocinari, cedo. Imò uerò, si hoc licet:
quiduis euincam, conficiam, & colligam ex quolibet.
Certè si hac conditione nihil non in sacris literis
inuenturum se gloriatur, non miror. Sed miror ho-
minem tam acutum, existimasse nos tam stupidios
esse, qui hoc illi concedamus. Meritò sanè detestabi-
les sunt, qui in eam blasphemiam erupcrunt, ut di-
cerent scripturam esse tanquam nasum cercum. Sed
non minus execrari debemus nasutos impostores,
qui si eam tanquam nasum cercum inflectunt, & quo-
cumque uolunt, tanquam Lesbiam regulam, detor-
quent. Equidem quoties ingeniosorum istorum my-
steria propius intueor: credo, eos, cum uolunt solam
nudam, in que scripturam legi, intelligere solam & nu-
dam, id est, cum eorum Commentarijs decuplo uere-
brosioribus coniunctam, cæterorum omnium, etiam
ueteris Ecclesie, expositionibus expunctis. Sic enim
facile possent consequi, quod uolunt. Sed rursus esset
necesse, ut ex ipsa scriptura probarent suos commen-
tarios esse partim scripturæ, & in hac illud de ijs
prædictum fuisse: aliorum uerò scripta omnia faces-
cere debere. En cur in hac causa de me triumphare
tam insolenter debeant. At fortasse Beza in conuen-
tu Posiaco, ubi tot socijs adiutoribus subnixus, tot
auxilijs instructus, tot mensibus sedulò meditatus
erat quod hac tota dèrè diceret in nobilissima Prin-
cipum corona, cum sibi rem esse diceret cum magnis
aduers

aduersarijs, diligentius sibi cauit, & hanc causam, quam antea male egerat, melius egit, Videamus. In eo (ut uocat) Concilio dixit, quod & postea scripsit, non dubitare se quasdam non scriptas traditiones Apostolicas fuisse: sed eas tantum ad ordinem & politiam pertinuisse. Rogatus est, quænam ea essent? & cur nullas ex ijs ipse obseruaret? Dixit, plebasque fuisse ad infirmitatem Iudæorum accommodatas. Sed an eæ ad ordinem & politiam Ecclesiæ pertinebant? An sublato Iudaismo sublatae sunt? an non aliæ etiam fuerunt? Cum urgeretur, aulicus basilicator allegauit morem, quo solebant ueteres Christiani sese inuicem osculo exceipere. Arriserunt auditores. Sed apage nunc cum tuis basiljs suauissime Theodore. Longè alia de re, alijs de moribus, ritibus, cæremonijs queritur? Queritur etiam de quibusdam musterijs religionis Christianæ. Dixisti, Christum dixisse, *Scrutamini scripturas*. Rectè Et quidem de quibus tunc scripturis loqueretur, & qua de re consulendas eas esse diceret, obseruamus. Sed ut propterea non uetuit nos scrutari Apostolicas, quæ deinde editæ sunt, literas, sic neque prohibuit nos audire testimonia religiosa & uera de Apostolorum mandatis. Adicit Beza, quod diuiti in Utriferis demerso Abraham respondisse narratur, nempe ut consulatur Moses & Prophetæ. Quis negat eos consulendos, præsertim ea de re, de quæ tunc quærebatur?

rebatur? Sed nostra nunc alia quæstio est, An ut nihilominus Apostolos etiam consulimus, sic audire debeamus fidelissimos testes, qui ut eorum scripta nobis indicarunt, sic & sententiam illustrent & mandata referunt? Cogor sepius aduersarium fugitiuum reuocare ad statum quæstionis, ut intra eius metas, si possim, hominem aliò excurrentem retineam. Inculcabat & alia quedam in sui magistri phrontisterio protrita huius generis ueluti carmina. Sed cum sentiret nihil agere se, si nihil præterea adferret, quod ad rem magis pertineret, cepit in ea ipsa disputatione, qua solis scripturis agendum esse contendebat, allegare quedam extra scripturas testimonia, quibus euinceret quod uolebat. Citauit Tertullianum, Basilium, Hieronymum, Chrysostorum. Bene habet: incipit agere, ut agendum esse putamus. Sed hic rursus tanta esse meritò uisa est uentosi hominis uanitas, inscitia, impudentia, ut nunquam magis miratus sim, non modo eum sic agere, sed pleròsque illi addictos tam nihil aut sentire aut uidere. Credo eum existimasse, quia in aula disputatione sese auditores tanquam fungos contemneret posse, qui nihil intelligerent, nihil discernerent. Atqui alios, quàm aulicos, circumstantes uidebat. Tertullianum De præscript. Hæret. nescio qua fronte allegauit. Certe aut nunquam eum inspexerat, aut neminem inspexisse existimabat. Nullus enim liber est

est, quem magis reformidare debebat, cum eum laudaret. Adeo confidenter abutebatur bonorum auditorum patientia. Adeo, quo loco, coram quibus, quid diceret, nihil pensi habebat. Responsum itaque illi est, eum librum esse, qui unus uehementissime contenderet non esse cum hæreticis agendum ex solis scripturis. Recitata sunt uerba Tertulliani: & præterea quod idem scribit in libro de Corona militis. Attonitus obmutuit bonus Beza, & cum sua acta orationeque suas Posiæci habitas ederet, diligenter sibi cavit, ne rursus Tertullianum, hoc est, aduersarium laudaret. Speranda nunc scilicet sunt meliora. Incipit Theodorus erubescere & propè respiscere. Sed quomodo ausus est in hoc argumento testem laudare Basilium? Si quis est inter ueteres, qui prædicet atque tueatur *παπαδωσεις & γράφους*, neque simpliciter uelit solis nudisque scripturis agi, is ille est. Testis est egregius eius liber de Spiritu Sancto, ut antea dixi. Beza, qui putabat sese rem non habere nisi cum hominibus rerum imperitis & ualde credulis, quibus facile imponere se posse gloriatur, dissimulat & supprimit librum quem dixi, & ex alio obscuro & propè apocrypho, & qui, an Basilij sit, etiamnum dubitatur, repetit truncata quædam uerba, quæ nihil aliud dicunt, quàm quod omnes & lubenter & prolixè confitemur. Vis, te adiueum, Theodore? Allegare potius debueras, quod

Basilium

Basiliius in epistola 80. scribit . Perge . Abuti simili-
liter ausus es nomine Chrystostomi . Ex commenta-
rio, qui in illius sit, dubitatur, repetijsti quaedam uul-
garia de lan-ibus scripturæ, que nullus non ultro de-
gnoscit . Interea quod Chrystostomus in commenta-
rijs uerè suis annotauit ad Epistolam ad Thessaloni-
censes, de eo, de quo nunc queritur, improbè subti-
cuisti . Deniq; & cum non ignorares Hieronymum
cōtra Luceserianos tam ualdè urgere quod dicimus,
illud totum simili fide suppressisti: & ex alio eius
loco iactas illud uulgare, Nos maiorum nostrorum
errorem sequi non debere, sed potiùs auctoritatem
scripturæ . Atqui, Beza, quis hoc negat? quis de eo
dubitatur? Iam iam tuum, cum te audiebam in tam nobi-
li conuentu auditorioq; tam non respondiisse multo-
rum expectationi, tamq; ineptè egisse hanc causam,
dubitabã, an ludere in re seria, an uerò præuaricari
uelles, an potiùs Deus tibi mentè iusto iudicio erip-
uisset, ut oēs uideremus extremã & pudendã et mi-
seram tuã nuditatẽ: ut qui eam nõ uideret, oculis car-
pti esse uiderentur. Sed quocunq; tandẽ modo accide-
rit, ut sic ageres, certè te tuo iugulasti gladio, cū lau-
dasti testes quatuor, quib. potissimum refelli possis,
& quibus habere non posses acrioros aduersarios in
causa, qua de agitur. Porro meministi excitatum abs
duobus theologis tunc ita fuisse te, ut nondum Dixi,
dicere posses . Alter rogabat an processionem Spiritus
tus

tus sancti quam Græci negant, tu nobiscum confite-
 ris, & pro articulo fieri habes, satis probare ex scri-
 pturis solis nudisq; posses? Non ausus es id polliceri.
 Alter rogauit, ecquid diceres de perpetua Mariæ uir-
 ginitate post partum? Ausus es negare, esse articulum
 fidei. Atqui obiectum est, te in tua confessione, ar-
 ticulis fidei annumerasse. Cum nutares iussus es le-
 gere librum Hieronymi aduersus Heluidium. Ro-
 gatus es deniq; de baptismo infantum. Hic uerò ex-
 clamasti, satis superq; esse scripturæ, quia Moses ius-
 sit octauo die infantes, circumcidi. At Christiani ue-
 teres potiùs allegant Apostolorum legem. Et Cy-
 prianus, qui alioqui in causa baptismi erat seuerior,
 neque sola consuetudine contentus esse solebat, non
 tulit eos, qui exemplo circumcisionis contendebant
 infantes non esse baptizandos ante octauum diem.
 Nihilominus enim consuetudinem Ecclesiæ, ut sta-
 tim baptisentur, laudat Epist. 8. lib. 3. & Augusti-
 nus hoc Cypriani iudicium confirmat epist. 28. Ne-
 que uerò non citat etiam exemplum circumcisionis,
 cum probat infantes rectè baptizari. Sed quam in eo
 tamen solo non hæreat, quamq; potiùs testimonium
 Ecclesiæ Apostolos auctores laudantis obtendat, ut
 hunc morem baptisandi licet literis sacris non ex-
 pressum, probet nihilominus esse Apostolicum, non
 non ignoras. Prætereo, quod in eodem Conuentu
 audijsti, uerendum esse, ne si solo circumcisionis

exemplo defendas baptismum puerorum, puellas
nō esse baptisandas, qui olim non circumdebantur,
decernas. Meministi quinam ariserint, cum hoc
tibi diceretur, & te nihil spondente, quam tui, qui
aderant, erubuerint. Sed tibi in aula, Ambrosiano
scilicet more, disputanti, aulicè illud fortasse obie-
ctum fuit.

Dixi de testimonio Veterum, ubi de probatione
facti queritur. De eorum priuatis opinionibus, atq;
adeò Scripturæ interpretationibus & expositioni-
bus, altera quæstio est. Ac ego quidem Caluine, cō-
cedo non plus ijs tribuendum esse, quam uelit Augus-
tinus. Itaque ne labora, lubenter & prolixè fac-
teor obseruandum hic esse, quod ille hæc de re scripsit
in Epist. 19. III. 112. & lib. 2. contra Crescon. cap.
31. ubi de scriptis Patrum loquitur. Sed nihil un-
quam magis miratus sum, quam quod in tua contra
me declamatione, cum Traditoris subsidium oppu-
gnares, non solum exclamasti. Quid iam fiet præci-
pui fidei nostræ capitibus? sed & exempli causa
addidisti, naturæ nostræ corruptionem, & iustifica-
tionem, & Christi sacerdotium, apud uetustissimos
Scriptores ita obscure attingi, ut nulla inde certitu-
do possit elici. Qui fieri potuit, ut hoc tibi excide-
ret, & tali censura Patres illos omnes iugulares? Cum
in tua institutione disputares de seruo uel libero ho-
minis arbitrio, semel quidem dicere ausus es, ueteres
omnes.

omnes, excepto Augustino, sic in hac re aut uariare,
 aut uacillare aut perplexè loqui, ut certi serè nihil
 ex eorum scriptis referre liceat. Hoc tantum dixisti
 in illo uno capite, & tamen addidisti uoculam serè,
 & Augustinū saltem excepisti. Nunc (ut cum etate
 crescit audacia tua) in pluribus & præcipuis fidei
 capitibus sine ulla exceptione cōfidentissimè omnes
 damnas cuiusdam capitalis cecitatis, erroris, ignorā-
 tiæ, inscitie. Cum tuam institutionem ederes, Adco
 (inquebas) illos non contemnuas, ut nullo nego-
 tio mihi liceat meliorem eorum partem, quæ bodie
 à nobis dicuntur, ipsorum suffragijs comprobare.
 Nunc adè illos non modò contemnis, sed & procul-
 eas, ut ex ijs nihil certi elici posse affirmes in præci-
 puis fidei nostræ capitibus. Antea non modò Augu-
 stinum, quem fidelissimum testem religiose antiqui-
 tatis uocabas, & in singulis & ropè capitibus lauda-
 bas, & collectam ex eius libris epitomen istic etiam
 editā confitebaris esse doctrinæ Christianæ epitomē,
 sed & alios eius ordinis scriptores Ecclesiasticos sem-
 per in ore habebas: atq; etiam ex ipso Bernardo re-
 petebas, quod ex omnibus scriptoribus Ecclesie e-
 lici posse iam negas. Quid? An nobis illusisti, cum to-
 ties eos antea laudabas citabasq;? Imò uerò, si uerum
 sit quod ais, nihil certi posse elici, fuerunt profectò
 illi aut impostores aut cæci. Si ita sit, Ecclesia, quæ a-
 lios non habebat doctores, multo magis cæca & in-

certa fuit. Si ita sit: ut tu hanc in suis testimonijs antea peragebas ream falsi καὶ Πευδομαγρυίας, sic iam extremi erroris, atque incertæ & propterea falsæ doctrinæ. Si ita sit: uide quid consequatur: quid (inquam) de ipsa tota religione tandem fiet? Deus bone, ecquò recidimus, si eo recidimus? Longius profectò progreditur audacia hæc tua, Caluine, quã uel tu ipse fortasse putas. Sed uerbis nolo exaggerare, quod homines cordati facillè prospiciunt. Illud iterum cogor confiteri, mirari me satis non posse, quod & dicis & scribis, Maximam quidem esse & lucem & perspicuitatem scripturæ: ac, si usquam est, esse in primis in epistola ad Romanos, & in altera ad Hebræos, ubi de iustificatione hominis & Christi sacerdotio dicitur: nullum tamen ueterum Ecclesiæ scriptorum, qui quotidie tanta religione euoluebant literas sacras, tantoq; Spiritus sancti lumine donati erant, ut etiam Lumina Ecclesiæ appellarentur, affectum esse illa religionis nostræ principia, de quibus indices uerba faciebant: cumq; alia reconditoria mysteria de Christi substantiâ & natura rectissimè intelligerent atq; exponerent, alia uulgatiora, & duabus illis epistolis explicata, de Christi beneficio atq; officio, neq; capere potuisse, neq; alios docere. Nam noluisse si dicas, dixeris quod multò minus ferendum sit. Sed uide, num cum dicis nihil certi ex illorum scriptis hæc de re elici posse, dicas etiam, eos ex sacris literis

teris, ex quibus repetebant suam doctrinam, nihil certi elicere potuisse. Quae consequentia, ecquò tandem euadet, etiam atq; etiam cogita.

Spero equidem tibi imprudenti & irato temerè excidisse tantum illud nefas: quod iam fortasse dictū nolles. Sed tantò magis opto, ne pudeat confiteri hoc peccatum: & ut reuoces quod incautè effutijsti. Ni feceris: dicent omnes boni, nullum unquam Lucia num contumeliosius atque indignius de ueteribus Christianis locutum esse. Ego quidem certè, iniuriā tam intolerabilem esse sentio, ut (licet ferre uel audire non possis apostrophem inuocantis appellantisue sanctos illos patres) tamen erumpentem cum indignatione uocem doloris mei diutius comprimere non possim.

Tunc Irenae (ex multis paucos qui magis excellunt, & quorum scripta maximè celebrantur, appellabo) tunc Irenae, qui inter uetustissimos illos, quos iste censor nunc notat, ueluti princeps es, qui Polycarpum Ioannis Apostoli auditorem audijisse te scripsisti, nihilne certi aut retulisti, aut nobis reliquisti, de illis primis Christianae religionis capitibus, cū tamen aduersarios haereticos acerrimè refutaueris? Tunc, qui ex Oriente in Galliam attulisti cam doctrinae lucem, ut etiam dictus fueris ὁ φωστὴρ τῶν ἑσπερίων γαλατῶν aequis nunc auribus audies, post tot secula, abs eius gentis Gallo uno te pro quodam

tenebrione haberi? Tunc Cypriane qui in Africa fuisti, quod Vrenaeus in Gallia: tu, qui Nouatum tam acriter refutasti, ut doctrinam remissionis peccatorum, hoc est, Christi beneficium defenderes, nihil ea de re certi, uel habuisti uel tradidisti? An qui te olim Cyprianum uocabat, maiori te affecit ignominia, quam qui hodie negat ex tuis libris cognosci posse illud caput religionis nostrae?

Tunc maxime Athanasi, qui olim dictus es Pater rectae fidei, columna Ecclesiae, oculus orbis, lampas Christi: (ut Nazarenus, et Epiphanius testes sunt) tunc, qui Christi eternam diuinitatem & diuinam essentiam aduersus Arrianos unus constantissime atque fortissime defendisti, de eius officio & beneficio, nihil certi docuisti?

Tunc Magne Basili, qui uerè fuisti, qualem te in tuo funere descripsit Nazarenus: tu, ex cuius uel una Homilia, quae est de poenitentia, uel ex una & altera sententia, quae extat in tua concione de humilitate animi, tam liquida, tam certa, tam aperta doctrina de Christi beneficijs & salute nostra repeti potest: Ecclesiam & posteritatem non docuisti, quod imprimis sciendum est?

Tunc Ambrosi, quem scriptorum Ecclesiasticorum inter Latinos florem quendam speciosum enuisse, ita ut tuam fidem & purissimum in scripturis sensum reprehendere, nec inimicus auderet, Augu-

stinus

stinus scripsit contra Pelagianos: tunc, etiam ut cæcus, incertus, impurus, squallidus Ecclesiæ doctor, hodie reprehenderis ab hominibus, qui tibi alioqui inimici uideri nolunt?

Tunc Ioannes Chrysostome, quem uniuersa Ecclesia laudare hæcenus non potuit satis: tu, (ut ait) in fide catholica eruditum & erudientem Augustinus contra Pelagianos, iudicem, ab aduersarijs licet oblatum, minimè recusat, nihil certi pronunciaſti, quo & Pelagiani reuinci, refelli, damnari possent? Tunc Augustine (ut alios non commemorem, & in uno maximo, certissimo, fidelissimo doctore de sinã tot libris, tot aduersus Pelagianos disputationibus, quibus etiam immortalus es, nihil certi tradidisti de nostra iustificatione, in qua una tractada uersabaris? Imò uerò cum aduersus Iulianum dimicares, non te modo sedulo & certò id docuisse, sed & uetustiores patres fideliter & constanter id præstitisse, ostendisti. Ausus erat Iulianus iste Pelagianus iuuenili quadam siue insolentia siue confidentia elatus ad eos prouocare, existimans saltem nihil ex ijs certi elici posse, quod non diluderet. Tu uerò Augustine, sciens eos & doctos, & fideles doctores Ecclesiæ fuisse, nihil antiquius habuisti quam ut cum ad eos reuocares. Nam & si (inquit) possum pauca paucorum, tamen nostri contradictores cogentur erubescere, si ullus in ijs uel Dei timor,

vel hominum pudor, tantum malum peruicaciæ suæ
perauerit. Tum uerbò exorsus ab Brenæo, satis Augu-
stine habuisti, quod unam eius sententiam laudare
potueris, docentis antiquam serpentis plagam, fide
Christi & cruce sanari. Ex Cypriano, ex Hilario,
ex Basilio, ex Ambrosio, ex Ioanne Chrysostomo
citas Augustine complura, & singulos ijs elogijs or-
nas, quos alioqui omnes uocas Ecclesiæ lumina, ut
aduersarius attonitus obstupescat. Si (inquis) illi
& ex Apostolis ista didicerunt, & secundum Apo-
stolos ista docuerunt quid me vnum appetis? Ipsos
aspice, ipsos etiam atque etiam, deposito paulisper
rumore ceruicis, intuere. Itane tandem, iuuenis
confidentissime, consolari te debes, quia talibus dis-
splices, an lugere? Proposuimus auctoritatis mo-
dum sanctorum, qui Episcopi ante nos non solum ser-
mone, cum hic uiuerent, verum etiam scriptis, quæ
posteritati relinquerent, fidem Catholicam strenuè
defenderunt, &c. Item, Tales ac tanti viri secun-
dum Catholicam fidem, quæ ubique toto orbe diffun-
ditur, & hoc & illa vera esse confirmant, ut uestra
fragilis & quasi argutula nouitas sola auctoritate
conteratur illorum præterquam quod ea dicunt, ut
se per eos loqui veritas ipsa testetur, &c. Item, At
ego, ubicunque sis, ubicunque legere ista poteris, te
ante istos in tuo corde constitui, quos non amicos
meos & inimicos tuos in hac nostra disceptatione
constitui cognitores. Nec eos, qui nunquam fue-
runt

runt, aut non sunt, aut quorum sententiae, de hoc, quod inter nos disputatur, incertae sunt, inani cogitatione confixi: sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres antistites Dei, non Platonici & Aristotelici & Zenonici alijsque huiusmodi vel Graecis vel Latinis, quanquam & istis aliquos eorum, sed omnes sacris literis eruditos, nominatim, sicut oportebat, expressi, eorumque sententias, quantum sufficere videbatur, sine vlla aeditas ambiguitate, digessi, ut in ijs timeas non ipsos, sed illum, qui sibi eos vtilia vasa formauit, & sancta templa construxit, &c. Item, Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, &c. Item, Isti Episcopi sunt docti, graues, sancti, veritatis acerrimi defensores, aduersus garrulas novitates: in quorum ratione, eruditione, libertate, (quae tria bona Iudici tribuisti) non potes inuenire, quod spernas, &c. Item, Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit, &c. Item, Ego à Pelagianis ad istos, tu ab istis ad quos? An quia non numerandas, sed ponderandas censeres esse sententias? & addis, (quod quidem & ego verum esse confentio) ad aliquid inueniendum multitudinem nihil prodesse caecorum: etiam istos caecos dicere audebis? Et vsque adeo permiscuit imis summa longus dies: vsque adeo tenebrae lux, & lux tenebrae esse dicuntur, ut videant Pelagius, Celestius, Iulianus, &

cæci sint Hilarius, Gregorius, Ambrosius? Sed quas
liscunque homo sis, tamen quia homo es, videre mihi
videor verecundiam tuam, (si tamen non in te
spes est omnis emortua sanitatis) & quodammodo
audio vocem tuam: respondes: absit ut audeam cæcos
istos viros, vel cogitare vel dicere. Eorum ergo
appende sententias. Nolo esse plures, ut eas te pigeat
numerare. Sed non sunt leues, ut eas dedigneris ap-
pendere: imò tam sunt graues, ut te videam sub eas
rum onere laborare, &c. Sed neque prætereundum
est, quod in eodem libro Augustinus rectè admo-
net.

Alia esse, in quibus (ut ait) inter se aliquando
etiam doctissimi atque optimi regulæ catholice de-
fensores, salua fidei compage, non consonant, &
alius alio de vna re melius aliquid dicit & viris
us. Sed hoc negat Augustinus accidere in ijs, que
ad ipsa fidei pertinent fundamenta: qualia esse ait,
de quibus contra Pelagianos agit. Denique ut ex-
emplum exprimat, ait: Quisquis in Christiana fide,
vult labefactare quod scriptum est, Per hominem
mors, & per hominem resurrectio mortuorum: sicut
in Adam omnes moriuntur, sic in Christo om-
nes viuificabuntur: totum quod in Christum credi-
mus, auferre molitur, &c.

Feres æquo animo, æquissime Caluine, mihi si-
iam temperare non potuerim, quin ex Augustino
tam multa describerem. Lubenter utor eius uerbis,

Et tu ipsi uti lubenter soles. In hac autem causa non
 reperi, quibusnam potius te compellarem. Neque ue-
 rò in sanctis illis Patribus ne uos etiã adoramus, neque
 non in singulis errores aliquos fuisse, aut ignoramus
 aut dissimulamus, neque homines fuisse nescimus.
 Sed quod ex uniuersis eorum omnium scriptis
 negas elici posse certi quippiam de officio benefi-
 ciorum Christi, siue de eius sacerdotio, & iustifica-
 tione nostra: illud uerò est quod ferre, quod pati,
 quod concoquere nõ possumus. Iterum dico & pro-
 fiteor hic me obseruare quod ipse Augustinus in
 Epist. 19. ad Hieronymum scribit, quodq; est tam
 tritum, ut & ipse Gratianus id retulerit in suam
 Rhapsodiam. Ergo (inquit Augustinus) solis scri-
 pturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didi-
 ci hunc timorem bonoremq; deferre, ut nullum eor-
 um auctorem scribendo aliquid errare, firmissimè
 credam, &c. Item, Nec te, mi frater, sentire aliquid
 aliter existimo: prorsus, inquam, non te arbitror sic
 legi tuos libros uelle, tanquam Prophetarum &
 Apostolorum: de quorum scriptis, quod omni erro-
 re careant, dubitare nefarium est, &c. Ut ut au-
 tem interpretum alia sit conditio, alia auctorum
 ipsorum auctoritas: tamen necesse est fatearis, Cal-
 uine, cum interpretibus erit opus, in obscuro ali-
 quo loco, expositionem consentientis antiquitatis,
 que piam sententiam tuctur, imprimis audicndam
 esse: neque hanc temere esse postponendam alicui
 siue

sive tuæ sive alterius nuper inuenta interpretationi. Cum queritur de sententia horum uerborum Ioannis, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, &c. non dubitas interpretationem ueterum, tam aduersus Arrium quàm Samosatenum, sanam & ueram esse, ut est Orthodoxa. Sed de alijs quibusdam non dissimilibus locis potest incidere questio, in qua et similiter iudicare debemus, & te audaciorem fuisse miramur.

Vnum ex multis, quod nunc fortè occurrit, proponam illustre exemplum, in quo si tu intelligere nolis, at certò alij intelligent, ecquò euadat audax temeritas hominis fastidientis religiosam simplicitatem simul & consensionem Vetustatis. Qui in libris Mosis primus occurrit locus de Christo, eiusq; siue officio siue beneficio, est ille, qui loquitur de Semine mulieris, quod conteret caput Serpentis. Id propriè & specialiter intelligi de Christo, & uereus testis est, & uniuersa, que eum secuta est, Ecclesia: adè ut ipse tuus Melanthon millies, id tanquam certissimum axioma, inculcet. Tu tamen & primus & unius ausus es negare, de Christo ibi propriè agi, & potius ad omnes homines fideles locum illum pertinere contendis. Magna hæc profectò est questio & maxima de re. Cur uerò in ea tibi potius quam uenæo & ueteri Ecclesie fides habeatur? Nā neque uerba neq; res tibi potius suffragantur. Græci interpretes, quibus phrasîs Hebraica non aduersatur,

tur, quamuis paulò ante posuissent $\sigma\pi\epsilon\rho\mu\alpha$, hoc est,
 semen, tamen deinde uertunt $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$, hoc est, ipse, ut
 liquidius appareat agi de ipso Christo: atque etiam
 ita pleriq; Latini locum illum transtulerunt. Imò
 uerò in Biblijs postremò istic excusis cum tuo priui-
 legio, hæc una interpretatio Scholijs ascripta est.
 Si falsa est, cur eam non expunxisti? Prætereo quod
 Chaldaeus paraphrastes Catholicae expositioni sus-
 fragatur. Ipsa Hebraica uox Hu , qua Moses hic usus
 est, de ipso Christo sæpiùs dici, alij etiam ostende-
 runt. Tu urges uerbum seminis, quod ais esse colle-
 ctium, ut pertinere hic intelligatur ad uniuersum
 genus hominum saltem fidelium. Atqui Apostolus
 in simili promissione facta Abrahamæ, nominatim no-
 tat & obseruat, Scripturam hic usam esse numero nõ
 plurali, sed singulari, ut Christum indicaret. Cur igitur
 aliam nunc grammaticam opponis? Ipsam etiam
 ipsam Euam promissionem illam intellexisse
 de uno aliquo homine apparet, quamuis de Christo
 non cogitaret, liquet. Nam filium suum primoge-
 nitum cogitauit esse Semen illud promissum, quod cõ-
 tereret caput Serpentis. Quem in hac hypothesi
 errorem cum notat Moses, an non rursus tamen indi-
 cat promissionem esse specialem de quodam semine?
 Sic & Abrahamus similem promissionem initio nõ
 satis est assecutus. Sed nemo tamen dubitat fuisse de
 Christo. Quid igitur est, Caluine, cur hoc loco tuã,
 quæ

quæ noua est, interpretationem ueteri antepone-
mus? Soles dicere, Paulum ad Romanos, uelle ad fidei
analogiam formari omnem prophetiam, & hanc po-
fuisse certissimam amussim, qua probari debeat scri-
pturæ interpretatio. Sed turursum in eius loci inter-
pretatione hallucinari uideris: & ipse domesticus
tuus censor te admonuit, Paulum eò non respicere,
cũ ibi loquitur de analogia fidei: sed hoc potius uel-
le, ut quisq; modum reuelationis suæ teneat, ne unius
scire omnia sibi uideatur: quæ admonitio subinde tibi
suggerenda esset. Verum sanè dixerit Paulus, quod
uis, interpretationem scripturæ estimandam esse ex
ratione fidei, hoc est, ut ea potior interpretatio sit,
quæ omnem Deo gloriam tribuit. Hæc rursum regula
dictabit locum illum Mosis potius accipiendum spe-
cialiter esse de Christo. Nam & hoc ad eius gloriam
pertinet, ut ille demũ Serpentis caput contriuisse cre-
datur. Nolo te propius urgere. Illud tantum obiter
dicere uolui, Scripturam in talibus locis temere non
esse abs ueteris Ecclesiæ intelligentia ad nouas & in-
solentes expositiones traducendam. Sed tantò magis,
tui quoque Bezæ seruilis peruicacia hic deprehendi-
tur, qui cum propterea audiret reprehensum esse te
abs quodam Germano doctore, uoluit, quo iure, quã
iniuria tueri tuam interpretationem, tametsi nihil
haberet, quo eam defenderet. Fortasse, si priuatim
alioqui rogatus fuisset de eius loci intelligẽtia, aliud
quip=

quippiam dixisset: ut minori sepe occasione dissen-
 tit abs tuis interpretationibus. Sed quia susceperat
 aduersus Heshusium defensionem in tui honoris,
 quiduis faciendum sibi esse statuit, potiusquam ad-
 uersario quicquam concederet. Hæc enim est tui
 procuratoris religiosa scilicet ingenuitas. Imò uerò
 ipsemet suam hanc prauitatem prodidit. Nam quo
 tempore aduersus illum Heshusium defendebat tuā
 illam nauam interpretationem, eodem cā tempore,
 scribens sua fidei confessionem, improbauit, &
 promissionem de semine, hoc est, Christo, quæ facta
 dicitur Genes. capite 3. eandem esse annotauit, quæ
 est repetita Genes. capite 12. & 18. & 22. En qua
 fide & dexteritate hi boni uiri, cum lubet, uersant
 & uolunt Scripturas. Hæc cum iam sortè scripsis-
 sem, inuisit me alter quidam Germanus Conciona-
 tor, qui tua causa iam pridem misero exilio iactæ-
 tur: obtulitque mihi libellum quendam suum, in
 quo rursus reprehenditur noua illa tua interpre-
 tatio superioris loci Genesicos, & simul quod in tua
 Harmonia scribis, ex Genealogijs Christi, quæ hæ-
 bentur in Mattheo & Luca, non posse certò pro-
 bari, Mariam esse ex stirpe Davidis: quod que in
 re tam seria, securitatis insimulas Euangelistas:
 denique quod scribis Christum non naturaliter,
 sed legaliter esse ex stirpe Solomonis genitum.
 Addebat, sese uehementer mirari, cur cum diceret
 esse

esse nec esse, ut Messias sit ex stirpe non tantum Dauidis, sed etiam Solomonis, tamen dicas stirpem Solomonis extinctum esse in Ochozia. Tu talibus, cum uoles, accusationibus respondebis. Ego nihil praui dico: neque iam aliud uolui, quid amice te monere, ut in ijs praesertim Scripturae locis, in quibus sunt capitales principalesq; ueluti theses nostrae religionis, tibi temperes, ne has temere conuellas, dum in illis repudias traditam magno Ecclesiae ueteris consensu intelligentiam: atq; ita te contineas, itaque agas, ne dum subinde clamas ex solis nudisq; scripturis iudicandum esse, rursus uidearis uelle de his iudicari ex tuis solis Commentarijs.

Tu in tua contra me declamatione intonas, quod ait Dauid, Legem esse lucernam pedibus fidelium, certumq; lumen: quodq; Iesaias, Deum non in abscondito locutum esse: quodq; Petrus, scriptas prophetias esse instar lucernae ardentis in loco caliginoso. Sed quorsum haec? An ut interpretu ueteru expositione omnem expungas? Atqui consequetur, et tuam multo magis expungendam esse. Neq; tamen ignoras Dauidem eo loco aliud agere: minimè autem loqui de uniuersae scripturae corpore, quod nondum erat: proptereaq; nec Iesaiam eo respicere. Petrus autem dum lucernam ardere ait in loco caliginoso, saltem caliginem in hominibus esse fatetur, quae sit discutienda, itaq; addere debebas, quod fatetur, ipsum Paulu

in suis Epistolis locutum esse de quibusdam, quæ sint
 δυσνόητα. Et uerò, an non subinde dicere & cōfiteri
 debemus, quod ille Eunuchus Iesaiam legens respon-
 dit Philippo Apostolo? Vis, plus aliquid dicam? Au-
 gustinus in Epist. 14. ad Hieronymum scripsit, Scri-
 pturas esse uel obscurissimas: ut mirum non sit si in
 earum expositione Hieronymiana quedam à recta
 linea discrepare uideantur. An id quoq; audebis cal-
 lumniari, cum non nescias hominum caligantium cul-
 pæ, & uitio, & hebetudini hanc obscuritatem accu-
 pto ferri? Prætereo quod ipse tuus Hyperius lib. 2.
 de studio theologico, exponit quindecim aut sex-
 decim esse causas obscuritatis in lectione scripturæ,
 Nam & nihil est causæ, cur nunc tecum ea de re con-
 tendere uelim. Sed ut uno uerbo tibi dicam: equidem
 sentio non temerè olim scripsisse Iustinum, quod scri-
 psit in expositione fidei. Quia fortasse non digna-
 reris locum inspicere, si querendus sit, uerba tibi of-
 feram & describam. πολυχιδὲς μὲν τῆς θείας
 διδασκαλίας τὸ σχῆμα, σωαιρεῖται δὲ ὡς κε-
 φαλαίω, εἶσε μάθησιμ ἑντολῶν, καὶ φυλακῆν,
 εἶσε τῶν θείων γνῶσιμ, εἰ προσκύνησιμ. οἱ τοί-
 νη τῆς ἐνσεθείας ἐρασάι, τῶν μὲν τῶν ἑντο-
 λῶν φυλακῆν καὶ μάθησιμ κατ' οὐδὲ μ' ἀγνοῖμ
 πειράσσονται, εἰ πρὸ τῶν γε τῶν θείων πρὸ
 σκύνησιμ. τῶν γε μὲν τῶν θείων γνῶσιμ βελήσ

σονται μὴ ἰχνησέμεν εἰς δύναμιν, ἀτονῶντες
δὲ, προσκωλύτωσαν ὡς ἀνέφικτον.

Longior hic sui, quam initio institueram, Calu-
pnie. Necdum tamen abs te omnia, quæ definienda im-
primis hoc loco essent, quæ sui. Sed nescio quomodo
hic dubito, an te liceat consulere: saltem hoc malletm
magisque auderem, si ageretur de interpretatione
iuris Ciuilis & legum, ubi tuto queritur, quænam
sit ars æqui & boni: ubi de iure certo & de incerto
uel dubio liberè agitur: ubi est contentio scripti &
uoluntatis, siue τοῦ ῥητοῦ & τῆς διανοίας: ubi li-
berius disputatur, quomodo dijudicandæ sint contro-
uersiæ, quæ nasci dicuntur uel ex iure, uel scripto,
uel ex uerbo: & quidem rursus ex scripto triplici-
ter nasci dicuntur, nempe aut ex scripti ambiguita-
te, aut ex scripti sententiæq; dissensione, aut ex con-
trariè scriptis.

An in sacrosancta scriptura & iure diuino exis-
tere possint tales quæstiones, & quatenus possint,
& quibus regulis definiendæ sint, & quo arbitro de-
cidendæ, tu nos, cum uoles, docebis, & experiendo
fortasè disces, subsidia præsidiaq; nobis abs religio-
sa Antiquitate relicta, neq; temerè esse contemnen-
da, neq; fastidiosè repudianda.

Memini, cum in Posiaco conuentu tuus Beza (nā
& ad eum redeundum nunc est) tractaret de Eccle-
siastica interpretatione Scripturæ, ita cōfuse egisse,

ut incertiores, quam antea, reliquerit suos auditorum res. Dicebat quidam uerum esse, quod Paulus ait, hominem naturale cognoscere ea quæ Dei sunt, quodq; Petrus, Scripturas non esse priuatae interpretationis. Subijciebat uero, Si tanta sit earum obscuritas, cur Christus nos iubet eas scrutari? & quid fecissent illi, qui non nisi scripta Apostolica legerunt, antequam scripti essent ulli Commentarij? Atqui cum Christus iubet nos scrutari scripturas, non uetat nos uti subsidio uel auxilio piorum interpretum, quales nunc quam defuerunt: neque si olim Commentarijs, quales postea nimirum fortasse multi editi sunt, destituti fuere Apostolorum discipuli maiori propterea beneficio caruere, cum & recentis traditionis certo testimonio, & uiuæ uocis ministerio adiuuantur.

Hic ego desinere uolebam, quia iam illis, quæ aduersum me tumultuariè scripsisti de Scriptura deq; Traditione, satisfecisse me putabam. Sed nescio quomodo tuus ille Beza nos petulanter prouocando, desinere non patitur, qui tamen in illo Conuentu longius progressus ita se implicuit, ut si parum adiuuerint nutantem, quæ eodem tempore aduersum me scribebas de scriptura: multò minus tuæ traditiones aut liberarint aut extricarint hærentem in suo reatu, cum ad tuæ missionis suæq; legationis rationes reddendas reuocatus esses. Itaq; sic discessit,

ut si quos in multorum animis reliquit, non tam aculeos, quam scrupulos, non eximas, ipse in eodem luto hærere uideberis. Ego breuiter narrabo factum: de iure alij iudicabunt, simulq; statuent, quam debeat & sibi placere, & alijs insultare hic miles gloriosus, & quos ex illa disputatione Posiaca triumphos reportarit, quibus elatus tam superbe nunc cristas attollat. Posteaquã, mi Beza, tam feliciter, quam antea dictum est, eluctatus es ex quæstione de traditionibus, transiisti ad alteram, quæ est de ordinaria successione Episcoporum. Dicebas hanc successionem magnoperè in Ecclesia esse laudandam, si eius argumento & testimonio rectè utamur, ut Irenæus, Tertullianus, Augustinus usi sunt. At qui perijisti, mi magister, si eos agnoscis tali enumeratione rectè usos esse ad repellendas (ut ipse ais) hæreses & nouitates: & ad suam Ecclesiæ perpetuam continuamq; possessionem defendendam. Dicebas, successionem personarum cum successione doctrinæ coniungendam esse. Nam & istud ex præceptoris tui dictatis repetebas. Rectè. Hoc quoque tibi in eo Conuentu concessum fuit. Sed rogatus es, quando diuulsa sit, quæ tempore Augustini (ut fateris) etiãnum coniuncta erat, utraque successio: & quæ tandem mutatio doctrinæ ita recepta fuerit, ut successionem illam planè interruperit. Successionem atque consensionem doctrinæ sufficere dicebas, si esset saltem in articulis uel capitulis

capitibus, in quibus est ueluti substantia & fundamentum religionis. Pulchrè. Nam & uisus es ea capitè intelligere, quæ Symbolis breuiter inclusa sunt, & quæ tempore Augustini Ecclesiæ uniuersa etiãnum amplectebatur. Quando uerò ea repudiata sunt, ut liqueret, rogatus es, quando statuas successiõnem illam planè defecisse, quam generaliter tantum & confuse dicis iam pridem defecisse atq; defuisse. Sed minimè illud explicuisti, quod querebatur. Et cum tu quenam successio sit tua, tunc magistri, aut Ecclesiæ tuæ, ut diceres, rogatus esses, rursus obmutuisti. Adeo in illo auditorio pudens eras. Sed multò magis attonitus percussusq; hesisti, cum de uocatiõne, cuius auctoritate administrationem doctrinæ atque Sacramentorum usurpabas, hoc est, de iure, ratione, & probatione tui ministerij interrogareris: cumq; quis tibi manus imposuerit, & quo auctore, quoque exemplo imposuerit, quæretur. Meministi, Theologum quendam magnum, eo tempore tibi tuisq; administrationē sacramentorū inuadentibus, obiecisse, quo olim Athanasius Ischyre Arriano. Macharius (dicebat) Athanasij presbyter Ischyram illum sacris operantem obturbauit, Mensam sacram euertit, Calicem confregit. Athanasius defendit ritè factum, quia Ischyras legitimus Ecclesiæ minister non erat. Cur ita? Quia legitime ordinatus non erat, nec Ecclesiastica manuū impositione consecratus.

Itaque etiam negat Athanasius in illius sacris fuisse
mysterium corporis & sanguinis Domini.

Deinde tibi obiectum est, quod Epiphanius scri-
bit aduersus quendam Zachæum, qui (ut ait) ἱερεὺς
γίαν, λαικὸν ὄντα, ἀφαιδῶς ἐπεχείρει, καὶ το-
μῆσιν ἀγιοῦ μυστηρίων τὰύτων, sicuti & alios E-
piphanius reprehendit, qui ea, quæ Episcoporum
sunt, sibi arrogare ausi sunt, καὶ δ' ἰζαμένοι ἐπισ-
κοπῆς χειροτονήσαντες. Sic enim eo loco legendum
esse audio.

Postremò tibi allegatum fuit tui Buceri exem-
plum iudiciumq; qui suum ministerium defendebat,
quo à i quando de more ordinatus fuisset ab Episco-
po. Sed & ex Sleidano citatum fuit, quo Lutcrus
ipse scripsit ad Senatum Mulhusium de Muncero cõ-
cionatore: Rectè facturum Senatum, si roget ex
Muncero, quis docendi munus ipsi commiserit, quis
euocarit? & si Deum nominet auctorem, tum iubeat
cum hanc suam uocationem aliquo euidenti signo
comprobare, quod si representare nõ possit, ut tum
repudietur. Hoc enim esse Dei proprium & fami-
liare, quoties formam consuetam & rationem ordi-
nariam uelit immutari, ut tum uoluntatem suam
aliquo signo declaret.

Sic igitur & tu Beza interrogatus fuisti de tua
uocatione, & à quo tandem, uel missus esses, uel põ-
testatem ministerij accepisses. Quid tu ad hæc?
Petrius

Petrus Martyr, qui tibi aſidebat, in aurem inſuſur-
 rabat, ut plane negares ullam requiri impoſitionem
 manuum. Primum tamen confeſſus es, eam in ordi-
 naria uocatione eſſe neceſſariam: & te tuosq; inuit-
 cem ea uti, dixiſti. Reſpicatum eſt, eſſe neceſſe, ut
 altius repetita origine auctor laudaretur, ut legiti-
 ma ſit ſucceſſio, & continua quadam ſerie ad Apo-
 ſtolos referri poſſit hæc *χειροβία*. Non appare-
 re autem, à quo Caluinus eam acceperit, quem tu tuū
 auctorem laudas. Quod autem non acceperit, non
 poſſe alteri impertiri uel communicare. Hic ruruſus
 tanquam deprehenſus hæſiſti. Quid uerò, quid ſi
 adiectum fuiſſet, quod Cyprianus ſcribit ad Magnū
 de Nouato, lib. 1. epiſt. 6. Querebatur, an Nouatus
 rectè baptiſaret & offerret, præſertim cum Eccle-
 ſiaſticis etiam formulis & ceremonijs uteretur? Cy-
 prianus negat. Nam (inquit) Episcopus computa-
 ri non poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica tradi-
 tione contempta, nemini ſuccedens, à ſeiſo ordina-
 tus eſt. Habere nanque aut tenere Eccleſiam nullo
 modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. Relic-
 quam illius Cypriani Martyris Epiſtolā non adſcri-
 bo, quia longior ſit. Et fortasſe illa, licet allegata nō
 eſſet, tibi in mentem ultrò ueniebat Poſſiaci. Ergo cū
 nutares, ad tui Petri Martyris conſiliū, quod prius
 reieceras, recurrentes, negaſti ullam manuum impoſi-
 tionem requiri in uocatione extraordinaria: qualem

esse tuam, & olim multorum Prophetarum fuisse,
dicebat. Replicatum est, mirum esse, cur nullum hu-
ius extraordinariæ uocationis, cum qua tuam com-
parares, exemplum ex historia Ecclesiæ Christia-
næ, quæ post Apostolos fuit, proferatur. Permissum
est tamen, ut Prophetico exemplo utereris. Sed au-
diisti, Prophetas olim extra ordinariam illam suam
& arcanam uocationem singulari aliquo, certoq;
signo, ueluti miraculo, testatos esse, quod Deus edic-
derit, ut impostoribus, qui extracordinariam quoq;
uocationem mentirentur, uiam obstrueret. Debere
ergo te, aut signum testimoniumq; diuinum tuæ no-
næ uocationis dare, aut aliquem Prophetam, qui sine
eo extra ordinem sit auditus, ostendere. Hic rur-
sus, Theodore, tanquam constrictus substitisti, nec
quo te uerteres, sciebas. Et tamen, ne cum obmutuis-
ses obmutuisse dicereris, postea edens acta tua, sinxisti
aliquid. Quidnam? In quibusdam, at non in omni-
bus, Prophetis uerum fuisse, quod dicebatur de ex-
traordinario testimonio extraordinariæ uocatio-
nis. Atqui, acutissime Prophetæ, exponere debue-
ras, in quibus tandem id uerum non esset. Nam illud
erat, quod tantopere abs te requirebatur. Fortasse
facilius tibi fuit, tuæ uocationis singulare testimo-
nium dare. Quodnam? Dixisti suo te tempore tale
daturum esse, ut nullus relinquatur locus dubitatio-
ni. Nempe sciebas, prospiciebas, prædicabas, quod
paulo

paulopost, bello inflammato, facturus eras. O mirac-
 culum magnum & admirabile. Imò uerò dices te ci-
 tasse atq; allegasse, quod ab ignoto quodam auctore
 scriptum est in quodam Dialogo de lxx. Quæstioni-
 bus, qui extat inter opera Augustini. Quid illud
 tandem est? Ibi scriptum est, quosdam mitti à Deo,
 non per hominem: quosdam à Deo per hominem:
 quosdam per hominem tantum: quosdam per se.
 Rectè. Sed quæritur, ex primo, an ex postremo ge-
 nere sis? Tu uoluisti ex primo uideri. Cur ita? Quid
 eodem loco scriptum est, illum uideri à Deo missum,
 quem non paucorum hominum laudatio uel potius
 adulatio eligit, sed quem uita & mores optimi, &
 Apostolicorum actio commendat sacerdotum: qui
 uniuersorum populorum iudicio comprobatur: qui
 non appetit præesse. Atqui, optime Theodore, res-
 ponsum tibi fuisse meministi, fore, ut si ex talire-
 gula æstimetur legatio uel missio tua, tu abs te po-
 tius, quam à Deo, missus uidereris. Non enim (ut ad-
 uersarius dicebat) te commendat uita tua, quæ por-
 tius te infamat: non suffragatur tibi actio Apostolis-
 corum uirorum: imò uerò refragatur: si quidem agno-
 scis, quinam ibi dicantur uiri Apostolici. Iudicio uni-
 uersorum populorum comprobatum nõ esse te, imò
 esse repudiatum, non ignoras, quem non nisi pauco-
 rum hominum adulatio elegit. Non cupere te præ-
 esse, si dicas: tua te ambitio & publica & manifesta

statim refellet. En quid proficis, cum ad superiorem regulam exigi uis? Porro quæ in disputatione dixisse te mentiris, postea scripsisti, respondisse te cur ne ipsi quidem Prophetæ ausi sint aut circumcidere, aut sacrificare, quantumuis suæ uocationis diuino testimonio muniti essent, causam in ijs singularem hanc fuisse, quia Tribui Leuiticæ illa functio adscripta esset. Si hoc in disputatione dixisses, aderat quidam, qui respondisset, etsi nunc sublatum sit sacerdotium Leuiticum, tamen cuius propterea nõ licere irrumperere in functiones Ecclesiasticas. Eadem dexteritate, quod in disputatione non allegaras, postea scripsisti te allegasse, singulare exemplum Samuelis in Missa sacrificantis, qui tamen Aaronicæ gentis, stirpis aut familiæ non esset, & Eliæ Galaaditis in Carmelo sacrificantis. Atqui talia exempla repugnant Legi, quam protuleras: quæ (ut ais) solis Leuitis permittit sacrificare. Simul autem, insolens & ridicula uidetur multis tua hæc ratiocinatio, hic syllogismus: Samuel in Missa sacrificauit, Elias in Carmelo. Ergo Beza in Galia ritè rectèque baptisat. Quidam certè nuper ludens, cum id audiret, exclamauit æquè argumentari ita licere: Abrahamus in monte sacrificare filium non recusauit. Ergo Beza, in campis Druidum, iure mactat, immolatq; ciues suos. En quanto cum triumpho Theodorus uictor ex Posiaco congressu redierit, ut nunc propterea nos proculcet.

Sed

Sed neq; prætereundum est, honoris eius causa, quod
 hic Salmo neus, ut nouo brutoq; fulmine Censores il-
 los suos de uocatione & impositione manuum moro-
 se inquirentes. terreret atq; ulcisceretur, animose fe-
 cit. Tantum abest, ut quod aduersarijs adesse iam ui-
 sus erat confiteri, deinde confessus sit, ut potius sibi
 superesse, quod illis deerat, audacissime iactarit.
 Ego ista, que ad me non pertinent, lubenter igno-
 ro. Sed tamen audio Bezan non modo ab ordinarijs
 Antistitibus nolle sibi manus imponi (metuit enim
 fortasse aliquam manus iniectionem ex lege. Si cas-
 luitur) sed etiam eos, qui ab illis ordinati & creati
 sunt, nolle Ecclesie ministerio fungi, nisi si abs Cal-
 uino uel eius uicario rursus, creentur, nouamq; acci-
 piant manuum impositionem. Ego rursus profu-
 teor, me hæc, ut accepi, tantam narrare iudicium au-
 tem alijs relinquere. Sed cum illa nuper audiret non
 obscuri nominis Theologus, exclamauit, Eos, qui sic
 agunt, posse ea in re uideri propè Donatistas: & pe-
 riculum esse, ne imprudentes tandem accedant ad
 Anabaptistas. Saltem mirum esse, cur qui ab Epi-
 scopis baptizatos non rebaptisant, rursus ordinem
 eos, qui ab suis Episcopis creati ministri sunt. Dis-
 criminis huius causam exponant ij, quorum intere-
 est. Ego curiosus hæc neque inquirō, neque per-
 sequor. Imò uerò nihil impridem magis cupio,
 quam hæc missa facere. Itaque & reliqua nunc
 prætere

prætermittam, in quibus tamen recitandis aduersarium exagitare atq; pudefacere, si uellem, possem. Sed mirari satis non possum, cur ille me nõ dimittat: & qua uel spe, uel fronte mihi obijciat memoriam Postiaci conuentus. Scio, neminem putat quicquam de eo, quàm quod ipse fallendi causa scripsit, rescire. Sed cur me unum, qui neque in illa disputatione, neque in bello aduersarius occurrit, ut neq; Theologus, neq; miles sum, nunc laceffit: cum omnes, quos & in illa & in hoc acerrimos aduersarios habuit, tam placide prætereat? Ego in illa (dicendum iterum est) disputatione, quibus in eo Conuentu diebus forte fui (nam & serius me uenisse, & ociosum fuisse fatetur) spectator, auditorque tantum fui. Et uerò Iurisperuentiam professus, Theologicis certaminibus me non inmiscuo. Multo uerò minus arma unquam tractaui, quæ multo magis aliena abs mea professione sunt. Itaque & cum classicum caneres fortissimè bellator Beza, domi me continui. Quid igitur hominem & imbellem & in tuis disputationibus minus uersatum aggredieris, quem etsi uiceris, nihil egeris? Si in illam rursus arenam, non iam dico, gladiatoriam, (quia sago deposito, non togam modo, sed & stolam rursus induisti) uerum disputatoriam, descendere uis, occurrito maiori aduersario, qui se uictorem fuisse gloriatur.

*Si patrij quid Martis babes, en aspice contra
Qui vocat.*

*Equidem nescio metu an contemptu quodam fiat,
ut cum prætercas. Sed neq; fortasse cum me impetes,
tandem non offendes,*

*si me alta silentia cogas
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem.*

F I N I S.

